

Univerzita Karlova - Pedagogická fakulta

Katedra dějin a didaktiky dějepisu

Město Tábor a jeho role v době třicetileté války

Diplomová práce

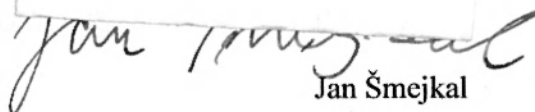
Vedoucí práce: PaedDr. František Parkan

Praha 2006

Jan Šmejkal

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně, a že jsem v ní vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým a po konzultacích s vedoucím práce PaedDr. Františkem Parkanem.

Tímto bych chtěl poděkovat všem, kdo mi byli při přípravě této práce nápomocni, ať již radou, nebo nezištným poskytnutím pomoci. Velice tímto děkuji pracovníkům Státního oblastního archivu v Třeboni a Státního okresního archivu v Táboře za ochotnou pomoc při studiu historických pramenů v těchto archivech uložených. Dále děkuji paní Jindřišce Vackové knihovnici Husitského muzea v Táboře, za pomoc při získávání literatury a jiných materiálů. Dále děkuji Mgr. Olze Burdové a Evě Kotrčkové za pomoc při korigování textu práce. Především však, patří mé poděkování vedoucímu diplomové práce PaedDr. Františku Parkanovi za cenné rady, připomínky a povzbuzení, jež mi dodával během vzniku této práce.

Jan Šmejkal

V Praze, 16.června 2006

Obsah

ÚVOD	1
PRAMENY A LITERATURA	3
VOJENSKÝ A POLITICKÝ VÝVOJ V TÁBOŘE V LETECH 1618-1630	12
TÁBOR V DOBÁCH ČESKÉHO STAVOVSKÉHO POVSTÁNÍ.....	12
OBLÉHÁNÍ TÁBORA CÍSAŘSKÝMI VOJSKY V ROCE 1621	21
MĚSTO TÁBOR POD VLÁDOU CÍSAŘSKÝCH.....	30
VOJENSKÝ A POLITICKÝ VÝVOJ V TÁBOŘE V LETECH 1631-1649	35
POSTAVENÍ TÁBORA VE VÁLEČNÝCH UDÁLOSTECH TRICÁTÝCH LET SEDMNÁCTÉHO STOLETÍ.....	35
<i>Tábor v době vpádu saských vojsk</i>	35
<i>Tábor a politický pád Albrechia z Valdštejna</i>	36
TÁBOR V DOBĚ BOJŮ SE ŠVÉDY.....	37
<i>Město Tábor a obrana Čech před vojsky generála Banéra</i>	37
<i>Město Tábor a Torstensonův vpád do Čech</i>	40
<i>Tábor a bitva u Jankova 1645</i>	44
<i>Stavební úpravy opevnění Tábora za Josefa Priamiho z Rovorata</i>	46
DOBYTÍ TÁBORA ŠVÉDSKÝMI VOJSKY V ROCE 1648	49
<i>Tábor pod nadvládou Švédů</i>	52
NÁBOŽENSKÉ POMĚRY V TÁBOŘE	56
TÁBORSKÁ DUCHOVNÍ SPRÁVA PŘED NÁSTUPEM REKATOLIZACE	56
<i>Tábor za působení děkana Jana Václava Cikada</i>	56
<i>Mor v Táboře za působení děkana Jana Šejdy Bystřického</i>	59
<i>Tábora za působení děkana Václava Clementise</i>	59
NÁBOŽENSKÉ POMĚRY V TÁBOŘE V DOBĚ REKATOLIZACE	61
<i>Obecný vývoj celkový charakter rekatolizace</i>	61
<i>Postup proti nekatolickému duchovenstvu</i>	61
<i>Postup proti nekatolíkům mezi laiky</i>	63
<i>Vývoj náboženských poměrů v Táboře do roku 1627</i>	63
<i>Vývoj náboženských poměrů v Táboře po roce 1627</i>	65
<i>Duchovní správa v Táboře v dobách rekatolizace</i>	67
<i>Táborská farnost za Klementa Ondřeje Kokera</i>	68
<i>Táborská farnost za Vavřince Rudnera a Šimona Pikásku</i>	71
<i>Táborská farnost za Šebestiána Heřmana</i>	72
<i>Tábor v popisu bechyňského vikariátu od Daniela Heselia</i>	73
<i>Táborská farnost za Tomáše Bohatka</i>	75
<i>Založení augustiniánského konventu v Táboře a počáteční období jeho činnosti</i>	76
HOSPODÁŘSKÁ SITUACE V TÁBOŘE ZA TRICETILETÉ VÁLKY	80
EKONOMICKÉ POMĚRY V TÁBOŘE PŘED VYPUKNUTÍM TRICETILETÉ VÁLKY	80
<i>Obecná povaha příjmů a výdajů města</i>	82
HOSPODÁŘSKÉ POMĚRY V TÁBOŘE ZA STAVOVSKÉHO POVSTÁNÍ.....	88
KONFISKACE MĚSTSKÝCH STATKŮ.....	89
HOSPODÁŘSKÝ VÝVOJ V TÁBOŘE PO VRÁCENÍ KONFISKOVANÝCH STATKŮ.....	93
<i>Tábor v Soupisu poddaných podle víry z roku 1651</i>	98
PŘEDLUŽENÍ MĚSTA TÁBORA A VYPOŘÁDÁNÍ S VĚŘITELI V LETECH 1635- 1650.....	101
ZÁVĚR	103
BIBLIOGRAFIE:	105
LITERATURA	105
ČLÁNKY A SBORNÍKY:.....	107
VYDANÉ PRAMENY:	110
PŘÍLOHY	112

Úvod

„Nazejtří ve středu, 23. dne máje, jenž jest počátek a dvěře všechněch našich následujících bíd a neřestí, když vyslaní z měst shromáždili se na paláce při osmé hodině ráno, tedy hrabě Joachym Ondřej Šlik, shledav se s vyslanými, vzav oba za ruku, takto k nim promluvil:

„Vím o tom, že poctivý a šlechetný jest stav městský a že v něm lidé jsou ctní a šlechetní muži i užiteční v obcích...!“¹

Když proslulý dějepisec českého stavovského povstání Pavel Skála ze Zhoře sepisoval výše uvedená slova, v nichž ústy hraběte Šlika velebil městský stav českého království, měl největší válečný konflikt jeho doby, který jsme si uvykli označovat jako třicetiletá válka, trvat ještě několik desetiletí.

Tato nejkrutější válka sedmnáctého století byla rozhodující jak pro životy Pavla Skály a jeho slavných současníků, tak i pro individuální životy nespočetného množství bezejmenných lidí žijících v té době. Třicetiletou válkou byl zasažen téměř celý „starý kontinent,“ třebaže jeho jednotlivé části ne stejnou měrou a v různé době. Důsledky války, která se Evropou s dosud nevídanou ničivostí přelévávala v rozmezí let 1618-1648, se projevíly na všech úrovních života lidské společnosti, zejména v oblasti politické, vojenské, diplomatické, hospodářské, demografické a kulturní. Válka a všechny neblahé fenomény, které šly ruku v ruce s ní, způsobily obrovské, byť dodnes nevyčíslené ztráty na obyvatelstvu, hospodářské škody a zásadně ovlivnily politické poměry v Evropě a výrazně zasáhly do jejích následujících osudů.

České země, které stály u kolébky rozhořivajícího se válečného požáru, významně přispěly k jeho rozpoutání. Válka potom mnohokrát české území navštívila, několikrát se zde v klíčových momentech rozhodovalo, kterým směrem se bude ubírat další vývoj událostí důležitý jak pro české, tak evropské dějiny. Pražská defenestrace, bitva na Bílé hoře, krvavá exekuce na Staroměstském náměstí, bitva u Jankova v roce 1645 a obrana Pražských měst v roce 1648 jsou jen příklady událostí, které poutají pozornost celých generací nejen českých historiků, o čemž svědčí obrovské množství publikovaných odborných studií, knih i prací vysloveně popularizační povahy.

¹ Skála, P. ze Zhoře: Historie česká od defenestrace k Bílé hoře. (Editor Janáček, J.) Svoboda, Praha 1984, s.30

Ve víru událostí českého povstání a dalších událostí první poloviny sedmnáctého století se ocitlo také královské město Hradiště Hory Tábor a sehrálo v nich společně s ostatními českými městy svou nezastupitelnou úlohu. Právě role tohoto vojensky, ale i politicky a hospodářsky významného královského města, jež symbolicky vyjadřovalo už od svého vzniku v 15. století zároveň i určitou duchovní či náboženskou orientaci, je tématem mé diplomové práce.

Cílem této studie je ukázat, jak se Tábor, v minulých dobách klíčová pevnost v obranném systému jižních Čech, nebo i celého království, vyrovnal s touto vojenskou úlohou, kterou mu přisoudila jeho strategická poloha a politický význam a částečně i slavná vojenská minulost. Dále je mým cílem prozkoumat politickou úlohu města v českém stavovském povstání a zmapovat, jak se tato úloha proměnila, když byl Tábor po porážce povstání ovládnut císařskou stranou, a jaký význam hrál v dalších politických plánech Habsburků.

Tato studie se dále zaměřuje na vylíčení dopadu důsledků třicetileté války a politických změn, jež ji doprovázely, na ekonomiku města a jeho pozemkové državy, chce tak uceleně charakterizovat vývoj hospodářských poměrů v první polovině sedmnáctého století v Táboře.

Protože dějiny stavovského povstání a pobělohorské doby jsou neodmyslitelně spojeny s otázkou náboženských poměrů, pokouší se tato práce charakterizovat průběh rekatolizačního procesu, v kterém se původně nekatolické město s významnou husitskou tradicí, která tvořila určitou složku identity tábořských měšťanů, transformovalo bez většího odporu v město, které bylo alespoň formálně katolické.

Autor této práce si uvědomuje, že studie tohoto rozsahu neumožňuje takto široce formulované téma zpracovat vyčerpávajícím způsobem a postihnout celou problematiku v nejhlubším záběru. To vše podtrhuje význam další vědecké práce na tomto poli regionálních dějin.

Prameny a literatura

Dějiny Tábora, ať zaměřené na vojensko politické události či na široký okruh kulturních a sociálních aspektů vývoje města nebo na náboženskou a duchovní problematiku patří ke klíčovým tématům českých dějin. Celé generace nejen domácích, ale i zahraničních historiků v nich našly a znovu nacházejí tematickou základnu pro uplatnění rozmanitých způsobů pohledu na dějiny tohoto města a užšího jihočeského regionu - Táborska, nebo pro vybudování konstrukce národních a politických dějin či duchovních a kulturních dějin české společnosti. Díky této výjimečné pozornosti historické obce se Tábor může pyšnit tím, že jeho dějinami se zabývá několik stovek titulů historických studií nejrůznější provenience.

Největší pozornost historiků vždy byla a je dodnes věnována především vzniku města a prvnímu století jeho existence, které je pevně provázáno s husitskou epochou. Navzdory tomu, že se k této době v archívu města dochovalo jen poměrně málo využitelných pramenů, zabírá nejobsáhlejší přehled historické literatury o Táboře, který je součástí známých Dějin Tábora, více než padesát stran.² Tato základní pomůcka není jediným počinem, který má za cíl vytvořit bibliografický přehled o dějinách města. Podobné soupisy se vytvářejí v rámci vědecké činnosti Husitského muzea v Táboře (mají být využity pro vznikající Encyklopedii husitství) a také pro potřeby Státního okresního archívu v Táboře. Soupis literatury v citovaných Dějinách Tábora má krom toho, že publikace byla vydána ve velkém nákladu, a je tak běžně dostupná odborné badatelské i laické veřejnosti, výhodu také v moderním způsobu citací a širokém záběru týmu autorů. Ten pojal svou práci velkoryse a kromě literatury a pramenů týkajících se pravěkých dějin Táborska, předhusitského středověku a 15. století, zahrnul do výčtu i vlastivědné a historické práce, které se týkají i dalších témat, např. kulturní a politické reflexe husitství a tábořských dějin. Soupisu předchází úvod, který nejzásadnější tituly komentuje, přináší informace o jejich autorech, a to i regionálních a shrnuje vývoj vědeckého poznání dějin města. Dvousvazkové Dějiny Tábora, které vznikly v osmdesátých letech v týmu odborných historiků, archivářů a archeologů pod vedením známého českého historika a předního husitologa Františka Šmahela, tak vynikají mezi jinými zpracováními dějin českých měst. Tato vynikající a nepřekonaná studie se věnuje důkladně dějinám Tábora a Táborska od pravěku do šestnáctého století. Její těžiště je

položeno do pro českou a táboorskou historiografii nejzásadnějšího období – husitství a končí rokem 1452, kdy se Tábor poddal zemskému správci Jiřímu z Poděbrad. Kvůli tomuto koncepčnímu řešení díla dosud není k dispozici práce monografického typu k dějinám 16. a 17. století v Táboře, jako jsou kupř. Sedláčkovy Dějiny královského krajského města Písku,³ Dobiášovy Dějiny královského města Pelhřimova⁴ nebo Dějiny města Jindřichova Hradce od Františka Teplého.⁵

Ani zdaleka to ale neznamena, že by 16.-17. století představovalo v táboorském dějepisectví nepopsaný list. Zejména šestnáctým stoletím se v nemonografických pracích intenzivně zabývali táborští regionální dějepisci v devatenáctém a první polovině dvacátého století (např. Martin Kolář, August Sedláček, František Augustin Slavík, Karel Thir, Karel Straka, Roman Cikhart, František Kroupa a další), kteří své studie publikovali buď individuálně, nebo v místním periodickém tisku⁶ a regionálních sbornících, na první místě v Jihočeském sborníku historickém.

Pro zpracování tématu postavení Tábora v průběhu třicetileté války je nejdůležitější trojice prací: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti,⁷ Staré rodiny a domy Táboorské⁸ a Dějiny táboorského pivovarnictví⁹ od táboorského rodáka Karla Thira (1856-1931).¹⁰ Karel Thir, dlouholetý profesor táboorského reálného gymnázia, v prvním z výše uvedených děl sepsal s pečlivým využitím místních archivních pramenů jakousi válečnou kroniku Tábora od počátku sedmnáctého až do konce osmnáctého století. Na základě archivního studia, jemuž se věnoval prakticky po celý život, zrekonstruoval představy o opevnění Tábora a zhodnotil jeho význam jako přední pevnosti v království.¹¹ Ačkoli autor mnohdy opomíjí uvést historické prameny a literární zdroje své práce, představuje Hradiště Hory Tábor jako

² Soupis literatury a vydaných pramenů. In.: Šmahel, Fr. a kolektiv: Dějiny Tábora. Sv. 1, 1-1 (do roku 1421) Jihočeské nakladatelství České Budějovice, České Budějovice 1988 s.23-76.

³ Sedláček A.: Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou. Praha 1911

⁴ Dobiáš, J.: Dějiny královského města Pelhřimova a jeho okolí. Pelhřimov 1927

⁵ Teplý, Fr.: Dějiny města Jindřichova Hradce. Obec Hradecká, Jindřichův Hradec, 1929-1936

⁶ Např. Tábor, Český jih atd.

⁷ Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895

⁸ Thir, K.: Staré domy a rodiny táboorské I-II, Tábor 1920

⁹ Thir, K.: Dějiny táboorského pivovarnictví. Váreční měšťanstvo, Tábor 1912

¹⁰ Jankovec, O.: Bratři Karel a Jan Thirovi. In.: Výběrový katalog urbanistických a stavebních proměn historické zóny města Tábora, Tématická skupina 5.0 – Závěrečné informace, kapitola 5.4. vydalo město Tábor, březen 2000, s.1-5

¹¹ Thirovy vědecké závěry později kriticky zrevidovala a doplnila Dobroslava Menclová, viz Menclová, D.: Husitské opevnění Tábora, In.: Zprávy památkové péče, roč. 13, 1953, s. 65-102 a odborného architektonického pohledu Otakar Jankovec, viz Jankovec, O.: Bratři Karel a Jan Thirovi. In.: Výběrový katalog urbanistických a stavebních proměn historické zóny města Tábora, Tématická skupina 5.0 – Závěrečné informace, kapitola 5.4. vydalo město Tábor, březen 2000, dále též Líbal, D.: Stavební vývoj historického jádra Tábora, In.: Tábor. Materiály z kolokvia 17.-20. června 1969, Tábor 1969, s. 31-39

pevnost v minulosti dodnes jeden z nejdůležitějších zdrojů poznání o dějinách Tábora v sedmnáctém století.

Ještě výše bývají hodnoceny Thirovy monumentální Staré rodiny a domy táborské. Toto dvousvazkové dílo, které vyšlo u příležitosti výročí 500 let od založení Tábora, je vlastně objemnou táborskou historickou topografií. Je v nich obsaženo obrovské množství historické látky, kterou Karel Thir vytěžil nejen z táborského, ale i dalších archívů, probral při tom všechny zachované městské knihy a dokumenty, z jejichž zápisů vysledoval držitele a osudy více než čtyř set domů historického jádra města.¹² Tato materie je roztríděna a uspořádána podle jednotlivých domů, ke kterým se přimykají poznatky o jejich obyvatelích. Staré rodiny a domy mají na rozdíl od Hradiště Hory Tábor encyklopedický charakter a jsou dodnes využívány jako jedna ze základních příruček¹³ pro studium táborských dějin nejen historickou veřejností, ale i pro archeologii¹⁴ a genealogické výzkumy.¹⁵

Zatímco první dvě jmenovaná díla Karel Thir dlouhodobě plánoval a věnoval jim po badatelské stránce podstatnou část svého života, Dějiny táborského pivovarnictví jsou příležitostnou prací sepsanou a vydanou k třisetletému jubileu založení táborského městského pivovaru. Karel Thir měl k táborskému pivovarnictví osobně velmi blízko, protože jeho rodina vlastnila ve městě dům, ke kterému se vázala „várečná práva.“ Patřil tedy k tzv. „právovárečnickům,“ kteří mimo to, že byli nositeli slavného tradičního privilegia vařit pivo, dostávali akciový podíl ve společnosti, která pivovar v moderní době provozovala. Karel Thir v dějinách táborského pivovarnictví zhodnotil třisetletý hospodářský význam po dlouhou dobu téměř jediného takto rozsáhlého podniku ve městě. Důkladná pramenná základna, pocházející především z účtů městské obce, staví tuto práci mezi zásadní díla o dějinách českého pivovarnictví. Protože se počátky městského pivovaru, jimiž kniha začíná, kladou do druhého desetiletí sedmnáctého století a pivovar sám byl postaven v části někdejšího městského hradu, který v té době ještě zdaleka nepozbyl své obranné funkce, přináší Dějiny táborského pivovarnictví důležité informace nejen k hospodářským, ale i k vojenským dějinám města a třicetileté války.¹⁶

¹² Šmahel, Fr. a kolektiv: Dějiny Tábora. Sv. 1, I-1 (do roku 1421) Jihočeské nakladatelství České Budějovice, České Budějovice 1988 s.14

¹³ Dílo bylo rozšířeno o doplňky: Nedvídek, M.: Staré domy a rodiny táborské. Doplňky a opravy k stejnojmennému dílu prof.K.Thira. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 16, 1947, s. 3-28

¹⁴ Huml,V.: Archeologické výzkumy v Táboře. In: Tábor. Sborník k 550 výročí vzniku města. Tábor, s. 13-22

¹⁵ Přehled spisů Karla Thira přinesl František Kroupa, viz Kroupa, Fr.: Profesor K. Thir. In.: Jihočeský sborník historický, roč. Jihočeský sborník historický 4, 1931, s. 40

¹⁶ Všechny Thirovy spisy byly a jsou dodnes mezi táborskou veřejností hojně rozšířeny a používají je jak odborní autoři také laici. Svědčí o tom skutečnost, že Dějiny táborského pivovarnictví byly citovány ve

Kromě vojenských a politických dějin, jimiž se pro období třicetileté války zabýval z tábořských historiků nejvíce Karel Thir, jsou pro poznání dějin města v širším smyslu klíčové dějiny hospodářské. I jim věnovala tábořská historická obec pozornost. Autorem největšího věhlasu na tomto poli byl František Augustin Slavík (1846-1919). Profesor císař. vyššího reálného gymnasia v Táboře profesor František Augustin Slavík se původně orientoval spíše na náboženské dějiny, konkrétně na osudy Jednoty bratrské, ale svůj zájem po svém příchodu do města přenesl na prameny ekonomické povahy, zejména na urbáře.¹⁷ Svou knihou Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných z roku 1884 se zařadil mezi průkopníky domácího studia hospodářských a sociálních dějin.¹⁸ Kniha obsahuje dodnes nepřekonanou edici svodu záznamů z tábořských urbářů, výběrčích rejstříků, městských počtů a dalších pramenů hospodářské povahy. Úctyhodný je i časový záběr knihy, který se rozpíná, pokud to pramenná základna autorovi dovolila, od husitské doby až k roku 1848.¹⁹ F. A. Slavík se v mnoha případech omezil na pouhý přepis pramenů, pro zpracování mé diplomové práce je ale podstatné, že příloha s vydanými prameny, zejména městskými počty, pokrývá prakticky celé období třicetileté války.

Pro základní přehled v událostech v Táboře v sedmáctém století mají význam také studie Martina Koláře (1836-1898), o kterém se někdy v literatuře hovoří jako o „prvním historikovi města Tábora.“ Martin Kolář působil, stejně jako jeho pozdější následovníci K. Thir a F. A. Slavík, jako profesor tábořského reálného gymnasia, a třebaže nikdy nevyučoval dějepis, byl prvním významným regionálním badatelem na poli dějin města. Martin Kolář bohužel nikdy nese-psal velkou práci o dějinách Tábora, přestože její vznik sám ohlašoval,²⁰ ale jeho příspěvky mají přes své stáří a metodologickou zastaralost základní informační hodnotu. Kolářovy stati o dějinách Tábora, publikované v místním tisku,²¹ jsou dodnes navzdory tomu, že je pozdější vědecký výzkum a vývoj do značné míry překonaly, dodnes významným východiskem pro všechny práce o tábořských dějinách. Protože byly roztroušeny po různých jihočeských periodikách, byly ve dvacátých letech uspořádány

třicátých letech minulého století v rámci sporu mezi správou pivovaru a městem. Staré rodiny a domy zase na počátku devadesátých let sloužily v krajních případech jako pomůcka pro vyhledávání důkazního materiálu v restitučních sporech. Kroupa, Fr.: Profesor K. Thir. In.: Jihočeský sborník historický, roč. Jihočeský sborník historický 4, 1931, s. 39 a Tábořské listy 3/1 1992.

¹⁷ F. A. Slavík byl na tábořské gymnázium nedobrovolně přeložen. Šmahel, Fr. a kolektiv: Dějiny Tábora. Sv. 1, I-1 (do roku 1421) Jihočeské nakladatelství České Budějovice, České Budějovice 1988 s.15

¹⁸ Bartoš, F. M.: Památce F. A. Slavíka. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 16, 1947, s. 75-76 dále též Matoušek, V.: K článku „Památce F. A. Slavíka“ In.: Jihočeský sborník historický, roč. XVI. 1947, s. 75-76

¹⁹ Pánek, J.: František Augustin Slavík (1846-1919) a jeho historiografické dílo, In.: Sborník vlastivědných prací Podbrdská, roč. 15, 1974, s. 143-195

²⁰ Cíkhart, R.: M. Kolář (k 100. výročí narození) In.: Jihočeský sborník historický, roč. 9, 1936, s. 67-68

historikovým synem Janem a vydány souborně.²² Určitou hodnotu představuje i Kolářova pozůstalost, která se dochovala ve fondech tábořského archivu.²³

Protože výzkumu dějin města Tábora se intenzivně věnoval Martin Kolář, jeho slavný současník a kolega z reálného gymnázia v Táboře, přední znalec českého místopisu,²⁴ August Sedláček nepostavil město Tábor do centra své badatelské a spisovatelské činnosti. Přispěl ale významně k dějinám tábořského okolí, např. k dějinám Mladovožicka²⁵ a jiných jihočeských měst, zejména Písku.²⁶ Mnohé z těchto jeho prací dokreslují vývoj událostí v Táboře za třicetileté války a mají velkou cenu pro srovnání různého vývoje v jihočeských městech.²⁷

K dějinám Tábora a jižních Čech za časů třicetileté války se kromě výše uvedených historických prací váže několik desítek studií menšího rozsahu.²⁸ Tyto studie byly publikovány v různém období v rozmanitých odborných periodikách,²⁹ především na stránkách Jihočeského sborníku historického.³⁰ Jedná se zejména o podrobné regionální studie a články z pera Miloslava Volfa, zaměřené zejména na popis vojenských událostí v regionu. V Jihočeském sborníku historickém rovněž vyšly důležité práce, věnující se jiným neméně podstatným otázkám, např. pobělohorské rekatolizaci na jihu Čech, hospodářským otázkám atd.³¹ Informace z těchto zdrojů byly v této práci porovnány s pracemi významných českých historiků Zdeňka Kalisty,³² Josefa Polišenského,³³ Josefa Janáčka,³⁴ Františka Kavky,³⁵ Josefa Petráně,³⁶ Jiřího Mikulce,³⁷ Jiřího Kadlece³⁸ a dalších.

²¹ Zejména v Těbce, Českém jihu.

²² Kolář, J.(ed.): Sborník historických prací prof. Martina Koláře o dějinách Tábora. Nákladem Petra Franka. Tábor 1924

²³ Ježek, E.: Literární pozůstalost Martina Koláře v archivu města Tábora. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 22, 1953, s. 21-25

²⁴ Viz např. práce: Sedláček August: Místopisný slovník historický Království Českého, Praha 1908. nebo Sedláček, A.: Snůška starých jmen, jak se nazývaly v Čechách řeky, potoky, hory a lesy, Praha 1920 In.: Rozpravy Akademie věd tř. I, č. 60, atd.

²⁵ Sedláček A.: Minulost města Mladé Vožice v Tábořsku, Praha 1970

²⁶ Sedláček A.: Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou. Praha 1911

²⁷ Houska, M.: Dopad třicetileté války na jižní Čechy. Diplomová práce. Pedagogická fakulta UK, Praha 2003, s. 10

²⁸ Jejich přehled je uveden na konci práce.

²⁹ Např. Zprávy památkové péče, Sborník archivních prací, Český časopis historický, Československý časopis historický, Sborník historický, Historická demografie, Vojenský sborník historický, Časopis společnosti přátel starožitností českých atd.

³⁰ Vydávala jej Společnost pro zachování husitských památek v Táboře už od roku 1929.

³¹ Např. Bartůněk, V.: Tábořská duchovní správa v XII.stol. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 21, 1952, s. 22-26, s. 51-54, s. 102-106, s. 138-139, Cíkhart, R.: Ze starých matrik tábořských, In.: Jihočeský sborník historický, roč. 18, 1949, s. 123, Hanzal, J.: Pobělohorská rekatolizace v jižních Čechách (1637-1650). In.: Jihočeský sborník historický, roč. 51, 1982, s. 81-87, Kroupa, Fr.: Tábor v době pobělohorské. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 1, 1928, s. 59-68, s. 96-108 a s. 124-129 atd.

³² Kalista, Z.: Století andělů a ďáblů, H&H, Jinočany 1994

Zahraniční historiografie se tématem třicetileté války a českých zemí zabývá spíše z obecného hlediska, o regionálním tématu, kterým se tato diplomová práce zabývá, texty zahraniční provenience většinou mlčí. Jako příklad zahraničních prací lze uvést knihu Bílá hora a francouzská politika od Victora L. Tapié,³⁹ Munckovu Evropu sedmnáctého století⁴⁰ nebo v posledních letech publikovaná Nepokojná léta od stále více známého švédského historika Petra Englunda.⁴¹ Kniha posledně jmenovaného představuje vzácnou výjimku, protože její autor do ní zařadil zmínku o tažení švédského generála Wittenberga k Táboru v roce 1648.⁴²

Problematické změn držby majetku v pobělohorském období se věnuje Tomáš Václav Bílek.⁴³ Jeho rozsáhlé, ale navzdory svému stáří dodnes použitelné dílo Dějiny konfiskací po roce 1618 obsahuje velké množství historické látky, z níž čerpá má diplomová práce i současná odborná literatura.

Při vypracování této diplomové práce byly kromě odborné literatury a pramenů použity i diplomové práce studentů z Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Jedná se zejména o diplomovou práci Miroslava Housky Dopad třicetileté války na jižní Čechy.⁴⁴ Autor v ní popisuje vliv konfliktu na politické, hospodářské a sociální poměry v jihočeském regionu. Protože jeho práce se opírá o komparativní analýzu vývoje jihočeských měst Písku a Českých Budějovic, je pro vypracování mé diplomové práce inspirativní blízkostí tématu a charakterem používaných pramenů. Diplomová práce Miroslava Housky kromě toho přináší i kvalitní bibliografický přehled.

Jinou zajímavou studií, jež stejně jako výše uvedená práce vznikla na Katedře dějin a didaktiky dějepisu pražské pedagogické fakulty, je bakalářský esej Martiny Švadlenové

³³ Polišínský, J.: Nizozemská politika a Bílá hora. Nakladatelství Československé akademie věd, Praha 1958, Polišínský, J.: Třicetiletá válka a český národ. Naše vojsko, Praha 1960

³⁴ Janáček, J.: Valdštejn a jeho doba. Svoboda, Praha 1978, Janáček, J.: Valdštejnova smrt. Mladá fronta, Praha 1970

³⁵ Kavka, Fr.: Bílá hora a české dějiny. Garamond, Praha 2003

³⁶ Petráň, J.: Poddaný lid v Čechách na prahu třicetileté války. Československá akademie věd, Praha 1964,

Petráň, J.: Staroměstská exekuce. Praha 1985

³⁷ Mikulec, J.: 31.7.1627 - rekatolizace šlechty v Čechách : Čí je země, toho je i náboženství. Havran, Praha 2005, Mikulec, J.: Barokní náboženská bratrstva v Čechách. NLN - Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2000, Mikulec, J.: Leopold I. - život a vláda barokního Habsburka. Paseka, Praha - Litomyšl 1997

³⁸ Kadlec, J.: Přehled českých církevních dějin. Díl II. Zvon, Praha 1991

³⁹ Tapié, V.: Bílá hora a francouzská politika. Melantrich, Praha 1936

⁴⁰ Munck, T.: Evropa sedmnáctého století. Vyšehrad s. r.o., Praha 2002

⁴¹ Englund, P.: Nepokojná léta Historie třicetileté války. NLN s. r.o. Praha 2001

⁴² Englund, P.: Nepokojná léta Historie třicetileté války. NLN s. r.o. Praha 2001 s. 475

⁴³ Bílek, T.V.: Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618. Novočeská bibliothéka, Nakladem Muzea království Českého, Praha 1882

⁴⁴ Houska, M.: Dopad třicetileté války na jižní Čechy. Diplomová práce. Pedagogická fakulta UK, Praha 2003

Vývoj pozemkové držby feudálů v Bechyňském kraji v první polovině 17. století.⁴⁵ Její práce je však zaměřena na hlavní pozemkové držitele, kterým se Tábor díky konfiskační politice dvora nemohl rovnat, a proto je mu v textu eseje věnováno jen tolik prostoru, nakolik to odpovídá jeho tehdejšímu postavení. Bakalářská práce M. Švadlenové dále poskytuje zajímavá vodítka pro studium a interpretaci pramenů, které o vývoji držby města Tábora mohou vypovídat.⁴⁶

Podobný význam pro zpracování tématu postavení města Tábora za třicetileté války má diplomová práce Lenky Stolárové *Majetková držba v první polovině 17. století v českém království*,⁴⁷ která upozorňuje na aspekty proměn majetkové držby v jihočeských oblastech v průběhu první poloviny sedmnáctého století. Ani tato studie však není zaměřena na problematiku měst, v centru pozornosti autorky se nachází především další stavy. Protože autorka podává zevrubný metodologický výklad problémů studia záležitostí změn držby v pobělohorské době a vyvozuje obecný charakter těchto změn, jde o studii, která poskytuje inspiraci i pro zpracování tématu mé diplomové práce.

Zatímco odborná literatura k táborským dějinám 17. století je velice pestrá a poskytuje dostatečný počet titulů, v otázce historických pramenů k tomuto tématu je tomu přesně naopak. Městský archiv⁴⁸ sice obsahuje dostatek pramenů, pokud jde čistě o jejich počet, ale jde o materiál sestávající převážně z různých útržkovitých zpráv rozmanité povahy. K táborským dějinám tohoto období neexistuje pramen syntetické narativní povahy, např. kronika či paměti apod. Dochovaná pramenná látka je tvořena v malé míře korespondencí představitelů města, v převážné míře ale hodně nesourodým a nekompletním okruhem rozličných písemností ekonomické či spíše účetní povahy. Nesnadnost využití těchto pramenů pro historickou práci potvrzuje skutečnost, že největším znalcům táborského archivu Augustu Sedláčkovi a Karlu Thirovi zabralo uspořádání a následné studium těchto pramenů několik desetiletí. Naštěstí zejména Karel Thir tento materiál prostřednictvím výše uvedených spisů *Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti* a *Staré rodiny a domy táborské* sebral a publikoval, a třebaže mnohdy nedodržel zásady pro editování historických pramenů, zpřístupnil tak podstatnou část pramenné základny pozdějším badatelům. Podobně postupoval i jeho kolega František Augustin Slavík, který ve své knize *Panství táborské* a

⁴⁵ Švadlenová, M.: *Vývoj pozemkové držby feudálů v bechyňském kraji v první polovině 17. století*, netištěná bakalářská práce, Pedagogická fakulta UK v Praze, Katedra dějin a didaktiky dějepisu

⁴⁶ Např. *Soupis poddaných podle výry z roku 1651 aj.*

⁴⁷ Stolárová, L.: *Majetková držba v první polovině 17. století v českém království*, netištěná diplomová práce, Pedagogická fakulta UK v Praze, Katedra dějin a didaktiky dějepisu. Praha 2004

⁴⁸ Dnes uložen ve Státním okresním archivu v Táboře.

bývalé poměry jeho poddaných zpřístupnil prameny čistě hospodářského charakteru, hlavně dochovanou část městských účetních dokumentů.

Torzovitost a roztříštěnost pramenů v městském archivu lze vysvětlovat různým způsobem a vyvolalo ji větší množství příčin. Radnice,⁴⁹ která byla původním místem uložení písemností města, nebyla ušetřena velkých požárů města, kterým padla za obět i část pramenů. Větší část archiválií přišla asi nazmar buď při vzdání se města roku 1621, anebo při jeho dobytí v roce 1648. Vítězové při takových příležitostech obvykle zabavovali vše, co bylo pro obec cenné, tedy i městské knihy a další písemnosti. Ty totiž zároveň mohly dobyvatelům zvýšit kořist, protože obsahovaly evidenci majetku, který se ve městě nacházel. Podobný osud mívaly i zvony a další věci.⁵⁰ V letech 1621 a 1648 byly městu knihy i zvony mezi jinými věcmi zabaveny, a jelikož obec sehnala prostředky na výplatu pouze těch knih, které potřebovala k úřadování, zůstal zbytek v rukou vojenské správy města, kde se ztratil.⁵¹ Kromě požárů a válečných pohrom se počet archiválií ztenčil rovněž kvůli nedodržování přísah písaří města v 18. století a vlivem macešského chování magistrátu města k vlastnímu archivu v letech 1784-1850. V roce 1871 pak došlo k barbarské likvidaci listin městské spisovny, aniž by byla vedena jakákoli evidence „skartovaného“ materiálu,⁵² čímž došlo k nenávratným škodám, které postihly prameny hlavně z 15.-17.století.⁵³

Absenci narativních pramenů je možné překonat použitím jednoho z nejznámějších pramenů k dějinám českého stavovského povstání, Historie české od Pavla Skály ze Zhoře. Pro tento účel je použitelné poslední vydání této cenné památky z roku 1984, připravené známým českým historikem a odborníkem na dějiny sedmnáctého století Josefem Janáčkem.⁵⁴ Jeho edice je opatřena důkladně zpracovaným poznámkovým aparátem, rozsáhlou předmluvou a bohatou obrazovou přílohou, ale bohužel je dovedena pouze k bělohorské porážce povstání, a proto nezachycuje vzdání se Tábora císařským v následujícím roce. Pro účely zpracování tématu diplomové práce se proto ukázalo být vhodnější použití starší, hůře dostupné, ale kompletnější vícesvazkové edice Karla Tiefertunka

⁴⁹ Dnes budova Husitského muzea na Žižkově náměstí č.p. 1.

⁵⁰ Thir, K.: Táborské zvony. In.: Český jih 1910

⁵¹ Poustka, K.: Okresní archiv v Táboře. Průvodce po fondech a sbírkách, Tábor 1958 s. 10, dále též Thir, K.: Táborská radnice, otisk z Českého jihu z r.1910, (separát), Tábor 1910

⁵² Poustka, K.: Okresní archiv v Táboře. Průvodce po fondech a sbírkách, Tábor 1958 s. 13

⁵³ Dodnes není známo, co bylo příčinou této „skartace.“ Až paradoxně působí, že ti představitelé města, kteří dali k akci svolení. v čele se starostou Jakubem Zeisem, se běžně dovolávali slavné minulosti města a vystupovali vůči veřejnosti jako strážci starobyklých tradic Tábora. Rozsah škod na pramenech byl obrovský, městští úředníci Vrána a Vesecký, kteří likvidaci archivu prováděli, prodali v dražbě přes třicet centů listin jako starý papír, aniž by zjišťovali, co vlastně vyhazují. Poustka, K.: Okresní archiv v Táboře. Průvodce po fondech a sbírkách, Tábor 1958 s. 12-14

z šedesátých let předminulého století.⁵⁵ Krom toho má pro zpracovávané téma význam i Skálova Historie církevní⁵⁶ a také Poselkyně starých příběhův českých od Františka J. Beckovského.⁵⁷

Pro zpracování kapitol o hospodářských, sociálních a demografických poměrech ve městě byl využit především Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Tento pramen pro Tábor prvně publikoval František Kroupa na stránkách Jihočeského sborníku historického už na sklonku dvacátých let minulého století,⁵⁸ mimoto je tábořská část soupisu zahrnuta v nové moderní edici tohoto pramene, která má vysokou úroveň a vznikla na půdě Státního ústředního archívu, který ve svých fondech tuto cennou památku přechovává.⁵⁹ Informace získané studiem Soupisu poddaných podle víry z roku 1651 byly doplněny a porovnány s těmi, které poskytuje úřední popis, ze dne 31. ledna 1651.⁶⁰ Ten byl ovšem vytvořen hlavně z hospodářských důvodů, podobně jako Berní rula z let 1653-1655, která přináší berní soupis týkající se pozemkové državy Tábora.⁶¹ Protože si rula všímá hlavně tábořského panství, a to se v padesátých letech 17. století značně zmenšilo, je pro účely využitelná spíše pro porovnání s výše uvedeným soupisem.

⁵⁴ Skála, P. ze Zhoře: Historie česká od defenestrace k Bílé hoře. (Editor Janáček, J.) Svoboda, Praha 1984

⁵⁵ Skála ze Zhoře, Pavel: Pavla Skály ze Zhoře Historie česká od r. 1602 do r. 1623. I.L. Kober, Praha 1867-1870

⁵⁶ Skála ze Zhoře, Pavel: Pavla Skály ze Zhoře Historie církevní. K vydání připravil, kritickými poznámkami, slovníčkem a jmenným rejstříkem opatřil Eduard Petrů, SNKLU, Praha 1964

⁵⁷ Beckovský, J. Fr.: Poselkyně starých příběhův českých. K vydání upravil Antonín Rezek, B. Stýblo, Praha 1879

⁵⁸ Kroupa, Fr.: Tábor v době pobělohorské. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 1, 1928, s. 59-68, s. 96-108 a, s. 124-129

⁵⁹ Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Bechyňsko 1, zpracovaly: Kokošková, Z.- Sedláčková, H. – Zahradníková, M. Ed. Státní ústřední archiv, Praha 1997

⁶⁰ Soupis byl publikován a využit Tomášem Bílkem, Bílek, T.V.: Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618. Novočeská bibliothéka, Nákladem Muzea království Českého, Praha 1882.

⁶¹ Doskočil, K.: Popis Čech r. 1654. Souhrnný index obcí, samot a osad k berní rule. 2. Sv. Praha 1953-1945 a Berní rula: Kraj Bechyňský 5. SPN, Praha 1954, s.101-103

Vojenský a politický vývoj v Táboře v letech 1618-1630

Tábor v dobách českého stavovského povstání

Defenestrací místodržících Slavaty, Martinice a písaře Fabricia z oken Pražského hradu ve středu 23. května 1618 začalo české stavovské povstání a s ním i třicetiletá válka. Město Hradiště Hory Tábor se přidalo na stranu českých stavů a stejně jako většina ostatních jihočeských měst sdílelo stavovský politický program.⁶² Politické vlády v zemi se ujalo třicet direktorů a byli jmenováni vrchní velitelé vznikající stavovské armády. Vrchním velitelem se stal Jindřich Matyáš hrabě z Thurnu, další nejvyšší důstojnické posty si rozdělili Linhart Colona z Felsu, Jan Varlejš z Bubna a Pavel Kašplíř ze Sulevic.⁶³ Vojenské operace na jihu Čech začaly už v létě 1618, kdy na pomoc městům, která zachovala věrnost císaři, bylo císařskými vysláno vojsko, jemuž velel Jindřich Duval hrabě Dampierre, který se svými šiky překročil zemskou hranici u Nové Bystřice.⁶⁴ Jeho síly ovšem nestačily ani na obléhání Jindřichova Hradce,⁶⁵ ani na dobytí pohraničního hradu Landštejna, a tak se Dampierre stáhl do Nové Bystřice, kde čekal, až císařští zformují větší vojsko. Tato eventualita se začínala rýsovat v létě 1618, když armádu císařských začal proti stavům shromažďovat Karel Bonaventura z Longueval a Vaux, hrabě Buquoy.⁶⁶ Jeho oddíly čítaly zhruba 8000 pěších a

⁶² Z jižních Čech se na stranu Habsburků postavilo královské město České Budějovice a Český Krumlov, který byl císařovou državou. Houska, M.: Dopad třicetileté války na jižní Čechy. Diplomová práce. Pedagogická fakulta UK, Praha 2003 s. 15, srov. též Kalista, Z.: Století andeů a ōabiů, H&H, Jinočany 1994 s.54, dále též Kavka, Fr.: Bílá hora a české dějiny. Garamond, Praha 2003, s.102

⁶³ Kavka, Fr.: Bílá hora a české dějiny. Garamond, Praha 2003, s.55

⁶⁴ Šindelář, Vl.: Tajemné stezky po bitevních polích jižních Čech. Regia, Praha 2005, s.59

⁶⁵ Dampierrovi se Jindřichův Hradec nepodařilo získat úskokem, a proto se pomstil městu vypálením Vajgarského předměstí. Asi mu nepřišlo důležité, že tak ničí majetek jednoho z nevěrnějších členů císařova tábora, defenestrovánoho místodržícího Viléma Slavaty z Chlumu a Košumberka. Teplý, Fr.: Dějiny města Jindřichova Hradce I.-I, Jindřichův Hradec 1927, s.307 též Šindelář, Vl.: Tajemné stezky Po bitevních polích jižních Čech. Regia, Praha 2005, s.59

⁶⁶ Karel Bonaventura z Longueval a Vaux, hrabě Buquoy, byl původem Valon z hrabství Artois. Narodil se v Arrasu v roce 1571. Rodina, z níž pocházel, se klonila ke katolicismu a její členové se většinou prosazovali jako důstojníci. Karel Bonaventura vstoupil do služeb Habsburku už jako mladík, a účastnil se obléhání a dobytí Calais. Za byl jmenován plukovníkem nizozemského arciknížete Alberta a účastnil se obléhání a dobytí Calais. Za Jindřicha IV. zvolna stoupal ve vojenských hodnostech přes generalwachmistra až k polnímu zbrojmistrovi, na kterého byl povýšen v roce 1602. Odborně se zaměřoval na pevnostní stavby a dělostřelectvo. Rok po té, co bylo v Holandsku uzavřeno příměří mezi Habsburky a stavy (1609), odešel do Paříže jako vyslanec Habsburků u Kateřiny Medicejské. V diplomatických službách však vydržel pouze jeden rok a potom se vrátil do Nizozemí, kde dále prosazoval politické zájmy habsburského domu. V roce 1613 si jej vybral sám císař Matyáš a od 28. března 1614 působil Buquoy v hodnosti „místodržitele a plukovníka dělostřelectva.“ Dodatečně byl povýšen na císařského polního maršálka. V Čechách se objevil už před stavovským povstáním, v roce 1614 hájil císařovy zájmy na generálním sněmu a na sněmu rakouských stavů v Linci, kde jeho jednoznačně

6000 jízdních a jejich operačním prostorem byly jižní Čechy, které Buquoy hodlal napadnout od jihu z rakouských zemí.

Ani druhá stana nezahláela, a tak se 16. června 1618 na jih českých zemí vydal přes Tábor se svým vojskem stavovský velitel Jindřich Matyáš hrabě z Thurnu.⁶⁷ Měl za cíl dobýt hlavní opěrný bod císařských v kraji, město České Budějovice, a chránit jižní zemskou hranici.⁶⁸ Jeho jednotky čítaly zhruba 3000 pěšáků a 1100 jezdců.⁶⁹ Buquoy a Thurn se stali nejvýraznějšími postavami úvodu stavovského povstání. Hrabě Buquoy si po té, co v listopadu 1618 překročil zemskou hranici, za hlavní stan pro sebe a svůj štáb zvolil, po neúspěšném pokusu dobýt Jindřichův Hradec, České Budějovice. Do města a jeho okolí chtěl císařský generál umístit jádro svého vojska, aby tu se svými muži přečkal zimu. Thurnovy jednotky se snažily tento jeho postup do silně opevněných Českých Budějovic překazit. 8. listopadu v odpoledních hodinách zaskočil Thurn u Lomnice zadní voj císařských pod velením Baltazara Marradase a způsobil mu značné ztráty, až 1500 padlých.⁷⁰ Pod ochranou tmy se ale císařským podařilo od nepřítele odpoutat a se štěstím dosáhli nočním pochodem svého cíle, Českých Budějovic.⁷¹ Generál Thurn, který neměl zájem o noční boj v neznámém terénu, nepřítele okamžitě nepronásledoval a nechal tak Buquoyovu armádu uniknout do bezpečí budějovických hradeb. Jindřich Matyáš Thurn ani nezahláel obléhání města či útok na něj. Před zdoluhavým obléháním dal přednost pochodu do Rakouska ve směru Kaplice, Trhové Sviny, Nové hrady, Vyšší Brod a Dolní Dvořiště. Cílem jeho tažení byla podpora rakouských evangeliků, které hodlal přesvědčit k příklonu na stranu českých stavů a zasadit

prohabsburská politická orientace a katolická konfese vyvolala znepokojení mezi evangelickými stavy. Po skončení této své mise se hrabě Buquoy vrátil zpět do rodné Belgie, odkud jej císař povolal do služby v armádě až po vypuknutí stavovského povstání. Jeho služby byly císařem Matyášem vysoko oceňovány a Vídeň jej lákala příslibem až trojnásobné gáže. Buquoy nespíchal a do Vídně se dostavil až po druhé císařově osobně učiněné výzvě v srpnu 1618 potom, co mu byla slíbena gáže ve výši 3000 zlatých měsíčně sc 6000 toiarů v hotovosti na nutné výdaje. Velení nad císařovým vojskem se ujal 9. září 1618. Volf, M.: Jihočeské bojiště v prvních měsících českého povstání roku 1618. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 29. 1960, s. 20-22

⁶⁷ K působení Thurna za stavovského povstání srov. např. Pojar, M.: Jindřich Matyáš Thurn - muž činu. Ivo Železný nakladatelství a vydavatelství s.r.o., Praha 1999.

⁶⁸ Houska, M.: Dopad třicetileté války na jižní Čechy. Diplomová práce. Pedagogická fakulta UK, Praha 2003 s. 16

⁶⁹ Šindelář, Vl.: Tajemné stezky po bitevních polích jižních Čech. Regia, Praha 2005 s.59

⁷⁰ Volf, M.: Jihočeské bojiště v prvních měsících českého povstání roku 1618. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 29, 1960, s. 83-84

⁷¹ K bitvě u Lomnice na Lužnicí též Šindelář, Vl.: Tajemné stezky Po bitevních polích jižních Čech. Regia, Praha 2005 s.59-74.

tak citelný politický úder Habsburkům.⁷² U Českých Budějovic zůstala jen slabší část stavovského vojska pod velením generála Hohenlohe.

Výše popsané události ukazují, že válka se roku 1618 přibližovala k Táboru, který kontrolovali stavovští, ale nepřítel zůstal v povzdálí. Vojenské operace se koncentrovaly do okolí Českých Budějovic a bezprostřední nebezpečí městu Táboru nehrozilo. Císařští nejdále postoupili k Veselí nad Lužnicí, ale Thurnova převaha jim další postup na sever neumožňovala. Přesto se Tábor na příchod války důkladně připravoval. Dokončovaly se opravné práce na opevnění a doplňovala se výzbroj a zásoby munice. Celkem byla vydána suma cca 54 kop grošů,⁷³ což vede k přesvědčení, že ve městě se ani příliš neobávali tažení císařských od Českých Budějovic severním směrem na Tábor či Prahu. Stavovští v Táboře spíše nehodlali riskovat, že by je náhlý přepad zásobovacích nebo průzkumných oddílů zastihl nepřipravené. Za výše uvedenou sumu bylo pořízeno různé vybavení pro válku, jako např. střelný prach, byly alespoň částečně zvýšeny městské hradby, postaven nový most u Hradských bran a také několik „lůžek ke švihovkám.“⁷⁴ Krom toho se myslelo i na zásobování vodou a byla opravena městská vodárna. Že odhad situace byl docela správný a přípravy nebyly zbytečné, dokazuje chování uherských průzkumných jednotek nepřítele v létě 1618, které se po přiblížení k městu od jihu raději omezily na plenění v okolí Tábora a samotnému městu se vyhnuly.⁷⁵ Určitý úspěch zaznamenala i posádka města, která proti Uhrům podnikla protiútok a čtyřicet pět jich zajala.⁷⁶ Beckovský ve své Poselkyni dokonce uvádí, že v roce 1618 byl v Táboře chycen žhář, který přiznal, že byl vyslán a zaplacen císařskými, aby zakládal na území stavů požáry.⁷⁷

V době příchodu roku 1619 panoval v Táboře relativní klid. Stavovská vojska si vedla relativně dobře, Hohenlohe ve svém postavení u Budějovic zabraňoval ohrožení města Tábora z jihu a Thurn operoval se svými jednotkami úspěšně v Dolních Rakousech.

Na základě konfederace, kterou v létě roku 1619 uzavřely české stavy, a ke které se později přidaly i Horní a Dolní Rakousy, bylo ohlášeno svolávání zemské hotovosti. Čechy

⁷² Polišínský, J.: Třicetiletá válka a český národ. Naše vojsko, Praha 1960 s.89. srov. též Volf, M.: Válka v jižních Čechách v zimě a na jaře 1618-1619. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 30, 1961, s. 27 a Houska, M.: Dopad třicetileté války na jižní Čechy. Diplomová práce. Pedagogická fakulta UK. Praha 2003 s. 20.

⁷³ Počty obecní, citováno podle: Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s.86

⁷⁴ Šlo o lafety k dělům.

⁷⁵ Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s.87

⁷⁶ Tamtéž, s.87

⁷⁷ Beckovský, J. Fr.: Poselkyně starých příběhův českých. K vydání upravil Antonín Rezek, B. Stýblo, Praha 1870, s.100

míří na Prahu. Hohenlohe a Thurn před ním zvolna ustupovali, protáhli Tábořem a zaujali postavení až v prostoru mezi Miličínem a Benešovem. Po té, co císařští opevněný Tábor, kde nehodlali ztrácet čas s obléháním, minuli, dal Buquoy u Miličina nečekaně pokyn k obratu vojska na jihozápad a 25. srpna 1619 stanul před jiným stavovským městem, Pískem. Hohenlohe, předtím zatlačený až za Miličín, jej s určitým odstupem následoval, opět prošel přes Tábor a táhl na Písek. Zastavil se ale u Bernatic.⁸² Písku, který čelil útoku císařských, pomoc neposkytl. Buquoy město druhého dne bez potíží dobyl a vyplnil. Kořist, která padla císařským do rukou, byla téměř pohádková, z vojenského materiálu padla císařským do rukou děla, která zde před několika měsíci deponoval Mansfeld.⁸³ Hohenlohe, který nezabránil pádu Písku do rukou císařských, se vrátil od Bernatic zpět do Tábořa a potom táhl k Soběslavi, kde umístil svoje ležení. Zbytek stavovských, který před Buquoyem ustoupil z Písku k Mirovicům, aby bránil směr na Prahu, Hohenlohovo vojsko následoval severnější cestou přes Votice.

Do vývoje událostí pak zasáhl zvrát válečné situace na rakouském území. Jinak dost liknavý spojenec českých stavů Gabriel Bethlen vstoupil do hry a od východu obnovil ohrožení Vídně. Buquoy dostal 19. září 1619 rozkaz k tažení do ohrožených Rakous a po jeho odchodu z Čech se Písek opět 5. prosince vrátil do stavovského tábora, když jej po zhruba týdním obléhání dobyl zpátky Mansfeld.⁸⁴

Tento čilý pohyb armád po jižních Čechách ovlivňoval dění v Táboře, ačkoli města se válka přímo nedotkla. Jako nejdůležitější opěrný bod bylo totiž stavovskými vojsky hojně využíváno, pro svou strategicky velice významnou polohu v polovině cesty mezi Prahou a Českými Budějovicemi. Celkem třikrát městem protáhla stavovská armáda při výše uvedeném pronásledování Buquoye. Vyztužování obrany v předešlém roce se nyní jeví jako prozíravé, přesto město a stavovská posádka v čele s velitelem Jindřichem Wolfem Brandtem⁸⁵ požadovaly další prostředky na výzbroj stavbu šanců u města a další vojenské stavební úpravy, což také reklamovaly u direktorů. Ti dali jejich požadavkům za pravdu.

⁸² Názory na polohu Hohenlohova vojska se různí. August Sedláček, stejně jako Josef Polišenský, je lokalizují do okolí Tábořa. Sedláček, A.: Dějiny královského města Písku nad Otavou, díl. I., Písek 1911, s.106 Polišenský, J.: Nizozemská politika a Bílá hora. Nakladatelství Československé akademie věd. Praha 1958, s. 192

⁸³ K obležení a dobytí Písku v srpnu 1619 srov. Sedláček. A.: Dějiny královského města Písku nad Otavou, díl. I., Písek 1911, s.106-110, dále též Houska, M.: Dopad třicetileté války na jižní Čechy. Diplomová práce. Pedagogická fakulta UK, Praha 2003 s. 27.

⁸⁴ Při obraně Písku se v řadách císařských vyznamenal kapitán don Martin Huerta. Po dobytí města se stal osobním Mansfeldovým zajatcem. Houska, M.: Dopad třicetileté války na jižní Čechy. Diplomová práce. Pedagogická fakulta UK, Praha 2003, s. 27

⁸⁵ Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s. 188

V dopise z 18. června 1619 píše „*direktorové, správcové a rady zemské ode všech tří pánův stavův království českého, tělo a krev pána Ježíše Krista pod obojí přijímajících,*“ že „*nařídili jsme hejtmanu statků Chlumeckého a Jistebnického, aby kus velké střelby, taktéž hákovnice též kule a jiné potřeby k tomu náležející ihned když byl kolik pan general profiantmistr (jemužto píšeme, aby tu střelbu vyzdvihl) buďto sám pro ni přijel neb poslal, vydal a ji dovésti dal.*“⁸⁶ Táboru tedy byla přislíbena vojenská podpora, protože byl dán rozkaz, aby do města byly přesunuty z Jistebnicka a Chlumecka palné zbraně, o které táborští předtím žádali. Mělo jít o jedno dělo a muškety i s municí. List dále obsahoval výzvu k srdnaté obraně a vyjádření důvěry, že město před nepřítelem obstojí: „*Nepochybujeme o vás, začez také žádáme, že sebe a město na pilném a bedlivém pozoru míti budete a ve své horlivosti ku pánu Bohu a lásce k vlasti své neoblevíte, nýbrž zmužile a udatně se ukážete!*“ Že direktorům na situaci v Táboře velmi záleželo, a že ji kriticky sledovali, ukazuje další list directorské vlády do města Hradiště Hory Tábor, který na rozdíl od předešlého psaní obsahuje pokárání za podle mínění vlády nedostatečné přípravy. V listě po vzletném úvodu stojí: „*Jakou omluvu činíte, proč byste na předložení pánův Generálův nemohli dáti šancův dělati tomu jsme z psaní vašeho vyrozuměli. I jest nám nemalým podivením, že přítomné nebezpečenství na tak malém pozoru máte a takových jalových výmluv požíváte, ježto jest od pánův generálův dobře, oumyslem a k tomu bylo to nařízeno, aby město vaše před všelikými outoky a taky nepřátelstvími zachováno býti mohlo. Proto nepřijímajíce Vašich daremných omluv toho při nařízení pánův Generálův zůstavujeme a vedle povinností našich napomínáme, že ihned takové šance udělati dáte a tudy svou věrnost, kterouž jste pánu Bohu i vlasti přislíbili, dokážete!*“⁸⁷ Direktorové téhož roku poslali do města vzkaz v podobném duchu, v němž stálo, že mlýny u města mají přestat s mletím sladu pro městský pivovar a mají se věnovat mletí obilí podle požadavků vojska.

Chování stavovských armád se ve městě nebylo přátelské, jak by to odpovídalo politické příslušnosti města, které se hlásilo do stavovského tábora, ale spíše pánovitě. Důstojníci českých stavů běžně požadovali, aby město ze svého platilo kromě běžných výdajů na stravu a pití vojáků, otop apod. i různá slavnostní pohoštění, pokud ve městě zrovna pobývala významnější osoba, jako např. hrabě Thurn. Rovněž osobní požadavky

⁸⁶ List direktorů městu Táboru ze dne 18. června 1619. Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s. 86

⁸⁷ List direktorů městu Táboru ze dne 29. června 1619. Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s. 86

velitele stavovské posádky Jindřicha Wolfa Brandta nebyly nijak skromné.⁸⁸ Jeho kuchyně běžně vyžadovala od města telecí maso, husy, koroptve, což v době, kdy se po měšťanech požadovalo, aby věnovali maximum prostředků na vojenské účely, vypadalo velmi rozmařile a nezodpovědně. K potížím s nedisciplinovanými stavovskými vojáky docházelo i v okolí Tábora, protože pro loupeže v okolních vesnicích byli někteří vojáci potrestáni na tábořském náměstí.⁸⁹

Po nešťastné Mansfeldově porážce u Záblatí se v dalším období let 1619-1620 stavovským podařilo do jisté míry obnovit síly, když doplnili vojsko prostřednictvím zhruba 9000 mužů horní a dolnorakouské zemské hotovosti. Do ležení stavovského vojska, které se nacházelo z počátku u Lomnice nad Lužnicí, potom u Veselí nad Lužnicí, nakonec u Planě nad Lužnicí, dorazily také slibované oddíly od nizozemských generálních stavů v počtu 1500 mušketýrů. Vedl je plukovník Herman Frenck, který po vojenské stránce významně zasáhl do stavovského povstání a později byl velitelem v Týně nad Vltavou a v Táboře (viz níže).⁹⁰

Posily dostala i protistrana. Velitel císařských Don Baltazar de Marradas v zimě 1620 překročil po „zlaté stezce“ Šumavu a po postupu přes Český Krumlov rozbil tábor v Českých Budějovicích. V této hlavní základně císařských na jihu Čech potom nechal své mužstvo několik týdnů odpočívat, aby po náročném pochodu přes Šumavu obnovilo síly. 5. března 1620 Marradas nečekaně přepadl a vyplenil třeboňské předměstí a s kořistí se stáhl do bezpečí zpátky za budějovické hradby. V dalších měsících don Marradas napadl Týn nad Vltavou. Město dobyl a na základě „gentlemanské“ úmluvy z něj propustil asi sto padesát mužů z pluku hejtmana Frencka, kterého sem vyslal Hohenlohe, aby Týn bránil. Propuštění Frenckovi muži se i se svým plukovníkem přesunuli do Tábora, kde se přidali k jiným Mansfeldovým vojákům, kteří tvořili posádku města.⁹¹ Mansfeld se s tímto stavem na bojištích nehodlal smířit, ale rozhodl se raději vyčkat, až Marradas z města odtáhne. Marradas se skutečně v Týně nad Vltavou nezdržel dlouho a po týdnu vyrazil zkusit štěstí u dalších jihočeských měst, Písku, Vodňan a Prachatic. Po odchodu Marradase vyslal Mansfeld do Týna nad Vltavou koncem března 1620 v čele přepadového oddílu již zmiňovaného hejtmana Frencka. Ten situaci v Týně nad Vltavou dobře znal, protože zde jeho vojáci a on ještě před nedávnem tvořili městskou posádku a měl z těchto důvodů velkou šanci převést

⁸⁸ Městské účty vydal Karel Thir In.: Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895. s. 95

⁸⁹ Městské účty obsahují mezi výdaji za armádu položku za „*dělání spravedlnosti*,“ tedy za šibenici. Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s. 91

⁹⁰ Polišínský, J.: Nizozemská politika a Bílá hora. Nakladatelství Československé akademie věd, Praha 1958, s. 186

⁹¹ Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s. 97

Týn opět do stavovského tábora. Frenck sice dobyl město, ale městský hrad zůstal nadále v rukou císařských. Mansfeld tedy zkusil štěstí znovu, tentokrát osobně, a 11. dubna Týn napadl. Ani tento útok se neseťkal s úspěchem, neboť byl přerušen návratem Marradase, který se mezitím marně pokoušel dobýt kvalitně opevněnou Třeboň.⁹² Stavovský velitel raději ustoupil přes Bechyň k Táboru. Odtud byl pak odvolán do Rakous, aby podpořil českou armádu u Eggenburgu. Marradas využil jeho odchodu a v květnu 1620 dobyl postupně Soběslav, Bechyň a Vodňany. Jeho vítězný postup byl zastaven až u Prachatic. Hejtman Frenck, kterého Mansfeld mezitím pověřil velením v Táboře, měl rozkaz, aby se pokusil získat celý Týn nad Vltavou, jen co císařští z jeho okolí odtáhnou. Pokusil se o to dvakrát v květnu 1620, ale město padlo až 25. června po té, co do boje opět zasáhl Mansfeld, který splnil úkol v Rakousech a vrátil se zpátky.

Generál Mansfeld vnímal Tábor jako svou hlavní základnu v kraji. Stavovský vojevůdce sem v průběhu let 1619-1620 umístil několik praporů jízdy a pěchoty, které se však ve městě a jeho okolí chovaly velmi neukázněně.⁹³ Jednalo se převážně o vojáky, které poskytlo Nizozemí a velel jim, jak již bylo řečeno, hejtman Frenck, který nejspíš požíval Mansfeldovy plné důvěry. Jeho kontingent v původním počtu 1500 mužů dorazil na české bojiště již v létě 1619 a představuje nejvýznamnější pomoc Nizozemí českému stavovskému povstání. Vojáci byli naverbováni přímo v Holandsku a měli i výcvik a výstroj podle tamních vojenských zvyklostí. Díky tomu byli z vojenského hlediska vysoko ceněni, protože mohli představovat protiváhu proti Buquoyovým valonským praporům, které byly vycvičeny podle španělské válečné školy.⁹⁴ Efektivní bojové využití Holanďanů ovšem předpokládalo, že budou pravidelně dostávat žold a nebudou mít nouzi o proviant. Nizozemský kontingent sice od „standů“ (tj. od Nizozemských generálních stavů) do začátků dostal určité peněžní prostředky, ty však stačily maximálně na sebrání vojska, jeho základní výstroj a výzbroj a dále už jenom na jeho transport do Čech. Nizozemské stavy předpokládaly, že na českém území už budou působení kontingentu plně financovat direktori nebo král Fridrich Falcký. Vedení povstalců se však dostalo v letech 1619-1620 do peněžní tísně, s které již vlastně

⁹² K připravenosti Třeboň z vojenského hlediska a postavení Třeboň za českého stavovského povstání a po něm srov. Pánek, J.: *Foslední Rožmberk životní příběh Petra Voka*. Brána s.r.o., Praha 1997, s. 7-14, nebo též Pospíšil, J.: *Třeboňsko za povstání českého*, Praha 1913 a Petřík, J.: *Třeboňsko po českém povstání*. In.: *Jihočeský sborník historický*, roč. 4, 1931, s. 88-123

⁹³ V městských účtech několik zmínek o tom, že Holanďané odmítali platit za potraviny a pivo. Městská rada kvůli tomu dokonce psala Mansfeldovi, aby v Táboře tuto jednotku neubytovával. Thir, K.: *Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti*. Tábor 1895, s. 97

⁹⁴ Polišenský, J.: *Nizozemská politika a Bílá hora*. Nakladatelství Československé akademie věd, Praha 1958, s. 186 a s. 196, srov. též Polišenský, J.: *Třicetiletá válka a český národ. Naše vojsko*, Praha 1960, s. 49.

nikdy nevybředlo, což znamenalo zpoždování výplat žoldu. V případě některých Mansfeldových jednotek byla doba, po kterou vojáci nedostávali slíbenou odměnu, až čtyřměsíční. Ze stejných důvodů se bouřili i Holanďané a chybějící žold si v souladu s dobovým vojenským myšlením kompenzovali pleněním. V okolí Tábora jim při tom padly za obět tři vesnice.⁹⁵ Pavel Skála ze Zhoře o tom píše: „...že nepřítel, tak ovšem i přátelé činil sem i tam v zemi lidem ubohým škody nenabyté, že se ze všech stran žalostivé úpění a lakota soldátův nebyla do vole nasycena, nýbrž vždycky předce ještě domlouvali se nezbedně o plat, činíce těžké pohružky jak generálům, tak i direktorům, nebudou-li v službě své spokojeni, že se vzbouří a sami sobě platiti budou. A ač hrabě z Hollachu,⁹⁶ ležev v tu dobu s armádou českou v městě Soběslavi, rozkázal těch škůdcův 17 Nidrlanderuv, že na vozy moravské útok učinivše je zloupili, zvěšeti, malého však strachu tou přísností ostatní zběři loupežnické nahnal a nehrubou přítrž v plundrování země a obyvatelův při ní zpusobil.”⁹⁷ Nebouřili se ale jenom Frenckovi Holanďané, na letním generálním sněmu si stěžovali na stejné problémy i ostatní generálové. Někteří jednotlivci z Mansfeldových jednotek přešli do otevřené vzpoury.⁹⁸

Až do doby, než začali drancovat okolí města, byl Tábor vůči Holanďanům velkorysý. Na účet města byli vojáci ubytováni a dostávali potraviny, pivo a víno, důstojníkům byla vyplácena pravidelná apanáž.⁹⁹ Kromě dodávek proviantu jsou nad to doloženy i osobní půjčky z městské pokladny stavovským hejtmanům Frenckovi, Romanyškovi a Semelingovi. Nešlo však o jednorázovou výpomoc, půjčky stavovských velitelům byly pravidelné, vždy ve stejné výši, a proto je možné se domnívat, že tímto způsobem byl získáván žold pro mužstvo, nebo kryty jiné vojenské výdaje. To by potvrzovalo problémy se žoldem, které byly pospány výše, mohlo však jít i o prostředky pro osobní potřebu důstojníků.¹⁰⁰

Do Tábora stavové soustřeďovali municí a další proviant, městu bylo direktory přikázáno, aby se podobně jako v minulém roce při vaření piva nepřekáželo generálnímu proviantmistřovi stavovských, který vehementně prosazoval dodávky piva pro armádu, jež

⁹⁵ Polišínský, J.: Nizozemská politika a Bílá hora. Nakladatelství Československé akademie věd, Praha 1958, s.186 a s.196

⁹⁶ Generál Jiří Fridrich z Hohenlohe (z Hollachu). Pozn. autora.

⁹⁷ Skála, P. ze Zhoře: Historie česká od defenestrace k Bílé hoře. (Editor Janaček. J.) Svoboda, Praha 1984 s. 275-276, též Polišínský, J.: Nizozemská politika a Bílá hora. Nakladatelství Československé akademie věd, Praha 1958, s.187-188

⁹⁸ Skála, P. ze Zhoře: Historie česká od defenestrace k Bílé hoře. (Editor Janaček. J.) Svoboda, Praha 1984, s.278

⁹⁹ Tzv. „servitia.” Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s. 98-99

ležela ve městě. Krom toho proběhly další práce na stavbě valů a šanců, které vojsko poručilo vybudovat, což jenom podtrhuje, jak velkou váhu přisuzovali stavovští vojenskému významu města. Vláda šla ve snaze zkvalitnit fortifikace ve městě dokonce tak daleko, že umožnila, aby na stavbu šanců a palisád bylo místo sedláků z okolí posláno mužstvo z tábořské posádky, kterým ovšem muselo město tuto práci zaplatit ze sebraných obecních peněz. Potom měla být městu tato částka refundována. V nejbližším okolí městských hradeb byly strženy chalupy, sruby a ploty, které by mohl nepřítel použít jako vlastní kryt. Pravděpodobně byly z části demontovány a nebo plechem pobity střechy některých budov, aby se zmenšilo riziko zapálení města.¹⁰¹

Stavební a vojenské hemžení v Táboře nebylo bezdůvodné. 20. září 1620 vstoupilo na českou půdu od jihu ligistické vojsko, které bylo výsledkem diplomatických jednání Ferdinanda II.¹⁰² Obrana stavovských byla zorganizována na linii Tábor – Týn nad Vltavou, kde čekalo pod Thurnovým velením zhruba 10000 mužů. Aby stavovští získali výhodu bojové iniciativy, dal po kratším váhání Thurn povel k pomalému postupu na jih, kde byly očekávány nepřátelské oddíly. Mansfeld dostal v souvislosti s tím nový úkol, měl odtáhnout na Plzeň, aby zabránil možnému obchvatu ligistů z tohoto směru. Jeho tažení ovšem nebylo úspěšné, protože po pádu Vodňan, Prachatic a Písku do rukou císařských byl v Plzni v podstatě odříznut a přijal od nepřítel nabídku, že bude zachovávat příměří. Dohodu splnil a až do bitvy na Bílé hoře z jeho strany nehrozilo císařským, ani lize větší nebezpečí, čímž významně přispěl k rozhodující porážce stavovských vojsk.

Obléhání Tábora císařskými vojsky v roce 1621

Osudná bitva na Bílé hoře však ještě neznamenala porážku všech vojsk na straně stavů v Čechách. Po 8. listopadu zůstaly v rukou vojenských posádek českých stavů, Fridricha Falckého a jejich spojenců mnohé pevnosti (jmenovitě Orlík, Cheb, Locket, Třeboň, Jindřichův Hradec, Zvíkov, Plzeň, Karlův Týn a Tábor).¹⁰³

¹⁰⁰ Úhrnem nejvíce peněz si postupně od měšťanů půjčil Romanyško, nejméně 850 kop grošů.

¹⁰¹ Platby nádeníkům za všechny tyto práce a za materiál jsou vedeny v městských účtech. Thir, K.. Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s. 98-99

¹⁰² Polišínský, J.: Třicetiletá válka a český národ. Naše vojsko, Praha 1960, s.89

¹⁰³ Tamtéž, s. 91-92.

V Táboře i nadále zůstal hejtman Herman Frenck a holandská posádka.¹⁰⁴ V očekávání rozhodujícího nástupu císařských byly dokončeny přípravy města na dlouhé obléhání, které se dalo vytušit z pohybu přibližujících se Buquoyových vojsk. Hejtman Frenck s ohledem na dobrou vojenskou a materiální připravenost města odmítl Buquoyovy výzvy, aby se město vzdalo.¹⁰⁵ Strategická pozice města a dostatečná vojenská posádka složená z Frenckových oddílů zároveň vzbudila i jistou důvěru mezi „osobami rytířského“ stavu, které v Táboře v této době vyhledaly úkryt. Společně s měšťany je jich v pramenech zmíněn větší počet, zhruba osmdesát¹⁰⁶ osob rytířského stavu, které také později nesly část nákladů na obranu města. Jejich jména jsou dnes bohužel jen těžko zjistitelná, neboť je historické prameny městské provenience neuvádějí. Pokud vyjdeme z toho, že se jednalo o uprchlíky před císařskými, lze i předpokládat, že jim koruna hodlala později konfiskovat majetek. Za to, že se ukryli v Táboře a přispěli tak k povstání, byl konfiskován majetek těmto rytířům: Bohuslav Ritter z Gross-Öttingu a na Vlášenic, Oldřich Václav Kavka Říčanský, svobodný pán z Říčan, Bohuslav mladší Vítha ze Rzavého a jeho bratr Mikuláš, Krištof Voračický, rytíř z Paběnic. Kromě nich lze předpokládat, že se zde ukrývali i další příslušníci tohoto stavu, kteří měli v okolí své statky a přidali se k povstání, nebo i ti, kteří prostě jen hledali úkryt před válkou.¹⁰⁷

Generál Buquoy neváhal a poměrně záhy po bitvě na Bílé hoře rozvinul akci proti Táboru. Šlo mu jednak o to, aby dobyl a získal nejdůležitější pevnost, kterou na jihu Čech stavovští ještě měli, a také hodlal udržet volnou klíčovou cestu na Linec, která by mu poskytovala dobré spojení s rakouskými zeměmi a Vídní, což by posílilo zásobovací a operační možnosti jeho armády.¹⁰⁸ Po vítězství na Bílé hoře odeslal hrabě Buquoy před Tábor oddíly, které měly přimět vzdorujícího Frencka ke kapitulaci. Frenck město uhájil, když orazil pět útoků císařských a způsobil jim těžké ztráty. Po tomto neúspěchu vypravil Buquoy k Táboru posily, které byly vybaveny také určitým počtem děl. Dělostřelecká baterie dorazila k Táboru 19. listopadu 1620.¹⁰⁹ Ani tyto snahy císařských se neseťkaly s úspěchem, město útokům odolalo. O tom, že by císařští podnikli na Tábor velký útok, nebo že by začali

¹⁰⁴ Skála, P. ze Zhoře: Historie česká od defenestrace k Bílé hoře. (Editor Janáček, J.) Svoboda, Praha 1984, s.185

¹⁰⁵ Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s. 95

¹⁰⁶ Skála, P. ze Zhoře: Historie česká od defenestrace k Bílé hoře. (Editor Janáček, J.) Svoboda, Praha 1984, s.158

¹⁰⁷ Bilek, T.V.: Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618. Novočeská bibliothéka, Nákladem Muzea království Českého, Praha 1882, s. 458-859

¹⁰⁸ Klíma, A.: Dlouhá válka (1618-1648). Praha 1987, s.105

s obléháním města již v listopadu 1620, nemáme zprávy v pramenech. Výprava císařských se omezila asi jen na tento případ, míněný spíše jako výstrahu a na drobné útoky na táboorské zásobovací oddíly. Zda-li se jednalo o vážně míněný pokus město dobýt, nebo jenom o demonstraci vojenské síly, která měla zapůsobit na psychiku obránců a uspíšit jejich rozhodování ohledně kapitulace, není jasné. Mohlo by také jít o určitou nabídku příměří nebo zlepšení vyjednávací pozice s velitelem města Frenckem a příměří za úplatu. Že by takové řešení nepřipadalo hejtmanu Frenckovi nijak nemorální, je vidět z pozdějšího vývoje událostí. Takové dohody byly za třicetileté války běžné a patřily k obvyklým metodám vedení války, navíc s podobnou taktikou uspěli Buquoy s Tillym ve stejné době u Mansfelda, jemuž navrhli uzavření příměří. Císařští zdá se nehodlali riskovat zimní obléhání Mansfeldových opěrných bodů, podobné vojenské operace odložili až na jaro a léto 1621.¹¹⁰ Beckovský se navíc zmiňuje o záměru císařských dohodnout se s hrabětem Mansfeldem na předání Plzně a možná i dalších pevností bez boje, což by dokonale ukazovalo směr, kterým se tehdy ubíraly úvahy velení císařských.¹¹¹

Postup císařských u Tábora v zimě 1620-1621 se tedy omezil jen na pozorování a zneklidňování posádky města i to si však vyžadovalo dodržovat důkladně hlídkovou povinnost na hradbách a v předměstích. Nočními „vartami“ byli často pověřováni vojáci, ale i měšťané, u obou byla tato služba velmi nepopulární, zvláště v zimních měsících. Průběh jedné takové hlídky líčí svědectví Ondřeje Vrabce, který sloužil v Táboře jako desátník: „*V sobotu po Třech králích leta toho (1621) byv já s jinými jakožto desátník na vartě na předměstí, potom pak asi okolo druhé hodiny na noc přišed mezi nás Matěj Vyskočil, sládek pana Tobiáše Rzounka, z špádou dobytou, ní jest hned beze vší jemu příčiny dané na Jiříka Kliku vartýře jednoho útok učinil a po něm sekal, až mu na ramenu kabát rozl'al. Z kteréžto varty potom mně zase domu vsichni jíti chtěli, takže kdyby mne desátníka a Jan Trnky rychtáře nebylo, té noci by žádný nevaroval, ale nepřítel ve vsi Čekanicích té noci jsa byl by se snad i na též předměstí dostal. Nebo vartující potom přece na poručení téhož rychtáře k nám doraziti nesměl.*“¹¹²

¹⁰⁹ Skála, P. ze Zhoře: Historie česká od defenestrace k Bílé hoře. (Editor Janáček, J.) Svoboda, Praha 1984, s. 159

¹¹⁰ Klíma, A.: Dlouhá válka (1618-1648). Praha 1987. s.98

¹¹¹ Beckovský, J. Fr.: Poselkyně starých příběhův českých. K vydání upravil Antonín Rezek, B. Stýblo, Praha 1879, s. 145

¹¹² Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s.100-103

Táborští, ale i třeboňští vysílali po celou dobu tohoto zvláštního, *via facti* vytvořeného příměří zásobovací jednotky do širokého okolí, aby se vybavili proviantem pro následující těžké měsíce.¹¹³ Horečně se dokončovaly poslední přípravy na příchod nepřítele.¹¹⁴

Mezitím využili někteří Mansfeldovi důstojníci nepřítomnosti svého velitele, který odjel do Falce, a vyjednávali samostatně s císařskými. Na základě toho pak byla 3. dubna 1621 Tillymu za peníze postoupena Plzeň.¹¹⁵ Svého velitele hodlali postavit před hotovou věc a domnívali se, že když budou postupovat společně a důkladně zdůvodní své kapitulace, vše proběhne hladce a bez potrestání. Velitel Tábora plukovník Herman Frenck se k této dohodě přímo nepřidal, volil raději cestu separátní dohody. Jistě tím dost riskoval, protože Mansfeld nemusel jeho individuální pakt schválit a Frenck mohl být hnán k odpovědnosti za nedodržení rozkazu. Nakonec se Frenck s císařskými dohodl, že holandské oddíly čítající asi tři až čtyři praporece pěchoty vyklidí Tábor, bude-li jim garantován volný odchod k Mansfeldovi do Falce. Další podmínkou bylo, že Holanďané dostanou od tábořských žold za dva měsíce. Protože císařští nabízenou úmluvu přijali a dodrželi, dostavily se tyto jednotky k Mansfeldovi ozbrojeny a celkem dobře zásobeny proviantem. Mansfeld je přijal na milost, přestože překročily jím stanovené podmínky příměří a vydaly důležité město do rukou nepřítele. Ve své apologii si však hrabě Mansfeld přesto neodpustil na adresu Hermana Frencka výtka, že s císařskými uzavřel tajný obchod a za postoupení Tábora obdržel 130000 zlatých.¹¹⁶ Podobné dohody mezi posádkou obléhaného města a útočícím vojskem byly za třicetileté války celkem běžné. Důstojníci na obou stranách situaci vždy posuzovali především podle toho, kolik jim vojenské akce vynesou, morální hlediska stála až v druhé řadě. Dobývání měst pomocí peněz patřilo k běžným formám vedení války. Frenckův postup v Táboře se nijak nevymyká dobové mentalitě vojáků. Jako jiný příklad téhož krutého postupu při vydání města může v jižních Čechách posloužit Třeboň. Ta byla po vyčerpávajícím obléhání 23. února 1622 vydána císařským na základě jejich dohody s plukovníkem Setonem,¹¹⁷ který velel třeboňské stavovské posádce. Seton město záměrně silně opevňoval a tvrdě bránil, ačkoli bylo jasné, že po zhroucení stavovského povstání již

¹¹³ Polišenský, J.: Třicetiletá válka a český národ. Naše vojsko, Praha 1960, s.102

¹¹⁴ Z pozdějších výpovědí v tábořské smolné knize vypovídají některé osoby z Tábora a jeho okolí o odvážení dřeva (např. z krčmy u Měšic) nebo shánění ovcí na příkaz kapitána Romanyška z tábořské posádky, ale také o krádežích a vraždách, které se v té době válečné nejistoty ("v době *pajtovani*") stávaly stále častějšími hlavně na cestách v okolí Tábora. Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s.103

¹¹⁵ Klíma, A.: Dlouhá válka (1618-1648). Praha 1987, s.102

¹¹⁶ Polišenský, J.: Nizozemská politika a Bílá hora. Nakladatelství Československé akademie věd, Praha 1958, s.186 a s.199-201, srov. též Polišenský, J.: Třicetiletá válka a český národ. Naše vojsko, Praha 1960, s.103-106

není žádná šance na úspěch a odpor nemá smysl. Odmítal všechny mírové nabídky, ačkoli i samotní třeboňští měšťané, které ostatně Seton vydatně ždímal, volali po míru a poddání se císaři. Svým postupem Seton pouze chladnokrevně zvyšoval cenu, za kterou město nakonec hodlal „prodat“ císařským. Jeho bezohlednost se mu vyplatila, protože podle podmínek příměří mohl se svými muži volně a plně vyzbrojen opustit Třeboň i se slušnou kořistí.¹¹⁸

Kvůli odchodu Mansfeldových mužů pod Frenckovým velením na jaře 1621 se ale Tábor císařským nevzdal, protože ve městě se ještě nacházel zbytek nizozemské posádky, kterému velel kapitán Romanyško. Je pravděpodobné, že tito vojáci byli dodatečně najati a alespoň z části placeni už zmíněnou skupinou osob stavu rytířského, kteří tak hodlali chránit sebe a svůj majetek.¹¹⁹

V květnu 1621 zahájili císařští další, nyní už vážně míněné, vojenské akce. Před podniknutím prvního útoku bylo město nejdříve vyzváno, aby nekladlo odpor a bez prodlení se vzdalo. Odpověď Tábora byla negativní a zdá se, že obléhaní dokonce na uvítanou podnikli proti na zteč nastupujícím Marradasovým mužům prudký výpad. Ten shledal situaci nevhodnou k dalším pokusům získat město bez boje výhrůzkami nebo za úplatu, uzavřel silnice k městu a zároveň požádal o posily.¹²⁰ Výzva ke kapitulaci byla opakována ještě víckrát, don Marradas nehodlal hnát své vojáky proti kvalitním hradbám a šancům zbytečně a zvětšovat tak své ztráty. 27. července 1621 velitel císařských Don Baltazar Marradas tábořským poslal vzletný dopis, kterým chtěl „*vysoce urozené pány, urozené a také slovitné a statečné a opatrné, zvláště příznivé milé pány a dobré přátele*“ přesvědčit, aby zanechali dalšího odporu. V listě generál píše: „*Ježto pak dobře vím, že mnoho věrných císařských poddaných ještě v Táboře jest, pročez opravdově a přátelsky je napomínaje, zatvrzelým srdcím na upřímnou uváženou ještě toto poslední psaní posýlam, nevěřících myslí pro lásku boží prose, aby přece od svého bludu upustili, božskou pravdu poznali, náрек, který o posledním soudu na ně půjde i muka zatracení uvážili a důkladně to povážíce, hlavy, které je napomínají, aby Bedřichovi falckraběti stálými byli, k tomu přiměli, by svěřice se mi ke mně o vzdání se vyjednávat přišli. Já pak se zavazuji se svou ctí, pravdomluvností, věrností a vírou, že toliko osob, kolik páni ven vyšlou, tolik kvalifikovaných zase dovnitř pustím a slibuji*

¹¹⁷ Plukovník Seton byl původem ze Skotska. Pánek, J.: Poslední Rožmberk životní příběh Petra Voka. Brána s.r.o., Praha 1997 s.7-14 s.8

¹¹⁸ Pánek, J.: Poslední Rožmberk životní příběh Petra Voka. Brána s.r.o., Praha 1997, s.7-14 s.9-11, též Pospíšil, J.: Třeboňsko za povstání českého, Praha 1913, s.114-158

¹¹⁹ Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s.105

¹²⁰ Skála, P. ze Zhoře: Historie česká od defenestrace k Bílé hoře. (Editor Janáček, J.) Svoboda, Praha 1984, s.225

a uvoluji se k takovým podmínkám, jakékoliv mně jen možné jsou, že bohdá Bohu všemohoucímu děkovati budou a Jeho Milosti Císařské věrnými poddanými zůstatí si oblíbí a mě dopřejí té veliké slávy, jaké na jiných místech tohoto království jsem došel a obdržel, jakož také všem pánům velitelům, kteří v tomto městě ustanoveni jsou, i jejich vojákům, kteří sloužiti chtějí, dobře s nimi, dobře s nimi naložiti a do služby je přijati slibuji a měšťanům se nabízím, že při všech svých výsadách a spravedlivostech zachováni zůstanou, páni pak a urození také jako jiní ode mne se vši láskou mohou zachováni býti a v pravdě toho stejně požití mají a zkrátka toto město a všichni, kdož v něm jsou, ku své dřívější cti a slávě přijíti mohou, budou-li chtějí dáti slyšení tomuto psaní mému a poslání. Pakliby chtěli ještě zatvrzelými zůstali a se bránili, mají přijíti v takovou zkázu, že ani o Jerusalemě, ani o Troji, ani o Karthagině se nepsalo, co jich čeká. Pročež všechny pány, rytíře a měšťany za vážné a rozumné může míti chci, ježto ze dvou jako slunce jasných návrhů pravý si zvolí. Jeho Římské Císařské Milosti jakožto svému králi a nás všech Nejmilostivějšímu Pánu náležitou poslušnost zachovají a jakož páni a rytíři tak i všichni jiní, kteří nyní uvnitř jsou, svým štěstím nepovrhnu. Pročež také náležitého vyjednávání a odpovědi očekávám za tohoto bubnování poroučeje se jim všem příjemné lásky a přátelství, je pak všechny do božské ochrany.¹²¹

Táborští se ovšem ani po takovém naléhání nevzdali a nepřistoupili na nabízené podmínky kapitulace.

Na konci července 1621 Marradasovi přišel na pomoc Lichtenštejnský pluk vedený plukovníkem Jindřichem de la Saga, přezdívaným Paradys.¹²² Nové posily se však proti úporné obraně města neprosadily. Jejich velitel sám byl zraněn. Při pokusu obhlédnout opevnění města se příliš přiblížil k hradbám a nečekaná rána z muškety mu způsobila zranění tváře a pronikla až k nosu. Ztráty zaznamenal i Paradysův doprovod. Plukovník Paradys se nechal narychlo ošetřit v ležení císařských a potom byl přepraven do Prahy, kde si nechal

¹²¹ Celý dopis Dona Baltazara Marradase ze dne 27. července 1621 viz příloha k této práci. Kolář, M.: Z paměti tábořských. In.: Kolář, J.: Sborník historických prací prof. Martina Koláře o dějinách Tábora. Nákladem Petra Franka, Tábor 1924, s.240-241

¹²² Nebo v pramenech se uvádí také Paradieser či Paradis. Jindřich Paradis z Esheide byl původně španělský šlechtic, který se do Čech dostal v rámci vojenské služby císaři. Jeho rod v roce 1623 získal panství Kamenice nad Lipou a Černovice, v roce 1633 byl přijat do panského stavu. Švadlenová, M.: Vývoj pozemkové držby feudálů v bechyňském kraji v první polovině 17. století, netištěná bakalářská práce, Pedagogická fakulta UK v Praze, Katedra dějin a didaktiky dějepisu, s. 33

vyoperovat kulku z tváře. Nechal se tehdy slyšet, že obléhání Tábora bude díky pečlivé přípravě obránců a jejich odvaze a úsilí velmi dlouhé a náročné.¹²³

Marradase před Táborem mezitím posílily další oddíly, tentokrát od Albrechta z Valdštejna.¹²⁴ Císařští se několikrát pokusili pomocí dělostřelby prolomit hradby a zároveň vysílali k hradbám vojáky ke šturmu, ale vždy bez úspěchu.¹²⁵ Posádka s pomocí měšťanů průlom většinou rychle zatarasila a císařské zahнала zpět. Ztráty císařských je možné odhadnout jen velmi přibližně na několik stovek padlých,¹²⁶ u posádky Tábora se nelze bohužel v odhadu opřít o žádný údaj v pramenech.¹²⁷

K urputnému boji obránce města, obzvláště měšťany a uprchlé šlechtice, motivovalo také hrůzné divadlo, jež se v této době odehrálo na Staroměstském náměstí v Praze a při němž byli popraveni čelní představitelé stavovské opozice.¹²⁸ V ostatních částech Čech vládl celkem klid, Tábor jako místo prudkých bojů působil poněkud osamoceně.¹²⁹ Císařským se podařilo během léta 1621 shromáždit dostatečné síly, které měly město srazit na kolena. Podle Pavla Skály ze Zhoře Marradas po celou dobu nepřestával na Tábor naléhat, aby se urychleně vzdal. Táborští mu však odpovídali emotivními prohlášeními: „...že chtějí jí (tj. pevnost pozn. autora) do poslední krůpěje krve brániti, anobř nežli by ji poddali, že raději sami město zapálí a spolu s ním shoří na popel!“¹³⁰

Čas hrál ovšem proti obléhaným. V říjnu táborští vypravili posla s listem k hraběti Mansfeldovi, v kterém líčili svou špatnou zásobovací situaci. Ve městě se nedostávalo jak munice, tak i proviantu a ranhojičských potřeb. Psaní obsahovalo zároveň výzvu k pohotové pomoci, jinak se Tábor neudrží déle než do svatého Martina. Pavel Skála ze Zhoře o tom píše: „Po nějakém čase trefilo se že sou vypravili z pevnosti posla s psaním k hraběti

¹²³ Skála, P. ze Zhoře: Historie česká od defenestrace k Bílé hoře. (Editor Janáček, J.) Svoboda, Praha 1984 s. 206

¹²⁴ Janáček, J.: Valdštejn a jeho doba. Praha 1984 s.89, též Polišenský, J.: Třicetiletá válka a český národ Praha 1975, s. 229

¹²⁵ V místech u jordanického šancu (dnes u Tržního náměstí), kde se podle předpokladů odehrávaly nejprudší boje o město, byl v devadesátých letech podniknut archeologický výzkum vedený doc. PhDr. Rudolfem Krajícem z Husitského muzea v Táboře, při kterém bylo kromě jiných pozůstatků po bojích, objeveno i několik lidských koster, které pochází pravděpodobně z obléhání Tábora císařskými v roce 1621. Závěry výzkumu ještě bohužel nebyly publikovány, částečné zprávy přinesl pouze regionální tisk viz. Bláhová, L.: Co se po Bílé hoře odehrávalo u bran Tábora (PhDr. Rudolf Krajíc k nedávným nálezům kosterních pozůstatků v ulici Pod Tržním náměstím). In.: Tábořské listy, roč.4, 1995 (30/1 1995), č. 25, s.9

¹²⁶ Skála, P. ze Zhoře: Historie česká od defenestrace k Bílé hoře. (Editor Janáček, J.) Svoboda, Praha 1984, s.223

¹²⁷ Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s.105

¹²⁸ Petráň, J.: Staroměstská exekuce. Praha 1985, s 78-82

¹²⁹ Skála, P. ze Zhoře: Historie česká od defenestrace k Bílé hoře. (Editor Janáček, J.) Svoboda, Praha 1984, s.224

¹³⁰ Tamtéž, s.225.

*Mansefeldu, jehož bavorští, kteříž leželi okolo Domažlic, i s tím listem přejali: Kdežto stěžovali sobě nemálo, že jich tak drahý čas tam na holičkách seděti nechává, o ně nepečuje, an již netoliko municí a v proviantu, ale i v potřebných lékařstvích a barviřích rozumný nedostatek a zkrácení veliké trpěti musejí, z těch příčin, že ho vždy za to prosí, aby upřímnost' a zmužilosť jejich k srdci svému zdravě připustil a co nejdříve jim s pomocí čerstvou na retuňk přispěti neobmeškával, sic nestalo-li by se toho, že by se děle než do sv. Martina žádnou měrou zdržeti nemohli.*¹³¹ Posla s psaním však císařští zadrželi, a proto byl Marradas dobře informován o tom, že městu už k dalšímu boji mnoho sil nezbyvá.¹³²

13. října 1621 se pokusil Marradas o další útok. V průběhu tří hodin se císařští celkem sedmkrát marně pokoušeli vzít Tábor útokem. Nepomohlo ani kopání štol pod hradby a podminování opevnění.¹³³ Císařští měli také mnoho raněných.¹³⁴ Rozhodující obrat se dostavil koncem října, kdy padl velitel nizozemských oddílů Romanyško, který řídil dosavadní obranu města. Zdá se, že požíval i jisté důvěry tábořských měšťanů, kteří mu, na rozdíl od Heřmana Frencka, zapůjčili mnohem větší finanční obnos (viz výše).¹³⁵ Kritickou situaci obležených ještě více prohloubil příchod zimy a s ním nedostatek topiva, soli a dalších nezbytností.¹³⁶

Tábor přesto zoufale očekával pomoc, dokonce vytrval ve svém odporu několik dní přes lhůtu stanovenou v dopise Mansfeldovi. 18. listopadu nakonec vysílená posádka města uznala další odpor za marný a sjednala s Donem Baltazarem Marradasem příměří. Naprosto vyčerpané město tak padlo do rukou císařských.¹³⁷ Tábor byl postoupen za obdobných podmínek, které si před nedávnem vyjednal pro sebe a své oddíly Herman Frenck. Tábořští museli ze svého vyplatit odcházejícím Nizozemcům žold za dva měsíce a holandským vojákům bylo dovoleno opustit město se vši svou výzbrojí, výstrojí i s celým svým proviantem a s rozvinutými praporci. V následujících dnech Tábor opustila zbylá nizozemská

¹³¹ Tamtéž, s.225.

¹³² Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s.120

¹³³ Skála, P. ze Zhoře: Historie česká od defenestrace k Běně noře. (Editor Janáček, J.) Svoboda, Praha 1984, s.230

¹³⁴ Padli např. císařští hejtmané Materovský, Firt a Mesner, zranění byli například čerstvě navrátilí se Paradyser, z dalších pak ještě např. hejtman Mohr či kapitán Bieibet. Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s.105

¹³⁵ Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s.106

¹³⁶ Tamtéž, s.132.

¹³⁷ Polišenský, J.: Třicetiletá válka a český národ. Naše vojsko, Praha 1960, s.160, dále též Janáček, J.: Valdštejn a jeho doba. Svoboda, Praha 1984, s.189

posádka, čítající celkem dvě kompanie po osmdesáti mužích, kterou vystřídaly tři prapory císařských.¹³⁸

Město Tábor pod vládou císařských

Město a mozné osoby ukrývali se v síle...
Ve městě byla zavedena vojenská správa, kterou zprvu...
... Maximilian Pechlar z Meiningen, správce...
... rytíři Martin Zbedovskými.¹³⁹ Město bylo...

Suma, za kterou bylo možno vykoupit se...
... Tábor... na 50000 kop. Z toho...
... kop.¹⁴⁰ Podle macevních register bylo nakonec...
... (zahruba 140000 kop) s největší...
... osoby... v Táboře.¹⁴¹

... 60000 zlatých, však nemohla...
... a proto se muselo...
... Každý majitel domu byl proto...
... jeho domu.¹⁴² Průběh...
... se proto...
... 1802. Závěrečná...
... 58466 zlatých a 47...
... že někteří...
... v...
... Podle...
... 1. Z... 15.196 zlatých, 41...
... 2. Z... 13.494 zlatých a 4...
... 3. Z... 8243 zlatých 57...

¹³⁸ Skála, P. ze Zhoře: Historie česká od defenestrace k Bílé hoře. (Editor Janáček, J.) Svoboda, Praha 1984 s 239, též Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s.138

Město Tábor pod vládou císařských

Měšťané a urozené osoby ukrývající se ve městě museli složit přísahu, že neopustí město. Ve městě byla zavedena vojenská správa, kterou reprezentoval Kašpar Gramb a po něm Maxmilián Pechlar z Memningen, správa obecných statků byla svěřena císařskému rychtáři Martinu Zbudovskému.¹³⁹ Městu byly zkonfiskovány všechny statky.¹⁴⁰

Suma, za kterou bylo možné vykoupit se před plundrováním, byla Marradasem pro celý Tábor stanovena na 500000 kop. Z toho císařský vojevůdce nakonec slevil na 200000 kop.¹⁴¹ Podle rancovních register bylo nakonec obcí vyplaceno 60000 zlatých rýnských.¹⁴² Chybějící sumu (zhruba 140000 kop) s největší pravděpodobností na sebe museli vzít právě osoby rytířského stavu ukryté toho času v Táboře.¹⁴³

Ani sumu 60000 zlatých, však nemohla městská pokladna, kterou vyprázdnilo dlouhé obléhání, uhradit, a proto se muselo přistoupit k rozdělení celé částky mezi jednotlivé měšťany. Každý majitel domu byl proto povinen zaplatit částku rovnající se jedné třetině odhadní ceny jeho domu.¹⁴⁴ Finanční situace tábořských měšťanů ovšem nebyla o nic lepší než stav městské pokladny, splácení se proto protáhlo a probíhalo prakticky po celý rok 1622. Zúčtování výplaty „racionu“ proběhlo ke dni 22. prosince 1622 a všechna vydání byla sečtena na výsledných 58466 zlatých a 47 krejcarů.¹⁴⁵ V seznamu splátek uvedeném v rancovních registrech stojí, že někteří měšťané nezaplatili vůbec nic. Jedná se pravděpodobně buď o padlé v boji o město, nebo o ty, kteří Tábor museli z určitých důvodů, nejčastěji asi náboženských, opustit. Podle čtvrtí bylo celkově vybráno:

1. Z Novobranské čtvrti – 16.196 zlatých, 48 krejcarů a 3 denáry (ze 74 domů)
2. Ze Sadové čtvrti – 10.494 zlatých a 6 krejcarů (z 83 domů)
3. Z Klokotské čtvrti – 8543 zlatých 57 krejcarů a 3 denáry (z 61 domů)

¹³⁹ Hejna, A.: Tábor. Státní nakladatelství krásné literatury a umění, Praha 1964, s.61

¹⁴⁰ Viz kapitola o hospodářských poměrech v Táboře za třicetileté války.

¹⁴¹ Skála, P. ze Zhoře: Historie česká od defenestrace k Bílé hoře. (Editor Janáček, J.) Svoboda, Praha 1984, s.

¹⁴² Městské počty. In.: Thir, K.. Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s.100-138

¹⁴³ Tamtéž.

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s. 118 -138

4. Ze čtvrti Chodcovské (špitálské) – 6308 zlatých 23 krejcarů a 3 denáry (ze 71 domů)¹⁴⁶

Celkově se jednalo o částku 4143 zlatých 15 krejcarů a 3 denárů. K tomu byly ještě přidány příspěvky od jednotlivých cechů:

1. Pekařský cech 87 zlatých a 26 krejcarů
2. Soukenický cech 26 zlatých a 16 krejcarů
3. Krejčovský cech 60 zlatých
4. Kožešnický cech 40 zlatých
5. Řeznický cech 40 zlatých
6. Kovářský cech 11 zlatých 13 krejcarů a 4 denáry

Ani to však nemohlo stačit, a proto bylo zabaveno „ptačí stříbro“ od městských střelců, kterého bylo pět a půl libry a 7 loktů a oceněno bylo na 266 zlatých 52 krejcarů a 3 denáry.¹⁴⁷

K tomu bylo ještě přidáno stříbro, které odevzdala radnice ze svého vybavení, celkem 10 liber a 16 lotů za 552 zlatých a 60 krejcarů. Požadovaná částka ovšem ani nyní nebyla ještě shromážděna, a tak byl Tábor nucen vzít si úvěr. Hradiště Hory Tábor si vypůjčilo od:

- pana Viktorina Zástěry 4298 zlatých
- pana Severina Tománka z Kamenice 1038 zlatých a 20 krejcarů
- pana Martina Huerty 532 zlatých
- pana Matouše Rumpala z Prachatic 100 zlatých
- svobodníka Vilíma Mazaného z Hrachovic a od paní Dorotky Maškovy 583 zlatých a 20 krejcarů
- Adama Kokoče z Prahy 316 zlatých
- pastorka kováře Jana Poznaňského 500 zlatých

Úvěr od Saula, žida z Prahy, který zprostředkoval městský písař Václav Černý s Joachimem Hubatým, byl veden zvlášť a čítal 2000 zlatých.

¹⁴⁶ Město Hradiště Hory Tábor se od 16. století pro fiskální účely dělilo na čtyři čtvrti, které ovšem podléhaly jedné správě města. Šlo o čtvrti: Novobranskou, Sadovou a Klókotskou a Chodcovskou (někdy také Špitálskou). Mácová, L.: Hospodářství města Tábora na počátku 17. století. Jihočeský sborník historický, s.7-20, srov též Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s. 104-105

¹⁴⁷ Městští střelci nebo páni střelci byla soukromá společnost, která se bavila střelbou do terčů v podobě ptáka. Stříbro, které padlo na krytí požadavků Dona Baltazara Marradase, počnaje ze stříbrných odznaků s emblémem sv. Jiří, které nosili členové střeleckého sdružení na krku, pokud se dobře umístili v soutěžích ve střelbě z ručnice, které se pořádaly při významných městských slavnostech nebo určitých svátcích (např. na sv. Jiří). V Táboře se pravděpodobně takové akce odehrávaly na vyvýšeném prostranství za severními hradbami, kterému se přezdívá asi z těchto důvodů „pod Ptákem.“ Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s. 114

Jako půjčky od jednotlivých měšťanů jsou vedeny i sumy, které vyčísľují hodnotu kovových věcí, které Marradasovi muži sami zabavili cechům nebo přímo v domech obyvatelů města. Tyto věci se shromažďovaly na radnici, kde byl také pořízen jejich soupis a odhad jejich ceny. Jde o:

- Od Lidmily, vdovy Říhovy 500 zlatých
- Od pana Mathyáše Žlutického 1100 zlatých
- Od pekaře Jana Klapa 350 zlatých
- Od soukenického cechu za dva cínové kotle 170 zlatých a 52 krejcarů
- Od Jana Boreyčky 82 zlatých a 45 krejcarů za cín
- Od Pavla Rolandta rovněž za cín 47 zlatých a 55 krejcarů
- Z rychty 60 zlatých od Václava Sládka
- Z farního důchodu od Joachima Nedělky jednou 60 zlatých a podruhé 131 zlatých

Ze samotné radnice (ze stolu radního, ze sklepa):

- Od Tobiáše Hrdoše v černém šátku 10 zlatých, 42 krejcarů a 1 tolar (za 3 zlaté a 30 krejcarů)
- V jednom papíru 6 kornoutů po 1 kopě, tj. 7 zlatých
- Vytroušeno z cíchy 11 zlatých a 18 krejcarů.

Samotné shromažďování těchto prostředků probíhalo velice ponižujícím způsobem. Na radnici muselo být odevzdáno všechno jmění, které bylo možno zpeněžit, na prvním místě byly klenoty a kovové předměty. Ty byly oceňovány za asistence dvou židů,¹⁴⁸ které nechal povolat Maxmilián Pechlar z Memningenu, jenž byl Marradasem pověřen vojenským velením a správou města. Odevzdané věci se ukládaly do velké cíchy a po jejich ocenění se předávaly správci města nebo byly rovnou vykupovány a propláceny židy. Kromě výše uvedeného majetku se jednalo dále o šatstvo, materiál a zboží, které měli řemeslníci zrovna na skladě např. sukno v případě soukeníků a střevice v případě ševců.¹⁴⁹ Protože město později platilo císařským za vrácení zvonů, zdá se, že jim byly jako symbol bohatství a suverénního postavení města po dobytí zabaveny.¹⁵⁰ Atmosféru, která na radnici vládla, nejlépe vystihují registra rancovní: „*Při takovém velké hluku a rozržitosti, když se tehďáž vesměs všelijaké věci do rancyonu na rathauz snášely, a ve velkém houfu officirové a jiná*

¹⁴⁸ Jejich jména jsou Izák Brašovský z Týna nad Vltavou a Mojžiš Bechyňský ze Soběslavi.

¹⁴⁹ V roce 1669 měli být z Tábora vypuzeni usazení židé a jako důkaz o tom, že nebyli ve městě usazeni před rokem 1618, uváděli ve svých přísahách pamětníci Jan Duchek a Jan Krumlovský, že v Táboře ani v roce 1621 židé nežili a museli být povoláni ze Soběslavi a z Týna, aby pomohli při shromažďování peněz pro dobyvatele města. Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s.115-116

zběh přicházeli, v nich se přebírali, semotam se plekli a pánum k tomu zřízeným velikou překážku činili, takže nemohla všechno obsáhnouti, týž zřízené osoby nenadále ztratili se jeden pytlík, v němž mělo býti summy do 400 zlatých, a tak jakž ta věc je vědoma Venceslavovi Portytorovi a Joannesovi Servusovi, též p. Joachymovi Nedělkovi, kterýž správu toho vzal a jistě osobě, která vzala takový pytlík a za to jako za jiné své vejstupky na hrdle strestán. Nebo nemohlo se toho nijakž ušetřiti, poněvadž v oči přisedících osob takměř z moci brali, ano také i některým klobouky a čepice z hlavy strhovali."¹⁵¹

V registrech se dochoval také rozsáhlý seznam výdajů, které Tábor císařské armáde po dobytí města v roce 1621 postupně vyplatit. Jednotlivé položky jsou seřazeny podle významu osoby, ke které směřovaly. Největší částku, 45000 zlatých, obdržela samozřejmě Jeho Milost císařský generál Don Baltazar Marradas, dalších 15000 zlatých bylo rozděleno mezi jeho důstojníky a doprovod. Tento obnos však nebyl složen najednou, zpravidla byla poskytnuta nejprve záloha a následně peníze vypláceny ve splátkách. Mimo to jsou v seznamech uvedeny i některé další zajímavé položky. Panu Zdeňkovi Lybštejnskému z Kolovrat bylo např. dáno 1408 zlatých za zabavené zvony, které bylo třeba vyplatit. Krajští komisaři Jáchym Španovský a Jan Vratislav dostávali na pobyt ve městě po 100 zlatých na jeden týden. Protože bylo třeba držet na uzdě císařské vojáky, aby nedrancovali, dostávali správcové ještě dalších 200 zlatých na přilepšenou. Na své si přišel i písař krajských komisařů, jenž dostával čtyři zlaté. Pravidelně se také objevují položky představující poplatek za otevírání bran města.

Dobyté město muselo uhradit i účty za potraviny do kuchyně generála Marradase. Jen pokud jde o pití, spotřebovala domácnost vojevůdce dva sudy piva za 14 zlatých, jeden sud lepšího týnského piva za 8 zlatých a deset krejcarů a na Štědrý den dva sudy chýnovského piva za 14 zlatých. Tábor Marradasovi navíc daroval cínové nádoby za šestnáct zlatých. Marradasův pokladník za práci se spravováním příjmů a výdajů svého pána dostal pozlacené nádoby a zlato za jednadevadesát zlatých. Mnohem menší částky vyplatil Tábor Marradasovu zpovědníkovi a lokajovi, deset a dvacet zlatých.

Zkrátka nepřišla ani Jeho Milost Don Martin Huerta, který byl obdarován pozlaceným stříbrným koflíkem a dvanácti stříbrnými lžicemi dohromady za šestadevadesát zlatých a patnáct krejcarů.

¹⁵⁰ Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s. 114

¹⁵¹ Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s. 117

Pět praporů císařského vojska odešlo z města Hradiště Hory Tábor až v listopadu 1622. Na místě byla ponechána k obraně města malá posádka v počtu šestadvaceti mužů. S císařskými ovšem neopustila město těžká finanční situace. Dluhy městu zůstaly a ještě v dubnu roku 1629 se objevují v městských účtech zprávy o vymáhání dluhů Dona Martina Huerty pocházejících ještě z roku 1622. Až do roku 1625 měla obec povinnost přispívat na vydržování Marradasova vojska a nezbavila se ani svých finančních povinností vůči císaři. Ekonomická zkáza město přiměla k tomu, aby v roce 1625 žádalo císaře, „*aby jim provinění jejich prominuta a zdržené berně, kontribuce, posudní a plat komorní, jež pro velikou chudobu zaplatiti nemohli, odpuštěny a statky odňaté navraceny byly.*”¹⁵² Císař Tábora potom vrátil pouze dvě vesnice a plně se nechal obměkčit až v roce 1629, kdy vrátil obci jeho statky s odůvodněním, že „*jsou k pravé svaté římské víře přistoupili.*”¹⁵³

Po své porážce v roce 1621 se musel Tábor přizpůsobit nejen novým politickým poměrům, ale byl nucen podřídit se i katolické náboženské orientaci, kterou ve městě prosazovala vojenská správa.

Od roku 1623 se v městských účtech po více než roční odmlce opět začínají objevovat zprávy o stavební činnosti ve městě. Jako první měly být odstraněny škody, které vznikly za obléhání na městských hradbách a bránách. Opravy však vzhledem ke katastrofálnímu stavu městských financí vázly. Z věže kostela, která byla těžce poškozena ze severní strany při Marradasově obléhání, byla v roce 1623 vyklizena suť a byla obnovena její střecha stejně jako u ostatních domů, které byly zničeny dělostřelbou. Věž však musela být ještě po dlouhá léta nouzově podepřena trámy a opravena byla až po třicetileté válce.¹⁵⁴ Válečné události se městu vyhýbaly až do roku 1631.

¹⁵² Hájna, A.: Tábor. Státní nakladatelství krásné literatury a umění, Praha 1964. s.62

¹⁵³ Viz následující kapitoly o náboženských poměrech ve městě za třicetileté války a o hospodářském dění v Táboře.

¹⁵⁴ Cikhart, R. E.: Z dějin kostela táborského. Tábor 1908, č.1

Vojenský a politický vývoj v Táboře v letech 1631-1649

Postavení Tábora ve válečných událostech třicátých let sedmnáctého století

Tábor v době vpádu saských vojsk

Válka se do Tábora vrátila až v roce 1631 za vpádu Sasů do Čech. Vojsko saského kurfiřta Jana Jiřího, v čele s velitelem Arnimem, se rychlým postupem zmocnilo Prahy. Tu měl původně bránit Don Baltazar Marradas, který však hlavní město království, kde byla ponechána jen posádka, opustil 8. listopadu, náhodou v den desetiletého výročí bitvy na Bílé hoře. Se svými muži pak ustoupil přes Tábor do Českých Budějovic. Ještě před polovinou listopadu zahájila císařská vojska pod jeho velením zpětné tažení na sever, které mělo za cíl dobýt nazpět Prahu. Ze svého ležení u Tábora poslal 13. listopadu Marradas pražským městům dopis, ve kterém jim oznamuje svůj úmysl osvobodit je od saské okupace, ale jeho předpokládané činy zůstaly jen na papíře. Císařský vojevůdce se 22. listopadu 1631 opět stáhl před početní převahou nepřítele k Českým Budějovicím. O výpad směrem k Praze se pokusil do konce roku ještě jednou, nicméně opět neuspěl a stáhl se do Tábora. Se svými oddíly zde vyčkával, jak se situace vyvine, a trávil svůj čas dopisováním s Albrechtem z Valdštejna. Tématem jejich korespondence byly vojenské poměry v Čechách.¹⁵⁵

Za vpádu Sasů se jižní Čechy na konci roku 1631 staly největší částí království, která zůstala pod vládou císaře. Významné posádky zůstaly v podstatě jen v Českých Budějovicích, Táboře a v Plzni. V Táboře nastala situace vzdáleně podobná roku 1621, neboť se do města ukrylo v obavě před pleněním Sasů množství zámožnějších Pražanů a také skupinka italských obchodníků.¹⁵⁶

Albrecht z Valdštejna po svém jmenování generalisimem císařských vojsk zahájil na jaře 1632 tažení ze Znojma směrem na Jindřichův Hradec, Tábor, Plzeň a Rakovník, odkud zaútočil na Prahu, kterou dobyl. Tábor hrál v jeho plánech úlohu shromaždiště a zde bylo také Valdštejnovo vojsko dne 20. dubna rozšířeno o Marradasovy oddíly. Valdštejn v Táboře zanechal také posádku, která měla město bránit.

¹⁵⁵ Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s.123

¹⁵⁶ Beckovský, J. Fr.: Poselkyně starých příběhův českých. K vydání upravil Antonín Rezek, B. Stýblo, Praha 1879, s. 209

Tábor a politický pád Albrechta z Valdštejna

Samotný politický krach Albrechta z Valdštejna a jeho následné zavraždění se promítly do tábořských dějin pouze tím, že si skupina císařských generálů intrikujících proti generalisimovi hodlala zjednat poslušnost posádky Tábora. Maršálek Gallas nechal v únoru 1634 vyslat do města oddíl 150 spolehlivých vojáků, kteří by přijímali rozkazy pouze od něj, Marradase, Piccolominiho a Aldringera, čímž si chtěl zajistit stoprocentní kontrolu nad městem.¹⁵⁷ Všechny vojenské jednotky umístěné v Táboře způsobovaly městu velké potíže, a proto si měšťané na ně stěžovali u hejtmanů bechyňského kraje a volali po ochraně. Štáb Piccolominiho regimentu a kompanie těžkého jezdeckva umístěné ve městě neměly zajištěn dostatečný přísun peněz a vojáci žili na účet města, což stálo městskou pokladnu 1550 zlatých měsíčně. Když si v městě „zjednal kvartýr“ další štáb, tentokrát od Gonzagova pluku, na nějž musela tábořská obec vynaložit ještě 300 zlatých navíc, začali někteří měšťané Tábor kvůli chudobě opouštět.

Otázku, zda-li Hradiště Hory Tábor budou ovládat někdejší spojenci Albrechta z Valdštejna nebo důstojníci zachovávající věrnost císaři, nakonec rozřešil Baltazar Marradas, který město obsadil. Do čela posádky postavil Dona Martina Huertu a obdobně zajistil věrnost císaři i v Českých Budějovicích. O určitém riziku zvratu poměrů svědčí dopis podmaršálka Arnosta de Suis z února 1634 císaři a Gallasovi, ve kterém varuje před nebezpečím útoku dragounů plukovníka Hendersona, jenž měl na rozkaz hraběte Trčky¹⁵⁸ vyrazit na Tábor a získat ho pro vévodu z Frýdlantu. Plukovník Henderson se však sám přihlásil k císaři a rozkaz nevykonal.¹⁵⁹ Marradas, který opět na delší dobu zakotvil v Táboře, dostal od císaře v červnu 1634 pokyny, aby zinventarizoval všechny válečné prostředky, které měl ve městě k dispozici, a převedl je přes Řezno na říšská bojiště. Dále měl za úkol podat zprávu o tom, v jakém stavu je oblast jižních Čech po loňském vpádu Sasů. Zpráva, kterou císař obdržel, nebyla příznivá, protože rozsáhlé území mezi Prahou a Tábořem bylo značně zpustošeno vojenskými operacemi.¹⁶⁰

¹⁵⁷ Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s.124

¹⁵⁸ Hrabě Trčka patřil ke stoupencům Albrechta z Valdštejna.

¹⁵⁹ Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s.124

¹⁶⁰ Polišínský, J.: Třicetiletá válka a český národ. Naše vojsko, Praha 1960, s.160, dále též Janáček, J.: Valdštejn a jeho doba. Svoboda, Praha 1978, s.189 a Janáček, J.: Valdštejnova smrt. Mladá fronta. Praha 1970, s. 97, srov.též Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s.125-126

Tábor v době bojů se Švédy

Město Tábor a obrana Čech před vojsky generála Banéra

Do třicetileté války se Tábor znovu přímo zapojuje až po 6. květnu roku 1639, kdy do Čech vstoupil se svým vojskem švédský generál Banér. Jeho hlavním cílem byla Praha, kterou ohrožoval dvakrát, 30. května a 21. října 1639. Do jižních Čech vyslalo švédské velení jízdní oddíl na plen, ten se však omezil jen na drancování venkova a k Táboru se ani nepřiblížil. Císařská strana začala v květnu 1639 narychlo organizovat obranu Čech. Vrchního velení se ujal arcivévoda Leopold Vilém a na pomoc byl z Nizozemí přivolán maršál Octavio Piccolomini. Tábor byl německy psaným listem od císaře 2. května 1639 upozorněn na riziko, že by se Banér mohl s hlavním švédským vojskem obrátit jižním směrem. Císař dále rozkázal městu, aby se vybavilo proviantem, municí a aby věnovalo bedlivou pozornost tomu, zda se nepřítel nepřibližuje. List dále obsahoval apel na táborské měšťany, aby svědomitě plnili své povinnosti a zachovávali věrnost trůnu a poslušnost generálu a místodržícímu Gallasovi. 8. června byl velitelem města Tábora ustanoven Jan Pavel z Briaumontu. Jeho posádkový oddíl patřil pod velení Tillyho, který v říjnu 1639 nařídil hejtmanům Bechyňska Slavatovi a Kotvicovi, aby zajistili kvalitní zásobování táborské posádky. Nakonec však byla hlavní část tohoto břemene opět položena na bedra Hradišti Hory Tábor a jeho obyvatelům. Určité ulehčení představoval fakt, že o náklady na 365 porcí jídla denně a kvartýry se Tábor rozdělil s panstvími v okolí, svobodníky i nižší šlechtou. Celkově na kompanii poručíka Jana Pavla z Briaumontu přispívalo v přepočtu 780 poddaných,¹⁶¹ na městskou pokladnu Tábora pak připadla úhrada nákladů za pětadvacet poddaných. Konkrétně to znamenalo finanční břemeno ve výši 649 zlatých, z toho rovných 200 zlatých obdržel velitel Briaumont.¹⁶² K tomu ovšem kompanie spotřebovala do ledna 1640 maso, pivo a chléb za 6866 zlatých. K švédskému útoku na jih Čech v roce 1639 nakonec nedošlo, protože Banér rozbil své zimní ležení na Litoměřicku. Přesto se v Táboře díky strachu ze Švédů intenzivně pracovalo na fortifikacích. Komisařem pro „zpevnění města“ byl ustanoven měšťan Jean Nogrel z Clermontu. Byly opraveny palisády a most u Nové brány, vyspraveny městské hradby a zazděny dveře u Malé fortny. Opravena byla také obecní kuchyně, která měla podobu srubu a stála na rynku. Jejím úkolem bylo, zdá se,

¹⁶¹ Poddaný byl statistickou jednotkou, díky níž se válečné výdaje vyčíslily a stanovovaly jednotlivým panstvím a městu.

zajišťovat stravování vojska pobývajících ve městě. Pozornost byla věnována také hloubení nových studen a cisteren na parkánech z jižní strany města. Pro zamýšlené opevňovací práce v Táboře měla být zajištěna pracovní síla u hornorakouských stavů, kteří byli na podzim 1639 požádáni, aby postavili několik set „knechtů vojenských“ (tj. vojáků) a poslali je na práce do Tábora. K tomu nakonec nedošlo a velitel Briaumont se ještě 21. prosince 1639 dožadoval v Horních Rakousech alespoň sto třiceti mužů na doplnění své kompanie. K vojenským přípravám také patří to, že z Českého Krumlova byl do Tábora dodán neznámý počet děl a do Lince byli posláni dva mušketyři pro zásilku střelného prachu. Komandant Briaumont nechal ještě v březnu 1640 doplnit munici odléváním kulek do mušket.¹⁶³ Silná koncentrace vojsk v Táboře na přelomu let 1639 -1640 vedla k tomu, že vrchní velení císařských zřídilo ve městě skladiště proviantu, z kterého byly zásobovány také ostatní jihočeské posádky. Sklad se nacházel v tábořském městském hradě,¹⁶⁴ důstojníci, kteří měli magacín na starosti, Sparr a Čábelický, žili v Táboře na účet města a přišli městkou pokladnu do 16. července 1640 na 250 zlatých. Za úklid kvartýru těchto proviantních důstojníků, který několika tábořským ženám zabral dva dny, dali Sparr a Čábelický těmto hospodyním jenom třicet krejcarů spropitného, ačkoli je tábořské ženy prosily o odměnu v potravinách, kterých navzdory plnému vojenskému skladu byl ve městě nedostatek.¹⁶⁵

Vojenské jednotky, které měly táhnout proti Banérovi a vyhnat Švédy z Čech, shromažďoval arcivévoda Leopold Vilém u Tábora.¹⁶⁶ Když jeho armáda dosáhla počtu zhruba třiceti tisíc mužů, vydala se v únoru 1640 na tažení k ochraně Prahy. V Táboře zůstala přechodně ležet silná posádka. Krajští hejtmané ji 9. února 1640 odveleli za hlavním vojem. Velitel výše zmiňované kompanie Jan Pavel z Briaumontu odtáhl z města v červnu 1640, kdy mizí zprávy o jeho pobytu z městských účtů. Tažení arcivévody Leopolda Viléma bylo úspěšné a Švédové byli do konce roku 1640 z Čech vytlačeni. K armádě arcivévody Leopolda patřil také císařský plukovník Zikmund Myslík z Hyršova, který 17. ledna slavil

¹⁶² Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s.127

¹⁶³ Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s.131-133

¹⁶⁴ V části tábořského hradu Kotnova byl od roku 1612 městský pivovar, kde se měšťané střídali ve vaření piva své vlastní režii. Zbytek hradu, zejména velká věž a brána, byly i dále využívány k obraně města, právě zde se nacházel zmiňovaný sklad. Velká věž byla v sedmáctém století opatřena palebnými posty pro děla. Thir, K.: Dějiny tábořského pivovarnictví. Tábor 1913, srov. též Menclová, D.: Husitské opevnění Tábora, In.: Zprávy památkové péče, roč. 13, 1953, s. 65-102 a Mácová, L.: Hospodářství města Tábora na počátku 17. století. Jihočeský sborník historický, s.7-20

¹⁶⁵ Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s.133

v Radeníně u Tábora svatbu a jeho choť Eliška Černínová se potom celý rok zdržovala ve zdech Hradiště Hory Tábor.¹⁶⁷

V průběhu roku 1640 se k Táboru přiblížil záluďnější nepřítel než Švédové, mor. Magistrát města nechal 10. prosince garantovat poplatky placené v souvislosti s pohřby škoie a děkanu Hieronymovi Hanzeliuvi. V jiných pramenech městské provenience o moru zprávy nejsou, ale plukovník Myslík 8. září 1640 projevoval v německém dopise svému adjutantovi obavy o svou mladou manželku, která v Táboře zůstala.¹⁶⁸

Na počátku roku 1641 Banér zaútočil na Řezno, kde zrovna za přítomnosti císaře zasedal říšský sněm. Jeho atak byl odražen a Švédové ustoupili směrem k české hranici. Banérův přední voj překročil zemskou hranici u Domažlic a pronikl až k Týnu nad Vltavou. Do cesty se mu měl původně u Klatov postavit generál Brouay, který ovšem vyhodnotil situaci jinak a ustoupil raději až k Táboru. Od 19. března 1641 pobýval tento generál zhruba dva týdny v Táboře, kde se ubytoval v domě Ludmily Čáповé.¹⁶⁹ Banérový oddíl potom mělo zastavit císařské vojsko v pozicích na linii kopírující tok řeky Vltavy. Řady císařské armády měly být kvůli nedostatečnému počtu mužstva postupně doplněny jihočeskou krajskou hotovostí. Ze střetnutí se Švédy však nakonec sešlo, protože Banér, který nepostoupil dál než ke Klatovům, se z území Čech vrátil zpět do říše.

Hlavním shromaždištěm pro posily proti Banérovi měl být podle lednových rozkazů polního maršálka Colloreda opět Tábor. V bechyňském kraji byl dislokován Piccolominiho pluk. Jeho štáb a tři kompanie ležely v Českém Krumlově, Bechyně a Tábor ubytovaly po jedné kompanii vojáků stejně jako Pelhřimov a Kamenice nad Lipou.¹⁷⁰ Kromě císařských vojáků měla obranu vyztužit i krajská hotovost shromažďovaná proti Švédům v Táboře, která byla mustrována na tábořském náměstí 3. března 1641.¹⁷¹ Tábořské kompanii císařských velel kapitán Vigo, který měl na město stejně velké nároky jako jeho předchůdce

¹⁶⁷ Eliška (Alžběta) Černínová z Chudenic byla nejstarší dcerou Jana Černína z Chudenic a jeho choti Zuzany Černínové. Její manželství s císařským plukovníkem Zikmundem Myslíkem, který sloužil jako voják a diplomat především pod arcivévodou Leopoldem Vilémem, trvalo do roku 1645, kdy Eliška zemřela v Klatovech, kam následovala svého chotě, na „uherskou nemoc.“ Kalista, Z. (ed.): Korespondence Zuzany Černínové z Harasova. Melantrich Praha 1940. - úvod, s. 15 též Černínová z Harasova, Zuzana: Dopisy české šlechtičny z polovice 17. století. Ed. Válečka, Praha 1886, s. 152

¹⁶⁸ Kalista, Z.(ed.): Korespondence Zuzany Černínové z Harasova. Melantrich Praha 1940. - úvod, s. 14-16 též Thir. K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s.132

¹⁶⁹ Generál Brouay se svým doprovodem zkonsumoval po dobu svého pobytu ve městě maso, pivo a ryby úhrnem za 78 zlatých a 12 krejcarů, které zaplatila tábořská obec. Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s.134

¹⁷⁰ Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s.133

¹⁷¹ Vigovi muži při tom asistovali, protože jejich tambor dostal od města spropitné za bubnování při přehlídce. Aby obec podobným výdajům předešla, objednala si pro další podobné příležitosti výrobu nového vlastního bubnu od bednáře Jiřího. Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s.134

Jan Pavel z Briamontu. Tábor opět hradil náklady pobytu jeho oddílu až do jeho odchodu v březnu 1641. Stejný přístup měl i kapitán Syber, který Viga potom na místě velitele Tábora vystřídal. Když Syber v únoru 1642 odtáhl z Tábora, odvedl s sebou příprěž i s táborskými poddanými, kteří ji poskytli, a městu ji potom nevrátil. Vojsko se v Táboře pravidelně dopouštělo krádeží i jiných násilností. V roce 1642 je doložena vražda, kterou spáchal Syberův voják na Václavu Chladnovi. Loupeže byly mnohem častější, např. 2. února 1641 byli oloupeni řezníci, kteří do Tábora měli hnát dobytek z městského ovčína a dvora.¹⁷²

Město Tábor a Torstensonův vpád do Čech

Švédský velitel Banér zemřel v roce 1642 a na jeho místo nastoupil Leonard Torstenson. Švédská armáda vtrhla do Slezska a na Moravu. 10 června 1642 se Švédům vzdala Olomouc, která zůstala v rukou nepřítele až do roku 1650. Postup Švédů vyvolal v Čechách obavy a dne 3. června 1642 byl vydán císařem patent, který svolával zemskou hotovost. Podle něj měla každá vrchnost za devět poddaných nebo měšťanů postavit jednoho pěšího vojáka s výstrojí a výzbrojí a za každých třicet vypravit do boje jednoho jezdce. Na další vojenské operace zemské hotovosti přispívaly stavy měsíčně dvanácti zlatými za jezdce a šesti zlatými za pěšáka. Kromě toho ještě musely stíhat dezertéry a vracet je zpátky k vojsku. Lhůta pro shromáždění vojáků byla tříměsíční, vypršet měla na konci října 1642. Pro financování delších vojenských operací povolil císař mimořádné vybírání berně.¹⁷³ Povinnost přispět mužstvem do krajské hotovosti Tábor svědomitě plnil. Od června do srpna 1642 se ve městě shromažďovali požadovaní vojáci. Celkem stálo jejich vypravení do boje pět set zlatých.¹⁷⁴ Město jim pořídilo žlutočervený oděv a kompletní výzbroj i výstroj, jezcům i sedlo s postrojem a koně. Vojáci však svému městu vysloužili místo slávy jenom ostudu. Sedm z nich totiž během následujících měsíců dezertovalo dříve, než krajská hotovost vytáhla do boje. Zběhové byli lapeni a vráceni k svému regimentu, ale protože se na útěku zbavili mušket a kordů, muselo město Tábor zaplatit za novou výzbroj a dvěma z nich i dokonce poříditi i nové střevíce. Krom toho bylo třeba obdarovat vínem kapitána dezertérů, který si pro své muže osobně přijel, a také hejtmana krajské hotovosti, aby vše přehlédl a

¹⁷² K podobným násilnostem docházelo i v okolních městech, např. v Soběslavi. Srov. Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s.135

¹⁷³ Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s.137

¹⁷⁴ Do pěchoty se dali naverbovat: Mikuláš Rychlík, Ludva Rynda, Václav Stádlecký, Václav Karmazýn, Tomáš Pelikán, Petr Čespivo, Václav Kounický, Daniel Machoň a Pavel Načeradský. Jízdu z Tábora tvořili: Jan Svrátek Hradecký, Jiřík Arnt, Duchoslav a tovaryš Teyber.

nepožadoval žádné odškodné.¹⁷⁵ Oba důstojníci sice dar přijali, ale pokutu za dezertéry přesto požadovali v následujícím roce.

Císařské vojsko, které se mezitím shromáždilo u Brna a Znojma, uzavřelo Švédům cestu na Vídeň a vytlačilo je z Moravy do Slezska a dále do Saska. Nedaleko od Lipska, u Breitenfeldu, ovšem Švédové ušředřili císařské armádě těžkou porážku. V bitvě se vyznamenal výše zmiňovaný plukovník Zikmund Myslík z Hyršova, který kryl ústup poražených z bitvy. Čechy se díky této porážce opět ocitly v ohrožení, ale Torstenson se k vpádu neodhodlal, a tak v Čechách zimní útočiště našla pouze císařská armáda.¹⁷⁶

V Táboře se na počátku roku 1642 ubytovali rejtaři plukovníka Junga. Chování vojáků nebylo lepší než v předchozích letech. Město Jungovy důstojníky v červnu 1642 obdarovávalo vínem a penězi, aby je přimělo k odchodu z města, ale marně. Vojáci odtáhli až koncem měsíce a zanechali po sobě osobní dluhy u měšťana Adama Rolanta. Ještě před odchodem hrozili městu, že pokud nepřevezme tento dluh, zůstanou ještě déle. Radnice nakonec podle rady tábořských augustiniánů požadavkům vyhověla a částku třiceti zlatých vyplatila, aby se „soldátů“ zbavila.¹⁷⁷ Jungův regiment se potom přesunul do Pelhřimova, kde si počínal stejně nevybíravě.¹⁷⁸

Už několik dní po těchto událostech, 21. července 1642, se před branami Hradiště Hory Tábor objevili další vojáci z neznámé jednotky a v hospodě na Novobranském předměstí strávili za městské peníze několik dní. Tábor je totiž odmítl po předchozích trpkých zkušenostech vpustit do města a raději za ně zaplatil útratu v předměstské krčmě ve výši čtyř zlatých a patnácti krejcarů. V okolí města se v letních měsících potloukaly různé loupeživé bandy, které se za vojáky vydávaly, a proto ve městě dbali na zvýšenou pozornost hlídek v bránách a na předměstí.¹⁷⁹

Od prosince 1642 do února 1643 si v Táboře zřídily „kvartýr“ tři pluky císařských. Město za ně platilo za jídlo, pivo, víno, píci a další věci. Velká část vojska zůstala před branami na předměstí, protože se do města prostě nevešla, a systematicky vyjídala a vypíjela hospody na předměstí. Jen na Přední hospodě¹⁸⁰ před východními branami podle poukazu purkmistra Jeana Nogrela z Clermontu, který platby za vojsko vyřizoval, zaplatila

¹⁷⁵ Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti, Tábor 1895, s.137-138

¹⁷⁶ Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s.136

¹⁷⁷ Tamtéž.

¹⁷⁸ Šrov. Dobiáš, J.: Dějiny královského města Pelhřimova a jeho okolí. Pelhřimov 1927 s. 179.

¹⁷⁹ 16. června dorazil do města otrhaný císařský voják, kterého mezi Prahou a Táborem přepadlo a oloupilo bratrstvo Petrovských. Tábor ho podpořil patnácti krejcarů z městské pokladny. Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s.137

¹⁸⁰ Hospoda se nacházela v předměstí před branami města směrem k Jordánu za novobranským šancem.

obec účet ve výši 103 zlatých. Podle purkmistra zde dvanáct důstojníků a vojáků „po dvě neděle na místě zůstávalo a dnem i nocí žralo.“¹⁸¹ Největší sumy si však vyžádala péče o velitele jízdy, generála knížete Hanibala Gonzagu, který ve městě pobýval i se svým rozsáhlým čtyřicetičlenným doprovodem, v kterém nechyběla pážata a trubač s rodinou. Jenom koní měl knížecí „dvůr“ čtyřicet osm a podle požadavků samotného Gonzagy musel být přestavěn dům na náměstí a odklizen všechn rum a bláto v jeho okolí.¹⁸² Tato hospodářská pohroma přiměla tábořskou obec, aby žádala u dvora o odvelení Gonzagova vojska pryč. Svou žádost táborští podpořili přesvědčivým argumentem, že měšťané jinak přítomnost „soldátův“ nevydrží a raději své město opustí. Ve Vídni vyslyšeli jejich nářky v únoru 1643. V polovině měsíce město opustil Colloredovský regiment a 20. března i zbývající dva pluky. Stejná zkáza se nevyhnula ani okolním městům v bechyňském kraji, prakticky stejně na tom byla i Soběslav, která si stěžovala na neúměrné nároky vojsk, která městem prošla, u generálního komisaře hraběte Vrtby a komisaře kraje, Jana Leopolda Voračického.¹⁸³

Radost tábořských měšťanů ovšem neměla trvat dlouho, už v dubnu 1643, ani ne měsíc po odchodu Gonzagových oddílů, byl do města jiný převelen pluk císařských pod velením plukovníka Mongady, který po ústupu od Breitenfeldu v předchozím roce přezimoval v nedaleké Soběslavi. Chování Mongadových vojáků ve městě bylo vzhledem k nižšímu početnímu stavu kontingentu snesitelnější, ale i tak se o nich městske účty vyjadřovaly jako o „zžírajícím“ regimentu. Znovu se začalo s pracemi na opevnění. Byl opraven zvedací mechanismus mostů u městských bran, střecha Soukenické bašty, kterou smetl v zimě vítr a obnoveny některé studny. Ze dřeva z lesa Pintovky byly vyspraveny palisády a roubení u masných krámů, nová vrata dostala také budova radnice na náměstí.

18. června 1643 generál Colloredo jmenoval velitelem tábořské posádky už zkušeného a s poměry ve městě seznámeného Jana Pavla z Briaumontu. V jeho rozkazech bylo, že je zapotřebí město připravit k obraně, protože se blíží Švédové.¹⁸⁴ Měl ale při tom brát ohledy na těžkou hospodářskou situaci města.¹⁸⁵ Postu velitele města Tábora císařský generál Colloredo přikládal velký význam. Při hledání vhodné osoby dával přednost spolehlivým důstojníkům, kteří město dobře znali. Svědčí o tom fakt, že před Briaumontem

¹⁸¹ Citováno podle městských účtů. Thir, K.: Hradiště Hory Tábora jako pevnost v minulosti, Tábora 1895, s. 139

¹⁸² Jenom na tento „úklid“ muselo město zjednat sedm nádeníků.

¹⁸³ Thir, K.: Hradiště Hory Tábora jako pevnost v minulosti, Tábora 1895, s. 141

¹⁸⁴ Podobný strach ze švédského útoku panoval i v Třeboni, kde se také opravovaly fortifikace. Thir, K.:

Hradiště Hory Tábora jako pevnost v minulosti, Tábora 1895, s. 150

¹⁸⁵ Thir, K.: Hradiště Hory Tábora jako pevnost v minulosti, Tábora 1895, s. 145

byla tato funkce nabízena nějakému šlechtici z okolí Tábora, který ji však s odvoláním na své strašlivě zpustošené statky, kterým se musí věnovat, odmítl.¹⁸⁶ Slíbil ale přispět k obraně města osobně nebo obstaráním několika desítek mužů a dále podal zprávu o vojenských poměrech ve městě. Nebyly zrovna nejlepší, z pluku Colloreda mladšího už ve městě zůstalo jen šestnáct vojáků a mužstvo ostatních pluků bylo roztroušeno po celém kraji a nebylo jisté, jestli by uposlechlo rozkazy krajských hejtmanů. Stav munice byl rovněž neuspokojivý, dostatek byl jenom doutníků a stav opevnění byl nepříznivý, protože ho měšťané udržovali, jen když jim to bylo poručeno. Briaumonta, který se v Táboře ihned pustil do práce, podpořil regiment „wachtmistra“ Šiffera, který měl posílit obranu města a prozatím se ubytoval za hradbami ve vsi Záchod.¹⁸⁷ S příchodem jeho oddílu nastaly ve vztahu k měšťanům a tábořským poddaným problémy, protože jeho vojáci byly velmi neukáznění. Kapitán této jednotky Gruber dokonce 17. června večer při obchůzce hlídek napadl a kordem poranil hlídkujícího měšťana Jana Trnku, který na něm vyžadoval heslo.¹⁸⁸ V průběhu letních měsíců byly dány do pořádku brány a šance, což si vyžádalo větší počet nádeníků, tesařů, zedníků a množství materiálu. Krajský hejtmané kvůli tomu vydali patent, který nařizoval, aby z každého panství v Bechyňském kraji bylo do Tábora posláno určité množství potahů, dělníků a vojáků. Vrchnosti z kraje se k tomu ale stavěly liknavě, a proto je hejtmané v srpnu 1643 ke splnění těchto povinností upomínali.¹⁸⁹ Posel s touto výzvou postupně objížděl kraj a přímo na panstvích kontroloval, jak je patent plněn. Očekávaný švédský vpád do Čech nakonec nenastal a přípravy v českých městech byly využity až později.

Na bojištích v říši nepanovala od roku 1643 z pohledu císařských dobrá situace. Ani v roce 1644 nedošlo k výraznějšímu zlepšení. Gallasova armáda před nápirem Švédů couvala a její mužstvo značně prořídlo. Doma se císařským nedařilo dobýt Olomouc a možnost vstupu švédských vojsk do Čech začínala být stále reálnější. V Táboře se dále pokračovalo v přípravách na tuto situaci. V posádce města byla jedna šifferovská kompanie nahrazena dvěma novými z Lanauova pluku. De Lanau do města sám zavítal a vymohl na obci kromě zaplacení útraty svého doprovodu také dva koně pro svou potřebu, které mu prý byly slíbeny krajskými hejtmany. Fortifikace byly vylepšeny novými schody u novobranského šance, byl zavezen židovský šanc¹⁹⁰ a střecha kostela byla pobita plechem,

¹⁸⁶ Tamtéž.

¹⁸⁷ Dnešní městská čtvrť Náchod.

¹⁸⁸ Podle městského manuálu, Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti, Tábor 1895, s. 150.

¹⁸⁹ Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti, Tábor 1895, s. 146

¹⁹⁰ Není jasné, o který ze šanců se jedná, protože jinak se v pramenech toto označení nepoužívá. Je pravděpodobné, že závážku šance v roce 1644 prováděli právě Židé, kteří se roku 1669 před vyhnáním z města

aby se předešlo požáru.¹⁹¹ Cesta z Tábora do Prahy být díky rostoucí aktivitě „Petrovských” čím dál nebezpečnější. V letech 1643 -1644 na ní došlo nejméně ke třem přepadením. Polapení Petrovští byli vězněni v městské šatlavě.¹⁹² Oloupení, kteří přežili hledali pomoc v Táboře, kde jim obvykle byla poskytnuta nějaká výpomoc.¹⁹³ Podobná byla i situace v lese Pintovce, který začínal na opačném břehu Lužnice směrem k Bechyni.¹⁹⁴

Tábor a bitva u Jankova 1645

Dlouho očekávaný vpád Švédů se stal skutečností 31. ledna 1645. Generál Torstenson zamířil do jižních Čech, protože hodlal při operacích v blízkosti zemské hranice využít povstání sedláků v Horních Rakousech. Císařské vojsko se pokusilo přehradit mu cestu u Strakonic. Torstenson proto u Písku změnil směr postupu k východu a táhl směrem na Sedlčany a severně od Tábora na Votice. Císařští, kteří táhli v uctivé vzdálenosti, se drželi na jeho pravém boku. Při tom císařští prošli Tábořem, kde ponechali svůj trén, což se vzhledem k dalšímu vývoji událostí ukázalo být prozíravé, a pronásledovali Torstensona až na Voticko. Zde uštědřily v bitvě u Jankova 6. března 1645 švédské jednotky generála Torstensona císařským drtivou porážku. Velitel poražených, polní maršálek Götz, padl a další císařští generálové Brouay, Mercy, Zahrádecký, don Felix a Trautisch padli do zajetí. Torstensonovy hlavní síly se zdržely jeden den na bojišti, kde sbíraly své raněné, pohřbívaly mrtvé a braly do zajetí císařské, kteří nestačili nebo pro zranění nemohli uprchnout. Až k Miličínu pronásledovala švédská jízda kvapně ustupující císařské pod vedením Jana de Werth. Jiné jednotky císařských se pokoušeli zachránit útekem na opačnou stranu ku Praze, i ty měly v patách švédské jezdecko, které dobíjelo opozdilce.¹⁹⁵ Vítězové také přímo na bitevním poli zdůraznili svůj úspěch oslavou zvanou „Victoriafest,” potom se věnovali plnění v okolí, kde vypálili Načeradec, Neustupov, Miličín¹⁹⁶ a pravděpodobně i Mladou Vožici.¹⁹⁷ Vítězní

obhajovali, že v době válek na šancích pracovali a drželi hlídky. Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti, Tábor 1895, s.154

¹⁹¹ Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti, Tábor 1895, s.154

¹⁹² V roce 1645 za ně město platilo chléb. Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti, Tábor 1895, s.159

¹⁹³ Např. 12. října 1644 bylo oloupenému a svlečenému vandrovnímu řemeslníkovi poskytnuto 15 krejcarů. Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti, Tábor 1895, s.154

¹⁹⁴ Straka, K.: Z tábořské knihy černé. Nákladem Spořitelny města Tábora a Městského musea v Táboře. Tábor 1937, s.205

¹⁹⁵ Volf, M.: Konec třicetileté války: finance a vojenství. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 50, č. 2, 1981, s. 87

¹⁹⁶ Teplý Fr.: Švédové na Hradecku. In.: Časopis společnosti přátel starožitností českých, 1922 s.1, dále Teplý, Fr.: Dějiny města Jindřichova Hradce, Jindřichův Hradec 1927 s. 415

Švédové pak 8. března postupovali nerušeně na Jindřichův Hradec a pak přes Moravu na Vídeň, kterou chtěli napadnout. Torstenson však ztratil příliš mnoho času při dobývání moravských měst, z kterých se vyznamenalo svou srdnatou obranou Brno. Než se přiblížil k Vídni, podařilo se císařským zorganizovat armádu k obraně. Pod velením arcivévody Leopolda Viléma a maršálka Puchheima se podařilo Švédy vytlačit z Moravy. Na konci roku 1645 nemoc donutila Torstensona vzdát se velení a nebezpečné hrožení Vídni pominulo.

Torstensonovými nástupci se stali polní maršál Wrangel, který převzal vrchní velení, a generál Alfréd Wittemberg. Na počátku roku 1646 oba vpadli do Čech a zaútočili na Žatec. Z českého území je za pomoci Bavorů vytlačil arcivévoda Leopold Vilém a císařští potom zahájili dobývání měst na Moravě, která držely švédské posádky. Aby jim pomohl, vydal se na tažení ze Slezska generál Wittemberg a v říjnu 1646 vpadl do Čech, které měl před ním bránit generál hrabě Montecucoli. Ten pod švédským náparem ustoupil do jižních Čech, kde hodlal doplnit vojsko, ale Švédové ho přiměli k tomu, aby se stáhl až k Týnu nad Vltavou. Wittembergovo jezdeckvo operovalo v okolí Tábora, několik Švédských vojáků při tom bylo polapeno a drženo v zajetí v městské šatlavě.¹⁹⁸ Po té, co Montecucoli obnovil bojeschopnost svého vojska, vydal se kolem 5. listopadu přes Tábor a Chýnov Švédům naproti. Wittemberg však mezi tím splnil svůj úkol, dobře opatřil posádky v moravských městech proviantem a stáhl se zpět do Slezska, kam ho následovali císařští.

Tábor byl v letech 1645-1646 v centru vojenskopolitických událostí, plnil jako dříve roli hlavního opevněného bodu císařských v jižních Čechách a shromaždiště vojsk proti nepříteli. V lednu 1645 přes Tábor cestoval císař Ferdinand III., který na vlastní oči viděl stav města a bechyňského kraje. V únoru byly do Českých Budějovic a do Tábora poslány zásobovací důstojníci, aby zajistili dostatek munice a chleba, kdyby se nepřítel vydal tímto směrem. Obilí bylo povoleno rekvírovat kdekoli, ale zásadně jen za náhradu.

Po bitvě u Jankova se v Táboře ukryly zbídačené zbytky poražené armády v čele s generálem Janem de Verth, který jediný z císařských generálů unikl zajetí. O něm píše Beckovský: „*Jan Deverd bavorského vojska vůdce rukám nepřátelským u Jankova ušel a rychle sjízdními svými, kteří se u města Tábora při svých korouhvích a praporcích shromáždili, domů do Bavor pospíchal. General Brog (tj. Brouay, pozn. autora) v té bitvě těžce*

¹⁹⁷ Jestli Švédové dobyli i Mladou Vožici není stoprocentně jisté, je doloženo, že se v době bitvy u Jankova obyvatelé Vožice ukrývali před vojáky v lesích a na vožickém zámku. Sedláček, A.: *Minulost města Mladé Vožice v Táborsku*. I.L.Kober vlastním nákladem, Praha 1870 s. 4-5, srov. též Cihhart, R.: *Byli Švédové v Mladé Vožici?* In.: *Jihočeský sborník historický*, roč. 21, 1952 s. 12-23.

¹⁹⁸ V městských účtech se vyskytují položky za chléb, který dostávali, Thir, K.: *Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti*, Tábor 1895, s. 165-166.

raněný a do města Tábora přivezený po krátkém čase zemřel.¹⁹⁹ Kromě vojáků pobývaly ve městě i jejich manželky a rodiny, mezi nimi i choť padlého polního maršálka Götze.²⁰⁰ Některé jednotky císařské armády byly v takovém stavu, že byly schopny táhnout do boje až po několika měsících, jiné odtáhly už na začátku května. Městem dále proudily zástupy vojáků, které Švédové propustili ze zajetí. Kvůli přeplnění města museli vojáci nocovat i v provizorně zastřešených šancích, kde jim město na své náklady topilo.²⁰¹ Bylo tu i mnoho raněných, kteří museli být opatřeni alespoň chlebem a zpravidla dostávali také víno nebo pivo. O šatstvu, zbraních a dalším vybavení pro ně nejsou v městských účtech žádné zmínky asi proto, že na podobné záležitosti obec už prostě neměla dostatek prostředků. Mezi vojáky panovala nekázeň a purkmistr Jan Duchek je uklidňoval prostřednictvím darů, většinou ve formě piva, vína a masa. Největší zátěží pro Tábor však nebyl pobyt mužstva, ale císařských generálů, kteří byli čerstvě propuštěni ze švédského zajetí. Měli totiž značné nároky na obživu pro sebe a své rodiny a doprovod. Ze zajetí se vraceli bez prostředků, protože byli o vše, co si s sebou neprozřetelně vzali do bitvy, od Švédů obráni. Nyní si pořizovali nové vybavení na náklady města. Např. generálové Hatzfeld a Balfi obdrželi nové nádobí pro své kuchyně stejně jako generál Brouay. Na Balfiho stůl byly dodány dvě kopy kaprů a deset štik, dále ještě pivo a víno atd. Zvláště vysoké byly požadavky urozených o velikonocích a jiných svátcích, kdy pořádali na účet města hostiny. Nejvíce stál pobyt maršálka Puchheima v prosinci 1646, který přišel na 1171 zlatých a jednačtyřicet krejcarů. To vše mělo zničující vliv na hospodaření města, které ekonomicky téměř zkolabovalo. Některým měšťanům, např. Janu Soukeníkovi, obec dokonce přispěla na obživu, aby město neopustili úplně.

Stavební úpravy opevnění Tábora za Josefa Priamiho z Rovorata

V letech 1645-1646 městu veleli tři „komandanti:“ Major Gordon do září 1645, po něm plukovník Rebbeck do konce roku a pak od začátku roku 1646 nejznámější z nich Josef Priami, později svobodný pán z Rovorata. Všichni se velmi snažili, aby město bylo schopno odolat Švédům, kdyby chtěl Torstenson dokonat zkázu císařských ukrytých ve městě úplně a poručil Tábor dobýt. Švédský velitel měl k velkému štěstí císařských i Tábora v úmyslu táhnout na Moravu. Vojenské přípravy v Táboře byly opravdu mohutné a vtiskly

¹⁹⁹ Beckovský, J. Fr.: Poselkyně starých příběhův českých vydání upravil Antonín Rezek, B. Stýblo, Praha 1879 s.302

²⁰⁰ Městské účty obsahují položku za praní jejího prádla a za dodávky piva. Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti, Tábor 1895, s.157

městským fortifikacím podobu, kterou si podržely až do devatenáctého století.²⁰² Nejvíce přispěl ke stavbě opevnění posledně jmenovaný velitel tábořské posádky Josef Priami. Z něj byl přestaven Velký šanc na severní straně města do tvaru polobastionu.²⁰³ Tuto podobu dostaly dále Novobranský a Jordánský šanc s Velkou fortnou. Všechny šance byly vyzděny, jejich rohy okovány a jejich obraná funkce byla ještě dále zesílena palisádami a valy, které kryly cestu (tzv. „glacis“) u základů šanců, aby se zde mohla pohybovat pěchota a zabraňovat nepříteli k přiblížení se k opevnění a k vykopání podkopů. Na těchto valech tesaři rozmísťovali tzv. „španělské rejtary“ a „kotvice.“²⁰⁴

Velká koncentrace lidí zapříčinila, že dosavadní studny už nestačily pokrýt spotřebu vody ve městě. Plukovník Rebeck proto nechal vykopat nové studně, jednu z nich přímo na náměstí mezi kašnou a radnicí. Studna měla dřevěné brlení a železnou konstrukci. Byla, zdá se, hluboká několik sáhů, protože k práci byly najati horníci z Ratibořských hor. Náklady na nově hloubené studnice nesla dílem městská obec a dílem přispěl celý kraj 1000 zlatých z poslední vybírané berně. Když studna splnila ve válce svůj účel, stala se nadbytečnou a v roce 1672 byla zasypána.²⁰⁵ V roce 1646 byla také zrenovována městská vodárna i se strojem, který do ní čerpal z rybníka Jordánu vodu, a dřevěný, v některých místech olověný, vodovod. Za tím účelem byli najati mistři z Prahy, které do Tábora doprovodila vojenská eskorta dvou mušketýrů, která je ochraňovala po cestě před Petrovskými.

V roce 1646 také vznikl plán opevnění Tábora.²⁰⁶ Dílo není signováno, ale lze se domnívat, že jeho autorem je Josef Priami, který takto podává zprávu o fortifikacích, které sám nechal v Táboře vybudovat. Táž osoba byla po roce 1657 pověřena opevňováním Vyšehradu. Podplukovník pěšího Contiho pluku Josef Priami z Rovorata, vypracoval také při této příležitosti plány vyšehradského opevnění, které byly vydány dokonce tiskem.

Priami také zreorganizoval vojenské oddíly, které měly bránit město. V Táboře se usídlil štáb Contiho pluku, ke kterému komandant Tábora patřil. Z iniciativy velitele města

²⁰¹ Podle městských účtů bylo přímo do šanců dodáváno jídlo a pivo. Thir, K.: Hradiště Hory Tabor jako pevnost v minulosti, Tabor 1895, s. 157

²⁰² Menclová, D.: Husitské opevnění Tábora, In.: Zprávy památkové péče, roč. 13, 1953, s. 65-102

²⁰³ Šlo o ukázkou nizozemské stavební školy, tento typ bastionu se také někdy nazývá hornwerk. Thir, K.: Hradiště Hory Tabor jako pevnost v minulosti, Tabor 1895, s. 150

²⁰⁴ Jde o kůly, do kterých byly ze všech stran zapuštěny ostré dřevěné hroty. Tato překážka se potom zapouštěla pevně do země a zabraňovala v útoku jízdy. Obdobně fungovaly i kotvice, což byly železné hroty spojené v jednom středu, které trčely na všechny strany a zraňovaly koně a pěchotu při došlápnutí. Táborští kováři jich vyrobili nejméně osmaosmdesát. Thir, K.: Hradiště Hory Tabor jako pevnost v minulosti, Tabor 1895, s. 163

²⁰⁵ Thir, K.: Hradiště Hory Tabor jako pevnost v minulosti, Tabor 1895, s. 161 a s. 157

²⁰⁶ Kopie plánu je obsažena v příloze této práce.

byla založena městská kompanie, ve které sloužili vybraní měšťané. Přehlídka této jednotky proběhla 20. října 1646, kdy jí byl věnován prapor.²⁰⁷ Císařští spatřovali výhodu takové domobrany v motivaci měšťanů, kteří tvořili její mužstvo, protože ti měli největší zájem ubránit město před pleněním nepřítel. Dalším kladem tohoto oddílu také bylo, že náklady na jeho zřízení neslo město, nikoli „erár.“ Malá bojová zkušenost a nedostatečný výcvik mužstva však neumožňovaly použít kompanii pro hlavní střet s nepřítel. Důležité úkoly plnila kompanie při strážní službě na hradbách a šancích, při protipožární ochraně a při udržování klidu ve městě, kdy zabraňovala císařským vojákům v plenění a jiných násilnostech páchaných na měšťanech.

Vojenskou sílu města vytvářelo i množství válečného materiálu, který zde byl uložen. Munice se skladovala ve věži městského hradu Kotnova, kromě zásob střelného prachu a olověných kulek zde byly i doutnáky, které dodávali provazníci z města. Čtyři sta hliněných granátů obtočených drátem, které vyrobil tábořský hrnčič Pavel, bylo skladováno na radnici. Těsně před útokem se měly granáty plnit střelným prachem. V Táboře se používala také jejich dřevěná obdoba, stovka takových granátů byla vyrobena na příkaz komandanta města už v roce 1645. Uložený střelný prach se měl k dělům dopravovat v okovaných soudcích. Ze smůly a koudele provazník připravil „*feuerwerk*,” který se měl „na nepřítel *..ze zdi pouštět, kdyby město zavřeno bylo.*“²⁰⁸ Děla ve městě byla vybavena novými koly a lafetami a tesaři ve městě v letech 1645-1646 dodali posádce nejméně sto nových pik, okovaných železnými cvočky.

V roce 1647, stejně jako v minulých letech, přetrvával v Čechách strach ze Švédů. Hlavní boje se odehrávaly v severních, východních a západních Čechách, v bechyňském kraji ležel pluk jízdy a pluk pěchoty pod polním zbrojmistrem Fernemontem a dělostřelectvo, kterému velel polní maršálek Puchheim. Za Švédy dosáhl určitého úspěchu Wrangel, když získal 17. června Cheb, který se sám vydal do rukou. Císařské vojsko, které pochodovalo Chebu na pomoc a u kterého pobýval sám císař, přišlo už pozdě. Wrangel však svůj zisk nedokázal zúročit a byl v září za asistence bavorského vojska z Čech vytlačen. Posádky jihočeských měst, mezi nimi i Tábořská, byly v létě 1647 převeleny k Jihlavě. Z okolí Tábora²⁰⁹ a z Kutné hory sem byli posláni horníci, kteří byli určeni k hloubení podkopů pod

²⁰⁷ Při této příležitosti město věnovalo větel ječného piva. Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti, Tábor 1895, s.168

²⁰⁸ Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti, Tábor 1895, s. 165

²⁰⁹ Z Ratibořských Hor a z Horek u Tábora.

hradbami města.²¹⁰ Město měla v rukou švédská posádka, která se po krátkém obléhání vzdala 8. prosince roku 1647.

V Táboře byl Josef Priami vystřídán plukovníkem Schierzenem, který je od září 1647 uváděn jako velitel posádky města. V Táboře velel až do jara 1648, kdy jej na zbytek posledního roku třicetileté války vystřídal Mikuláš Thamb.

Dobytí Tábora švédskými vojsky v roce 1648

V roce 1648 se hlavní vojenské operace přenesly z Bavorska a Vestfálska do Čech. Na české území byl švédským vojevůdcem Wranglelem vyslán generál Königsmark, který překročil z jara zemskou hranici u Domažlic, které potom dobyl. Jako hlavní opěrný bod si na krátkou dobu vybral Cheb, který nechal dobře vybavit proviantem, ale potom se musel na Wrangelův rozkaz opět vrátit do říše. Asi za měsíc byl už však zpátky a jeho postup byl koordinován s tažením Alfréda Wittemberga ze Slezska do Čech. Obrana země byla svěřena generálům Colloredovi (v Praze) a maršálku Pucheimovi, který ležel se svým vojskem na Moravě. Pucheim se vypravil Königsmarkovi v ústrety, cílem jeho postupu bylo předejít útoku na hlavní město království. Protože ale obdržel zprávy, že se ze Slezska blíží další švédský voj v čele s Wittembergem, ustoupil raději ke Kouřimi. Zde ho zastihla zpráva o rychlém pochodu švédských vojsk na Prahu. 26. července se Königsmark zmocnil Malé Strany a Hradčan a sevřel zbytek města. O několik málo dní jej ještě posílily oddíly Alfréda Wittemberga, které se k němu připojily.

V polovině srpna se Wittemberg vydal na bleskurychlé tažení do jižních Čech. Co jej k tomu přimělo, zůstává dodnes záhadou, motivů se nabízí několik. Wittemberg asi považoval rychlý přepad jihu Čech za nejúčinnější prostředek k oslabení nepřítele, mohlo se jednat o preventivní útok, kterým chtěl předejít pochodu císařských ku Praze. Podobná taktika se plně osvědčila Königsmarkovi u Prahy a Wittemberg tak možná chtěl krýt jeho obléhací operaci u Nového a Starého města pražského. Velkou motivací také musel být pohled na bohatou kořist, kterou získali Švédové na Malé Straně a Hradčanech. Oběma švédským velitelům navíc muselo být jasné, že pokud chtějí ze svého tažení politicky i ekonomicky vytěžit maximum, musí jednat co nejrychleji, protože jednání o míru, která probíhala v říši, mohla záhy dospět až k ukončení války.²¹¹

²¹⁰ Havířů z Tábora bylo celkem pět a v městských účtech se dochoval záznam o platbě ze jejich dopravy na místo určení. Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti, Tábor 1895, s. 172

²¹¹ Englund, P.: Nepokojná léta Historie třicetileté války. NLN, s. r.o. Praha 2001, s. 475

Wittemberg opustil Prahu 15. srpna a nazítří, 16. srpna, přitáhl ke Konopišti, které se vzdalo hned druhý den. Přislib kořisti, která se na jihu Čech mohla nacházet, hnal jeho mužstvo rychle vpřed, a tak už 18. srpna v časných ranních hodinách byl předvoj Švédů před branami Tábora. Velitel sám dorazil k městu večer téhož dne. Pochod od Prahy Švédům netrval ani týden a díky této rychlosti nemohla být posádka města více posílena. Komandant Mikuláš Thamb, velící městu Táboru, stačil ještě před příchodem Švédů pouze požádat posily, v kterých měli být dělostřelci, kterých se mu nedostávalo. Císařští se pokusili skutečně do Tábora dopravit stovku mušketýrů a sto padesát jezdců, ale byli neúspěšní, protože město bylo už uzavřeno v obklíčení. Krom toho posádka města stačila jenom narychlo evakuovat předměstí a preventivně v něm založit požár, aby zde nepřítel nemohl nalézt útočiště. K vyjednávání obránců města se Švédy bohužel nejsou historické prameny, není dokonce ani jisté, zda-li se vůbec konala. Určitě neproběhlo okázalé a zdlouhavé vyhrožování městu jako v letech 1620-1621, když město obléhal don Baltazar Marradas. Dá se jen předpokládat stručný rozkaz Švédů Táboru, aby se vzdal, a také odmítnutí obránců. Potom už Švédové nejspíše zaútočili. V úvahu je třeba také vzít jinou variantu, totiž že se Wittemberg spolehl na informace o stavu bojiště, které mu poskytly jeho průzkumné jezdecké oddíly, a přešel z pochodu bez výzvy ke kapitulaci rovnou do útoku. Využil by tak momentu překvapení, podobně jako to provedl Königsmark jen před několika málo dny u Prahy.

K samotnému útoku na město se dochovaly jen prameny z druhé ruky. Informativní hodnotu pro nás dnes mají pouze hlášení, které podával velitel posádky Českých Budějovic Jan Tobiáše Brisigel do Prahy.²¹² Dne 18. srpna hlásil, že průzkum budějovických potvrdil, že u Tábora hoří předměstí a ozývá se střelba, což svědčí o tom, že nepřítel již na město zaútočil. Dále se konstatuje, že Švédové postoupili až k Veselí nad Lužnicí, kde se odpoledne kolem druhé hodiny nacházel oddíl o dvou tisících koní. To přimělo budějovickou posádku k okamžitému uzavření městských bran.

Postavení, které Švédové u města zaujali, odpovídá vyobrazení celé situace na rytině z poloviny sedmnáctého století.²¹³ Wittemberg svůj hlavní stan umístil do Klokot, odkud měl dobrý přehled o bojišti a zároveň mu nehrozilo žádné nebezpečí ze strany obhájců města. Chránila ho převážná část švédské jízdy, kterou si u sebe ponechal. Svůj tělesný pluk pod velením plukovníka Rottenburga rozmístil proti Hradské bráně v místech, kde se dnes

²¹² Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti, Tábor 1895, s.175-176

²¹³ Viz příloha: Obsidio Taboris in Bohemia Anno 1648 – Belagerung Tabor in Böhmen Ao. 1648.

nachází vilová čtvrt', aby odňal obráncům možnost dostat posily a přejít do protiútoků, a také proto aby odlákal jejich pozornost od hlavního místa ofenzívy, které bylo na druhé straně města. Sem k Jordánu a k Novobranskému šanci rozložili Švédové největší část své pěchoty, protože tu bylo podle odhadu jejich velitele vzhledem k charakteru terénu a opevnění nejvhodnější místo pro průlom a vniknutí do města. Nepřítel využil několika polorozbořených domů, které tu zbyly na Novobranském předměstí, jež táborští sice preventivně zapálili, ale neshořelo úplně. Zhruba z míst, kde dnes stojí hotel Palcát, vedli Švédové zakryté příkopy až k novobranskému šanci, kde hodlali proniknout do města. Záholy byly umístěny k vzdálenějšímu konci hráze rybníka Jordánu a v místech vyvýšeniny „Na Klobouku.“ Z dělostřelectva měl Wittemberg k dispozici tři baterie, které rozdělil na šest jednotek. Čtyři stály pod krytem pěchoty a tři praporů jízdy na Novobranském předměstí na dostřel od šanců, v kterých se usilovně pokoušely vystřílet průlom. Další dvě dělostřelecké jednotky byly pod ochranou záloh ve vyvýšeném postavení „Na Klobouku“ a pálily dovnitř města a na Velkou fortu. Švédové však město získali jinou cestou ještě předtím, než byl průlom v Novobranském šanci vylámán.

Situace obránců Tábora začala být záhy velmi vážná. Velitel posádky Tábora Mikuláš Thamb byl raněn, počet vojáků ve městě neumožňoval kompletně obsadit hradby a chyběli dělostřelci, kteří by obsluhovali děla. Naděje na příchod posil tu sice byla, ale ty by se do města nedostaly. Jedinou možností, jak město zvenčí podpořit, bylo vést útok na vnější obranou linii Švédů. To si vyžadovalo velké vojsko, které bylo příliš vzdáleno na to, aby mohlo úspěšně zasáhnout.

V neděli 23. srpna po východu slunce Švédové vypálili z děl „Na Klobouku“ několik střel na protilehlý Jordánský šanc, čímž vyvolali neklid mezi jeho obránci. Protože většina obránců byla rozmístěna na šancích, zůstaly hradby téměř bez ochrany. Švédům se naskytla skvělá možnost zaútočit, přeběhli hráz Jordána a za použití žebříků vylezli na šanc. Po potyčce s překvapenými obránci, kteří kladli jen malý odpor, pronikli Švédové společně se zbytkem ustupujících obránců jordánského šancu brankou k vnitřní bráně (Nová brána č.I).²¹⁴ Posádku brány tvořili měšťané z městské kompanie, kteří v panice odhodili zbraně a rozutekli se. Švédové se potom prosekali vnitřní branou a vstoupili do města.²¹⁵ Posádka

²¹⁴ K podobě tábořských fortifikací Menclová, D.: Husitské opevnění Tábora, In.: Zprávy památkové péče, roč. 13, 1953, s. 65-102

²¹⁵ Zprávy o způsobu, jakým byl Tábor dobyt, jsou z hlášení velitele Českých Budějovic Tomáše Brisigela z 24.-25. srpna. Podle jeho slov mu je podal tábořský voják z Contiho regimentu, který po obsazení města seskočil z hradby a přišel do Českých Budějovic. Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti, Tábor 1895, s.175-176

města se rychle vzdala a začalo asi jednodenní plenění. Obě dvě strany utrpěly při dobytí města jen minimální ztráty. Generál Wittemberg ve své zprávě pro Königsmarka uvádí, že z jeho vojska padlo a bylo raněno jen několik knechtů, důstojník žádný. Táborská posádka v počtu několika set mužů byla zajata i se svým raněným velitelem Mikulášem Thambem. Císařských vojáků však v ní mohlo být nejvýše kolem dvou set, zbytek tvořila městská kompanie a šlechta, která se v Táboře ukryvala podobně jako v letech 1620-1621.

Tábor pod nadvládou Švédů

Po pádu města se švédští vojáci pustili do plundrování, kterým je velitel odměňoval za jejich vojenskou službu. Wittemberg svému mužstvu povolil plenění, ale zakázal vraždění a znásilňování. Řádění ve městě ukončil druhý den švédský tábor, který obešel město a vyhuboval konec nepřátelství. Jeho ústy Wittemberg pod trestem smrti nařizoval všem svým mužům, kteří nebyli vybráni do nové posádky města, aby Tábor opustili a vrátili se do ležení. Švédskou posádku města tvořily čtyři eskadrony jízdy, čtyři sta pěších a těžká děla, která by armádu, která táhla pryč, na pochodu zdržovala. Dohromady mohlo jít asi o šest set mužů, kterým velel Jan Stake.

Vojenskou kořist byla značná, protože Švédům padl do rukou táborský sklad s veškerou municí a zásobami potravin, které zde byly uloženy. Mimo to bylo zabaveno stádo pěkných koní, dva páry bubnů a čtyři praporec císařských.²¹⁶

Při násilnostech ve městě si věnovali Švédové velkou pozornost katolickým duchovním, augustiniánskému klášteru a kostelu. Zdejší augustiniáni a premonstráti z Prahy, kteří toho času v Táboře pobývali, byli ztlučeni a oloupeni, ale podle všeho nikdo z nich nepřišel o život. Oba chrámy ve městě byly vyrabovány a nejsvětější svátost byla přímo v kostele běsnícími vojáky rozšlapána po zemi.²¹⁷ Více než nenávislný postoj švédů vůči katolickým duchovním je vidět také na tom, že když v září 1649 zemřel na mor v Táboře katolický kněz Bernardinus, byl pochován tajně na skrytém místě, aby švédští kazatelé nic nenamítali proti pohřebním obřadům katolického rázu.²¹⁸

Navzdory přísnému zákazů násilností byl v poraženém městě přímo na lůžku zabit neznámý valdštejský voják, ve kterém byl Švédů údajně poznán dezertér z jejich vojska. O

²¹⁶ Zpráva Wittemberga do Prahy z 26. srpna 1648. Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti, Tábor 1895, s. 177

²¹⁷ Zpráva jezuitů Karla z Grobbendonque z Budějovic ze dne 28. srpna 1648. Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti, Tábor 1895, s.177-178

život přišli někteří měšťané, např. obecní starší krejčí Václav Vondráček, jiní byli odvečeni do švédského ležení, kde byli okradeni a nuceni k službě vojákům a vrátili se domů až za několik dní. Podobně dopadly některé jejich manželky a dcery, z nichž mnohé řádící soldateska navzdory rozkazům znásilnila.²¹⁹ Švédští vojáci ve městě postupovali dům od domu a rabovali v příbytcích měšťanů. V místech, kde předpokládali větší jmění, např. na faře, v kostelech a v domech představených cechů pátrali velmi usilovně po skrýších, rozkopávali podlahy a prohledávali studny. Drancování města a následné hledání cechovní pokladnice autenticky vylíčil tábořský obecní starší, krejčovský mistr Viktorin Hájek v zápiscích krejčovského cechu takto:

“V letu P. 1648 postního času od J.M. pana císařského rychtáře a pana purkmistra, pánův města Tábora pořádku krejčovského voleni za starší: přední Václav Vondráček, druhý Viktorin Hájek. Až do toho nešťastného obležení dali jsme schovati mistrovskou pokladnici se všemi věcmi, co bylo v pokladnici i také příkrov do kaple velkého kostela do kaple (Dnes sakristie v kostele Proměnění Páně na Žižkově náměstí, poznámka autora). Při tom šturmě a dobytí generála Witimberga jak zádušní kalichy tak i monstranci i také naše pokladnice i příkrov bylo z kostela pobráno i také obecní starší V. Vondráček při tom šturmě k zahynutí přišel, podnes se neví, kde odpočívá, P. Bůh rač jeho duši milosti být! Já pak – totiž druhý starší – zůstavši na živě dosti jsem se těžce z hrdla obhájil, že mi ho zanechali, když mne z města vzali do ležení, teprva jsem přišel po šturmě v pátek do svého domu. Podle povinnosti své, kterou jsem předně pánu Bohu slíbil a tomu poctivému cechu, i hnedky jsem na druhý den k Nikodémové došel, abychom se ptali anebo hledali. I šli jsme do kostela i na faru, nic sme nemohli nejmenší znamení najíti, i povídali nám, že by nějaké listy do domu paní Nadějkovské nosili z kostela. Pán Bůh dal že jsem se majestátu a některých restantů i také rejster učednických doptali v domě paní Nadějskovské u hospodáře Matěje Tribellusa, řemesla kožešnického, dáno mu na pintu vína. I také jsem se dozvěděl o příkrově skrze některé osoby, že je v Týně u jedné osoby, radního Pavla Pece jinak Kševtýře, chtěl jsem tam ihned mladšího mistra poslati, rovně přišel z ležení, nemohl se na nohy postavit. I poroučel jsem Janovi Klatovskému a Václavovi Beránkovi, že jim posla zjednám, aby některý s ním šel, nebo sem věděl, že je náš po kříži stříbrohlavém a po letech... Dej Pán bůh těm

²¹⁸ Uvádí to kronika augustiniánského kláštera. Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti, Tábor 1895, s.181

²¹⁹ Zpráva jezuitů Karla z Grobbendonque z Budějovic ze dne 28. srpna 1648. Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti, Tábor 1895, s.177-178

*dobrým nebožtíkům pánům mistrům lehké odpočinutí, že sou tak věrně o cechovní věci starali.*²²⁰

Odlišným způsobem Švédové nakládali s urozenými osobami, které v Táboře zajali. Rovněž tyto zajatce o všechno obrali, ale jinak se na nich nedopouštěli většího násilí, protože takoví lidé pro ně měli značnou cenu, jelikož za ně bylo možné požadovat vysoké výkupné. Z těchto zajatců je jmenován např. Vilém Talmberg, který byl při obléhání města raněn i se svou manželkou a paní Malovcovou. Za manželku císařského generála paní Mautternovou, která byla v Táboře se služebnictvem a všemi svými věcmi, požadovali Švédové dokonce 15000 říšských tolarů. Talmbergův otec zvaný Jankovský, který byl také v Táboře přítomen, byl na Wittembergův rozkaz jako rukojmí dopraven do Prahy jako záruka na výkupné ve výši pěti tisíc císařských zlatých. Do zajetí dále padl hrabě Viktorin z Valdštejna a krajský hejtman Vratislav, který byl ale hned propuštěn za příslib pěti tisíc císařských dukátů.

Kromě loupení a výběru výkupného Wittemberg město ochudil ještě uložením „racionu,” které ovšem nemohlo být zapláceno najednou, a tak bylo rozvrženo do splátek, které se měly posílat za Wittembergem do Prahy.²²¹

Několik set Švédů, kteří ve městě zůstali jako posádka, byli pro měšťany velkou přítěží, vysávalo je totiž podobně jako jiná vojska, která v Táboře za třicetileté války hledala „kvartýr.” Z městského účetnictví, které se bohužel k létům 1648-1649 dochovalo jenom v torzu, vyplývá, že nejtěživějšími platbami kromě splátek „racionu,” byla pravidelná apanáž vyplácená důstojníkům švédské posádky. Jen velitel posádky inkasoval každý týden patnáct zlatých na režii své domácnosti, píci pro koně a další pravidelná vydání. Krom toho Švédové požadovali i zaplacení jiných výdajů, které se pravidelně neopakovaly, např. na pořízení vybavení domů a domácností nebo na stavební úpravy „kvartýrů” a strážních postů atd. Týdenní taxu měli švédští důstojníci ve zvyku na poslední týden svého pobytu ve městě zdvojnásobovat. Solí v očích měšťanů byly některé obzvlášť rozmařilé požadavky, jako třeba když si komandant Stake 23. listopadu nechal z Jindřichova Hradce poslat k obveselení nejlepší muzikanty nebo když „zlořečení Švejdi” na náklady města spotřebovali svíčky dohromady za pět set zlatých. Z přelomu září a října 1648 se dochovaly zprávy o dvou nezvyklých vydáních. 13. září 1648 městská obec zaplatila veliteli Janu Stakemu necky na

²²⁰ Citováno podle Kolář, M.: Švédové na Táboře. In.: Kolář, J.(ed.): Sborník historických prací prof. Martina Koláře o dějinách Tábora. Nákladem Petra Franka. Tábor 1924, s.315-316

praní prádla a 6. října 1648 se velkým zvonem zvonilo u příležitosti pohřbu dítěte švédského majora pěchoty Bogera.²²²

Švédská vojenská přítomnost v Táboře definitivně skončila o rok později na konci září 1649, kdy vojáci posádky města odtáhli směrem na Prahu.²²³ Ještě téhož dne byli nahrazeni třiceti císařskými knechty i s důstojníky, jak to konstatuje dopis paní Zuzany Černínové z Chudenic svému synu Humprechtovi ze dne 2. října 1649: „Švédi již, chvála pánu bohu, včera všichni z Tábora vytáhli a zase sem 30 knechtů s oficíry císařských dáno.“²²⁴

²²¹ Výše výpalného, kterou stanovil Táboru švédský generál Alfréd Wittemberg, je dnes neznámá, protože se nedochovalo v kompletní podobě městské účetnictví z let 1648-1649. Srov. Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti, Tábor 1895, s. 179-181

²²² Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti, Tábor 1895, s. 180-182

²²³ Kolář, M.: Švédové na Táboře. In.: Kolář, J.(ed.): Sborník historických prací prof. Martina Koláře o dějinách Tábora. Nákladem Petra Franka. Tábor 1924, s.315-316

²²⁴ Černínová z Harasova, Zuzana: Dopisy české šlechtičny z polovice 17. století. Ed. Válečka, Praha 1886, s. 246

Náboženské poměry v Táboře

Táborská duchovní správa před nástupem rekatolizace

Hlavními událostmi, které ovlivnily náboženskou situaci v Táboře v sedmnáctém století byly tzv. Rudolfův majestát z roku 1609 a bitva na Bílé hoře, po které nastává období radikální rekatolizace. Sedmnácté století je v Táboře, stejně jako v jiných městech, spjato s prolínajícími se osudy katolické a utrakvistické církve.

Pro náboženskou situaci v Táboře bylo rozhodující obsazení nejvýznamnějšího duchovního úřadu ve městě, táborského děkanství. Až do příchodu katolických duchovních po dobytí města císařskými v roce 1621 byli táborskými děkany utrakvisté. Podobně tomu bylo i v předchozím šestnáctém století. Rozdíl je ale v tom, že po roce 1600 tito utrakvističtí kněží postupně inklinovali stále více k protestantismu.²²⁵

Ještě před vypuknutím českého stavovského povstání v Táboře působilo několik zajímavých duchovních. První z nich, Lukáš Filadelfus, pobýval v Táboře kolem před rokem 1600. Pocházel z Gdaňsku, kde byl původně rybářem a jednalo se zdá se o nonkonformního kněze. V počátcích duchovní služby ve městě se nemohl vykázat potvrzením o přijatém kněžství, které zůstalo u administrátora dolní konzistoře. V porovnání s oficiálním utrakvistickým ritem přišel také s určitými inovacemi při bohoslužbě, protože neprováděl při mši „elevaci,” tj. pozdvihování těla Páně. Zda-li pro to měl nějaké konkrétní teologické důvody, není jasné, dokonce není ani známo, kdy a za jakých okolností z města Hradiště Hory Tábor odešel.²²⁶

Tábor za působení děkana Jana Václava Cikada

Jeho nástupce Jan Václav Cikad byl z hlediska své konfesijní příslušnosti a osobní povahy ještě pozoruhodnější. Původně byl příslušníkem římsko katolické církve, získal dokonce vzdělání od jezuitů, ale později konvertoval k utrakvismu. Jan Václav Cikad se narodil v Praze v roce 1562 a do Tábora přišel po působení na katolických farách ve Fryštáku

²²⁵ Bartůněk, V.: Táborská duchovní správa v XII.stol. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 21, 1952, s.20

²²⁶ Bartůněk, V.: Táborská duchovní správa v XII.stol. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 21, 1952, s.22

na Moravě (1591) ve Smržicích (1592) a v Blatné. Blatnou opustil po roce 1598, a jelikož tak učinil bez arcibiskupova svolení, je na místě se domnívat, že právě tehdy přestoupil k církvi pod obojí. Pražský arcibiskup jej volal k odpovědnosti, ale marně, protože to už byl pod ochranou dolní konzistoře.²²⁷ Po odchodu z Blatné působil Cikad pravděpodobně v Pelhřimově²²⁸ a potom na farách v Soběslavi a Humpolci, odkud přešel v roce 1601 do Tábora. Před tím, než přesídlil do města, představoval se radním v listech, v kterých tvrdil, že zde hodlá „*do smrti zůstávati*.”²²⁹ Hned po svém příchodu se uvedl tím, že požadoval po městu půjčku padesáti tolarů. Vybral si také „místoděkana.”²³⁰ V roce 1602 zažil také ve městě živelní katastrofu, když v předjaří zapálil blesk tábořskou kostelní věž, takže „*prudkostí ohně cimbál silně hlasitý se sli*” a věž bylo třeba po požáru rozebrat „*až do kranců*.”²³¹

S prostředím města a svými farníky se nový děkan sžíval jen těžko, na vině byla především jeho konfliktní povaha a ostrý jazyk. Byl také intelektuálně na vyšší úrovni než běžní měšťané a neváhal jim to dát najevo. Ve svých kázáních se mnohdy otřel o významné místní veličiny, jako například o purkmistra. Domníval se, že jedná v intencích svého pastýřského úřadu a výtky ze strany potrefených odmítal s tvrzením, „*že kdo žije v čem scestným, nechť se napraví*.” Konšelé to ovšem viděli z jiného úhlu. Brali děkana jako svého kněze, kterého platí, a proto po něm mohou požadovat určitou loajalitu. Poměr mezi děkanem byl stále napjatější, Cikad v roce 1605 dokonce prohlásil, že: „*raději by v prachu země odpočíval, než by v obci děleji zůstával*.”²³² Přes tato svá ostrá prohlášení však v Táboře vydržel celkem pět let. Od velikonoc 1606 už působil v Praze, nejdříve při kostele sv. Jindřicha a potom při kostele sv. Jiljí.²³³ Dosáhl i jiných významných postů v církvi, roku 1605 byl povolán do sboru konsistoriánů. Zařadil se zde sice do konzervativního křídla utrakvistických duchovních, ale nepodporoval nic co, by napomáhalo rozmachu katolicismu, s kterým se radikálně rozešel za svého působení v Blatné. Tvrdě vystupoval i proti českým

²²⁷ Thir K.: Staré domy a rodiny tábořské I-II, Tábor 1920, s. 723

²²⁸ Že Cikad v roce 1600 pobýval v Pelhřimově dokládá dopis, který zde přijal. Horní konzistoř jej v něm vyzývala, aby se dostavil do Prahy. Bartůněk, V.: Tábořská duchovní správa v XII.stol. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 21, 1952, s.23

²²⁹ Thir K.: Staré domy a rodiny tábořské I-II, Tábor 1920, s. 723

²³⁰ Dobový termín pro zástupce kněze či kaplana. Jako místoděkan se za Cikadova působení v literatuře uvádí kněz jménem Vartemberský, ale jde pravděpodobně o záměnu se stejnojmenným tábořským děkanem, který ve městě působil v šestnáctém století. Bartůněk, V.: Tábořská duchovní správa v XII.stol. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 21, 1952, s.22

²³¹ Cikhart, R.E.: Tábor č.I, 1909, týž Tábořský kraj 1907

²³² Thir K.: Staré domy a rodiny tábořské I-II, Tábor 1920, s. 723

bratřím, někteří z bratrských kněží ho dokonce nazývali „*holomkem čertovým*“, ²³⁴ a konflikty měl i s duchovními ordinovanými na evangelických německých akademiích, kteří tvořili velkou část utrakvistického kléru na venkově. Na sněmu utrakvistických duchovních v Karolinu v říjnu 1609 byl proto Cikad napadán, že nemá pevný duchovní postoj, vyvyšuje pražské kněžstvo nad venkovské, a že odpadl od „*řimanův*“ a rozvrací teď církev pod obojí. ²³⁵ V roce 1609 nebyl s ohledem na tuto „popularitu“ v utrakvistické církvi znovu zvolen do konzistoře a působil v Praze až do své smrti v roce 1618. V posledním roce jeho života byl nakonec do konsistoře zvolen, patrně nad Cikadovou konfliktní a neoblíbenou pověstí převážila určitá jeho spisovatelská proslulost. ²³⁶

Po výrazné osobnosti Jana Václava Cikada následoval Hronek Prachatický z Pelhřimova, který se ovšem v intelektu nevyrovnal svému bystrému a kritickému předchůdci. V Táboře se dlouho neohřál, pouhé tři roky, stejně jako další táborští duchovní Šimon Doubravský a Václav Křištof Unhošťský. Časté střídání duchovních pastýřů v prvním a druhém desetiletí před stavovským povstáním má mnoho různých důvodů. Město si jednak nemohlo dovolit podporovat své děkany většími obnosy, protože samo bylo zadluženo, ²³⁷ jednak neklidné politické poměry ²³⁸ a roztržičnost názorových proudů v dolní konsistoři neumožňovaly pravidelnou a kvalitní duchovní správu. Farníci v Táboře byli konzervativní utrakvisté a jejich přesvědčení se dostávalo do rozporu s duchovními, které potvrzovala nebo vysílala do města pražská konsistoř a kteří byli orientováni spíše luteránsky a přinášeli s sebou poněkud radikálnější protestantské klima. Příkladem toho může být již zmiňovaný Šimon Doubravský, který k nemalému pohoršení obce sloužil mši bez mešních rouch. Na zasedání obecních starších se proto roku 1610 ptal jménem měšťanů Pavel Kába, proč nový děkan „*nepožívá*“ ornátu. Konšelé na to odpověděli vyhýbavě, že znají důvody děkanova počínání a kdo by byl na ně zvědav, má si na faru dojít a tam „*jistou zprávu vezme*“. ²³⁹ Že

²³³ Ekert, Fr.: Posvátná místa král. hl. města Prahy: Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů a jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v hlavním městě království Českého. Volvox Globator, Praha 1996 sv.1, s.321

²³⁴ Hrejsa, F.: Česká reformace. Josef R. Vilímek, Praha 1914, s.442

²³⁵ Bartůněk, V.: Tábořská duchovní správa v XII.stol. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 21, 1952, s.24

²³⁶ Sepsal např. spis O Bohu pravém (1607), jehož základy spadají asi ještě do doby Cikadova působení v Táboře. Ottův slovník naučný V, J.Otto Praha 1901, s.365

²³⁷ Bartůněk, V.: Tábořská duchovní správa v XII.stol. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 21, 1952, s.24, též

Hejný a Thir, K.: Staré domy a rodiny tábořské I-II, Tábor 1920, s.725

²³⁸ Např. vpád pasovských v roce 1611.

²³⁹ Thir K.: Staré domy a rodiny tábořské I-II, Tábor 1920, s.725

duchovní služba v táboře nebyla zrovna jednoduchá, ukazuje, že si děkan obvykle vybíral k sobě pomocného kněze nebo místoděkana, aby nebyl na namáhavý úřad sám.²⁴⁰

Mor v Táboře za působení děkana Jana Šejdy Bystřického

Působení dalšího tábořského děkana Jana Šejdy Bystřického, někdejšího faráře dnes již zaniklého kostela sv. Vojtěcha Menšího na Novém Městě Pražském, bylo poznamenáno morovou ránou, která na Tábor udeřila na konci roku 1613 a v roce 1614. Vzhledem k velkému počtu pohřbů měl děkan Bystřický k dispozici kaplana Václava Klimenta Hradištského, který mu pomáhal zvládat množství pohřebních obřadů, které bylo nutné rychle vykonat. Že se pohřbívalo skutečně ve velkém spěchu, dosvědčuje průběh těchto obřadů. Z dobové zprávy se dovídáme, že „*mrtvá těla odkrytá a na peřinách k hrobu nošeny bývají*” a nejen to „*šaty ložní i jiné chodící*” se po mrtvých z lidské chamtivosti, ale i ze skutečné nouze bez jakékoli desinfekce předávali do užívání zbylému příbuzenstvu a chudině. Česká komora proto tábořské obci přikazovala, aby každé morem nakažené tělo bylo neseno k hrobu nikoli na peřinách, nýbrž v rakvi. Všechno prádlo a šatstvo po zemřelých se mělo vyvěsit „*pod krovny aneb jiná místa krom lidí, aby to vítr provanouti a vysušiti mohl, poněvadž věc jest zkušena.*” Tábořský děkan měl toto nařízení uvést do praxe a zajistit jeho respektování, protože byl pohřbů vždy přítomen. Vztahy mezi utrakvistickými duchovními v kraji zajímavě dokládá, že farář Tobiáš Smicheus z Bernatic (těžko říci z jakého titulu) v roce 1614 žádal dolní konsistoř, aby byl tábořský děkan Jan Šejda Bystřický přeložen na jinou faru. Zda-li Smicheus, který v Táboře určitě bydlel,²⁴¹ tímto napadal nedostatečná opatření při pohřbech nebo zda se jednalo o konkurenční boj mezi oběma duchovními a stěžovatel měl záslusk na lepší faru, je těžké s jistotou říci. Tobiáš Smicheus se nakonec v roce 1614 ujal fary v Načeradci a Jan Šejda Bystřický byl v roce 1615 nahrazen novým děkanem.²⁴²

Tábora za působení děkana Václava Clementise

Nový děkan byl dolní konsistoří povolán až z Nymburka. Jmenoval se Václav Clementis a Nymburce „v domě svém,” tedy privátně a nezastával pastýřský úřad, což by

²⁴⁰ Např. Václav Křištof Unhošťský osobně žádal konsistoř pod obojí, aby mu do Tábora poslali pomocníka. Konzistoř mu vyhověla a 12. října 1612 mu poslala kněze Mencia Svídnického. Bartůněk, V.: Tábořská duchovní správa v XII.stol. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 21, 1952, s.24

²⁴¹ Thir K.: Staré domy a rodiny tábořské I-II, Tábor 1920, s.726

²⁴² Bartůněk, V.: Tábořská duchovní správa v XII.stol. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 21, 1952, s.24

svědčilo o tom, že se jednalo o nouzové řešení po odchodu předchozího děkana. Také to znamená, že nebylo zrovna jednoduché najít mezi utrakvistickým duchovenstvem pro takové místo vhodného kandidáta a konsistoř měla s podobnými personálními otázkami velké problémy. Že z duchovního hlediska nebyly poměry v utrakvistické církvi v Táboře a jeho okolí zrovna ideální rovněž dokládá fakt, že na 18. květen 1616 svolal administrátor do Tábora konvokaci.²⁴³ Účinnou pomoc mu při tom poskytl Kašpar Kaplír ze Sulevic, mocný a vlivný kolátor mnohých far pod obojí, který i z tohoto titulu svému duchovenstvu doporučil hromadnou účast na zasedání. Účast tábořského děkana na konvokaci byla vzhledem k okolnosti, že se sněm konal ve městě, kde působil v podstatě povinná. Většina kněží, kteří se ho účastnili, byla už silně oddaná luteránství a debata se točila kolem náboženských otázek, postavení jednotlivých farností mezi sebou navzájem, ve vztahu ke konsistoři a vrchnostem. Od této konvokace až do roku 1618 spravoval tábořskou farnost kněz německého původu Adam Sarkander Fassbender, který se nijak významně nezapsal do tábořských dějin.²⁴⁴

²⁴³ Šlo o shromáždění duchovních, které mělo napravit poměry v místní církvi.

²⁴⁴ Thir K.: Staré domy a rodiny tábořské I-II, Tábor 1920, s.726

Náboženské poměry v Táboře v době rekatolizace

Obecný vývoj celkový charakter rekatolizace

Po porážce povstání českých stavů nestálo už nic v cestě uskutečnění rekatolizace země. Panovník naznačil jasně budoucí směr náboženské politiky už 23. listopadu 1620, když okázale zrušil platnost majestátu z roku 1609 jeho přestřížením. Názory na konkrétní postup při dosažení tohoto cíle nebyly u dvora jednotné. Názorová skupina kolem arcibiskupa Jana Lohelia s papežským nunciem Carlo Carrafou a jezuita byla pro rychlý a rázný postup, který odůvodňovala také tím, že vítězství nad povstalci bylo dosaženo milostí Boží a že Bohu nelze vzdát díky jinak nežli bezpodmínečným převedením obyvatelstva k poslušnosti církve. Politické kruhy v čele s místodržícím Karlem z Lichenštejna, vrchním zemským písařem Pavlem Michnou a hofmistrem hrabětem z Valdštejna byly pro mírnější a pozvolný postup, protože v nich panovala obava, že by tvrdá rekatolizace mohla vyvolat uvnitř země povstání. Zneklidňovala je také možnost, že by se z těchto důvodů mohly zhoršit vztahy s císařovým spojencem saským kurfiřtem, který byl luterán. Jeho podporu císař potřeboval, protože válka v říši ještě nebyla u konce. Krom toho tu byla ještě hypotetická možnost, že by mohly do situace nějakým způsobem zasáhnout pluky sedmihradského knížete Gabriela Bethlena, které stály na jihovýchodní Moravě. Ačkoli zastánci nekompromisního postupu měli u dvora velký vliv, přece jenom nakonec převládlo mínění, že je třeba se prozatím spokojit s odstraněním kalvinistů, českých bratří a novokřtěnců a s provedením rekatolizace na prvním místě v královských městech a na královských komorních statcích. Až když se válečná situace v průběhu dvacátých let výrazně vyvinula ve prospěch císaře, byl program rekatolizace postupně rozšiřován.²⁴⁵

Postup proti nekatolickému duchovenstvu

Nejdříve byla rekatolizace uplatněna proti nekatolickému duchovenstvu. Na základě dekretů z března 1621 byli jako první vypovězeni kalvíniští a českobratřští kazatelé. V případě kněžstva české konfese byl prostřednictvím staroutrakvistů učiněn pokus získat tuto početnou skupinu farních kněží pro katolicismus. Šest staroutrakvistických kněží v čele

²⁴⁵ Kadlec, J.: Přehled českých církevních dějin. Díl II. Zvon, Praha 1991, s.73-74

s farářem Janem Locikou z Domažlic se na jaře 1621 přihlásilo u arcibiskupa a podrobilo se jeho autoritě. Mnozí evangeličtí faráři byli ochotni se k nim připojit ze strachu před hrozícím vyhoštěním, jak se to již stalo kalvinistům a bratřím. Od návratu evangelíků ke staroutrakvismu si hodně slibovali Karel z Lichenštejna a kanovník Platejs, protože to umožňovalo poklidnější politický vývoj v zemi, který byl pro ně v době konfiskací téměř nezbytný. Strana podobojí ovšem své podřízení se arcibiskupovi podmiňovala ponecháním zvláštní konsistoře, která by byla podřízena arcibiskupské kontrole, což se nezamlouvalo ani arcibiskupovi Loheliovovi, ani jezuitům, protože ti požadovali bezpodmínečné splnutí s římskokatolickou církví. To zase bylo nepřijatelné pro starokališníky. Arcibiskup a jezuité měli po Bílé hoře samozřejmě na vrch, a když se prostřednictvím nuncia Carrafy, který zastával podobné stanovisko jako oni, obrátili na Řím, aby je podpořil, dozvěděli se o vánocích 1621 ke své radosti, že Svatá Stolica výsadu kalicha pro Čechy zrušila. Tím byly dny českého staroutrakvismu sečteny. Jan Locika sice protestoval a dále vysluhoval sub utraque specie a otevřeně kázal proti zákazu utrakvismu, ale marně. Byl zatčen a předán arcibiskupovi, který jej nechal internovat v Oseku, kde Locika ještě v roce 1622 zemřel. V průběhu roku 1622 muselo být kostelů odstraněno vše, co připomínalo kalich a reformační minulost, jako různé nápisy a obrazy Husa a Jeronýma Pražského. V roce 1623 jezuitští žáci shodili kalich a obraz krále Jiřího z Poděbrad s průčelí někdejšího hlavního chrámu českých kališníků u Panny Marie před Týnem v Praze, potom následovalo v Praze a Kutné Hoře vyzdvižení z hrobů a zničení ostatků Jana Rokycany a obou italských biskupů, kteří světili utrakvistické kněze, dále byl z kalendáře vyškrtnut svátek Jana Husa.

Další postup rekatolizátorů byl namířen hlavně vůči nekatolickému kléru ve městech, na prvním místě s Prahou, která vzhledem k svému významu v království a také vzhledem k tomu, že zde sídlila univerzita, byla právem považována za velmi důležitou. V prosinci 1621 museli z Prahy a ostatních královských měst odejít kněží české konfese. Luteráni byli v Praze ještě trpěni kvůli saskému kurfiřtovi, ale i na ty došlo a po dobytí Falce císařskými vojsky museli odejít na základě císařského dekretu z 25. října 1622.²⁴⁶ Útočištěm mnohých vypovězených duchovních se na přechodnou dobu stala Kutná hora, která zůstala na čas stranou pozornosti rekatolizační politiky a nejvyšší mincmistr Vřesovec začal proti nekatolickým kněžím ve městě brojit až v následujícím roce. V září 1623 byl však vydán

²⁴⁶ Když se proti tomu pokusil diplomaticky protestovat mocný zastávce českých luteránů, saský kurfiřt Jan Jiří, bylo mu v podstatě pravdivě odpovězeno, že ani on netrpí v Sasku žádné katolíky. Kadlec, J.: Přehled českých církevních dějin. Díl II. Zvon, Praha 1991, s. 75

císařský dekret, který definitivně vypovídal z Čech všechny nekatolické duchovní bez rozdílu konfese a brzy na to i všechny takové kantory.²⁴⁷

Postup proti nekatolíkům mezi laiky

Pokud jde o laiky nekatolíky, jako první přišli na řadu novokřtěnci, kteří museli odejít na základě dekretu ze 14. září 1622. Na jaře 1624 bylo zvláštním patentem přísně nařízeno, aby za měšťany byli přijímáni již jenom katolíci, a naopak, aby královští rychtáři vyloučili z měšťanského stavu všechny osoby, které do něj byly přijaty buď v době povstání, nebo potom bez královského svolení, pokud by nekonvertovali ke katolicismu. Od ledna roku 1626 bylo zakázáno nekatolíky oddávat a od dubna téhož roku běžela měšťanům a ostatnímu lidu dvouměsíční lhůta k přestoupení ke katolickému náboženství. Těm, kteří by tak neučinili, bylo umožněno odejít a majetek předtím prodat, ale čtvrtina z prodejní ceny se pak musela odvést královské komoře. V květnu 1627 byli všichni obyvatelé království dalším patentem přísně napomenuti, aby se nevyhýbali poučení těch, kteří šíří katolickou víru a podřídili se tak panovníkově vůli. Kdo to odmítal, musel se ze země vystěhovat, tomu, kdo by zůstal při nekatolické víře, a přes zákaz zemi neopustil, nesměl nikdo poskytnout útočiště a vrchnosti měly takové osoby zadržet a předat úřadům. Patent z 31. července pro Čechy a 9. března 1628 pro Moravu pak nekatolíky vykázal ze země bez ohledu na stavovskou příslušnost. Statky mohly takové osoby prodat a odejít do ciziny, z čehož byli vyloučeni sirotci, kteří měli být postaveni pod ochranu katolických poručníků a vychováni v katolické víře. Tutu situaci potvrdilo i Obnovené zřízení zemské, které navíc ještě oslabilo pozici měšťanského stavu na sněmu a nově zavedlo na první místo mezi stavy duchovenstvo.

Z hlediska obrácení měst na víru záleželo úřadům hlavně na úspěchu v Praze. Řeholní klérus s jezuitou vynaložil všechny síly, aby měšťany získal pro starou víru jejich předků. V klementinské koleji klerikové vykládali skupinám měšťanů hlavní články víry a kněží v chrámu je zpovídali. Výsledky jejich práce byly již v prvních letech překvapující. Jenom v roce 1621 vrátili členové koleje do lůna matky katolické církve dvacet dva tisíc nekatolíků,²⁴⁸ což je číslo až udivující.

Vývoj náboženských poměrů v Táboře do roku 1627

²⁴⁷ Kadlec, J.: Přehled českých církevních dějin. Díl II. Zvon, Praha 1991, s. 75

²⁴⁸ Byl mezi nimi i známý rektor Karolina Mistr Jan Kampanus Vodňanský. Kadlec, J.: Přehled českých církevních dějin. Díl II. Zvon, Praha 1991, s. 76

Podobná situace panovala i v Táboře, který přejal katolickou víru určité přežívající husitské tradici velmi snadno. Dne 18. listopadu 1621 byla ohlášena kapitulace města Hradiště Hory Tábor a někdejší husitská pevnost se poddala Donu Baltazaru Marradasovi. Stalo se tak za slib, který nebyl nikdy dodržen, totiž že obyvatelstvu bude ponechána náboženská svoboda.²⁴⁹ Rekatolizace byla v Táboře zahájena hned v prvních týdnech po pádu pevnosti. Ve městě byl uplatněn královský dekret, který nařizoval vypovědět nekatolické duchovní. Tábor potom opustil poslední nekatolický duchovní Daniel Hubel se svým kaplanem.²⁵⁰ Další avšak pouze epizodický pobyt nekatolického kněze predikanta Matěje Spiny Zdánického, je doložen až v roce 1637 (viz níže).

Vládní komisaři ve městě brzo po odchodu nekatolických kněží žádali, aby byl jmenován katolický farář a město nezůstalo bez duchovní správy. Na osudu města byl zainteresován i arcibiskup Jan Lohelius.²⁵¹ Vládní komisaři ještě před odchodem výše zmíněného predikanta zinventarizovali a zajistili všechny kostelní klenoty, dále pak vyjednali Marradasovu účast při instalaci nového kněze. Ta byla, jak se zdá, nezbytná, aby nový duchovní mohl odvozovat svou autoritu od nového pána ve městě, který také disponoval patřičnými mocenskými prostředky, které mohl v případě potřeby při prosazování nové konfesijní orientace v Táboře použít. Toho však alespoň zpočátku nebylo vůbec zapotřebí. Dva jezuité, kteří byli do města vysláni z Prahy, vykládali měšťanům základy katolické víry přijímali jejich zpovědi. Nikdo proti tomu otevřeně neprotestoval, a tábořské obyvatelstvo tak přijalo katolictví formálně bez obtíží.²⁵² Kolik konverzí však bylo čistě formálních, nikdy nezjistíme, o skutečném náboženském smýšlení tehdejších tábořských měšťanů nám prameny podávají velmi rozporné informace. První tábořský děkan záhy po převzetí úřadu o velikonocích v roce 1622 ohlašoval, že padesát předních měšťanů bylo bez potíží přijato mezi katolíky, což je v určitém rozporu s hlášením správce města Pechlara z Memningenu z roku 1623. Zde jsou jisté potíže konstatovány, jmenuje se šestnáct měšťanů, kteří prohlásili, že od víry pod obojí, v které byli vychováni, neustoupí a k víře katolické, ke které předešli císařové nikoho nenutili, přestoupiti nemohou. Jan Chvatalius podle zprávy Pechlarovi

²⁴⁹ Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti, Tábor 1895, s.82

²⁵⁰ Martin Kolář bohužel uvádí jeho jméno bez udání pramene. Kolář, M.: Královské město Tábor. In.: Kolář, J.(ed.): Sborník historických prací prof. Martina Koláře o dějinách Tábora. Nákladem Petra Franka. Tábor 1924 s.80- 93, srov. Bartůněk, V.: Tábořská duchovní správa v XII.stol. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 21, 1952, s.50

²⁵¹ Bartůněk, V.: Tábořská duchovní správa v XII.stol. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 21, 1952, s.51

²⁵² Podobně proběhla první část rekatolizace i v jiných jihočeských městech, pokud už nebyla předtím katolická jako např. České Budějovice. Příkladem klidného obrácení na víru z jiných krajů mohou být Louny či Příbram.

z Memningenu řekl, že chce „zachovávat, co na koncilium basilejském za spravedlivé uznáno a vůbec vyhlášeno, nač se nařízení zemské a vykonané přísahy slavných císařů a králů českých vztahují.“²⁵³ Samo město Hradiště Hory Tábor v roce 1625 konstatovalo, obec je sjednocena ve víře a že pro víru emigrovalo pouze pětadvacet osob.²⁵⁴ Že jistá resistance vůči katolicismu ve městě přece jenom zůstala dokazuje, že rok po tomto prohlášení městské rady vydal velitel města nařízení, podle něhož nesměl žádný nekatolík ve městě provozovat řemeslo ani požívat měšťanského práva.

Vývoj náboženských poměrů v Táboře po roce 1627

Nová vlna rekatolizace začala po roce 1627, kdy byla v souladu s Obnoveným zřízením zemským přijata celá řada striktních opatření, která nařizovala měšťanům ve stanovené lhůtě buď přijmout katolictví, nebo se vystěhovat ze země a feudálním vrchnostem se ukládala povinnost postarat se o převedení svých poddaných na novou víru. Na celém území Čech byly ustanoveny tzv. reformační komise, které měly převést uvedená opatření do praxe. Pro Bechyňský, Prácheňský a Plzeňský kraj byla zřízena komise, v jejímž čele stanul nejvyšší sudí království Jindřich Libštejnský z Kolovrat, a podkomoří Přibík Jeníšek z Újezda. Jejimi dalšími členy byli také jesuitští misionáři Václav Raušar, Martin Benda a slavný Vojtěch Chanovský z Dlouhé Vsi.²⁵⁵ Ještě než komise 3. března 1628 dorazila do Tábora, rozeslala do všech měst, která hodlala navštívit listy, aby v nichž se nařizovalo, že mají být vypracovány seznamy o náboženství měšťanů a šlechticů usídlených ve městech. Zvláště měly být vedeny seznamy šlechty, která dosud nepřešla ke katolicismu. Všem nekatolíkům i katolíkům mužského pohlaví, jejichž manželky nebo děti setrvaly u nekatolictví, měla být doručena obsílka k jednání před reformační komisí.²⁵⁶ Prvně komise zasedla v Táboře a pak pokračovala do dalších měst Bechyňského, Prácheňského a nakonec Plzeňského kraje. O své činnosti vyhotovila protokol, který shrnuje výsledky činnosti komise

V některých českých městech však rekatolizační komise narazily na odpor, který se obvykle projevoval hádkami, výmluvami apod. Kadlec, J.: Přehled českých církevních dějin. Díl II. Zvon, Praha 1991, s. 77-78

²⁵³ Hejna, A.: Tábor. Státní nakladatelství krásné literatury a umění, Praha 1964 s.62

²⁵⁴ Odešli většinou do Saska a do Uher. Hejna, A.: Tábor. Státní nakladatelství krásné literatury a umění, Praha 1964 s.61, dále též Thir, K.: Staré domy a rodiny tábořské I-II, Tábor 1920, s.726 a Bartůňek, V.: Tábořská duchovní správa v XII.stol. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 21, 1952, s.53

²⁵⁵ K působení Chanovského v jezuitském řádu Krásl, Fr.: Arnošt hrabě Harrach, kardinál sv. církve římské a kníže arcibiskup pražský: historicko-kritické vypsání náboženských poměrů v Čechách od roku 1623-1667 Arcibiskupská knihtiskárna, Praha 1886, s. 123-126, též Truc, M.: Jižní Čechy a jesuitská akademie pražská. In.: Jihočeský sborník historický, roč.26, 1958, s.77

²⁵⁶ Hanzal, J.: Pobělohorská rekatolizace v jižních Čechách. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 48, 1979, s. 183

i rekatolizace v kraji do roku 1628 obecně.²⁵⁷ Ve svých zjištěních rozdělila zkoumané osoby do čtyř kategorií:

1. Osoby, které deklarovaly katolickou náboženskou příslušnost, tedy katolíci.
2. Nekatolíci, kteří přislíbili, že konvertují k římskokatolické církvi.
3. Nekatolíci, kteří projeví ochotu podstoupit katolickou výuku, a slíbili, že se pak stanou katolíky.
4. Nekatolíci, kteří odmítli opustit svou víru a raději byli ochotní se vystěhovat ze země.²⁵⁸

Pokud jde o měšťany, usilovali reformační komisaři o to, aby všichni přestoupili na římskokatolickou víru a nikdo ze země neodcházel. Výsledky činnosti komise byly nevalné, z měšťanstva přislíbilo jít ke zpovědi a k přijímání pod jednou jenom šedesát osm osob. Z předvolaných šlechticů z okolí toto přislíbilo pouze jedenáct, pětadvacet prohlásilo, „že se chtějí víře katolické učit, i a jestliže jim Pán Bůh ráčí dáti poznati, k ní i přistoupiti,“ stejně jako šedesát osm z předvolaných svobodníků. Slib zpovědi a přijímání dali jen čtyři svobodníci a šedesát se jich vůbec ke komisi nedostavilo.²⁵⁹

K alespoň formálnímu úspěchu rekatolizace ve dvacátých letech pomohlo, že Tábor měl za sebou dlouhý a vyčerpávající boj s Marradasovými vojáky, při čemž si město sáhlo ekonomicky i morálně na své dno, když se osamoceně marně bránilo ještě skoro rok po Bílé hoře. To vše za okolností, kdy tíha povstání byla přesunuta šlechtou na města. Nasazení za nekatolickou víru jistě oslabilo i to, že Mansfeldovi vojáci společně s mnohými šlechtickými předáky, kteří měli víru bránit, v boji rychle ustali. Mansfeldovi důstojníci tak učinili dokonce za odměnu. Svě jistě vykonal i nepořádek v nekatolické tábořské duchovní správě a spory s děkanem v předbělohorském období.²⁶⁰ Městu byly po jeho ovládnutí císařskými zkonfiskovány statky a bylo v jeho zájmu, aby se osvědčilo ve víře a dostalo zdroj příjmů od císaře zpět.²⁶¹ Nelze také přehlížet fakt, že po pádu města byl Tábor pod přísnou vojenskou správou a leželo tu velké množství císařského vojska, dílem jistě jako trest za odpor a dílem také jako prostředek nátlaku ve věcech prosazování královské politiky a rekatolizace. Z jiných českých měst jsou známy případy, kdy právě ubytování vojáků bylo

²⁵⁷ Protokol reformační komise konané roku 1628 v krajích Bechyňském, Prácheňském a Plzeňském vydal Oehm, V. ve věstníku Královské společnosti nauk, 1897.

²⁵⁸ Bartůněk, V.: Tábořská duchovní správa v XII. stol. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 21, 1952, s. 50 též Hanzal, J.: Pobělohorská rekatolizace v jižních Čechách. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 48, 1979 s. 184

²⁵⁹ Hejna, A.: Tábor. Státní nakladatelství krásné literatury a umění, Praha 1964 s. 62, srov. též Hanzal, J.: Pobělohorská rekatolizace v jižních Čechách. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 48, 1979 s. 183

²⁶⁰ Viz předchozí kapitola o tábořské duchovní správě před nástupem rekatolizace.

používáno jako účinný prostředek proti odbojným měšťanům.²⁶² Obvyklý postup byl ten, že ten měšťana, který kladl houževnatý odpor, se na kvartýr položilo patnáct až dvacet vojáků, a pak se účinek dostavoval poměrně brzo, postižený buď podlehl a dostavil se ke zpovědi či jinak deklaroval katolickou víru, nebo volil druhou eventualitu, setrval při starém vyznání, ale pak se zpravidla vystěhoval, protože nemohl splnit požadavky vojáků. Podobný postup není sice v Táboře prameny přímo podložen, ale asi k obdobnému jednání docházelo, protože když po roce 1640 augustiniáni v Táboře hledali volné místo pro stavbu svého kláštera, zvolili uprázdněné místo za radnicí, kde kdysi stály domy právě těch měšťanů, kteří město ve dvacátých letech opustili z náboženských či existenčních důvodů.²⁶³ V Táboře měl také dům a velký vliv don Martín Huerta, osoba, na kterou spoléhal sám Marradas. Huerta sám měl značné zkušenosti s násilnou rekatolizací z jiných českých měst,²⁶⁴ Pavel Skála ze Zhoře jej proto hodnotil jako „*jízlivého a úhlavní strany podobojí nepřitele*.“²⁶⁵ Huertovo pevné sepětí s Tábořem určitě působilo jako pohružka vůči nekatolíkům.

Duchovní správa v Táboře v dobách rekatolizace

Pro rekatolizaci mělo velký význam i obnovení pravidelné duchovní správy ve městě. Jmenování prvního tábořského katolického duchovního ovšem poněkud vázlo, a tak bylo třeba žádost, kterou podali komisaři města bezprostředně po odchodu nekatolických duchovních urgovat. V horní konzistoři asi neměli dostatečný přehled o situaci zmatek, protože jmenovací dekret od arcibiskupa Lohelia byl 15. ledna 1622 poslán do Strakonice Ondřeji Germanovi, pozdějšímu faráři ve Volenicích. Ten však podle všeho do úřadu tábořského děkana nikdy nedosedl. Duchovních, kteří by se hodili na důležitý post kněze, který měl město s husitskou pověstí vrátit do lůna římskokatolické církve, nebyl v té době v Čechách zrovna nadbytek, o čemž svědčí, že první volba padla právě na Ondřeje Germana.

²⁶¹ Po žádostech z roku 1625 císař milostivě městu vrátil dvě vesnice a až v roce 1629 i ostatní statky s odůvodněním, že se osvědčilo ve víře. Hejna, A.: Tábor. Státní nakladatelství krásné literatury a umění, Praha 1964 s.62

²⁶² Poprvé v Berouně v roce 1625, pak v Mladé Boleslavi, Kolíně, Trutnově, Chomutově, Chebu, Litoměřicích, Hradci Králové, Vysokém Mýtě, Kadani, Rokycanech, v Praze na Malé Straně atd. Kadlec, J.: Přehled českých církevních dějin. Díl II. Zvon, Praha 1991, s.78

²⁶³ K založení kláštera a působení augustiniánů v Táboře viz níže.

²⁶⁴ Martin de Hoeff prováděl násilnou protireformaci v čele vojenských oddílů tzv. „dragonád“ (ačkoli se většinou jednalo o pěšáky) v Domažlicích, v Žatci, Novém Bydžově a v kutné Hoře. V Kutné hoře v době jeho působení klesl počet obyvatel města na polovinu. Násilně postupovali ale i jiní představitelé nového režimu, kupříkladu Pavel Michna z Vacínova, Přibík Jeníšek z Oujezda, Lev Libštejnský z Kolovrat a Vilém Vřesovec a to navzdory tomu, že se proti takovému způsobu obracení na víru násilím stavěl nástupce arcibiskupa Jana Lohelia, kardinál Arnošt z Harrachu se svým rádcem kapucínem P. Valeriánem Magni. Kadlec, J.: Přehled českých církevních dějin. Díl II. Zvon, Praha 1991, s.79

Jak se později ukázalo, jednalo se o značně problematickou osobnost. Germanus byl v prvních letech po bitvě na Bílé hoře členem řádu maltézských rytířů. Od roku 1624 působil jako kněz ve Strakonících, kde mu tamní konvokace svěřila dohled nad jiným strakonickým farářem Milviem, aby ho poučil o tom, jak má správně přijímat zpověď. Jeho působení je ve Strakonících doloženo ještě v roce 1635 a od roku 1636 působil jako farář ve Volenicích, kde na něj ovšem byly samé stížnosti. Nestaral se totiž o přiděl posvátných olejů, neplatil kathedraticum ani na seminář, a dokonce vyšlo najevo, že je ženatý.²⁶⁶ Určité pochybnosti stran Germanovy spolehlivosti musely v horní konsistoři panovat už v lednu 1622, při jeho nominaci do Tábora, protože jeho jmenovací dekret ho výslovně nabádal, aby se v Táboře neodvažoval vysluhovat pod obojí.

Táborská farnost za Klementa Ondřeje Kokera

Zhruba za měsíc po odeslání dekretu už na arcibiskupství měli lepší přehled o stavu kléru a potřebách venkovských farností. Volba při obsazování nábožensky citlivého táborského děkanství padla na osobu daleko povolanější, než byl Germanus, na Klementa Ondřeje Kokera. I on pobýval ve Strakonících, kam mu byl doručen horní konsistoří jmenovací dekret,²⁶⁷ který mu svěřoval poslání být „*Táboru, který byl od let útočištěm heretiků, skutečným apoštolem.*“²⁶⁸ Současně s připravovanou Kokerovou instalací byli do Tábora vysláni jezuité, v jejichž čele stál P. Chanovský, kteří v městě zahájili náboženskou obrodnou činnost. Jezuité postupovali v obracení obyvatel Hradiště Hory Tábor opatrně, pomalu a s velkou dávkou taktu. Dovolovali vyzvánět na pohřbech nekatolíků, neomezovali český zpěv při bohoslužbě, ačkoli se muselo jednat převážně o písně utrakvistické. Svobodomyšlně vystupoval i sám děkan Koker, jehož působení ve městě trvalo pět a půl roku. Prosadil sice striktní zákaz přijímání pod obojí způsobou a vystupoval proti českému zpěvu, v druhém případě k tomu však asi byl dotlačen Martinem Huertou, který v českém zpěvu při bohoslužbě spatřoval symbolickou utrakvistickou provokaci. S výjimkou těchto otázek však se svými farníky vycházel velice dobře a při přeměně náboženské orientace města postupoval šetrně a trpělivě, což dokazuje fakt, že za jeho působení ve městě prakticky nedocházelo k nábožensky motivovanému násilí a Tábor od něj a od jezuitů novou víru

²⁶⁵ Citováno podle: Kadlec, J.: Přehled českých církevních dějin. Díl II. Zvon, Praha 1991, s. 78.

²⁶⁶ Bartůněk, V.: Táborská duchovní správa v XII.stol. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 21, 1952, s.52

²⁶⁷ Jeho jmenovací dekret byl vystaven 18. května 1622. Bartůněk, V.: Táborská duchovní správa v XII.stol. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 21, 1952, s.53

²⁶⁸ Thir K.: Staré domy a rodiny táborské I-II, Tábor 1920, s.726, Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti, Tábor 1895

formálně bez větších konfliktů přijal.²⁶⁹ Koker mohl při naplňování svého poslání využít své velké zkušenosti a solidní vzdělání, v jeho prospěch hovořil rovněž fakt, že pocházel z jižních Čech.

Klement Ondřej Koker se narodil v Jindřichově Hradci, kde později v letech 1599-1600 studoval na gymnasiu. 18. února 1606 přijal v Praze podjáhenské svěcení a 25. března 1606 byl ordinován. O jeho vzdělanosti svědčí, že získal doktorát z teologie a od 1622 byl také vyšehradským kanovníkem. Do Tábora přesídlil na konci května 1622 ze Strakonice, kde doposavad působil jako farář. Náročnou tábořskou misii měli Kokerovi usnadnit spolupracovníci, které si mohl vybrat. Jednalo se o dva kaplany,²⁷⁰ kantora a sukcentora, varhaníka s choralisty, zvoníka a farního služebníka.²⁷¹ Náklady na ně, které za první rok činily 1579 kop, musela nést v prvním desetiletí konsistoř, protože v městských účtech se platby za ně objevují jen minimálně.²⁷² Tento sbor pomocníků však nebyl zpočátku kompletní, děkan Koker po určitou dobu dělal kantora. Situaci tábořskému děkanovi neulehčoval ani značný nedostatek katolických duchovních v okolí Tábora. Podle rozdělení far v roce 1624 byla tábořským kněžím svěřena do duchovní správy celá řada venkovských far, konkrétně: Planá nad Lužnicí, Chotoviny, Vožice, Janov, Oldřichov, Šebířov a Neustupov.²⁷³ Ačkoli se jednalo o přechodné opatření, zatížení tábořského kléru muselo být značné, protože se zvláště v případě Neustupova a Oldřichova jednalo o farnosti dost vzdálené. Velmi aktivní byl děkan Koker na konvokacích, které arcibiskup Harrach, který vystřídal Lohelia v úřadě, do Tábora svolával. Bojoval na nich za zájmy své farnosti, ke které si vytvořil užší vztah. Přiměl arcibiskupa k tomu, aby zamezil prodeji vesnic Dražice a Drhovice, které náležely k tábořskému záduší, ačkoli zájemcem o ně byla vlivná a církevním zájmům nakloněná Polyxena z Lobkovic. Po intervenci Karla z Lichenštejna sice Polyxena z Lobkovic vesnice nakonec získala, ale jenom na přechodnou dobu do zástavy.²⁷⁴ O jeho loajalitě k Táboru svědčí dále to, že když se o jeho služby v roce 1623 ucházelo jedno

²⁶⁹ Kadlec, J.: Přehled českých církevních dějin. Díl II. Zvon, Praha 1991, též Bartůněk, V.: Tábořská duchovní správa v XII.stol. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 21, 1952, s.52,

²⁷⁰ Známe je jméno jenom jednoho z nich. Byl jím Adam Visner, který předtím působil jako farář v Katovicích. Bartůněk, V.: Tábořská duchovní správa v XII.stol. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 21, 1952, s.53

²⁷¹ Mareš, Fr.: Rozvrh far v archidiakonátu bechyňském mezi zbývající duchovenstvo roku 1624. Královská česká společnost nauk, Praha 1903, s. 20

²⁷² Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895. s.105-120

²⁷³ Mareš, Fr.: Rozvrh far v archidiakonátu bechyňském mezi zbývající duchovenstvo roku 1624. Královská česká společnost nauk, Praha 1903, s. 20

²⁷⁴ Bartůněk, V.: Tábořská duchovní správa v XII.stol. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 21, 1952, s.53

z nejvýznamnějších českých měst Plzeň, nabízený arciděkanský úřad odmítl.²⁷⁵ Kokerovy obětavé a prospěšné práce pro farnost a město si všiml i tábořský rychtář Zbudovský, který se děkana zastal, když požadoval zástupců císaře ve městě, aby dostáli svým slibům a podpořili faru finančně. Kvůli pokrytí potřeb farnosti město dokonce zastavilo dvě své vesnice, Měšice a Lhotu, Janu Přebořovskému za sedm set kop.²⁷⁶

Klement Ondřej Koker nezůstal v Táboře natrvalo. Jeho více než pětileté působení v někdejší pevnosti husitů bylo odměněno povýšením do vlivných a odpovědných církevních úřadů. V roce 1627 byl Koker pověřen výkonem úřadu královéhradeckého arcijáhena. V dubnu 1627 už v rámci této své nové kompetence visitoval faráře v Rychnově, proti kterému vedl kárné řízení zato, že přešel do vojenské služby, aniž by tom uvědomil své představené. Už v následujícím roce byl Koker metropolitním kanovníkem a později v roce 1639 byl zvolen kapitulním děkanem a generálním vikářem. Od roku 1628 sídlil v Praze na Hradčanech, toto jeho obydlí bylo poničeno za vpádu Sasů do Čech v roce 1631. Jeho posláním ve všech těchto funkcích bylo konsolidovat poměry v řadách duchovenstva, čemuž se horlivě věnoval. Po určitou dobu řídil hospodářství kláštera svatého Jiří v Praze a byl komisařem při agnoskaci ostatků svaté Anežky české v kostele sv. Jakuba v Praze. Jeho církevní kariéra dosáhla vrcholu v roce 1644, když se tento někdejší tábořský děkan stal nejprve arcibiskupským sekretářem a pak byl na dobu, kdy kardinál Harrach pobýval v Neapoli, jmenován správcem arcibiskupství.²⁷⁷ Při plnění svých povinností a prosazování církevních zájmů Koker mnohdy neváhal dát svou kariéru v sázku. Pustil se například do křížku s úředníky hájícími císařovy zájmy, když v roce 1642 publikoval bez předchozího císařova souhlasu papežskou bulu, která se týkala příjmů z obchodu se solí.²⁷⁸

Klement Ondřej Koker byl nalezen mrtev na lůžku 6. června 1650. Podle podrobné dispozice k pohřbu, již obsahoval jeho testament, se na příchod smrti stále

²⁷⁵ Podlaha, Ant.: *Catalogus codicum manu scriptorum, qui in archivio capituli metropolitani pragensis asservantur*. Sumptibus s. f. metropolitani capituli Pragensis, Praga 1923 s.189

²⁷⁶ Bartůněk, V.: *Tábořská duchovní správa v XII.stol.* In.: *Jihočeský sborník historický*, roč. 21, 1952, s.54

²⁷⁷ Společně s opatem strahovského kláštera Křišpínem. Bartůněk, V.: *Tábořská duchovní správa v XII.stol.* In.: *Jihočeský sborník historický*, roč. 21, 1952, s.54

²⁷⁸ Podlaha, A.: *Series prepositorum*. Praha 1912, s.166 též Bartůněk, V.: *Tábořská duchovní správa v XII.stol.* In.: *Jihočeský sborník historický*, roč. 21, 1952, s.54. Podle úmluvy mezi císařem a papežem o tzv. solní pokladně se církev zavázala, že nebude už uplatňovat nárok na zabrané a nevrácené církevní statky a panovník jí na oplátku slíbil že na církevní potřeby bude odváděno z každé bečky soli dovezené do Čech patnáct krejcarů. Kadlec, J.: *Přehled českých církevních dějin*. Díl II. Zvon, Praha 1991, s. 81

připravoval, takže ho nepřekvapil.²⁷⁹ Kapitální knihovně odkázal podstatnou část knih, které vlastnil.²⁸⁰

Díky promyšlenému a trpělivému postupu děkana Kokera, přijalo táborské obyvatelstvo katolictví alespoň po formální stránce bez jakýchkoli obtíží, takže v roce 1622, který byl prvním rokem rekatolizačního úsilí ve městě, mohl děkan arcibiskupství do Prahy oznámit, že padesát předních měšťanů se konvertovalo ke katolické víře.²⁸¹ To je sice poněkud v rozporu se zprávou městského komisaře Pechlara, který menší potíže zaznamenal, ale skutečností zůstává, že obec sama v roce 1625 konstatuje, že je ve víře sjednocena. Dvacet pět osob přesto z náboženských důvodů z města emigrovalo.²⁸²

Táborská farnost za Vavřince Rudnera a Šimona Pikáska

Nástupcem proslulého táborského děkana Kokera se 27. prosince 1627 stal Vavřinec Rudner z Rudenberka.²⁸³ Brzo po své instalaci od úřadu se dostal do sporu se svým kolegou ze Soběslavi Augustinem Vodáčkem. Podstatou konfliktu byl spor o kompetenci oddávat soběslavské osadníky, kterou si osobovali oba děkani.²⁸⁴ Rudner opustil Tábor v roce 1628 a stal se farářem ve Chvaleticích na Plzeňsku, i v nové farnosti měl ale konflikty, které musel řešit jeho představený, plzeňský arciděkan.²⁸⁵

Na počátku roku 1629 v Táboře duchovní službu vykonával nový děkan Šimon Pikásek. Z příkazu arcibiskupa provedl vizitaci na farách v okolí a upozorňoval, že některé z nich nejsou obsazeny. V horní konsistoři žádal, aby mu arcibiskup urychleně přidělil do správy Jistebnici, kde se uprázdnila fara. Tuto svou žádost potom ještě opakoval v červnu 1629 u arcibiskupského kancléře Kašpara Arsenia z Radbuzy, kdy naléhal, aby se situace v Jistebnici urychleně vyřešila, důvodem proto bylo, že mu toto městečko u Tábora, které ve skutečnosti duchovně zajišťoval, zůstávalo pro svou bídu dlužno za výkon úřadu. Obec samotná se ale děkan na arcibiskupství zastával, protože původcem její nouze byl Martin

²⁷⁹ Podlaha, A.: Series prepositorum. Praha 1912, s.166

²⁸⁰ Především filozofické a teologické spisy, ale také např. rukopisné Martyrologium, které uchovává knihovna metropolitní pražské kapituly. Bartůněk, V.: Táborská duchovní správa v XII.stol. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 21, 1952, s.54

²⁸¹ Bartůněk, V.: Táborská duchovní správa v XII.stol. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 21, 1952, s.53

²⁸² Thír K.: Staré domy a rodiny táborské I-II, Tábor 1920, s.726

²⁸³ Thír K.: Staré domy a rodiny táborské I-II, Tábor 1920, s.726

²⁸⁴ Bouška, V. a kolektiv: 600 let města Soběslavi (1390-1990). Městský národní výbor Soběslav, 1990 s.88,

²⁸⁵ též Bartůněk, V.: Táborská duchovní správa v XII.stol. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 21, 1952, s.103

²⁸¹ Bartůněk, V.: Táborská duchovní správa v XII.stol. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 21, 1952, s.103

Huerta, který neodbytně, pod pohrůžkou vypálení, vymáhal od nešťastné obce pro sebe, dona Baltazara Marradase a jeho plukovníka Schaumbergera deset tisíc zlatých.²⁸⁶ Do patřičných mezi Huertu vykázal až zásah místodržících, kteří Jistebnici zachránili tím, že jí vrátili část majetku zkonfiskovaného po Bílé hoře.²⁸⁷ Do roku 1629 spadalo také zajišťování majetku ve prospěch komory u těch osob, které se pro víru z tábora odstěhovaly.²⁸⁸ Pikásek nepůsobil jako děkan v Táboře dlouho. Už 14. března 1630 oznamuje tábořský purkmistr a rada, že den předtím jejich děkan zemřel. Protože se blížily Velikonoce, prosila tábořská obec kardinála Harracha, aby urychleně poslal do města kněze nového, který by o svátcích bohoslužby zajistil. To se skutečně stalo a prozatímně duchovní správu ve městě vykonával někdejší tábořský kaplan Adama Vísner, toho času farář v Chýnově.

Změnou v církevním životě Tábora bylo přechodné působení jezuitů, kteří prchali v roce 1631 z Prahy před vojsky saského kurfiřta. Zajímavou osobou mezi nimi byl P. Kravařský, který byl na Karlově mostě Sasy „okrvaven“ a pronášel k tábořským měšťanům v děkanském chrámu proměnění Páně plamenná kázání. P. Kravařský se v Táboře zdržel z hloučku jezuitů nejdéle, do Prahy se vrátil až 17. října 1632.²⁸⁹

Tábořská farnost za Šebestiána Heřmana

Další děkan Šebestián Heřman, jenž do svého úřadu nastoupil v roce 1633 byl výrazně mladší a méně zkušený než-li jeho předchůdci, protože patřil k nové generaci mladších kněží. Před příchodem do Tábora, působil jako duchovní jen na dvou místech, ve Strážově a v Sušici. Svěcení přijal pravděpodobně na konci archiepiskopátu Jana Lohelia nebo v prvních letech působení kardinála Harracha, s nímž se asi důvěrněji znal, protože jej zval na svou primici, kterou sloužil v katedrále svatého Víta v Praze. Za sušického pobytu nejspíše nějak překročil církevní disciplínu, protože byl potrestán nemalou pokutou ve výši padesáti zlatých, které měl v roce 1630 uhradit ve dvou splátkách. Proti trestu se bránil a zdá

²⁸⁶ Bartůněk, V.: Tábořská duchovní správa v XII.stol. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 21, 1952, s.103

²⁸⁷ Bílek, T.V.: Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618. II Novočeská bibliothéka, Nákladem Muzea království Českého, Praha 1882, s. 1224-1226

²⁸⁸ Šlo majetek měšťanů: Samulea Černého, Václava Dvořeckého z Olbramovic, ručnickáře Jan Grygora, Pavla Kaplíře ze Sulevic (dům u kostela), Nathana Khynyka (dům hlavní hostinský postoupil Martinu Huertovi), Matěje Maška, Jana Musila (přihlásil se roku 1644 o svůj majetek protože byl katolík), bratří Pecinovských, Matěje Polanského, Václava Protivinského (někdejší císařský rychtář), Samuela Slováčka, Samuela Třebického a predikanta Mikuláše Vladyky. Kromě toho byli ke konfiskaci odsouzeni primas Jan Chvátal a Tomáš Zahrádka, kterým byl však majetek reálně zabrán již dříve. Bílek, T.V.: Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618. II Novočeská bibliothéka, Nákladem Muzea království Českého, Praha 1882 s 1231, srov. Bartůněk, V.: Tábořská duchovní správa v XII.stol. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 21, 1952, s.103

se, že úspěšně, protože byl v roce 1633 byl nominován na děkana v Táboře, což byl proti farní službě v Sušici mnohem významnější úřad. Jmenování do Tábora byla nejspíše forma určité rehabilitace. Když se Heřman podle mínění obce v Táboře osvědčil, informovala o tom obec v následujícím roce arcibiskupství.²⁹⁰

Tábor v popisu bechyňského vikariátu od Daniela Heselia

Pesimistický pohled na náboženskou situaci v Táboře a jeho okolí na počátku třicátých let přináší latinsky formulovaný popis bechyňského vikariátu, kde je do první části společně s Hradeckem zahrnuto i Táborsko. Druhou část popisovaného území tvořilo Krumlovsko.²⁹¹ Táborské poměry jsou hodnoceny zvenčí, protože popis pro potřeby arcibiskupství vypracoval pozdější svatovítský kanovník Daniel Michael Heselius z Cetvin, první jindřichohradecký probošt.²⁹² Heselius byl v jižních Čechách osobou většího významu, požíval mezi jinými příslušníky mimopražského kléru určité autority. S nemalou námahou navštěvoval duchovní v kraji nebo je svolával ke konvokacím, díky čemuž byl velmi dobře obeznámen se situací v duchovní správě. Osobnost probošta Heselia v leccěms připomíná někdejšího táborského děkana Klementa Ondřeje Kokera.

Podnětem k sestavení přehledu byli právě zmíněné konvokace. Svoláním tohoto shromáždění pověřil hradeckého probošta arcibiskup Harrach, který mu také poslal rozsáhlou instrukci, jak má klérus poučit a jaké nedostatky se mají odstranit. Ze sumárního přehledu ve zprávě vyplývá, že dvou konvokací v roce 1631, které se konaly v Jindřichově Hradci, se někteří kněží vůbec nezúčastnili, proto jim Heselius potřebné pokyny pro jejich činnost zaslal písemně. Zvláště je instruoval, aby přispívali peněžitě na zřízení semináře. Byl však svými kolegy vyzván, aby se sám přesvědčil, že jsou chudí a vyrozuměl o tom posléze arcibiskupa. Heselius tak učinil, a proto celý dokument vznikl. Ve zprávě do Prahy dosvědčuje, že u většiny kněží skutečně sotva našel suchý chléb. Dostávali sice něco na penězích na sv. Havla, ale z toho prý pouze poplatili dluhy a zbytek roku živořili. Proto se Heselius u

²⁸⁹ Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti, Tábor 1895, srov. Bartůněk, V.: Táborská duchovní správa v XII.stol. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 21, 1952, s.104

²⁹⁰ Bartůněk, V.: Táborská duchovní správa v XII.stol. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 21, 1952, s.104

²⁹¹ Podstatná část překladu popisu Teplý, Fr.: Dějiny města Jindřichova Hradce II.-1, Jindřichův Hradec 1927, s. 90-102, též Bartůněk s.114-116. Uveden je popis následujících farností: Jindřichův Hradec, Chýnov, Kunžak, Strmilov, Počátky, Stráž, Čiměř, Žirovnice, Straná, Pěna (Bamgarten), Jarošov, Řečice, Lutová, Ludgěřov (Riegerschlag), Staré Město (tj. Staré Město pod Landštejnem), Červená Řečice, Rychnov, Kamenice, Černovice, Soběslav, Veselí nad Lužnicí, Lomnice nad Lužnicí, Tábor, Planá nad Lužnicí, Dražice, Klokoty, Ratiboř, Pohnání, Plánice, Hlasivo, Hroby, Deštná, Buzkov, Pelhřimov, Vyskytná, Hořepník, Nová Cerekev.

²⁹² Teplý, Fr.: Dějiny města Jindřichova Hradce II -1, Jindřichův Hradec 1927, s. 79, též Podlaha, A.: Series prepositorum. Praha 1912, s.163.

kardinála Harracha za faráře přimlouval, aby byli od poplatků na seminář osvobozeni. Dále uváděl, že duchovní informoval, jak se mají chovat při udílení svátosti pokání, sňatku a při vyučování katechismu a potvrdil, že s nimi projednal padesát paragrafů Harrachovy instrukce. V Heseliově elaborátu se také zachovalo prohlášení duchovenstva o nemožnosti platit kardinálovi „kontribuci,” což byl asi výraz právě pro poplatek na seminář.²⁹³ Kněží deklarují, že nemohou současně platiti kontribuci císaři i arcibiskupovi. Trpí prý takovým nedostatkem, že svému vikáři nebo jinému návštěvníkovi sotva krajíc chleba mohou předložit. Co mají dostat od osadníků²⁹⁴ to vymáhají s největšími nesnázemi. Všechny další body instrukce a arcibiskupovy požadavky prý uposlechnou a splní. Toto memorandum v Heseliově zprávě podepsalo celkem dvanáct duchovních, mezi nimi i tábořský děkan Šimon Heřman.²⁹⁵

V části popisu věnované Táboru si autor nejdříve všímá kostela Proměnění Páně. Ten je podle Heselia „*svým rozsahem úctyhodný a krásou slavný,*” obec prý obstarává všechny jeho potřeby. Naproti tomu farní dům byl vlastně ruinou, „*nahnal faráři tolik strachu, že – nikoli bez pohoršení – si našel příbytek mezi věřícími ve městě.*” O tomto jeho rozhodnutí „*jiní jinak smýšlejí,*” protože by se prý fara dala snadno opravit. Ze svých příjmů má farář živit kromě sebe varhaníka, kantora, zvoníka, kteří ostatně „*svou mzdu dostávají i od obce.*”²⁹⁶

Dále se uvádí, že starobinec je také opuštěný a neobyvatelný, ačkoli vlastnil na nadacích dvanáct vesnic v této době také zpustošených. Tři vesnice jsou zastaveny za dlužný plat bývalému děkanovi Kokerovi. Děkan dojíždí do Plané, která je pobočkou Tábora, každou čtvrtou neděli a jinak podle potřeby. Odměnou za to dostává patnáct měřic ječmene a Povsa. To se děje navzdory tomu, že Planá byla kdysi farností dostatečně fundovanou, nyní je následkem zpustošení všech dědin naprosto bez prostředků a fara je tam úplně zničená. Pokud jde o nejbližší okolí města Tábora, hovoří Heseliova zpráva ještě o Dražicích, kde se nachází kostelík zasvěcený Janu Křtiteli, v němž kromě jediného zvonu nic není. Ke kostelu se jednou ročně vypravuje procesí a farář (tj. tábořský děkan) z vesnice nedostává nic. Kromě Dražic spravuje tábořský děkan ještě starý kostel panny Marie v Klokotech, kde byly před

²⁹³ Někdy nazývaný také seminarium.

²⁹⁴ Tj. desátky od farníků.

²⁹⁵ Ostatními signatáři byli: Jakub Augustin Vodáček (Počátky), Jiří Severin Bilig (Lutová), Jan Šmíšek (Řečice), Jeroným Pfeffer (Ludgěřov), Theodor Herman (Pěna), Jiří Graf (Stráž), Jakub Ferdinand Zelenius, Martin Ferdinand Sylvanus (Hořepník), Matěj Adam Švink (Pelhřimov) Zachariáš Reuter alias Pecker (Lomnice). Teplý, Fr.: Dějiny města Jindřichova Hradce II.-1, Jindřichův Hradec 1927, s. 88

²⁹⁶ Popis příjmů a vydání tábořského děkana též Bílek, T.V.: Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618. Novočeská bibliothéka, Nákladem Muzea království Českého, Praha 1882, s. 128.

na Smečne v silně katolickém regionu. Potom požádal o faru a byl přidělen do Pardubic. Zde měl ale mnohem silnější kořeny utrakvismus, a tak se Bohatko, který byl ortodoxní katolík, s novým prostředím jen těžko sžíval. V roce 1616 pardubičtí místo něho požadovali duchovního, který by „*pod obojí způsobou podával a epištolu i evangelium česky zpíval.*”²⁹⁹ Z Pardubic odešel Tomáš Bohatko do Sobotky, kde byl několik let děkanem, a potom do Chlumce nad Cidlinou. Zde se mu přihodila nešťastná událost, protože z neopatrnosti zastřelil osadnici Marii Koželuhovou, a proto byl nucen opět změnit působiště. Jako farář sloužil na Žebráce a v Cerhovicích a jako zralý a zkušený muž přišel v roce 1633 do Tábora.³⁰⁰ Ve městě zůstal dlouhých sedm let až do své smrti v roce 1640. Za jeho působení v Táboře proběhla církevní inspekce, kterou vyslalo arcibiskupství v zájmu zvýšení dávek pro seminář. Táborský děkan v té době administroval kromě plánské fary ještě jednu farnost v okolí, o které se však inspekční zpráva blíže nezmiňuje.³⁰¹ Pokud jde o otázku pravověrnosti a pevnosti víry měšťanů, relace ji opatrně obchází a říká, že obyvatelstvo je většinou katolické. Děkan Bohatko si však při této příležitosti postěžoval na laxnost obce, které nechává kostel polorozbořený, ačkoli by bylo snadné jej opravit. Bohatko měl pravděpodobně na mysli poškozenou věž, která však byla nakonec opravena až po třicetileté válce. V roce 1637 tedy za Tomáše Bohatko byl v Táboře polapen a uvězněn nekatolický predikant Matěj Spina Zdánický. Do města se asi dostal z okolí, neboť nejsou žádné zprávy o tom, že by měl k Táboru užší vztah. Nic není známo, ani o jeho působení nebo o tom, kdo jej do Tábora poslal, popř. s jakými úkoly. Nakládáno s ním ostatně nebylo nijak hrozně. Spina se do měsíce zřekl své víry a byl na reverz místodržících propuštěn na svobodu a nic bližšího o jeho dalším osudu není známo.³⁰² Posledním děkanem v Táboře, za něhož byla ještě v běhu třicetiletá válka byl P. Jan Jeroným Hanzelius, který po zemřelém Bohatkovi nastoupil na táborskou faru s filiální farou v Plané nad Lužnicí 8. června 1640.³⁰³

Založení augustiniánského konventu v Táboře a počáteční období jeho činnosti

²⁹⁹ Bartůněk, V.: Táborská duchovní správa v XII.stol. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 21, 1952, s.138

³⁰⁰ O životě a působení Tomáše Bohatko před jeho příchodem do Tábora viz. Hellich, J.: Tomáš Bohatko z Reichenbrunn, děkan táborský. In.: Staré i nové letopisy táborské, Ilustrovaný sborník příspěvků k dějinám Tábora. Tábor, vyd. Richard Hrdlička

³⁰¹ Bartůněk, V.: Táborská duchovní správa v XII.stol. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 21, 1952, s.139

³⁰² Bartůněk, V.: Táborská duchovní správa v XII.stol. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 21, 1952, s.139

³⁰³ Český výtah z register prezentačních a konfirmačních z let 1637-1650, SÚA Praha fond APA 138 pořídil Miloslav Volf. Volf, M.: K dějinám protireformace v jižních Čechách (1637-1650). In.: Jihočeský sborník historický, roč. 51, 1982 s.81

Na sklonku působení Tomáše Bohatka v Táboře, v roce 1639 se v Táboře prvně objevili mniši z řádu augustiniánů bosáků, kteří náleželi k pražskému konventu.³⁰⁴ Šťastná náhoda přivedla do města podpřevora pražského augustiniánského kláštera u svatého Václava, který na Táborsku nakupoval levnější potraviny pro pražskou komunitu. Městští představitelé se s augustiniány dohodli a hned v následujícím roce, po velkém požáru města se svolením císaře a pražského arcibiskupství, přišli do Tábora první řeholníci z novoměstského konventu. Dostalo se jim vřelého přijetí od představitelů města císařského rychtáře Martina Zbudovského a primase Václava Nigrýna, kteří si usídlení řádu ve městě přáli a pozvali augustiniány do města, kde kdysi „*nejničemnější z lidí (bipedum nequissimus) Žižka hanebné místo ohavných kacířů byl založil.*“³⁰⁵ 23. května 1640 městská rada propůjčila řeholníkům načas jeden dům,³⁰⁶ aby měli prozatím kde bydlet a vykážala jim místo „*z větší částky pusté a za rathouzem ležící,*“ kde měla být v budoucnu postavena budova konventu. Převor P. Markus zde potom vztyčil kříž.³⁰⁷ Zdálnivě zvláštní skutečnost, že se v rámci městských hradeb a v blízkosti radnice nacházelo pusté místo, kde nestály žádné domy, bývá vysvětlována především tím, že při obléhání a dobytí města Tábora císařskými v roce 1621 byly domy v těchto místech zničeny. To ovšem není pravděpodobné, protože prudké útoky císařských byly vedeny do jiných částí Tábora. Sám velitel útočnicků hodlal město získat pro sebe a bylo by proti jeho zájmu jej zničit dělostřelbou. Většina domů za radnicí byla zdá se zničena až po pádu města ze msty měšťanům, kteří Tábor opustili, aby nemuseli vojáky živit.³⁰⁸ Plocha, kde se předtím nacházelo čtrnáct měšťanských domů, tedy nebyla úplně pustá, určitě zde zůstaly rozsáhlé zbytky budov.

Augustiniáni se pustili rychle do práce na vybudování sídla konventu. Část neobydlených domů darovala obec, nebo byly vykupovány a vyměňovány s jejich vlastníky

³⁰⁴ Řád bosých augustiniánů (Ordo Augustiniensium Discalceatorum, Ordo Fratrum Eremitarum S. Augustini Discalceatorum) vznikl reformou augustiniánů poustevníků v roce 1533 v Kastilii a osamostatnil se až za papeže Klementa VIII. v letech 1601-1602. První český konvent byl ustanoven v Praze na Novém Městě u svatého Václava na Zderaze v roce 1623. Foltýn, D. – Sommer, P. – Vlček, P.: Encyklopedie českých klášterů. Libri, Praha 1998, s.657

³⁰⁵ Pamětní kniha augustiniánského konventu v Táboře, citováno podle Poustka, K.: Klášter augustiniánů bosáků v Táboře a jeho archiv. Pelhřimov, 1994, s.5.

³⁰⁶ Tzv. Buňkovský dům (dnes č.p. 46).

³⁰⁷ Foltýn, D. – Sommer, P. – Vlček, P.: Encyklopedie českých klášterů. Libri, Praha 1998, s.657

³⁰⁸ Thir, K.: Zaniklé domy na místě a v okolí kláštera táborského. Zpráva o městském muzeu a veřejné městské knihovně v Táboře za rok 1908, Tábor 1909, Thir K.: zaniklé domy v táboře za kostelem a na dobytčím trhu. Separát zprávy o městském muzeu v Táboře za rok 1909. Nákladem prof. Thira, Tábor 1910, též Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti, Tábor 1895, s.120 a Poustka, K.: Klášter augustiniánů bosáků v Táboře a jeho archiv. Pelhřimov, 1994, s.5

či byly předmětem daru měšťanů řádu.³⁰⁹ Základní kámen kostela byl s určitým zpožděním položen dva dny po zahájení hloubení základů 8. září 1642, v den svátku Narození Panny Marie, čemuž odpovídá i zasvěcení chrámu. Císařský rychtář Martin Zbudovský pro tuto příležitost dokonce složil latinskou ódu. Levný stavební materiál byl nejspíše získán rozebráním zbytků zbořených domů. Pozdější tábořský děkan Michal Bartoloměj Zelenka si ve svém deníku z roku 1680 poznamenal, že řádový kněz augustiniánů, fráter Vít, tehdy vlastní rukou zbořil padesát domů.³¹⁰ Zpočátku se stavělo zadní křídlo, dokončené pravděpodobně v roce 1652, kdy snad byl již dostavěn i presbytář nového kostela. Celý konvent včetně kostela se dočkal dokončení až po více než dvaceti letech, v roce 1666. V závěrečné fázi se na stavbě podílel také stavitel Antonio de Alfieri, jemuž se připisuje pozoruhodný hřbitovní kostel v Bechyni. Zpomalení stavby zapříčinily události, které Tábor postihly na konci třicetileté války, zejména vpád Švédů a mor, které s sebou přinesly zrušení a ochuzení města. Hlavním zdrojem příjmů řeholníků se staly dary a almužny. Velké příjmy měli augustiniáni hlavně z pohřbívání na půdě kláštera, proto byla ještě před dostavbou kostela a vlastního kláštera vybudována malá kaple v místech dnešní soudní budovy, kde se konaly první pohřby. Proslulá krypta pod kostelem byla dokončena až v roce 1708, kdy do ní byly přeneseny ostatky dříve pohřbených šlechticů a měšťanů. Protože místo určené pro klášter a kostel se nacházelo na samých západních hradbách města, nebylo možno kostel orientovat na východ, jak bývá obvyklé, mimoto tu hrál velkou roli také důvod, že řeholníci měli zřejmě na mysli získat před kostelem prostranství pro slavnostní účely. Toto náměstí vybuvovali augustiniáni po dokončení budovy konventu, ještě v roce 1670. Za tímto účelem vykupovali domy, které považovali za součást kláštera a majetek řádu.³¹¹

³⁰⁹ Po třicetileté válce se obdarovávání augustiniánů stalo dokonce tak rozšířeným, že se jej magistrát rozhodl v zájmu nového osídlení města poněkud „přibrzdit.“ V roce 1674 byli do kláštera vysláni dva radní, aby „budoucně od žádného z měšťanů domů ani gruntů donationis titulo anebo testamento nebrali“ Poustka, K.: Klášter augustiniánů bosáků v Táboře a jeho archiv. Pelhřimov, 1994, s.5.

³¹⁰ Hanzal, J.: Tábořské deníky Bartoloměje Zelenky z let 1680-1682. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 52, 1983, č. 52 s. 41, též Thir, K.: Z deníku Bartoloměje Zelenky, děkana tábořského, 1680-1682. In.: Zpráva o městském muzeu a veřejné městské knihovně v Táboře za rok 1909, Tábor 1910.

³¹¹ Jde o dnešní náměstí Mikuláše z Husí, dříve Klášterní nebo Mariánské. Vrchol slávy konventu spadá do počátků 18. století. Za vlády Marie Terezie, v době války o dědictví rakouské a slezských válek byl klášter pobořen při dobytí města pruskými vojáky v roce 1744. Roku 1785 bylo klášteru Josefem II. zakázáno přijímat nové členy do řádu a konvent tak byl vlastně ponechán „na vymření.“ Augustiniánský klášter v Táboře byl zrušen dekretem Františka I. z 16. července 1816 po té, co jeden ze zbývajících dvou bratří zemřel a druhý odešel do posledního augustiniánského konventu ve Lnářích (ten zanikl až v roce 1950). Budova kláštera pak byla v roce 1821 v dražbě vykoupěna a používána k různým účelům. Sídli v ní např. tábořský krajský soud a věznice, od šedesátých let pak ředitelství a sbírky Husitského muzea v Táboře. Klášterní chrám byl změněn na filiální s patronátním právem tábořské obce a prostor někdejší klášterní zahrady zaplnila později nová budova hlavní a nižší reálné školy. Poustka, K.: Klášter augustiniánů bosáků v Táboře a jeho archiv. Pelhřimov, 1994 s.6-9 též Foltýn, D. – Sommer, P. – Vlček, P.: Encyklopedie českých klášterů. Libri, Praha 1998 s.657

V archivních pramenech nelze vystopovat, že by se táborští augustiniáni razantně pokoušeli prosadit ve městě rekatolizaci. Do města ostatně přišli až v době, kdy už byla první fáze přechodu ke katolicismu minulostí. Nyní šlo spíše o upevnění pozic katolické církve a posílení její prestiže. Augustiniáni zdá se nikoho na víru neobraceli, po roce 1640 již ostatně nebylo ani koho. Vykonávali obětavou činnost, kterou si získali značné obliby nejen ve městě, ale i na venkově, kde řada farností postrádala kněze. Táborští bosáci z těchto důvodů administrovali faru v Chotovinách, v Hošticích a později i v Sudoměřicích u Bechyně. Obzvláště za velkého moru roku 1680 vynikali v obětavé práci při návštěvách umírajících, morem zachvácených lidí. V důsledku toho se stalo, že v obdobích morové rány značně prořídl stav členů konventu. I jinak svou činností ostatním duchovním konkurovali a podle názoru tábořských historiků Karla Thira a Martina bosáci svou konkurencí odradili od pastorační práce nadějného a známého děkana Michala Bartoloměje Zelenku natolik, že po roce 1682 Tábor opustil a odešel do Brandýsa nad Labem.³¹²

Období rekatolizace a stabilizace náboženských poměrů v Táboře rekapituluje Soupis poddaných podle víry z roku 1651,³¹³ který za město 6. dubna 1651 podával purkmistr Martin Alexander Vodrážka a městská rada. Až na Kedrutu, ženu krejčího Klimenta Klímy,³¹⁴ která je jediná uvedena jako nekatolička s dodatkem, že v jejím případě není naděje na konverzi ke katolictví, všechny osoby deklarují katolickou víru. Z toho vyplývá, že rekatolizace v Táboře proběhla podobně jako v jiných jihočeských městech³¹⁵ v podstatě úspěšně a v druhé polovině sedmnáctého století byla římskokatolická víra přijata i v Táboře, původně nekatolickém městě s reformační tradicí.

³¹² Hanzal, J.: Tábořské deníky Bartoloměje Zelenky z let 1680-1682. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 52, 1983, č. 52 s. 41, též Thir, K.: Z deníku Bartoloměje Zelenky, děkana tábořského, 1680-1682. In.: Zpráva o městském muzeu a veřejné městské knihovně v Táboře za rok 1909, Tábor 1910.

³¹³ Soupis pro město Tábor poprvé publikoval František Kroupa na stránkách Jihočeského sborníku historického již ve dvacátých letech minulého století, viz. Kroupa, Fr.: Tábor v době pobělohorské. In.: Jihočeský sborník historický s. 59-68 a s. 96-108 a s. 124-129. Další modernější edice tohoto pramene se objevila až za několik desetiletí po Kroupově vydání, viz. Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Bechyňsko 1, zpracovaly: Kokošková, Z.- Sedláčková, H. – Zahradníková, M. Ed. Státní ústřední archiv, Praha 1997

³¹⁴ Obývali dům dnešní č.p. 241, jméno je asi zkomolené z německého Gertruda. Thir, K.: Staré domy a rodiny tábořské I-II, Tábor 1920, s.456.

³¹⁵ Sedláček, A.: Dějiny královského města Písku nad Otavou, díl. I., Písek 1911, s.278

Hospodářská situace v Táboře za třicetileté války

Ekonomické poměry v Táboře před vypuknutím třicetileté války

Již před bělohorskou porážkou českých stavů a před začátkem stavovského povstání nevykazovalo hospodaření města Hradiště Hory Tábor uspokojivé výsledky. Ačkoli na počátku šestnáctého století patřila tábořská obec k nejbohatším městům v zemi, po sto letech se z bohatého a slibně se rozvíjejícího královského města s rozsáhlou pozemkovou državou změnila v obec zadluženou na všech stranách.³¹⁶ Za hospodářským úpadkem města je třeba vidět hned několik příčin.

První a zároveň největší ranou pro Tábor, necháme-li stranou katastrofální požáry, které Tábor v šestnáctém století zasáhly,³¹⁷ byla královská konfiskace po nezdařeném odboji českých stavů v roce 1547. Před tímto pro česká města osudným rokem bylo tábořské panství jedno z nejrozsáhlejších v českém království. Tábořský historik František A. Slavík uvádí, že měřilo 88000 jiter³¹⁸ a počet poddaných míst, která se v něm nacházela, byl zhruba sto třicet. Z tohoto panství plynulo ročně asi 1200 kop úroku. Městu dále před rokem 1547 náleželo sedmatřicet dvorů, lesy, louky, rybníky (obvykle pronajímané sousedům z okolních vesnic) a jistý užitek mělo i z duchovenských statků v okolí. V městě samotném obci náležely domy, někteří měšťané jako samostatné osoby držely deskové statky. V roce 1547 město samo svůj majetek ocenilo úctyhodnou částkou 34310 kop českých grošů.³¹⁹ Jiným zdrojem příjmů města byly platy z více než třiceti vsí, deseti zástavních vsí, jistebnického,³²⁰ lhněnického a

³¹⁶ Slavík, F. A.: Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných. Nákladem Karla Jánského, Tábor 1884, s.81

³¹⁷ Největší z nich zachvátil město v roce 1532 a padla mu za oběť prakticky celá zástavba města, během dvou dnů lehlo popelem 253 domů, 36 stodol a 7 dvorů. Táborští potom žádali krále o podporu na výstavbu města a opravu opevnění. Atmosféra u dvora však ještě nesla stopy nedůvěry po rebelii z roku 1547 a Táboru bylo vyhověno až po pěti letech, kdy jim byla odpuštěna berně, ungelt a posudné na šest následujících let. Kolář, M.: Královské město Tábor In.: Kolář, J.(ed.): Sborník historických prací prof. Martina Koláře o dějinách Tábora. Nákladem Petra Franka, Tábor 1924, s.89, též Mácová, L.: Hospodářství města Tábora na počátku 17. století. In.: Jihočeský sborník historický, s.7

³¹⁸ Tj. cca 46000 hektarů. Převod podle Hlaváček, I. - Kašpar, J. - Nový, R.: Vademecum pomocných věd historických. H&H, Jinočany 1997

³¹⁹ Slavík, F. A.: Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných. Nákladem Karla Jánského, Tábor 1884, s.88

³²⁰ O vztahu jistebnického panství a Tábora Cikhart, R.: Minulost města Jistebnice, Tábor 1925 a dále též Cikhart, R.: Hospodářské poměry na panství jistebnickém za války třicetileté. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 1, 1928, 111-112 a roč. 7, 1934, s. 59

louňovického panství a nedvědickeho újezdu.³²¹ Z původního rozsáhlého majetku města Tábora však po konfiskacích Ferdinanda I. v roce 1547 zůstala městu pouze asi jedna šestina.³²² Konfiskované statky město požadovalo po králi nazpět, ten ale vyhověl jen částečně a formou zpětného prodeje zabaveného zboží městu vrátil jen ty statky, které ještě komora nestačila odprodat. Při tomto vracení měly přednost statky, které náležely ke špitálu, škole nebo k opravě hradeb, aby se město mohlo hospodářsky zotavit. Lukrativní statky, které se nacházely v samé blízkosti města, však už byly většinou rozprodány. Ekonomický rozvoj města byl krom toho podvázán i uložením povinnosti platit posudné³²³ a dále vypisováním mimořádné berně na pomoc proti Turkům.³²⁴ Město se sice pokoušelo svou bývalou majetkovou državu rekonstruovat tak, že prodávalo vzdálenější osamocené statky a nakupovalo statky v blízkosti městských hradeb. Jejich cena ovšem nebyla zrovna nízká a vzhledem ke stavu městské pokladny, již vyprázdnil neúspěšný pokus o odboj proti Ferdinandu I., bylo nezbytné sáhnout k půjčkám, což jenom prohloubilo celkové úvěrové zatížení města. Obec také přikoupila několik dvorů, čímž se vytvořil majetkový fundament ekonomiky města, který přetrval zůstal až do pobělohorské doby. Rozsah pozemkového majetku města byl zhruba následující:

1. Zádušní stateky, nad nimiž měla obec vrchní panství (dominium directum), ale platy a užitky z tohoto statku (dominium utile) byly vázány k vydržování kostela, fary, špitálu a školy. Šlo o sedmnáct osazených vesnic, čtyři pusté vesnice, pusté město Sezimovo Ústí, pustý hrad Kozí, tvrz Sedlec s platy, lesy, rybníky a se vším ostatním příslušenstvím.
2. Plánský statek,³²⁵ který tvořilo pět vesnic s lesy, rybníky a ostatním příslušenstvím. Tento statek koupila tábořská obec od Petra Voka z Rožmberka a měla nad ním přímé panství.
3. Obecní dvory, které původně patřily do rustikálu, ale Tábor je vykoupil a hospodařil na nich ve vlastní režii. Město ovšem velmi často místo skutečného podnikání ve vlastní

³²¹ Mácová, L.: Hospodářství města Tábora na počátku 17. století. In.: Jihočeský sborník historický, s.8, úplný popis tábořského panství před rokem 1547 viz Slavík, F. A.: Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných. Nákladem Karla Jánského, Tábor 1884, s.88-96

³²² Viz mapka v obrazové příloze.

³²³ Z každého věrtele bílého i ječného piva uvařeného v Táboře i na předměstích města nebo importovaného se platil jeden český groš, stejně jako z každého strychu nebo kbele ječného nebo pšeničného sladu, který byl z města prodán nebo vyvezen. Mácová, L.: Hospodářství města Tábora na počátku 17. století. In.: Jihočeský sborník historický, s.8

³²⁴ Byla vypsána dvakrát v roce 1576 a 1579 a rozvržena byla na 258 domů, tehdejší odhad majetku města činil zhruba 11000 kop grošů. Mácová, L.: Hospodářství města Tábora na počátku 17. století. In.: Jihočeský sborník historický, s.8

³²⁵ Tj. dnešní Planá nad Lužnicí.

režii tyto dvory pronajímalo, čímž přicházelo o možnost zvyšovat produktivitu svého hospodářem.³²⁶

Obecná povaha příjmů a výdajů města

Jak zádušní, tak obecní statky byly hlavním zdrojem příjmů města. Ty lze rozdělit do dvou kategorií, na příjmy stálé a proměnlivé.

Stálé příjmy se rok co rok až na výjimky pravidelně opakovaly ve stejné výši a představovaly relativně stálou peněžní rentu. Šlo zejména o úrok, tj. plat odváděný poddanými za držení a užívání půdy. U jednotlivých poddaných byl odstupňován podle velikosti gruntu a splácel se tak jako v případě jiných panství na svatého Jiří a na svatého Havla.³²⁷ V úroku byl zahrnut také plat z jiter a z pozemků připláněných. Vesměs to byly platy stálé, jednou pro vždy stanovené pevnými sumami, z kterých slevovala obec jen v případě výjimečných událostí, jako bylo např. vyhoření usedlosti.³²⁸ Mezi stálými příjmy Tábora bychom dále našli nájem z Kozského potoka a z řeky Lužnice, platy z mlýnů³²⁹ a samot, roční platy z luk, dědin a pozemků náležejících k zaniklému městu Sezimovu Ústí a jiným opuštěným vesnicím.

Proměnlivé, nebo též běžné, příjmy plynuly obci z těch ekonomických zdrojů, které město provozovalo samostatně ve vlastní režii, tedy hlavně z dvorů, lesů, rybníků, z vaření piva a z vody při tom spotřebované, z obchodu se solí, z mýtného vybíraného v městských branách, na čelkovicím mostě a ve vsi Plané apod. Zvláštní postavení měly tzv. sirotčí peníze (závdavky a vejruňky) skládané při gruntovních a městských knihách, protože šlo v podstatě o cizí peníze, kterými obec zálohovala svou peněžní hotovost. Krom toho obec disponovala jistým množstvím menších příjmů z rozličných zdrojů, které představovaly vesměs rozmanité poplatky, např. z váhy, z valchy, z tržného, z obecních příležitostí

³²⁶ Ze dvorů se uvádí Nový (nebo také Červený) dvůr, který byl výjimkou a patřil k dominátní půdě, dále Pracovský dvůr při Sezimově Ústí na levém břehu Lužnice a Malý dvůr, původně Krbcovský, který byl později připojen k Velkému dvoru. Zálužský dvůr (též Polní) nacházející se u Smyslova mezi Čekanicemi a Měšicemi držela tábořská obec pouze v letech 1603-1613. Slavík, F. A.: Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných. Nákladem Karla Jánského, Tábor 1884, s.88-96 srov. též Mácová, L.: Hospodářství města Tábora na počátku 17. století. In.: Jihočeský sborník historický, s.8

³²⁷ Výjimku z tohoto tradičního splátkového mechanismu představují obce Hýlov (dnes Hejlov) a Drhovice, kde se úrok platil ve třech termínech: na svatého Jiří, na svatého Havla a o vánocích.

³²⁸ Mácová, L.: Hospodářství města Tábora na počátku 17. století. In.: Jihočeský sborník historický, s.10 zde i rozvržení poddanského úroku na jednotlivé vsi.

³²⁹ Kolář, M.: Mlýny u města Tábora. In.: Kolář, J.(ed.): Sborník historických prací prof. Martina Koláře o dějinách Tábora. Nákladem Petra Franka. Tábor 1924 s.321

(kuchyně, chlebnice, krámce atd.).³³⁰ V zemědělském podnikání obec plně nevyužila všech možností zcela rozvinout svou ekonomickou úroveň, protože poměrně značné množství pozemků raději pronajímala, než aby na nich sama hospodařila.³³¹ Pokud jde o robotní povinnosti tábořských poddaných, stav pramenů bohužel nedovoluje učinit v této otázce závěr, protože se nedochovaly příslušné urbáře a městské účty tyto údaje neobsahují.³³²

Mnohem rozmanitější než příjmy byla městská vydání. Mezi řádnými a pravidelnými výdaji vystupují do popředí platy městských úředníků a zřizenců a osobní náklady na nejrozličnější zaměstnance obecních podniků, v duchovní správě a při škole. Ta z těchto vydání, která přímo souvisela s činností purkmistra, bývala v tábořských účtech zařazena mezi položky vydání „*k purkmistrovskému úřadu*.“ Představovala částky dávané jednotlivým purkmistrům na úhradu mezd obecních služebníků a nejrozmanitějších běžných vydání souvisejících nějak s výkonem jejich úřadu. Průběžně tyto výdaje činily zhruba čtyřicet kop za každého purkmistra a purkmistři je sami vyúčtovali v tzv. purkmistrovských registrech.³³³ Podobným způsobem kostelníci z nepravidelně přijímaných částek městského důchodu hradili vydání na potřeby kostelů, špitálu a školy a vyúčtovali je v registrech kostelnických. Podle dochovaného výkazu z roku 1612 činil plat hlavních obecních služebníků (2 písařů radních, písaře rychterního, servusa, trubačů, 4 branných a fortnýřů, posla právního, vodáka, varhaníka a mistra popravčího) za jedno úřední období tři kopy a jednačtyřicet krejcarů, tj. sedmačtyřicet kop a jedenapadesát krejcarů v ročním přepočtu.³³⁴

Že hospodaření města Tábora nebylo zdaleka vyrovnané už před zničujícím dopadem třicetileté války, dokládá fakt, že největší položkou vydání byly splátky z obecních dluhů a úroky, které z nich pocházely. Za období let 1618-1620 tvořily splátky polovinu všech vydání města. Velmi vysokým a každoročně se opakujícím vydáním byly berně a sbírky,

³³⁰ Mácová, L.: Hospodářství města Tábora na počátku 17. století. In.: Jihočeský sborník historický, s.13, Struktura a charakter příjmů se neodlišoval výrazně od jiných královských měst srov. Winter, Z.: Zlatá doba měst českých. Odeon, Praha 1991 nebo též Švadlenová, M.: Vývoj pozemkové držby feudálů v bechyňském kraji v první polovině 17. století, netištěný bakalářský esej, Pedagogická fakulta UK v Praze, Katedra dějin a didaktiky dějepisu, dále též Houska, M.: Dopad třicetileté války na jižní Čechy. Diplomová práce. Pedagogická fakulta UK, Praha 2003

³³¹ Ze čtyř dvorů a ovčína měla obec příjem za prodané obilí, dobytek, vlnu, mléčné produkty (sýr a máslo), drůbež a vejce. Běh dvora měli na starosti šafáři, v případě ovčína ovčácký mistr, nad nimi vykonával dohled pověřený volený úředník města. Ve dvoře kromě šafáře zpravidla žila a pracovala stálá čeleď, kterou tvořila především šafářka (6 kop), jedna až tři děvečky (5 kop), pacholek (8 kop), pasák nebo pastevníce (5 kop), pohůnek (5 kop), pasák hřbat (jedna kopa), kravař (5 kop), sviňák nebo sviňářka (2 kopy), řezáč (3 kopy). Slavík, F. A.: Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných. Nákladem Karla Jánského, Tábor 1884, s.85

³³² Podrobný přehled jednotlivých příjmů viz Mácová, L.: Hospodářství města Tábora na počátku 17. století. In.: Jihočeský sborník historický, s.10-12

³³³ Tento pramen se bohužel k období první poloviny sedmnáctého století nedochoval.

³³⁴ Mácová, L.: Hospodářství města Tábora na počátku 17. století. In.: Jihočeský sborník historický, s.13

zejména berně domovní, sbírka na válečný lid, povolovaná zemským sněmem, a posudné. Toto vydání bylo jen částečně kryto částkami, které byly rozvrženy mezi jednotlivé měšťany a městské poddané, zbytek se platil z pokladny města.

Všechna ostatní vydání obce se měnila co do výše a rozmanitosti každý rok. Byly to především náklady na výstavbu a udržování města, městských zdí, bašt a bran, kostelů, věže, školy a radnice, na údržbu a inventář dvorů, pivovaru, mlýnů a vodárny a na provoz rybníčního a lesního hospodářství. Na vydáních za fedruňky, posly, pojezdy a útraty po domácku se projevuje, že s obecními penězi se hospodařilo velmi benevolentně a skutečně „*po sousedsku*.” Jsou sem totiž zahrnuty dary a pocty vlivným osobám, různé odměny, podpory a almužny, odměny poslům, útraty při pojížděkách v úředních záležitostech (např. k úřadům do Prahy atd.). Neúměrnou položku činila vydání na hostiny a pohoštění při nejrozmanitějších příležitostech, jako bylo skládání počtů, renovace městské rady, různé výjezdy, komise a litkupy při uzavírání smluv.³³⁵

Rozsah obecního majetku a potřeba evidence příjmů a výdajů města si vyžadovaly přiměřenou organizaci hospodářské a finanční správy.³³⁶ Prvním úředníkem nad městskými důchody byl primas a rozhodující slovo ve finančních a jiných hospodářských záležitostech měla městská rada. Pomocným orgánem rady v péči o „*obecné dobré*” byli „starší obecní.” Bylo jich šest a byli v úřadě obnovováni stejně jako městská rada. Kromě pojmu „obecní starší,” který je nejčastěji v písemnostech města používán pro označení tohoto orgánu, se také mnohde objevuje pojem „menší rada” nebo „sex viri” či „sex aditi.” Jednalo se o kolegiální orgán města, který asistoval radě při hospodaření s obecním majetkem, např. svědčili při koupích apod. Obecní starší vystupovali jako nadřízení úředníků nad městskými důchody a přejímali jejich úkoly v případech, kdy úředníci na věc z titulu svého úřadu nestačili. Obecní starší se velmi často zúčastňovali vyřizování stavebních záležitostí města, v důležitých případech z jejich řad byli voleni dohlížitelé na městské zdi, nebo na opravu či výstavbu cest, silnic a mostů v blízkosti města. O zásadních hospodářských otázkách spolu s obecními staršími rozhodovali i tzv. volenci, kteří byli nestálým orgánem, voleným vždy pouze pro určitou speciální záležitost.³³⁷

³³⁵ Mácová, L.: Hospodářství města Tábora na počátku 17. století. In.: Jihočeský sborník historický, s.15

³³⁶ Mácová, L.: Městská správa v Táboře na počátku 17. století. In.: Tábor, Sborník k 550. výročí vzniku města. Tábor 1970, s.22

³³⁷ Mácová, L.: Hospodářství města Tábora na počátku 17. století. In.: Jihočeský sborník historický, s.15, též Mácová, L.: Městská správa v Táboře na počátku 17. století. In.: Tábor, Sborník k 550. výročí vzniku města. Tábor 1970, s. 59

Úředníky nad městskými důchody volili společně obecní starší s volenci. Úředníci podléhali obecním starším, i když prvním úředníkem nad všemi důchody byl stále primas. Vždy na konci roku skládali účty ze svého hospodaření před volenci a obecními staršími a před nimi též složili zbylou hotovost. Ti potom referovali o výsledcích hospodaření na shromáždění obce. Úředníky nebývaly až na výjimky³³⁸ osoby spojené s radnicí. Úředníci byli obnovováni vždy až po řádném vyúčtování předchůdců, kteří vedli zvláštní registra pro toto přechodné období.³³⁹ Sbor úředníků se měnil podle potřeb správy městského majetku, jejich počet se pohyboval obvykle mezi deseti a patnácti, z funkcí lze jmenovat např. kostelníky, hajné, rychtáře městského (odpovídal za průběh trhů), úředníky nad špitálem atd. O jejich honorování se bohužel nedochoval přehled, existují pouze dílčí záznamy.³⁴⁰

Podrobný přehled o tom, jak se v Táboře v první polovině sedmnáctého století vedly účty, nelze bohužel podat, protože se nedochovaly kompletní účetní knihy, které padly pravděpodobně za obět třicetileté válce. Účetní záznamy měly pro vojenskou správu města a pro vojsko, které město dobylo, velkou hodnotu, protože poskytovaly poměrně přesný přehled o majetku města a jeho finančních možnostech. Toho vojska využívala především při „racionu“³⁴¹ a při kladení různých jiných požadavků hospodářské povahy. Účetní knihy byly za tímto účelem městu zabavovány a po té už se nevracely. Ze zachovaného torza účetních knih je zřejmé, že účetní rok se shodoval s rokem kalendářním, to znamená, že „počty se skládaly“ o vánocích a schvalovaly se na počátku dalšího roku.³⁴² Základním účetním záznamem byly tzv. „cedule týhodní“ (tj. týdenní cedule), do nichž se za normálních okolností zapisovaly jednotlivé příjmové a výdajové položky. Cedule se potom přepisovaly do sešitů, které se následovně skládaly do knih. Jedna polovina knihy pak zpravidla obsahovala příjmy a druhá polovina vydání, nebo byly za jeden týden psány příjmy a hned za ně souhrn vydání a pak se jednotlivé položky tématicky třídily, např. pivovar apod. V některých případech se k sobě řadily položky související s úřadováním určitého purkmistra.³⁴³ Hlavní kniha, která by uváděla příjmy a vydání po kapitolách, se do dnešních dob nedochovala a vzhledem k tomu, že pro tehdejší běh úřadování nebyla podstatná, asi ani

³³⁸ Např. Václav Hubatý byl v letech 1613-1614 současně radním.

³³⁹ Tzv. „skládání počtů“

³⁴⁰ Např. v roce 1619 dva kostelníci dostali jednou 30 a 20 kop a podruhé 20 a 10 kop, o výši jejich deputátu a nákladech na úřad není již nic známo.

³⁴¹ Např. po dobytí města Marradasem v roce 1621-1622 viz výše.

³⁴² Mácová, L.: Hospodářství města Tábora na počátku 17. století. In.: Jihočeský sborník historický, s.17

³⁴³ Thir, K.: Dějiny tábořského pivovarnictví. Tábor 1913 s. 34-40, též Mácová, L.: Městská správa v Táboře na počátku 17. století. In.: Tábor, Sborník k 550. výročí vzniku města. Tábor 1970 s. 62 dá'e též Mácová, L.: Hospodářství města Tábora na počátku 17. století. In.: Jihočeský sborník historický, s.17

nebyla vedena. V období po bitvě na Bílé hoře se cedula dokonce ani nepřepisovaly, pouze se po určitých obdobích svazovaly dohromady.³⁴⁴ K přehledu o jednotlivých částech hospodářství města sloužily různé druhy pomocných účetních knih, např. zádušní účty, solní registra, registra vodního důchodu, registra posudného atd.

Jak již bylo uvedeno, obecní počty se skládaly na vánoce a po Novém roce nastávalo jejich hodnocení. V této době „*se na právních věcech nesedělo,*” protože městská rada byla pro veřejnost uzavřena. K týmž počtům byli voleni ze shromáždění obce volenci, po dvou z každé čtvrti.³⁴⁵ Před volenci a obecními staršími se úředníci zodpovídali z výkonu svého úřadu. Pokud bylo vše shledáno v pořádku, zavíraly se počty co nejdříve po Novém roce, ale stávalo se, že se pro nesrovnalosti nebo závady zúčtování protahovalo.³⁴⁶ Po uzavření počtů oznámil jeden z volenců na příštím shromáždění obce, že „*jsou se všichni úředníci, kteří se tak týž rok jakýchkoli důchodů obecních dotýkali, jako dobří a poctiví lidé v tom všem se věrně chovali a jeden každý z příjmu a vydání svých podle register složených náležitý počet činili,*” po té jim volenci jménem obce poděkovali.³⁴⁷ Poměrně často se ovšem stávalo, že úředníci něco městskému důchodu dlužili, a pak jejich nástupci nebo obecní starší příslušné částky vymáhali, nebo se o ně s nimi dokonce soudili. Vyskytly se i případy, kdy se zástupci obce obraceli s těmito nároky i na pozůstalé po takových úřednících.³⁴⁸

Jak již bylo uvedeno, celková finanční situace města Tábora v letech před ekonomickou apokalypsou třicetileté války nebyla utěšená. Ztenčený majetek neposkytoval městu dostatečné příjmy, které by kryly výdaje města takového politického a vojenského významu. Těživým břemenem, které brzdilo hospodářský rozvoj obce byly značné dluhy, které vznikly prakticky každoročními saldy celého hospodářství, půjčkami koruně, půjčkami na zakoupení plánského panství a vynuceným ručením 5000 kop míšeňských, půjčených Rudolfovi II. od bratří Lichtenštejnů.³⁴⁹ Tyto dluhy dosahovaly již v roce 1600 výše 70249 kop míšeňských³⁵⁰ a to znamenalo, že jenom na zaplacení úroků při tehdejší obvyklé úrokové míře 6% potřebovala obec přes 4200 kop ročně. Připočteme-li k tomu ještě liknavost obce ve

³⁴⁴ Mácová, L.: Hospodářství města Tábora na počátku 17. století. In.: Jihočeský sborník historický, s.17

³⁴⁵ Městské čtvrti v Táboře byly: Chodcovská, Klokotská, Novobranská a Sadová.

³⁴⁶ Určitý „rekord” v tomto smyslu představuje rok 1616, kdy účty nebyly uzavřeny ještě v srpnu. Mácová, L.: Hospodářství města Tábora na počátku 17. století. In.: Jihočeský sborník historický, s.18

³⁴⁷ Mácová, L.: Hospodářství města Tábora na počátku 17. století. In.: Jihočeský sborník historický, s.18

³⁴⁸ Několik takových případů uvádí Libuše Mácová. Mácová, L.: Hospodářství města Tábora na počátku 17. století. In.: Jihočeský sborník historický, s.18 poznámka číslo 98

³⁴⁹ Slavík, F. A.: Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných. Nákladem Karla Jánského, Tábor 1884, s.84

³⁵⁰ Mácová, L.: Hospodářství města Tábora na počátku 17. století. In.: Jihočeský sborník historický, s.19, poznámka číslo 100.

vlastním podnikání,³⁵¹ nelze se divit tomu, že zadlužení obce mělo stoupající tendenci a vývoj politických událostí za stavovského povstání je ještě akceleroval, takže v roce 1620 činilo zadlužení přes 100000 kop míšeňských grošů.³⁵²

³⁵¹ Viz např. fakt, že rozsáhlé pozemky obecních dvorů obec pronajímala, místo aby z nich intenzivním hospodařením získávala co největší hmotný užitek.

³⁵² Slavík, F. A.: Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných. Nákladem Karla Jánského, Tábor 1884, s.85

Hospodářské poměry v Táboře za stavovského povstání

Když v roce 1618 vypuklo stavovské povstání, zapojilo se do něj město Tábor nejenom politicky, ale jeho angažovanost v odboji českých stavů měla též ekonomický charakter. Vůdcové povstání požadovali po Táboru s rázností, jež mnohdy hraničila s bezohledností, nejen politickou věrnost, ale hlavně hospodářskou podporu. Vydržování vojáků pro obranu města a stavovského vojska v rozmezí let 1618-1619 si vyžadovalo nasazení všech hospodářských zdrojů města a jiné zájmy tábořské obce musely být ponechány stranou.

Vládě třiceti direktorů musel Tábor poskytnout půjčky, jež městská pokladna vzhledem k neutěšenému stavu tábořských financí nedokázala krýt, a proto se požadovaná suma rozvrhovala na měšťany i poddané, mezi kterými se vlastně pořádala povinná sbírka. Tento postup se plně osvědčil, přestože poněkud připomínal počínání dobyvatelů v poraženém městě, snad s výjimkou násilí, které direktoři nemuseli použít.³⁵³ Kupříkladu rozvrh v roce 1618 vypadal následovně:

„Z poddaných lidí za termín sv. Jakuba (25. července) 90 kop grošů, sv. Bartoloměje berně domovní 59 kop 20 grošů, sv. Havla (16. Října) týchž sbírek jako na sv. Jakuba 90 kop, 50 grošů, sv. Mikuláše berně domovní 59 kop 20 grošů, za defensí poddaných 89 kop (z města samého z 245 sousedů sbírky 153 kop 25 grošů), za termín oculi (3. března) 1619, z poddaných 90 kop 50 grošů (z města 396 kop) na jízdu, též pěchotu od města Tábora a na místě poddaných najatou, dokavadž nebyli propuštěni, vydáno dle účtu v neděli první adventní 568 kop 25 grošů, z poddaných vybráno, „co skládali a sebe sbírali na soldaty aneb pěchotu domácí podle svolení stavů českých na tři měsíce, ze všech vesnic 172 kop 8 grošů atd.“³⁵⁴

Vysoké výdaje na vojsko musely nakonec nutně vést k tomu, že obec začala prodávat svůj majetek, především domy v Táboře, např. sladovnu, pole a louky. V letech 1618-1620 tak Tábor zpeněžil majetek v hodnotě nejméně 1460 kop grošů.³⁵⁵ Protože se s celkovým

³⁵³ Viz předchozí kapitoly o dobytí města císařskými v roce 1621 a Švédy v roce 1648.

³⁵⁴ Slavík, F. A.: Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných. Nákladem Karla Jánského, Tábor 1884, s.

84

³⁵⁵ Např. dům, který obec získala po zemřelém Janu Cikpaunovi v roce 1616 společně s protějším domem, obecní sladovnu u řeky Lužnice atd. Thir, K.: Dějiny tábořského pivovarnictví. Váreční měšťanstvo, Tábor 1912 s. 58, srov. Thir, K.: Staré domy a rodiny tábořské I-II, Tábor 1920, s. 658-659, dále též Slavík, F. A.: Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných. Nákladem Karla Jánského, Tábor 1884, s. 84.

rozvojem válečných operací zmnožily průchody vojsk okolím a vojáci umísťovali často své ležení přímo ve městě, značně poklesly příjmy Tábora z jeho panství, což zapříčinilo obrovský nárůst dluhů města. Celkové zadlužení obce v roce 1620 narostlo do astronomické výše 100000 kop míšeňských grošů. Je pochopitelné, že Hradiště Hory Tábor po té nejen, že nebylo s to tyto dluhy splácet, ale nebylo v jeho silách ani uhrazovat úroky, které se k této jistině vázaly.

Stav hospodářství města se ještě výrazně zhoršil, když byl Tábor ještě několik měsíců po rozhodující porážce stavovského povstání 8. listopadu 1620 v bitvě na Bílé hoře obléhán a posléze obsazen císařskými vojsky. Pro ekonomiku města mělo zásadní význam, že bylo po své porážce nuceno vyplatit císařským za „pardon“ sumu 60000 zlatých. Velitel císařských don Baltazar Marradas dokonce původně požadoval závratných 500000 zlatých, což však bylo naprosto nereálné, a proto musel slevit na 200000 zlatých a nakonec až na zmiňovaných 60000 zlatých.³⁵⁶ Dalším vlivným faktorem bylo, že do roku 1625 hradila tábořská obec náklady na Marradasovo vojsko, které se vyšplhalo na 8694 zlatých. Krom toho si vojáci sami v individuálních případech leccos na sousedech násilně vynutili, což v součtu sice velkou částku nepředstavuje, ale tyto nároky, které měly měšťany spíše ponížít a přinutit k poslušnosti a přijetí katolictví, podvazovaly ekonomický rozvoj jednotlivců, což se nakonec projevilo v úpadku řemeslné výroby, pauperizaci cechů a dalším úpadku celého města. Mnohé měšťany taková situace, společně s nekatolickým náboženským přesvědčením, přiměla k rozhodnutí město raději opustit a vystěhovali se. Na to noví vládci města reagovali tak, že pro výstrahu nechali vojáky, aby dílem strhli, dílem zpusťovali domy takových osob. V roce 1623 tomu za obět padlo 153 domů.³⁵⁷

Konfiskace městských statků

Po dobytí města v roce 1621 byly tábořské obci za její účast v povstání českých stavů odňaty všechny statky, které tak přešly na královskou komoru. Do záboru spadaly:

1. Zádušní statky, které původně patřily k tábořské državě před rokem 1547 a které městu Ferdinand I. vrátil, aby z nich mohlo vydržovat kostel, faru, školu a špitál.

³⁵⁶ Slavík, F. A.: Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných. Nákladem Karla Jánského, Tábor 1884, s. 85, srov. též Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895.

³⁵⁷ Bílek, T.V.: Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618. Novočeská bibliothéka, Nákladem Muzea království Českého, Praha 1882 s. 1219-1221. Uvolnilo se tak místo za radnicí, které bylo později využito pro výstavbu augustiniánského konventu, viz výše.

2. Statky: ves Planá, Turovec, Strkov a díly ve vsích Košice a Doubí se vším příslušenstvím.
3. Statek Svrabov.
4. Statek Lhota Čelákovská.
5. Šnoblovský dům se stodolou v Táboře, Vejrovský mlýn s polnostmi, obojí i s příslušenstvím a právy, ale ve zpuštěném stavu.³⁵⁸

Statky sice připadly koruně, ale dluhy, které na nich vězely, zůstaly městu. Všechny záležitosti, které se jich týkaly, měl na starosti tehdejší gubernátor města rytíř Maxmilián Pechlar z Memningen a na Branovicích, který měl pro prosazení své politiky k dispozici jeden prapor císařských vojáků, který byl dislokován ve městě a jeho okolí, podobně jako jeho nástupce císařský rychtář Martin Zbudovský, kterému byla správa zabavených městských statků knížetem Karlem z Lichtenštejna předána 3. března 1623.³⁵⁹

Stav panství byl tristní, ne však vinou výhradně hospodaření jeho správců. Už od roku 1619 byly statky několikrát vydrancovány procházejícími armádami obou válčících stran. Kromě poddaných byla okrádána i čeleď, a dokonce i pasáci dobytka. Poddaní v důsledku války mnohdy zahynuli nebo před válkou utekli z vesnic, a tak jich zejména v obdobích klíčových pro zemědělské práce nebyl dostatek k zorání a osetí půdy. Ve vyloupených a často spálených gruntech panoval nedostatek náčiní všeho druhu, hlavně železného. Větší grunty díky tomu zpustly a zchudlí hospodáři neměli prostředky k jejich obnově. Někteří gruntovníci, kteří drželi i třeba šedesát korců polí, potom poníženež prosili správce Pechlara z Memningen, aby „*pro snazší vyživení vyměnit směli grunt za chalupu.*”³⁶⁰ Jiní žádali o povolení živnost prodat nebo zastavovali polnosti. Kruhy vládnoucí ve městě jim v těchto záležitostech vycházely vstříc, pokud nehrozilo, že poddaní z panství odejdou. Protože ale Pechlar z Memningen a nový patriciát byli jediní, kteří v té době disponovali hotovostí, kupovali levně tyto statky, nebo je získávali prostřednictvím zástav. Vynikala v tom manželka Pechlara z Memningen Ludmila, gubernátor sám a později i manželka mocného

³⁵⁸ Výčet statků podává F. A. Slavík: Město pusté Ústí, hrad Hradiště, pustý hrad Kozí s pustým poplužním dvorem, pusté vesnice Kravín, Kavčí, Lipí a Strakáčov, pustá tvrz Sedlec s pustým poplužním dvorem, vsi Hýlov, Celkovice, Drhovice, Dražice, Klokoty, Všechev, Zahradka, Lhota nad rybníkem Kozským, Radimovice, Nasavrky, Záchod, Buková, Čekanice, Lhota za Sedlcem a ve Zhoří dvůr s lesy, rybníky a příslušenstvím, statek a ves Planá, Turovec, Strkov, díly vsí Košice a Doubí s rybníky lesy a vším příslušenstvím, statek Svrabov s poplužním dvorem. Slavík, F. A.: Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných. Nákladem Karla Janského, Tábor 1884, s. 79 a 90.

³⁵⁹ Bílek, T.V.: Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618. Novočeská bibliothéka, Nákladem Muzea království Českého, Praha 1882 s1219-1221, dále Hejna, A.: Tábor. Státní nakladatelství krásné literatury a umění, Praha 1964, s. 60-69.

táborského císařského rychtáře Anna Zbudovská.³⁶¹ Hospodářskou situaci na panství to nezlepšilo. Gubernátor Pechlar ve své zprávě pro svého nadřízeného knížete Karla z Lichenštejna 11. března 1623 hlásil, že „*ku opětovnému vyzdvižení města a vesnic, k vystavění zdí městských a dvorců poplužních, ku zdělání polí a nasazení rybníků pustých*” je zapotřebí nejméně 12000 kop grošů míšeňských.³⁶² Kníže z Lichenštejna jako místodržící v českém království prodal ještě téhož měsíce ze zabavené državy ves Lhotu Čelákovskou s příslušenstvím³⁶³ kněžně Polyxeně za 450 zlatých rýnských. Na konfiskátech se i dále obohacovali zástupci císaře ve městě, Pechlarovi z Memmingen císařský rychtář Martin Zbudovský v souladu s nařízením královské komory ze dne 24. června 1624 postoupil do zástavy Šnoblovský dům a Vejrovský mlýn, v souvislosti s poskytnutím půjčky komoře ve výši 1332 kop míšeňských. Pechlar potom se zástavou dále nakládal a postoupil ji jinému významnému pobělohorskému zbohatlíku, donu Martinovi de Huerta.³⁶⁴

Že konfiskace majetku, jeho správa a případně navrácení zpět mělo i aspekt náboženský a celý proces měl podpořit rekatolizaci ve městě, ukazuje fakt, že místodržící z ostatních statků a císařských důchodů, které předtím náležely městu, nařídili podporovat katolickou stranu ve městě, především děkana, magistra (učitele), kantora a varhaníka.³⁶⁵ I tyto hospodářské zdroje ovšem byly v zoufalém stavu a chyběly finanční prostředky k jejich obnově. Děkan Koker, který byl na stavu někdejších zádušních statků majetkově závislý stejně jako výše jmenované osoby, byl proto na svých příjmech značně zkracován a několikrát pohrozil, že pokud se situace nezlepší, město opustí. Ještě několik let po svém odchodu z města vedl s táborskou obcí v těchto záležitostech spor. Pošramocené majetkové vztahy s duchovními, magistrem a kantorem a varhaníkem se částečně pokusil napravit rychtář Martin Zbudovský. Sice je vyplatil ale prostředky na to získal půjčkou 500 zlatých do důchodu města od dona Martina Huerty, kterému zastavil podle smlouvy z roku 3. ledna

³⁶⁰ Slavík, F. A.: Panství táborské a bývalé poměry jeho poddaných. Nákladem Karla Jánského, Tábor 1884, s.

³⁶¹ Např. Ludmila Pechlarová, rozená Novohradská z Kolovrat na Vranovicích a Dražičkách, manželka gubernátora, takto nabyta 29. srpna 1623 za 50 kop grošů chalupu, bývalou krčmu v Klukotech a další polnosti. Slavík, F. A.: Panství táborské a bývalé poměry jeho poddaných. Nákladem Karla Jánského, Tábor 1884, s. 87

³⁶² Hejna, A.: Tábor. Státní nakladatelství krásné literatury a umění, Praha 1964, s.60-69.

³⁶³ Tj. s výsadní krčmou, s poddanými, s vdovami a sirotky a jejich právy, s platy a robotami, s obilními zásobami, s lepícími vejci.

³⁶⁴ Bilek, T.V.: Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618. Novočeská bibliothéka, Nákladem Muzea království Českého, Praha 1882, s.1225

³⁶⁵ Slavík, F. A.: Panství táborské a bývalé poměry jeho poddaných. Nákladem Karla Jánského, Tábor 1884, s.

1625 ves Čekanice.³⁶⁶ Huerta a jeho dědicové tak získali právo brát ze vsi užitky, dokud by půjčená suma nebyla splacena ze zádušních statků, nebo od hospodářů v budoucnu v Čekanicích opět usazených. Vše, co by Huerta na vesnici vylepšil, mělo se mu podle smlouvy kompenzovat.

Rekatolizace ve městě zatím alespoň formálně zvítězila,³⁶⁷ čehož táborští hodlali využít a roku 1625 požádali císaře, aby „*provinění jejich prominuto a zadržalé berně, kontribuce, posudní a plat komorní, jež pro velikou chudobu zaplatit nemohli, odpuštěny a statky odňaté navraceny byly.*”³⁶⁸ Císař milostivě, ale jenom částečně vyhověl a Táboru rezolucí ze dne 2. listopadu 1625 vrátil vesnice Měšice a Lhotu Zárybničnou. Komora si však kladla podmínky, které na shromáždění obce musel rychtář Zbudovský přednést a shromáždění, rada i purkmistr akceptovat. Především obec musela zajistit duchovní a školní osoby (i žactvo) ze svého vlastního důchodu a sbírek, nikoli jako předtím z konfiskovaného záduší. To však nemohlo potřeby fary a školy nikdy plně uspokojit, a tak na svatého Havla 1626, když měl být děkanovi zaplacen jeho důchod, opět Tábor zůstal svému pastýři dlužen. Ten ovšem vehementně protestoval a vyhrožoval svým odchodem, pokud nedostane své. Obec si jej nehodlala příliš zneprátnit, a protože sbírky mezi zbídačenými měšťany a poddanými nikam nevedly, požádala J. M. císařského rychtáře Martina Zbudovského, aby povolil zastavit ony dvě čerstvě navrácené vesnice Měšice a Lhotu Zárybniční, které ovšem, co se usazených hospodářů týče, zely prázdnotou. Rychtář přivolil, a proto byly obě vesnice postoupeny Janu Šťastnému Přehořovskému z Kvasejovic a na Přehořově jako zástava na dluh 700 kop grošů míšeňských. Přehořovský vystupoval jako obratný věřitel, který si v ničem nezadal s Huertou a Pechlarem z Memningen. Je až udivující, že v dobách, kdy hotových peněz byl značný nedostatek, vyplatil Přehořovský sumu, na niž závazek zněl, najednou, ihned a v hotovosti. Smlouva však Janu Přehořovskému a jeho dědicům nedávala právo měnit majtkové vztahy mezi jednotlivými grunty ve vesnici, (např. je vyměňovat nebo zcizovat apod.) ani zcizovat rybníky či zřizovat ke vsi nové platy.³⁶⁹ Vyplatit tyto dvě

³⁶⁶ Vesnice hrála v původní državě města důležitou roli, protože se nacházela v bezprostřední blízkosti města na protilehlém břehu řeky Lužnice. Zastavena byla celá s čtrnácti grunty, z nichž byl ovšem osazen jej jeden, a veškerým příslušenstvím. Slavík, F. A.: Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných. Nákladem Karla Jánského, Tábor 1884, s. 87

³⁶⁷ Viz předchozí kapitola o náboženských poměrech.

³⁶⁸ Tábor natolik zchudl, že nebyl sto zaplatit berni, ani kontribuci čítající 7604 rýnských zlatých, ani posudné ve výši 734 rýnských zlatých za léta 1618-1620 a později ani komorní plat až do roku 1626 ve výši 256 rýnských zlatých. Bílek, T.V.: Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618. Novočeská bibliothéka, Nákladem Muzea království Českého, Praha 1882, s.1224

³⁶⁹ Slavík, F. A.: Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných. Nákladem Karla Jánského, Tábor 1884, s. 87

první navrácené vesnice se ovšem městu po dlouhá léta nedařilo. Císař Ferdinand III. povolil 4. června 1640, aby bylo zástavní právo převedeno na Oldřicha Skuhrovského ze Skuhrova na Louňovicích a Zvěstově, který³⁷⁰ za Tábor uhradil oněch 700 kop grošů míšeňských dědici Jana Přehořovského, Křištofu Karlovi Přehořovskému. Obě vesnice pak město vyplatilo až po roce 1650.

Ostatní části zkonfiskované tábořské državy³⁷¹ byly císařem Ferdinandem II. vráceny 8. února 1629 prostřednictvím královského majestátu vydaného ve Vídni. Stav těchto statků nebyl vůbec ideální, ale i tak právě tento majetek dostal Tábor z nejhoršího. Postupně se totiž mohla začít obnovovat příjmová stránka hospodaření města, protože obec po několika letech inkasovala úroky z vesnic, berně a další platy. Jako ještě mnohem významnější se ukázaly naturální příjmy z hospodaření v poplužních dvorech, lesích a rybnících, které poskytovaly obilí, dobytek, dříví a ryby na deputáty pro faru, školu, špitál a jiná obecní vydání. Kupříkladu v roce 1635 byly příjmy ze dvorů následující: 207 korců a tři vědra pšenice (k tomu kontribuce od poddaných 72 korce a půl vědra), 1101 korců žita (kontribuce od poddaných 107 korců a 2 vědra), 195 korců ječmene (od poddaných 82 korců a 3 vědra), 167 korců ovsa (od poddaných 218 korců a 1 vědro), 44 korců a 1 vědro hrachu. Vesměs se sice jednalo o příjmy in natura, ale právě ty se v dobách válečné nouze a úpadku peněžní směny ukazovaly jako klíčové.

Hospodářský užitek z těchto zdrojů byl ovšem výrazně oslabován konfiskacemi při průchodu vojsk krajem. Aby alespoň ovčínům a dvorům byla poskytnuta proti drancujícím „soldátům“ nějaká ochrana, zřídilo město na své náklady stráž tzv. „salva guarda“, která střežila statky přímo na místě. Tato ostraha pobírala od obce určitý plat a naturální odměny a její velící důstojníci bývali na přilepšenou pravidelně obdarováni rybami, obilím a čerstvým máslem apod.

Hospodářský vývoj v Táboře po vrácení konfiskovaných statků

Bedlivá ostraha městských statků byla v třicátých a čtyřicátých letech sedmnáctého století naprosto nezbytná. Vojsko, které táhlo krajem, vždy způsobilo velkou škodu. Město samotné velk škody utrpělo obvykle jenom při jeho dobytí, ke kterému došlo za trvání

³⁷⁰ Byl i soudcem zemským, nejvyšším berníkem a profiantmistrem v království.

³⁷¹ Město pusté Ústí, hrad Hradiště, pustý hrad Kozí s pustým poplužním dvorem, pusté vesnice Kravín, Kavčí, Lípí a Strakáčov, pustá tvrz Sedlec s pustým poplužním dvorem, vsi Hýlov, Čelkovice, Drhovice, Dražice, Klokoty, Všechov, Zahrádka, Lhota nad rybníkem Kozským, Radimovice, Nasavrky, Záchod, Buková,

třicetileté války pouze dvakrát (v roce 1621 a 1648). Hůř na tom byl vždy venkov v okolí města, kde se nacházel základ pozemkové državy města, který byl tolik významný pro výživu jeho obyvatel. Procházející vojsko vesnice vždy velice důkladně vyloupilo, postup nepřítel i císařských se v tom prakticky nelišil. Obec, kromě zřízení výše uvedené stráže, obvykle řešila situaci tak, že vojáky, pokud to nebylo vysloveně nutné, do města nepouštěla. Poddani před vojskem zpravidla utíkali buď do lesů, nebo do Tábora pod ochranu městských hradeb a brali s sebou dobytek a další majetek, u kterého to jeho povaha připouštěla. To ovšem zkušená soldateska věděla, a tak vedla s obyvateli vesnic o jejich majetku další krutou válku. Např. v roce 1645 vojáci v Novém dvoře vzali čtyři tažné voly a zabili dvě telata. Zbýlý dobytek se podávalo hospodářům ukrýt a když se ho pokoušeli zahnat do města, vojáci, kteří na ně číhali, je obrali o další tři kusy. Podobně tomu bylo i s omastkem, máslem a třemi korci žita. Aby nebyla šance dobytek odehnat do bezpečí, brali ho vojáci při přepadech ze zálohy rovnou na pastvě na lukách i v lesích. V roce 1645 takto přišlo tábořské panství o sedmáct bahnic (ovci), tři berany, dva pasáče při tom byli postřeleni. V roce 1647 vojáci Nový dvůr navštívili znovu, když „od Plané po zlodějství jeli“ a vzali osm kuřat, jedenáct ovcí, dvě kůže v ovčíně, sůl, sýr, 293 korců a dvě vědra žita a navíc oves pro koně (bez udání množství).³⁷²

Korunu těmto násilnostem ovšem nasadili Švédové v roce 1648, když v souvislosti s obléháním a dobytím Hradiště Hory Tábor rozkradli obilí nejen ve stodolách, ale i „na stojato.“ V Hýlově byl oves na polích tak „vycuchán,“ že toho roku nebylo nic sklizeno. Ve dvorech Švédové pobrali veškerý dobytek, drůbež, sůl, máslo, sýr, dokonce obrali i žence o hrách, který pro ně byl přichystán jako. Důkladně byly také sloveny všechny rybníky v okolí, v Hýlově si to švédští vojáci usnadnili tím, že namísto zdlouhavého vypouštění vody z rybníka, jednoduše prokopali hráz.³⁷³

Poddani se před přicházející švédskou pohromou zachraňovali útekem do míst, kam podle jejich odhadů nepřítel neměl proniknout, např. na Černovicko nebo ke Kamberku.³⁷⁴ Švédský postup od Prahy byl však tak rychlý, že vesničané museli utíkat nakvap v noci a při tom se jim pozrácelo mnoho dobytka. Obzvláštní smůlu měli sedláci ze

Čekanice, Lhota za Sedtcem a ve Zhoří dvůr s lesy, rybníky a příslušenstvím, statek a ves Planá, Turovec, Strkov, dříve vsi Kočice a Doubí s rybníky lesy a vším příslušenstvím, statek Svrabov s poplužním dvorem.

³⁷² Slavík, F. A.: Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných. Nákladem Karla Jánského, Tábor 1884, s. 91

³⁷³ Slavík, F. A.: Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných. Nákladem Karla Jánského, Tábor 1884, s. 91

³⁷⁴ Cikhart, R.: Minulost města Tábora. Tábor 1924, s. 41

Záchoda, kteří při zpáteční cestě do vsi narazili náhodou na průzkumný devítičlenný oddíl císařských, kteří jim hbitě sebrali všechn zachráněný dobytek i s potahy.

Vojenská tažení nebyla jediným faktorem, který přispěl k vyliďnění kraje. Ve roce 1629 a pak ještě nejméně třikrát v roce 1630, 1632 a 1640 udeřila na Tábořsko morová rána, v roce 1629 navíc kraj postihla neúroda a v roce 1637 sucha, což v obou případech vyvolalo hladomor. Ve vsích se pak musel kvůli nedostatku žita a pšenice péct chléb z ovsu, kterého se potom nedostávalo pro dobytek, který v roce 1640 ve dvou městských poplužních dvorech všechn pošel.³⁷⁵

Rozsáhlé válečné operace ve třicátých a čtyřicátých letech sedmnáctého století způsobily, že hospodářské nároky dvora vůči českým městům narůstaly. Kromě běžných platů byly poddaní zatěžováni sbírkami a daněmi na vedení války. Např. v roce 1630 měl každý usedlý poddaný platit tři zlaté kontribuce a mimořádně, aby byly uhrazeny nedoplatky z předešlého roku, 7 krejcarů navíc. Na vydržování pevností v Uhrách se vybírala domovní daň po čtyřiceti míšeňských groších a obecná daň tři zlaté. V roce 1634 koruna požadovala na dobu v délce pěti měsíců za každý měsíc jeden korec žita, čtvrt korce pšenice, jeden korec ovsu a šestnáct liber masa (místo libry masa bylo možné odvést dva krejcarý, místo jednoho korce pšenice jeden sud piva nebo pět čtvrtků žita, místo dvou korců ovsu jeden korec žita). Vrchnost, tedy tábořská obec, měla odvést jednu třetinu ze svého, zbytek zůstal na poddaných. Daňová zátěž potom dále stoupala. V letech 1635 a 1636 se vybírala kontribuce obilní i peněžítá, úhrnem 798 zlatých a 5 krejcarů, k tomu in natura 1244 korců a 3 vědra a 2 čtvrtky obilí (žito 377 korců a tři vědra, pšenice 200 korců, 2 vědra a 2 čtvrtky, ječmen 289 korců a 1 vědro, oves 377 korců a 1 vědro). To už však tábořská obec nebyla sto zaplatit, a tak zůstala 165 zlatých, 23 krejcarů a 766 korců obilí dlužna. Pokud jde o obilí, je to více než polovina požadovaného množství. Nedoplatky se potom přesouvaly do dalších let. Pokud poddaný nebyl schopen kontribuce zaplatit, měla ho obec založit.

Tyto faktory hospodářství tábořské obce rozvracely, její panství se postupně vyliďňovalo. Na sklonku třicetileté války v roce 1647 je ve většině tábořských vesnicích opuštěna polovina gruntů, ve dvou dokonce jedna třetina, vesnice Hýlov dokonce zanikla úplně.³⁷⁶

³⁷⁵ Beckovský, J. Fr.: Poselkyně starých příběhův českých. Díl II. sv. 2, (1608-1624) k vydání upravil Antonín Rezek, B. Stýblo, Praha 1879 s.329

³⁷⁶ Slavík, F. A.: Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných. Nákladem Karla Janského, Táboř 1884, s. 92-93

Zajímavé informace o stavu táboorského panství přináší jeho úřední popis, ze dne 31. ledna 1651 vložený do zemských desek, který byl publikován Tomášem Bílkem.³⁷⁷

Država měla následující rozsah:

- Čtyři dvory poplužní, tedy Nový dvůr se 70 korci polí, z něhož pocházel roční příjem 426 zlatých, dále Krištofův dvůr se 100 korci polí a 455 zlatými příjmu, který byl ale toho času do základů vypálen. Krbcovský dvůr s polnostmi ve velikosti 35 korců, také spálený a pustý stejně jako Pracovský dvůr, který lehl popelem už před třiceti lety a od té doby nepřinášel žádný profit.
- Dva mlýny, z nichž v provozu byl pouze Kozský mlýn na stejnojmenném potoce s dvěma koly. Druhý u Sedlce (v blízkosti Ústí) byl rozbořen.
- Ovčín se sedmi sty kusy ovcí a nová cihelna a vápenka u Šimonovského mlýna, která ale nepřinášela městu užitek.
- Vesnice:
 1. Drhovice – původně se sedmi osedlými, toho času z poloviny pustá, pouze s jedním potahem.
 2. Dražice – více než z poloviny pustá se sedmi osedlými a vypálenou krčmou.
 3. Zahradka – se třemi osedlými.
 4. Klokoty – se dvěma osedlými s potahem a třemi pěšími robotníky.
 5. Všechov – se třemi osedlými.
 6. Srabov – se třemi osedlými.
 7. Radimovice – se třemi osedlými.
 8. Nasavrky – dva osedlí s potahem a dva pěší robotníci.
 9. Záchod – se třemi osedlými s potahem a třemi pěšími.
 10. Zhoř – jeden osedlý
 11. Čelkovice – jeden osedlý a jeden pěší.
 12. Samoty (Lhota za Sedlcem) – jeden osedlý a jeden pěší.
 13. Čekanice
 14. Zářybničná Lhota
 15. Měšice

³⁷⁷ Bílek, T.V.: Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618. Novočeská bibliothéka, Nákladem Muzea království Českého, Praha 1882, s.1227-1228,

Poslední tři jmenované vesnice, které byly vráceny jako první z konfiskovaného zboží, byly ještě v zástavě pocházející z dvacátých let, a proto se poměry v nich v přehledu nepopisují. Uvádí se pouze, že z nich mělo pocházet 147 zlatých platů.

Ke statkům ještě náležely rozsáhlé lesy, ale i ty poznamenala válka, protože v nich byla velká část vhodných stromů vytěžena pro stavbu opevnění a opravy ve městě. Další důležitou složkou panství byly rybníky, kterých byl dost velký počet, celkem šestačtyřicet. Devět z nich, mezi nimi i Jordán, ale nebylo nasazeno, sedmnáct sloužilo k pěstování násady a dvacet z nich bylo poničeno, měly protržené nebo od vojáků rozkopané hráze.³⁷⁸

Tyto statky vynášely ročně 1570 zlatých, ale protože se jednalo o záduší, z kterého se povinně platily deputáty faře, škole apod., zbylo na táborskou obec z této částky pouze 285 zlatých. Obecní pivovar vynášel ročně 59 zlatých, obchod se solí 90 zlatých. Poplatky z kramů 7 zlatých, z obilí prodaného ve městě 10 zlatých, z vína a piva 9 zlatých, z výročních trhů 20 zlatých, z mýtného 70 zlatých a z váhy obecní 20 zlatých. Sumárně vzato zádušní statky, důchody a platy městu přinášely ročně 1855 zlatých. Stálá vydání obce však v součtu činila za rok 3316 zlatých, což převyšovalo příjmy o celých 1461 zlatých.³⁷⁹

Kromě záduší vlastnila táborská obec ještě hospodářsky důležitý statek Planou. Náležely k němu vsi:

1. Planá - s devíti osedlými pěti chalupníky a dvanácti pustými grunty.
2. Strkov - se čtyřmi osedlými a pěti pustými grunty.
3. Košice - se čtrnácti osedlými a osmi pustými grunty.
4. Doubí (=Doubice) - s pěti osedlými grunty, Turovec s pěti osedlými a třinácti pustými grunty.

K plánskému statku dále patřilo šest krčem, dvoukolní mlýn v Plané s pilou, pětadvacet rybníků (čtrnáct nasazených, čtyři výtažní a sedm zničených před dvaceti roky) a lesy.

Pokud jde o město samotné, ani zde nebyla bilance příznivá. 165 domů ve městě bylo pustých, obydleno bylo 149 domů (z toho 29 bylo v rukou šlechty) a šest bylo židovských.³⁸⁰

³⁷⁸ Slavík, F. A.: Panství táborské a bývalé poměry jeho poddaných. Nákladem Karla Janského, Tábor 1884, s. 93-94

³⁷⁹ Soupis a struktura vydání města viz, Slavík, F. A.: Panství táborské a bývalé poměry jeho poddaných. Nákladem Karla Janského, Tábor 1884, s. 94, poznámka číslo jedna.

³⁸⁰ Roubík Fr.: Soupis pustých domů v královských a věnných městech Čechách z roku 1649. In.: Selský archiv, roč. 15, č.4, 1928

Tábor v Soupisu poddaných podle víry z roku 1651

Důležité poznatky nejen o ekonomických ale i o sociálních poměrech v Hradišti Hory Tábor, přináší pramen celostátního významu, Soupis poddaných podle víry z roku 1651.³⁸¹ Za Tábor jej sepsal a signoval radní písař Martin Alexander Vodrážka dne 6. dubna 1651 a obsahuje tak jako v jině soupis dospělého obyvatelstva města, dále jeho stáří, povolání atd.

Ačkoli soupis nezaznamenává děti mladší dvanácti let, lze pouze s určitou rezervou odhadnout počet obyvatel města. V seznamu je uvedeno 843 osob, z čehož vyvozují, že počet všech obyvatel ve městě mohl být zhruba 1000-1100 osob. Z hlediska pohlaví je převaha na straně žen, kterých bylo 843, mužů bylo 354, tento fakt lze vysvětlit tak, že značná část mužů přišla o život při dobytí města Švédy v roce 1648 a při jiných válečných událostech, podobně jako osoby vyššího věku, seznam totiž obsahuje pouze 29 šedesátiletých osob, 3 sedmdesátileté a 4 osmdesátileté.

Pokud jde o počet domů, lze provést určité porovnání z počátečními roky 1621-1622. Registra rancovní³⁸² uvádějí 289 domů a rozdělují je bez ohledu na budovy veřejné, šlechtické a drobná stavení na předměstích do čtyř čtvrtí:

1. Novobranská – 74 domů
2. Sadová – 83 domů
3. Klokotská – 61 domů
4. Špitálská – 71 domů

O jejich stavu se vyjadřují velmi stručně, z pětašedesáti domů se neodváděly žádné platy a z jednadvaceti pouze malý díl nařízeného platu, jednalo se asi o domy úplně nebo částečně zničené, které majitelé pravděpodobně opustili. Nejhuře na tom byla Špitálská čtvrť, kde ze 71 domů platy neodvádělo 29.

Soupis poddaných podle víry o několik desetiletí později uvádí jako obydlých 180 domů, ale v tomto počtu je určitě zahrnuto i velké množství poničených budov, protože

³⁸¹ Soupis pro Tábor prvně publikoval František Kroupa, Kroupa, Fr.: Tábor v době pobělohorské. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 1, 1928, s. 59-68, s. 96-108 a s. 124-129, jinak je tábořský soupis obsažen v nové moderní edici tohoto pramene: Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Bechyňsko 1, zpracovaly: Kokošková, Z.- Sedláčková, H. – Zahradníková, M. Ed. Státní ústřední archiv, Praha 1997

³⁸² Regitra rancovní z části publikoval František Augustin Slavík, viz: Slavík, F. A.: Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných. Nákladem Karla Jánského, Tábor 1884, s. 73, dále údaje z nich uvádí Karel Thir, viz: Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895

jejich počet zvlášť uveden není. Tento závěr potvrzují údaje Karla Thira, který k roku 1654 uvádí v Táboře 165 domů pustých a 184 obydlých.³⁸³

Výčet jednotlivých osob v soupisu začíná jediným příslušníkem rytířského stavu žijícím toho času v Táboře, Kryštofem Voračickým z Paběnic,³⁸⁴ za ním je na druhém místě jmenován císařský rychtář Martin Zbudovský, do jehož rodiny je zahrnut i jeho tchán Jiří Severýn,³⁸⁵ třetí následuje tehdejší primas Václav Černý (Černej, Nigrínus). Po primasovi je uvedeno deset konšelů, za kterými následují císařští úředníci, krajský výběrčí daní Kašpar z Volkštejna (z Wolksteina) a poštámistr Bartl, potom radní písař Vodrážka, autor soupisu a šest obecních straších. Výčet úředních osob uzavírají „služebník pana purkmistra“ Matyáš Svoboda s městským rychtářem Janem Vichrem.

Z „osob školních“ jsou uvedeni magistr školní Pavel Adalbert Fabricius (Fabri, Faber), který vyučoval ve svém vlastním domě a kantoři Samuel Urtika a Martin Hořepnický.

U dalších obyvatel uvádí soupis i řemeslo nebo jiné zaměstnání, z čehož je možné vyvodit určité závěry o stavu obchodu, řemesel a jiných způsobů obživy. Soupis uvádí tato zaměstnání: Soukeníci – 25, ševci – 16, řezníci – 16, pekaři – 12, krejčí – 11, mlynáři – 8, kramáři (kupci) – 8, mydláři – 4, kováři – 4, koželuhové – 4, zedníci – 4, barvíři pláten – 3, bednáři – 3, hrncíři – 3, kloboučníci – 3, tesaři – 3, varhaníci – 2, zámečníci – 2, sladovníci – 2, tkalci – 2, truhláři – 2, kožišníci – 2, lazebníci – 2, perníkáři – 2, jircháři – 1, konváři – 1, mošnáři – 1, malíři – 1, nožíři – 1, provazníci – 1, koláři – 1, řemenáři – 1, sedláři – 1, uzdaři – 1, zlatníci – 1, valcháři – 1, ručníkáři – 1, prachaři – 1, formané – 1, hrobaři – 1. Z jiných povolání uvádí soupis jednoho felčara, jednoho trubače a dva branné. Zemědělství jako hlavní způsob obživy mělo 18 osob. Řemeslo také zastávalo velké množství žen, celkem dvanáct. Jde vesměs o vdovy po řemeslnících, zemřelých v posledních letech války, které se neprovdaly rychle za tovaryše. V devětatřiceti případech manželství zapsaných v soupisu, byla žena starší než muž, proto je možné se domnívat, že právě to byl způsob, jak se v tábořských rodinách řešila smrt živitele.³⁸⁶

Soupis uvádí poměrně velký počet zaměstnaných tovaryšů – 29 a učedníků – 11, mistrů bylo celkem – 34, nejvíce pekařů a soukeníků. 270 osob, čtvrtina všech obyvatel

³⁸³ Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895, s. 184

³⁸⁴ Někdejší krajský hejtman. Kroupa, Fr.: Tábor v době pobělohorské. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 1, 1928, s. 126

³⁸⁵ Thir, K.: Staré domy a rodiny tábořské I-II, Tábor 1920, s. 727

³⁸⁶ Největší věkový rozdíl u manželů je čtyřicet let (švec Adam 40, manželka 80), ale vzhledem k zaokrouhlení údajů na desítky, jde zcela jistě o odhad nebo fiktivní číslo.

Tábora, bylo zaměstnaných v rodinách, při hospodářství a při námezdné práci. Povaha jejich práce byla různá: zahradník, šafář, chůva, kuchařka, pacholek, děvečka, podruh a podruhyň, služebník (bez další specifikace).

Zajímavé je, že někteří měšťané měli dost vysoký počet služebnictva, což ukazuje na obnovující se blahobytnost nepočetné skupiny patriciátu. Např. kupec Nogrel měl devět „osob služebných,“ primas Černý sedm, kupec Herman také sedm, rodin, které zaměstnávaly alespoň dvě osoby bylo zhruba padesát.

Předlužení města Tábora a vypořádání s věřiteli v letech 1635- 1650

Vzhledem k tomu, že výdaje obce dlouhodobě převyšovaly její příjmy, ocitlo se město už ve třicátých letech opět v předlužení a nebylo schopno splácet ani úroky ze svých dlužnických závazků. Tím byla překročena mez akceptovaná věřiteli, kteří žalovali Tábor u nejvyššího purkrabího hradu Pražského o nezaplacené jistiny a úroky. Své nároky takto vůči obci v roce 1635 uplatnil Jan Přebořovský z Kvasejovic, který požadoval 14000 kop míšeňských dlužných jistin a úroků, jež pocházely z několik závazků z let 1629-1634. V roce 1644 jej ve stejné záležitosti napodobil Vilém Vratislav z Mitrovic s osmi tisíci kopami míšeňských a úroky nesplacenými od roku 1628, na kterého dluh cedoval původní věřitel Mikuláš Kekule z Žirovnice. Protože dluh Janu Přebořovskému zaplacen nebyl, purkrabský soud přiřkl jeho dědici, synovi Janovi, k uspokojování dluhu statky Planá, Strkov, Turovec, Košice a Doubí.³⁸⁷

Protože obec byla žalována i jinými osobami, nabídla svým věřitelům,³⁸⁸ že jim postoupí své důchody a statky k zajištění závazků. Císař Ferdinand III. potom listem ze 17. prosince 1647 povolil sekvestrování³⁸⁹ anebo prodání obecní statků. Pokud by se nenašel kupec a věřitel sám statek nepřevzal, zůstávalo mu právo na užitek ze statků až do upokojení svých pohledávek. Z tohoto režimu byly vyňaty pouze zádušní statky vyživující kostel a špitál. Císař potom v roce 1652 listem z 9. října stanovil, že se věřitelé tábořské obce mají ohlásit a doložit své pohledávky a další nároky vůči městu u úřadu Menších desek zemských. Komorníci a úředníci tohoto úřadu potom věřitele vyslechli a vyjednávali s nimi o slevení z dluhu. Po těchto jednáních byly závazky zaneseny do desek zemských. Největší věřitel, Jan Přebořovský, získal při uspokojování pohledávek prioritu. K uspokojení věřitelů obstavili královští úředníci městu příjmy a rozdělili je k jednotlivým pohledávkám. Krom toho se pokoušeli statky tábořské obce prodat, ale to se jim pro jejich zbledovaný stav nedařilo.

Jediným uchazečem o ně byl největší a prioritní věřitel města Krištof Karel Přebořovský z Kvasejovic a na Mladé Vožici, který v roce 1652 nabízel za statky Planou, Turovec, Košice a Doubí jen o málo více než odhadní cenu, jež byla 22136 kop míšeňských

³⁸⁷ Slavík, F. A.: *Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných*. Nákladem Karla Jánského, Tábor 1884, s.

94

³⁸⁸ Seznam věřitelů viz tabulka a graf v příloze k práci.

grošů. V roce 1656 mu komora nakonec výše uvedené vsi kompletně i s příslušenstvím prodala za odhadní cenu, jež byla stanovena na 24000 zlatých rýnských. Smlouva byla zanesena do zemských desek dne 4. února 1656 navzdory tomu, že ostatní věřitelé tak byli zkráceni ve svých nárocích, a že město protestovalo proti nízké kupní ceně.³⁹⁰

Ostatní věřitelé, kterým se nepoštěstilo se vyrovnat s obcí tak brilantně jako Přehořovskému, dostávali své peníze z městského důchodu ještě celá desetiletí, na což dědicové některých nároků nakonec rezignovali. Lepšího vyrovnání se podařilo dosáhnout už jen karmelitánskému konventu z Malé Strany. 1. září 1667 klášter vrátil Táboru zastavenou ves Čekanice, aniž by si k ní vymínil zřízení nějakých práv, a město mu zaplatilo ve dvou po sobě jdoucích letech úhrnem 300 zlatých namísto původních 500. Zároveň Tábor osvobodil dům ve městě, který získal klášter po zemřelém generálu Myslíkovi, od kontribucí, ubytování vojska a všech jiných povinností. Ještě v roce 1728 nebyly zaplaceny dluhy šesti věřitelů města a Maltézští rytíři, kteří byli mezi nimi poslední v pořadí přijali, raději od Tábora k uspokojení závazku 2000 zlatých. Sumu to byla v porovnání s jistinou, jež byla poskytnuta v roce 1629, ani ne třetinová. Na úroky za roky 1658-1728 již Maltézští rytíři rezignovali úplně.³⁹¹

³⁸⁹ Sekvestor měl dostávat plat 200 rýnských ročně.

³⁹⁰ Bílek, T. V.: Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618. Novočeská bibliothéka, Nákladem Muzea království Českého, Praha 1882 s. 1229

³⁹¹ Slavík, F. A.: Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných. Nákladem Karla Jánského, Tábor 1884, s. 97-98

Závěr

Třicet let trvajícím válečným konflikt, který se rozhořel na konci druhého desetiletí sedmnáctého století mezi habsburským panovníkem a českými stavy a postupně přerostl v rozsáhlou válku celoevropského významu, zanechal výraznou stopu ve všech místech a krajích, do nichž zavítal nebo se jich přinejmenším dotkl. Bylo tomu tak i v případě významného jihočeského Tábora, který byl válečným požárem přímo zasažen hned dvakrát, poprvé v roce 1621, když jej obléhali císařští a podruhé na samém sklonku války v roce 1648, když jej dobyla švédská vojska.

Hradiště Hory Tábora, které bylo jednou z klíčových součástí obranného systému království a nejlépe opevněným bodem v jižních Čechách, mělo za úkol střežit dopravní spojnici ve směru Praha – Linec a ochraňovat obyvatelstvo jižních Čech před útokem nepřítele. V klíčových momentech v roce 1621 a potom v roce 1648 přesto neodolal útoku císařských, ani Švédů a v obou těchto nejdůležitějších případech podlehl. Pokaždé se tak stalo po boji proti silnějšímu protivníkovi, v němž město buď zůstalo ve svém zápase osamoceno a opuštěno politickými spojenci, nebo nedostalo včas nezbytnou vojenskou pomoc. V obou případech město muselo na obětní oltář války položit životy svých obyvatel a hospodářské hodnoty všeho druhu. Mimo tyto dvě zásadní vojenskohistorické události Tábora své poslání útočiště pro obyvatelstvo před válečnými operacemi a barbarsky se projevujícími vojáky plnil, ačkoli i to jej stálo nemálo sil.

V šestnáctém a sedmnáctém století Tábora představoval i významné ekonomické centrum kraje. Příznivý rozvoj města v první polovině šestnáctého století přerušily konfiskace městských statků v roce 1547 a po pádu města do rukou císařských v roce 1621, které s sebou přinášely rovněž úpadek politický. Ekonomická podpora stavovského povstání, fiskální politika koruny, výdaje na opevnění a výzbroj města, nepřiměřené nároky procházejících vojsk, rabování zdivočelé soldatesky, zničení statků na tábořském panství, epidemie a další pohromy třicetileté války způsobily rozvrat v městském hospodářství, které už před třicetiletou válkou nevykazovalo dobré výsledky. Výsledkem souhry všech faktorů bylo předložení města, pauperizace a pokles počtu jeho obyvatel, zánik některých domů, další pokles politického významu a prestiže Tábora. S následky války se potom město muselo vyrovnávat ještě v průběhu dalšího století.

Město Hradiště Hory Tábor má v porovnání s ostatními městy tu zvláštnost, že už v časech svého založení významně formovalo náboženské poměry doby a později díky přežívající tradici umírněného husitství představovalo tento specifický směr reformačního hnutí. I pro Tábor, který vstupoval do českého povstání jako obec nekatolického rázu, znamenala porážka stavovského povstání zásadní zvrát v náboženské orientaci obyvatel. Hradiště Hory Tábor prošlo stejně jako jiná jihočeská města dlouhodobým rekatolizačním procesem, ve kterém se spojovaly prvky násilného i nenásilného obracení na římskokatolickou víru, přičemž prvky nenásilné výrazně převažovaly. Právě díky nim a za přispění politického a ekonomického tlaku ze strany královských komisařů měšťané nekladli větší odpor a po formální stránce katolictví přijali, stejně jako se smířili s novou náboženskou politikou a změnami v politickém uspořádání české společnosti. Určitou roli při tom sehrála i jistá rezignace měšťanů v záležitostech obrany víry a politických zájmů obce, kterou vyvolala marnost boje za tyto ideály ve stavovském povstání, kdy Tábor dopltil na houževnatost a zarputilost, se kterou bránil stavovské zájmy proti císaři.

Závěrem zbývá dodat, že zpracováním této studie není zadané téma beze zbytku vyčerpáno. Vytváření této práce je naopak zdrojem nových podnětů pro další výzkum dějin Tábora a otevřely se nové otázky, jejichž zodpovězení by si vyžadovalo nové podrobnější regionalistické studie.

Bibliografie:

Literatura

- Beckovský, J. Fr.: Poselkyně starých příběhův českých. Kvydání upravil Antonín Rezek, B. Stýblo, Praha 1879
- Bílek, T.V.: Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618. Novočeská bibliothéka, Nákladem Muzea království Českého, Praha 1882
- Bílek, T.V.: Dějiny řádu Tovaryšstva Ježíšova a působení jeho vůbec. Praha 1897
- Bouška, V. a kolektiv: 600 let města Soběslavi (1390-1990). Městský národní výbor Soběslav, 1990
- Cikhart, R.: Historický místopis Táborsko IV. Tábor 1921
- Cikhart, R.: Minulost města Jistebnice, Tábor 1925
- Cikhart, R.: Minulost města Tábora. Tábor 1924
- Cikhart, R.: Okres tábořský, Tábor 1908
- Černínová z Harasova, Zuzana: Dopisy české šlechtičny z polovice 17. století. Ed. Válečka, Praha 1886
- České vyznání, totiž vyznání víry svaté křesťanské všech tří stavů království českého z víry tělo a krev Krista Pána pod obojí přijímajících, roku 1575 Maximilianovi II. podané a roku 1609 majestátem císaře Rudolfa II., jakožto krále českého, potvrzené. Historický úvod Ferdinand Hrejsa, Synodní rada českobratrské církve evangelické, Praha 1935
- Čornejová, I.: Tovaryšstvo Ježíšovo, jezuité v Čechách. Hart, Praha 2002 (druhé vydání)
- Dobiáš, J.: Dějiny královského města Pelhřimova a jeho okolí. Pelhřimov 1927.
- Ekert, Fr.: Posvátná místa král. hl. města Prahy: Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v hlavním městě království Českého. Svazek I.-II. Dědictví sv. Jana Nepomuckého, Praha 1883
- Ekert, František: Posvátná místa král. hl. města Prahy: Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů a jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v hlavním městě království Českého. sv.1-2, Volvox Globator, Praha 1996
- Englund, P.: Nepokojná léta Historie třicetileté války. NLN s. r.o. Praha 2001
- Foltýn, D. – Sommer, P. – Vlček, P.: Encyklopedie českých klášterů. Libri, Praha 1998
- Gindely, A.: Dějiny českého stavovského povstání 1618. díl I.-IV., Praha 1870-1880
- Hejna, A.: Tábor. Státní nakladatelství krásné literatury a umění, Praha 1964
- Historický atlas měst České republiky. Svazek č. 7, Tábor, Historický ústav AVČR a Husitské muzeum Tábor a Státní okresní archiv Tábor, 1999
- Hlaváček, I. - Kašpar, J. - Nový, R.: Vademecum pomocných věd historických. H&H, Jinočany 1997
- Houska, M.: Dopad třicetileté války na jižní Čechy. Diplomová práce. Pedagogická fakulta UK, Praha 2003
- Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Praha 1984
- Hrejsa, F.: Česká konfese, její vznik, podstata a dějiny. Česká akademie, Praha 1912
- Hrejsa, F.: Česká reformace. Josef R. Vilímek, Praha 1914
- Janáček, J.: Valdštejn a jeho doba. Svoboda, Praha 1978
- Janáček, J.: Valdštejnova smrt. Mladá fronta, Praha 1970
- Kadlec, J.: Přehled českých církevních dějin. Díl II. Zvon, Praha 1991
- Kalista, Z.(ed.): Korespondence Zuzany Černínové z Harasova. Melantrich, Praha 1940
- Kalista, Z.: Století andělů a ďáblů, H&H, Jinočany 1994
- Kavka, Fr.: Bílá hora a české dějiny. Garamond, Praha 2003
- Klíma, A.: Příručka k dějinám Československa v letech 1638-1848. Praha 1963
- Klučina P.: Třicetiletá válka Obraz doby 1618-1648. Paseka, Praha a Litomyšl 2000
- Kolektiv autorů: Dějiny obyvatelstva českých zemí. Mladá fronta, Praha 1996
- Kolektiv autorů: Tábor Sborník k 550. Výročí vzniku města. Tábor 1970
- Kollmann, J.: Valdštejnův konec, historie druhého generalátu 1631-1634. Academia, Praha 2001

- Korčák, Pavel a kol.: Tábor. Národní kulturní památka, Praha 1979
- Krásal, Fr.: Arnošt hrabě Harrach, kardinál sv. církve římské a kníže arcibiskup pražský: historicko-kritické vypsání náboženských poměrů v Čechách od roku 1623-1667 Arcibiskupská knihtiskárna, Praha 1886
- Kuna, Fr.: Dějiny města Lomnice nad Lužnicí a okolí. Městská rada v Lomnici nad Lužnicí Třeboň 1937
- Kuna, Fr.: Dějiny města Veselí nad Lužnicí a okolí. Městský úřad Veselí nad Lužnicí, 1927
- Líbal, D.: Starobylá města v Československu, Praha 1970
- Mareš, Fr.: Rozvrh far v archidiakonátu bechyňském mezi zbývající duchovenstvo roku 1624. Královská česká společnost nauk, Praha 1903
- Maťa, P.: Svět české aristokracie (1500-1700). NLN s. r.o., Praha 2004
- Matzner, J.: Královské město písek. Písek, 1898
- Mikulec, J.: 31.7.1627 - rekatolizace šlechty v Čechách: Čí je země, toho je i náboženství. Havran, Praha, 2005 (první vydání)
- Mikulec, J.: Barokní náboženská bratrstva v Čechách. NLN - Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2000
- Mikulec, J.: Leopold I.: život a vláda barokního Habsburka. Paseka, Praha - Litomyšl, 1997 (první vydání)
- Mikulec, J.: Pobělohorská rekatolizace v českých zemích. 1992
- Munck, T.: Evropa sedmnáctého století. Vyšehrad s. r.o., Praha 2002
- Petráň, J.: Poddaný lid v Čechách na prahu třicetileté války. Československá akademie věd, Praha 1964
- Petráň, J.: Staroměstská exekuce. Praha 1985
- Placht, O.: České daně 1517-1652, Praha 1924
- Placht, O.: Lidnatost a společenská skladba českého státu v 16.-18. století. Československá akademie věd, Praha 1957
- Podlaha, Ant.: Catalogus codicum manu scriptorum, qui in archivio capituli metropolitani pragensis asservantur. Sumptibus s. f. metropolitani capituli Pragenses, Praga 1923 s. 328
- Podlaha, Ant.: Dějiny arcidiecéze pražské. Praha 1917
- Pojar, M.: Jindřich Matyáš Thurn - muž činu. Ivo Železný nakladatelství a vydavatelství s. r.o., Praha 1999
- Polišenský, J.: Nizozemská politika a Bílá hora. Nakladatelství Československé akademie věd, Praha 1958
- Polišenský, J.: Třicetiletá válka a český národ. Naše vojsko, Praha 1960
- Poustka, K.: Klášter augustiniánů bosáků v Táboře a jeho archiv. Pelhřimov, 1994
- Poustka, K.: Okresní archiv v Táboře. Průvodce po fondech a sbírkách, Tábor 1958
- Roubík, Fr.: Soupis map českých zemí sv. I., Státní nakladatelství učebnic Praha 1951
- Sedláček A.: Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou, Praha 1911
- Sedláček A.: Minulost města Mladé Vožice v Táborsku, Praha 1970
- Sedláček August: Místopisný slovník historický Království českého, Praha 1908
- Seligová, M. - Horský, J.: Rodina našich předků. NLN s. r.o. 1997
- Skála ze Zhoře, Pavel: Pavla Skály ze Zhoře Historie církevní. K vydání připravil, kritickými poznámkami, slovníčkem a jmenným rejstříkem opatřil Eduard Petřů, SNKLU, Praha 1964
- Skála ze Zhoře, Pavel: Pavla Skály ze Zhoře Historie česká. I. - V. díl, K vydání upravil Karel Tieftrunk, I.L. Kober, Praha 1866 - 1870
- Skála, P. ze Zhoře: Historie česká od defenestrace k Bílé hoře. (Editor Janáček, J.) Svoboda, Praha 1984
- Slavík, F. A.: Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných. Nákladem Karla Jánského, Tábor 1884
- Stolárová, L.:
- Stolárová, L.: Majetková držba v první polovině 17. století v českém království. netištěná diplomová práce, Pedagogická fakulta UK v Praze, Katedra dějin a didaktiky dějepisu. Praha 2004
- Straka, K.: Z tábořské knihy černé. Nákladem Spořitelny města Tábora a Městského musea v Táboře. Tábor 1937

- Šindelář, Vl.: Tajemné stezky, po bitevních polích jižních Čech. Regia, Praha 2005
- Šmahel, Fr. A kolektiv: Dějiny Tábora. Sv. 1, 1-1 (do roku 1421) a sv. 2, 1-2 (do roku 1452), Jihočeské nakladatelství České Budějovice, České Budějovice 1988
- Štědrý, Fr.: Dějiny města Loun. Odbor Klubu čl. turistů, Louny 1930
- Švadlenová, M.: Vývoj pozemkové držby feudálů v bechyňském kraji v první polovině 17. století, netištěná bakalářská práce, Pedagogická fakulta UK v Praze, Katedra dějin a didaktiky dějepisu
- Ottův slovník naučný, J.Otto Praha 1901
- Všeobecná encyklopedie Diderot, Diderot Praha 1999
- Tábor. Sborník k 550.výročí vzniku města, Muzeum husitského revolučního hnutí a Okresní archiv v Táboře, Tábor 1970
- Tapié, V.: Bílá hora a francouzská politika. Melantrich, Praha 1936
- Teplý, Fr.: Dějiny města Jindřichova Hradce. Obec Hradecká, Jindřichův Hradec, 1929 – 1936
- Thir, K.: Dějiny tábořského pivovarnictví. Váreční měšťanstvo, Tábor 1912
- Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti. Tábor 1895
- Thir, K.: Obrázky z dějin Tábora. Tábor 1920
- Thir, K.: Staré domy a rodiny tábořské I-II, Tábor 1920
- Thir, K.: Tábořská radnice, otisk z Českého jihu z r.1910
- Vojtíšek, V.: Praha a Tábor. Praha 1939
- Wagner, V.: Tábor. Nákladem F.Topiče Praha 1924
- Winter, Z.: Kulturní obraz českých měst. Život veřejný v XV. a XVI. věku, díl I. In.: Matice česká, 1890
- Winter, Z.: Kulturní obraz českých měst. Život veřejný v XV. a XVI. věku. Praha 1890-1892. 2. sv. (= Novočeská bibliothéka, 29)
- Winter, Z.: Zlatá doba měst českých. Odeon, Praha 1991
- Winter, Z.: Život církevní v Čechách: Kulturně-historický obraz z XV. a XVI. století. Svazek II. Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, Praha 1896
- Winter, Zikmund: Život církevní v Čechách : kulturně-historický obraz z XV. a XVI. století. Svazek I. Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, Praha 1895
- Články a sborníky:**
- Bartoš, F. M.: Památce F. A. Slavíka. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 16, 1947, s. 75-76
- Bartůněk, V.: Tábořská duchovní správa v XII.stol. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 21, 1952, s. 22-26, s. 51-54, s. 102-106, s. 138-139
- Bartůněk, V.: Tábořský děkan Jiří J. Vinkler. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 19, 1950, s. 14-16
- Bláhová, L.: Co se po Bílé hoře odehrávalo u bran Tábora (PhDr. Rudolf Krajíc k nedávným nálezům kosterních pozůstatků v ulici Pod Tržním náměstím). In.: Tábořské listy, roč.4, 1995 (30/1 1995), č. 25, s.9
- Cíkhart R.E.: Z dějin kostela tábořského. Tábor 1908, č.1
- Cíkhart, R.: Byli Svědové v Mladé Vožici? In.: Jihočeský sborník historický, roč. 21, 1952
- Cíkhart, R.: Historicko-topografické drobnosti (Tábořsko). In.: Jihočeský sborník historický, roč. 25, 1956, s. 120-121
- Cíkhart, R.: M. Kolář (k 100. výročí narození) In.: Jihočeský sborník historický, roč. 9, 1936, s. 67-68
- Cíkhart, R.: Minulost Tábořska, In.: Jihočeský sborník historický, roč. 15, 1946, zvl. příloha, 1-28
- Cíkhart, R.: Přijímí nejstarších obyvatelů města Tábora, ČRSČ 17 až 18, 1945-1946, s. 86-88
- Cíkhart, R.: Šlechtické a erbovní rodiny z Tábořska. Soupis a bibliografie, In.: Jihočeský sborník historický, roč.5, 1932, s. 61-68, s. 104-110, s. 133-149.
- Cíkhart, R.: Tábořská kapitulace roku 1621. In.: Palcát (21/11) roč. 1946, č.48 s. 2
- Cíkhart, R.: Zašlé vesnice na Tábořsku, In.: Časopis Společnosti přátel starožitností českých, roč.28, 1920, s. 16-32
- Cíkhart, R.: Ze starých matrik tábořských, In.: Jihočeský sborník historický, roč. 18, 1949, s. 123
- Cíkhart, R.E.: Tábor č.1, 1909
- Cíkhart, R.E.: Tábořský kraj 1907
- Čáňová, E.: Status animarum pražské arcidiecéze z roku 1951, Praha 1978, 49, 1980, s. 62 (J. Hanzal)

- Česká města v 16-18. století sborník příspěvků z konference v Pardubicích 14. a 15. listopadu 1990, redigoval J.Pánek.
- Dědková, L.: Ochranná municipální města v Čechách. Praha In.: Jihočeský sborník historický, roč. 1978, s. 56, 1987, s. 108-109 (J. Podlešák)
- Haas, A.: Velikost lidských sídel v Budějovickém kraji v letech 1654-1910. Jihočeský sborník historický, roč. 27, 1958, s. 37-47 a s. 90-97
- Hanzal, J.: Pobělohorská rekatolizace v jižních Čechách (1637-1650). In.: Jihočeský sborník historický, roč. 51, 1982, s. 81-87
- Hanzal, J.: Táborské deníky Bartoloměje Zelenky z let 1680-1682. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 52, 1983, č. 52 s. 39-45
- Héjnic, J.: Jihočeské školství v 15-18 století. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 43, 1974, s. 54-60
- Hellich, J.: Tomáš Bohatko z Reichenbrunnu, děkan táborský. In.: Staré i nové letopisy táborské, Ilustrovaný sborník příspěvků k dějinám Tábora. Tábor, vyd. Richard Hrdlička
- Herout, J.: Tábor. In.: Zprávy památkové péče, roč. 10, 1950, č.4, s. 97-129
- Holec, Fr.: Obchod s dřívím v Praze ve 14. a 17. století, In.: Pražský sborník historický, roč. 6, 1971
- Hrdlička, R.: Hubatiové z Kotnova. Rodopisné příspěvky. In.: Staré i nové letopisy táborské, Ilustrovaný sborník příspěvků k dějinám Tábora. Tábor, vyd. Richard Hrdlička
- Hrdlička, R.: Táborské stavební zajímavosti. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 19, 1950, s. 25
- Hroch, M.: Obchod a politika za třicetileté války. In.: Sborník historický, roč. 1964, č. 12
- Hulec, O.: Konspirační charakter předbělohorské protestantské opozice Jihočeský sborník historický, roč. 30, 1961, s. 97-102
- Huml, V.: Archeologické výzkumy v Táboře. In: Tábor. Sborník k 550 výročí vzniku města. Tábor, s. 13-22
- In.: Československý časopis historický, roč. 18, č.4-5, s. 345-368
- Jakovská, Věra: Tábor a České Budějovice, In.: Jihočeský sborník historický, roč. 40, 1971, zvl. č., 57-60.
- Jankovec, O.: Bratři Karel a Jan Thirovi. In.: Výberový katalog urbanistických a stavebních proměn historické zóny města Tábora, Tématická skupina 5.0 – Závěrečné informace, kapitola 5.4. vydalo město Tábor, březen 2000
- Ježek, E.: Literární pozůstalost Martina Koláře v archivu města Tábora. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 22, 1953, s. 21-25
- Kalista, Z.: Buquoyův itinerář z konce českého tažení. In.: Vojensko historický sborník, díl I., roč.5, 1936, s. 100-158 a díl II., 1936, s. 5-75
- Kolář, M.: Domy a majitelé jejich na náměstí v Táboře. In.: Kolář, J.(ed.): Sborník historických prací prof. Martina Koláře o dějinách Tábora. Nákladem Petra Franka. Tábor 1924 s. 113-129
- Kolář, M.: Hlídky rukopisů táborských In.: Kolář, J.(ed.): Sborník historických prací prof. Martina Koláře o dějinách Tábora. Nákladem Petra Franka. Tábor 1924 s. 193-202
- Kolář, M.: Královské město Tábor In.: Kolář, J.(ed.): Sborník historických prací prof. Martina Koláře o dějinách Tábora. Nákladem Petra Franka. Tábor 1924 s. 80- 93
- Kolář, M.: Mikulášenci v Čechách. s. 243-246 In.: Kolář, J.(ed.): Sborník historických prací prof. Martina Koláře o dějinách Tábora. Nákladem Petra Franka. Tábor 1924 s. 80- 93
- Kolář, M.: Mlýny u města Tábora. In.: Kolář, J.(ed.): Sborník historických prací prof. Martina Koláře o dějinách Tábora. Nákladem Petra Franka. Tábor 1924 s. 318-324
- Kolář, M.: Některé památky strany pod obojí na táboře. In.: Kolář, J.(ed.): Sborník historických prací prof. Martina Koláře o dějinách Tábora. Nákladem Petra Franka. Tábor 1924 s. 205-208
- Kolář, M.: O erbovních rodinách táborských. In.: Kolář, J.(ed.): Sborník historických prací prof. Martina Koláře o dějinách Tábora. Nákladem Petra Franka. Tábor 1924
- Kolář, M.: Píseň o nešťastné české rebellii a o vojně začaté v letu páně 1618. In.: Kolář, J.(ed.): Sborník historických prací prof. Martina Koláře o dějinách Tábora. Nákladem Petra Franka. Tábor 1924 s. 312-314
- Kolář, M.: Příspěvky archivní In.: Kolář, J.(ed.): Sborník historických prací prof. Martina Koláře o dějinách Tábora. Nákladem Petra Franka. Tábor 1924 s. 202-204
- Kolář, M.: Švédové na Táboře. In.: Kolář, J.(ed.): Sborník historických prací prof. Martina Koláře o dějinách Tábora. Nákladem Petra Franka. Tábor 1924 s. 315-316

- Kolář, M.: Z pamětí tábořských. In.: Kolář, J.(ed.): Sborník historických prací prof. Martina Koláře o dějinách Tábora. Nákladem Petra Franka. Tábor 1924
- Kolář, J.(ed.): Sborník historických prací prof. Martina Koláře o dějinách Tábora. Nákladem Petra Franka. Tábor 1924
- Kolář, M.: Hradiště, někdejší hrad a nynější pivovar v Táboře In.: Kolář, J.(ed.): Sborník historických prací prof. Martina Koláře o dějinách Tábora. Nákladem Petra Franka. Tábor 1924, s. 325-322
- Kolářová-Císařová, A.: Novoročenka tábořské městské rady na rok 1607. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 7, 1934, s. 1-4
- Kroupa, Fr.: Pasovští v Táboře r.1611. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 3, 1930, s. 60-63 a s. 103-104
- Kroupa, Fr.: Profesor K. Thir. In.: Jihočeský sborník historický, roč. Jihočeský sborník historický 4, 1931, s. 37-40
- Kroupa, Fr.: Roman Cikhart 1886-1957. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 27, 1958, s. 107-108
- Kroupa, Fr.: Tábor v době pobělohorské. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 1, 1928, s. 59-68. s. 96-108 a s. 124-129
- Líbal, D.: Stavební vývoj historického jádra Tábora, In.: Tábor. Materiály z kolokvia 17.-20. června 1969, Tábor 1969, s. 31-39
- Líva, V.: Veřejná hotovost 1620. In.: Časopis společnosti přátel starožitností. Roč. 58, 1950, s. 197-211, s. 297-311, s. 436-451
- Líva, V.: Prameny k dějinám třicetileté války, Regesta fondu militare, díl III. AMV ČSR. Naše vojsko, Praha 1951
- Mácová, L.: Hospodářství města Tábora na počátku 17. století. In.: Jihočeský sborník historický, s. 7-20
- Mácová, L.: Městská správa v Táboře na počátku 17. století. In.: Tábor Sborník k 550. výročí vzniku města. Tábor 1970
- Matoušek, V.: K článku „Památce F. A. Slavíka“ In.: Jihočeský sborník historický, roč. XVI. 1947. s. 75-76
- Maur, E.: Národnostní poměry v Českých zemích před třicetiletou válkou. In.: Československý časopis historický, roč. 20, ČSAV, Praha 1970
- Maur, E.: Populační důsledky třicetileté války. In.: Historická demografie, č. 12, Praha 1987
- Maur, E.: Problémy demografické struktury Čech v polovině 17. století. In.: Československý časopis historický, roč. 24,
- Menclová, D.: Husitské opevnění Tábora, In.: Zprávy památkové péče, roč. 13, 1953, s. 65-102
- Míka, A.: Feudální velkostatek v jižních Čechách (XIV.-XVII. stol.). In.: Sborník historický, roč. 1, 1953, s. 122-213
- Míka, A.: Feudální velkostatek v jižních Čechách v 14.-17. století. In.: Sborník historický, roč. 1, 1953, s. 122-213
- Míka, A.: K národnostním poměrům v Čechách po třicetileté válce. In.: ČSČH, roč. 24, ČSAV, Praha 1976
- Nákladem Petra Franka. Tábor 1924, s. 34-68
- Nedvídek, M.: Staré domy a rodiny tábořské. Doplnky a opravy k stejnojmennému dílu prof. K. Thira. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 16, 1947, s. 3-28
- Pánek, J.: Fr. Augustin Slavík (1846-1919) a jeho historiografické dílo. In.: Sborník vlastivědných prací Podblanicka, roč. 15, 1974, s. 143-195
- Pešák, V.: Vojenské vlivy na správu kontribucí v Čechách v letech 1621-1623. In.: Vojenský historický sborník, roč. V. sv. I. a II. Praha 1936
- Polišenský, J.: Měšťanští historikové českého stavovského povstání, In.: Sborník vysoké školy pedagogické v Olomouci, Historie 3, 1956, s. 95-122
- Prokeš, J.: Protokol vyšlé korespondence českých direktorů z let 1618-1619, In.: Sborník archivu ministerstva vnitra. Roč. 7, 1934
- Rejlek, J.: Les Zlatnice v Čekanicích - památka po třicetileté válce. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 18, 1940, s. 26-27
- Roubík Fr.: Soupis pustých domů v královských a věnných městech Čechách z roku 1649. In.: Selský archiv, roč. 15, č.4, 1928

- Roubík, Fr.: Berní rejstřík z doby stavovského povstání. In.: Časopis společnosti přátel starožitností, roč. 54, 1946
- Roubík, Fr.: Spory jihočeských měst směr obchodních cest ve 14. až 17. století. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 40, 1971, s. 1-18
- Ryantová, M.: Příspěvek k poznání struktury jihočeského světského kléru v období vrcholící rekatolizace. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 58, 1988, č. 2, s. 61-74
- Sedláček, A.: Snůška starých jmen, jak se nazývaly v Čechách řeky, potoky, hory a lesy, Praha 1920
- In.: Rozpravy Akademie věd tř. I, č. 60
- Souček, B.: Z protireformačních památek Táborských. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 18, 1949, s. 111-113
- Svátek, J.: Organizace řeholních institucí v českých zemích a péče o jejich archivy, Sborník archivních prací 20, 1970, 503-624.
- Šolle, Z.: Mansfeld a české stavovské povstání. In.: Strakonická knihovna, roč. 7, Praha, 1972
- Teplý, F.: Švédové na Hradecku. Časopis Společnosti přátel starožitností českých, 1922, s. 3-16
- Thille, J.- Čenský, Fr.: Česká válka od roku 1618 do roku 1622. In: Matice lidu roč. 9, č. 3, Praha 1875
- Truc, M.: Jižní Čechy a jezuitská akademie pražská. Jihočeský sborník historický, roč. 27, 1957, s. 73-80
- Volf, M.: Bitva u velkého Záblatí a její následky. In: Jihočeský sborník historický, roč. 31, 1962, s. 123-134
- Volf, M.: Čechy v létě 1620 a příprava konečného střetnutí, In: Jihočeský sborník historický, roč. 35, 1966, s. 8-23
- Volf, M.: Druhá polovina roku 1619 na jihočeských bojištích, In: Jihočeský sborník historický roč.32 1963 s. 79-91
- Volf, M.: Huertův pohled na písecké hospodářství v prvních letech zástavy. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 40, 1971
- Volf, M.: Jihočeské bojiště v prvních měsících českého povstání roku 1618. In.: Jihočeský sborník historický, roč. Jihočeský sborník historický, roč. 29, 1960, s. 18-22 a s. 82-92
- Volf, M.: Jižní Čechy v roce 1620 a příprava konečného střetnutí. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 35, 1966
- Volf, M.: K dějinám protireformace v jižních Čechách (1637-1650). In.: Jihočeský sborník historický, roč. 51, 1982
- Volf, M.: Konec třicetileté války: finance a vojenství. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 50, č. 2, 1981, s. 84-96
- Volf, M.: Prameny k dějinám českého stavovského povstání. In.: Sborník archivních prací, roč. 21, 1971, s. 235 - s. 263
- Volf, M.: Stav konfiskovaných statků v Bechyňském kraji v průběhu roku 1621. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 48, 1979, s. 256-259
- Volf, M.: Válka v jižních Čechách v zimě a na jaře 1618-1619. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 30, 1961, s. 24-34 a s. 102-114
- Volf, M.: Zásahy ozbrojených houfů do stavovského povstání 1618-1620. In.: Jihočeský sborník historický, roč. 33, 1964, s. 1-11
- Zeman, A.: K metodice populačního vývoje českých měst královských v předstatickém období. In.: Historická demografie, č. 1, ČSAV, Praha 1967

Vydané prameny:

- Berní rula: Kraj Bechyňský 5. SPN, Praha 1954
- Doskočil K.: Popis Čech r. 1654. Souhrný index obcí, samot a osad k berní rule. 2. Sv. SPN, Praha 1953-1954
- Pešák, V.: Berní rejstříky z roku 1544-1620. ČSAV, Praha 1953
- Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Bechyňsko 1, zpracovaly: Kokošková, Z.- Sedláčková, H. – Zahradníková, M. Ed. Státní ústřední archiv, Praha 1997

Seznam příloh

- Příloha číslo 1: Dopis Baltazara Marradase městu Táboru z 27. července roku 1621
- Příloha číslo 2: Píseň o nešťastné české rebellii a vojně začaté v letu páně 1618
- Příloha číslo 3 : Plánek opevnění města Táboru v 17. století
- Příloha číslo 4: Průběh české války v roce 1918
- Příloha číslo 5 : Český pokus o rozšíření stavovského povstání na Moravu a do Rakous (jaro 1619)
- Příloha číslo 6 : Česko – rakousko – uherské tažení proti Vídni na podzim 1619
- Příloha číslo 7 : Ústup stavovských vojsk k Bílé hoře (podzim roku 1620)
- Příloha číslo 8: Mansfeldovo tažení na podzim a v zimě 1619
- Příloha číslo 9: Válečné operace na jaře 1619
- Příloha číslo 10 : Válečné operace v Čechách a na Moravě v srpnu až září 1619
- Příloha číslo 11: Švédské tažení na Vídeň v roce 1645
- Příloha číslo 12: Hospodářské poměry v Čechách na počátku 17. století
- Příloha číslo 13: Ztráty na obyvatelstvu za třicetileté války v Evropě
- Příloha číslo 14 : Střední Evropa v letech 1630-1634
- Příloha číslo 15: Město Tábor rytina ze sedmnáctého století (lept Matthäuse Meriana)
- Příloha číslo 16: Obléhání Táboru Švédy v roce 1648 (anonymní plánek z 60. let 17. století)
- Příloha číslo 17: Majetková držba Táboru před rokem 1547
- Příloha číslo 18 : Majetková držba města Táboru v letech 1547-1621
- Příloha číslo 19: Schematický plánek města Táboru z roku 1646
- Příloha číslo 20: Obléhání a dobytí Táboru vojskem dona Baltazara Marradase v roce 1621 (Rytina od Václava Hollara z let 1622-1623)
- Příloha číslo 21: Portrét dona Baltazara Marradase (Jiří Sadeler kolem roku 1620)
- Příloha číslo 22: Graf - Zjištění reformační komise v Bechyňském kraji v roce 1628 – Šlechta
- Příloha číslo 23: Graf - Zjištění reformační komise v Bechyňském kraji v roce 1628 – Měšťané
- Příloha č. 24: Stav domů v Táboře v roce 1651 (data podle Slavík, F. A.: Panství táborské a bývalé poměry jeho poddaných. Nákladem Karla Jánského, Tábor 1884 s. 94)
- Příloha č. 25: Tabulka - Hlavní věřitelé Hradiště Hory Tábor v letech 1629-1650 (data podle Slavík, F. A.: Panství táborské a bývalé poměry jeho poddaných. Nákladem Karla Jánského, Tábor 1884 s. 95)

*Příloha číslo 1: Dopis Jaroslava Burianka
července roku 1821.*

Převzato z knihy: M. Z. Jančík: Dějiny české literatury
třetího tisíciletí, I. díl, J. Jančík, J. Jančík, J. Jančík
Jičín: Tábora, 1961. Pátek, Praha, 1961. 184 s.

Vasce urozeni pani, pani, usazení a tak...
opatrní, zvláště přízniví mlti páni a doje...

Jakož se všichni páni, rytíři a měšťané
českém upřímně a věrně jsou jedni, a
ještě bratrsky je chránili násm, dokonce
zajisté ve známost vešlo.

Nyni také předkem Jeho Řimské...
Nejmilostivějšího krále a Pane...
knížecí milosti knížata Karla z Liechtenen...
psaní, též některých páni zaslouží...
nad to všechno také chudých...
ode mne neřiz...
napomenutím byt...
marných snů hrabte...
učel, počeňství iela i života...
díky v bídu a nouzi a...
dostanou, ano toto slavné...
zkno to by vše uvědomo byt...
pravdomluvné lidi vyhlá...
zapiav, které dílem do kni...
u z nich vyrozuměti, jak se...
věrnými poddanými budou a...
vše, jež by kameňným srde...
Turci tak otcovskou radu by...
nadejné osvobození marnou se...
nezamítlo, jakož pánové čini.

Přílohy

Ježto já k tomu zřičen jsem, J...
nepřeslané místa, buď...
přatelství, nebo ohněm a...
dítěte v noci mateřském a...
onž některé poražené hlavy...
Jeřt při chudou obci vyhlá...
váiky nemají, ku přísaz...
oči se přesvědčí, zdali...
všech, kteří v něm jsou, z...
vím, že mnoho věrných...
jest, pročť upravedové a...
srdcím na upřímnou uvá...
poslyšna, nevěřících mysl...
svého bludu upustiti, božskou...

Příloha číslo 1: Dopis Baltazara Marradase městu Táboru z 27. července roku 1621.

Převzato z: Kolář, M.: Z paměti tábořských II, Listy Dona Marradasa a Dona Huerty tábořským poslané. In.: Kolář, J.(ed.): Sborník historických prací prof. Martina Koláře o dějinách Tábora. Nákl. Petra Franka. Tábor. 1924 s.240-241

Vysoce urození páni, páni, urození a také slovutní a stateční a opatrní, zvláště přízniví milí páni a dobří přátelé!

Jakož se všemi pány, rytíři a měšťany v tomto království českém upřímně a věrně jsem jednal a věrně s nimi smýšlel a ještě bratrsky je chrániti míním, doposud pánům a Vám všem zajisté ve známost vešlo.

Nyní také předkem Jeho Římské Císařské Milosti Našeho Nejmilostivějšího krále a Pána otcovské psaní, potom jeho knížecí milosti knížete Karla z Lichtensteinu a také má rozličná psaní, též některých pánů zaslána byla, víry a pravdy dojdou, nad to všechno také chudých sedláků v tomto Tábořském kraji ode mne nařízená ochrana a udržení dobré správy napomenutím býti může, posléze nesplnění mnohonásobných marných slibů hraběte Mannsfelda, pro které páni v naději své nebezpečnosti těla i života podstupují, jejich milé manželky a děti v bídu a nouzi a s podanými v největší záhubu se dostanou, ano toto slavné město a jeho výsady nanejvýš se zkaží: to by vše uváženo býti mělo, nercili že po všeckny doby za pravdomluvné lidi vyhlášeni byli, aby se proto pamatovali a zápisy, které dílem do knih městských vepsány jsou, vyhledali a z nich vyrozuměli, jak se prohlásili, že Jeho Milosti Císařské věrnými poddanými budou a rukou i pečeti svou to stvrдили, což vše, jež by kamenným srdcem pohnulo i kdyby pohan nebo Turek tak otcovskou radu by dal, se Vám předkládalo, aby nadějně osvobození marnou se býti okázala a slyše a posláni se nezamítlo, jakož pánové činí.

Ježto já k tomu zřízen jsem, Jeho Římské Císařské Milosti neposlušná místa, budiž dobrou smlouvou, láskou a přátelstvím, nebo ohněm a mečem a krveprolitím a bez ušetření dítěte v životě mateřském k povinnosti a poslušnosti přivésti, což některé pomatené hlavy, které samy trestuhodny jsou, za žert před chudou obcí vyhlašovaly, čímž mnoho lidí, kteří konce války neznají, ku přísaze a slibu navěsti se dalo, nechť na své oči se přesvědčí, zdali žertu či největší záhuby a tohoto města i všech, kteří v něm jsou, zkázy očekávati mají. Ježto pak dobře vím, že mnoho věrných císařských poddaných ještě v Táboře jest, pročez opravdově a přátelsky je napomínaje, zatvrzelým srdcím na upřímnou uváženou ještě toto poslední psaní posílám, nevěřících myslí pro lásku boží prose, aby přece od svého bludu upustili, božskou pravdu poznali, náрек, který o

posledním soudu na ně půjde i muka zatracení uvážili a důkladně to povážice, hlavy, které je napomínají, aby Bedřichovi falckraběti stálými byli, k tomu přiměli, by svěřice se mi ke mně o vzdání se vyjednávat přišli. Já pak se zavazuji se svou ctí, pravdomluvností, věrností a vírou, že toliko osob, kolik páni ven vyšlou, tolik kvalifikovaných zase dovnitř pustím a slibuji a uvoluji se k takovým podmínkám, jakékoliv mně jen možné jsou, že bohdá Bohu všemohoucímu děkovati budou a Jeho Milosti Císařské věrnými poddanými zůstati si oblíbí a mě dopřejí té veliké slávy, jaké na jiných místech tohoto království jsem došel a obdržel, jakož také všem pánům velitelům, kteří v tomto městě ustanoveni jsou, i jejich vojákům, kteří sloužiti chtějí, dobře s nimi, dobře s nimi naložiti a do služby je přijati slibuji a měšťanům se nabízím, že při všech svých výsadách a spravedlivostech zachováni zůstanou, páni pak a urození také jako jiní ode mne se vši láskou mohou zachováni býti a v pravdě toho stejně požití mají a zkrátka toto město a všichni, kdož v něm jsou, ku své dřívější cti a slávě přijíti mohou, budou-li chtějí dáti slyšení tomuto psaní mému a poslání. Pakliby chtěli ještě zatvrzelými zůstati a se bránili, mají přijíti v takovou zkázu, že ani o Jerusalemě, ani o Troji, ani o Karthagině se nepsalo, co jich čeká. Pročež všechny pány, rytíře a měšťany za vážné a rozumné může míti chci, ježto ze dvou jako slunce jasných návrhů pravý si zvolí. Jeho Římské Císařské Milosti jakožto svému králi a nás všech Nejmilostivějšimu Pánu náležitou poslušnost zachovají a jakož páni a rytíři taj i všichni jiní, kteří nyní uvnitř jsou, svým štěstím nepovrhnu. Pročež také náležitého vyjednávání a odpovědi očekávám za tohoto bubnování poroučeje se jim všem příjemné lásky a přátelství, je pak všechny do božské ochrany.

Datum v Klokotech u Tábora, dne 27. července 1621.

P.S. Na to mne páni a Vy odpovědi spravte o svém konečném rozhodnutí a mínění mezi dnešním a zejtrřejším polednem a mezitím má se také střelba z kusů na tak dlouho zastaviti a zadržeti.

Actum ut in literis

Don Baltasar de Marradas et Vique.

Příloha č.2: Píseň o nešťastné české rebelli a vojně začaté v letu páně 1618.

Repro z Kolář, J.(ed.): Sborník historických prací prof. Martina Koláře o dějinách Tábora. Nákl. Petra Franka. Tábor. 1924 s.312-314 (Tábor I., č. 44, dne 25. února 1865)

Píseň o nešťastné české rebelli a vojně začaté v letu páně 1618

V šesnácetém stým osumnácetým
v letu byl strach v městě pražským,
že nevěrní, zlí křesťani,
jak Pikarti tak Kalvini

před dvaceti osmi lety
začali rebelovati
proti vrchnosti,
jeho císařské milosti.

Na hradě pražském z palácu,
od buřičův zbrojných zrádcův,
i Jich milosti hned tři páni
z okna dolů jsou shozeni.

Dost z vysoka do příkopu
od zlých soků na potupu,
proti císaři římskému,
všemu domu rakouskému.

Krále vyvolili sobě
Fridricha jménem falckrabě,
to kníže na Bílé hoře
přemožen byl od císaře.

od Ferdinanda druhého
pravého krále českého
pro to časté pozdvížení
bývalo velké soužení.

Direktoři zlý volenci
vystáli svou exekuci
někteří v Praze stínání
jiní ven ze země vyhnání.

Po tom umřel falckrabě král
po sobě dvou synů nechal
falckrabata páni mladí,
chtěli dostat dědictví rádi.

Englický král jsouc jejich děd,
některou bitvu pro ně sved,
chtě vnukům být k pomoci rád,
nebyl to sice zlý příklad.

Po té slušné inquisici
byla svatá reformací
v Čechách, v markrabství
moravském
v náboženství katolickém.

Kdo nechtěl katolík býti,
mohl ven ze země pryč jíti,
v tom byl mír, velká drahota,
v Čechách téměř za dvě leta.

Potom brzy kurfiřt saský,
jsouc patron lutheryanský,
se svým lidem zrádně Prahu vzal,
mnohá města vydrancoval.

Kde pak jich pustit nechtěli
mečem lid hubili,
napořád v městě Nymburce,
žádného nelitující.

Jak se do města dostali
mnohé drželi, knitlovali,
panny i ženy dotčení
smutné vedli k trýznění

Koně, krávy, ovce, svině
hnali do Sas v houfech silně,
v šesnácetém třicátém čtvrtém
v léta přišli jsme k bídám těm.

Před dvaceti osmi lety
vtrhli do Čech zas Pikarti
Königsmark, jenerál švédský
s ním Vittemberk, hejtman český.

Přitáhli ku Praze v noci
majíce zrádce ku pomoci
Ottovald zbil vartu císařskou,
dostal hned bránu Strahovskou.

Tu nepřátelům otevřel,
žádný se mu o tom neopřel
Ottevaldus byl jich vůdce,
postoupil jim s branou šance.

Jak na Hradčanský rynek vtrhli,
rukou svých k mordům pozdvihli,
kde koho v ten čas zastihli,
každého zmordovali.

Na biskupskou residenci
vtrhli zbojně jak vlci
arcibiskupa v rychlosti
jali, mnohé z jich milosti.

Panské domy vybíjeli,
vzhůru do oken stříleli,
jak s ženami zacházeli,
to zpomínat srdce bolí.

Když Hradčany osadili,
Malou stranu mocně vzali,
zámek pražský, dvůr královský,
opanoval tyran švejdský.

Palác slavné expedici
berní, zemskou pokladnici
zloupili kostely v té chvíli,
svátostem neodpustili.

Monstrance, zlaté kalichy
brali, šacovali mnichy,
mnozí páni od nich jati,
musili ranc velký dáti.

Jak zemani tak měšťani
napořád jsou zrabováni,
byla tu veliká ztráta,
za některou tůnu zlata.

Střelby z kusů ta šla zhusta
nejvíc do Starého města,
zvláště k věži, pevné bráně
střílel, ohněm házel silně.

Krucifix na pražském mostě,
střelbou srazil dolů silně,
ten obraz bratří Pikarti
nechtěli v té cti trpěti.

V Starém, Novém městě páni
jak duchovní, tak měšťani
pani pares Jesuviti
pan páter Jiří Plachý se studenty,

řemeslníci, jich mládenci,
jak přesporní tak domácí,
kde potřebí bylo stáli,
nepřátely rozháněli.

Karel Gustav z druhé strany
obleh Prahu se Švejdy, s Finy,
z šibenice udělal plokhaus,
to byl jeho pevný šanhaus

Odtud k novoměstské bráně,
z kusův střílel velmi silně,
mírně do Prahy třefoval,
mnoho lidí pomordoval.

Ten karel falckrabě švejdský,
chtíc dobytí brány pražský,
mnoho šturmuův při tom ztratil,
s Švejdy s Finy zase vrátil.

K šancům do svého ležení,
pražskou střelbou jsouc zděšeni,
však nechtěl z ležení přec jiti,
aby ho měl hned čert vzíti.

Potom zase v krátkém čase
ke zděm městským navrátil se,
ohněm házel až do města,
střelbou až na rozličná místa.

Majíc přes střelbu bořící,
tloukl z děla velkou mocí,
tak dlouho až zeď prorazil,
domníval se, že zvítězil.

Zmejlil se švejdský jeneral,
lid svůj zavedl, bitvu prohrál,
chtěl snad býti českým pánem,
jako Fridrich na čas králem.

De Contes, komendant pražský,
Buchaim, jeneral císařský,
ti dva slavní; přední páni
se soldaty svými hejtmany,

s nimi primas staroměstský
bránili Prahu rytířsky,
jsouc věrní císaři králi,
za to čest chválu dosáhli.

Pražané jsouc obleženi,
služeb božích byli pilní,
prosili Boha za pokoj,
aby zrušil válku rozbroj,

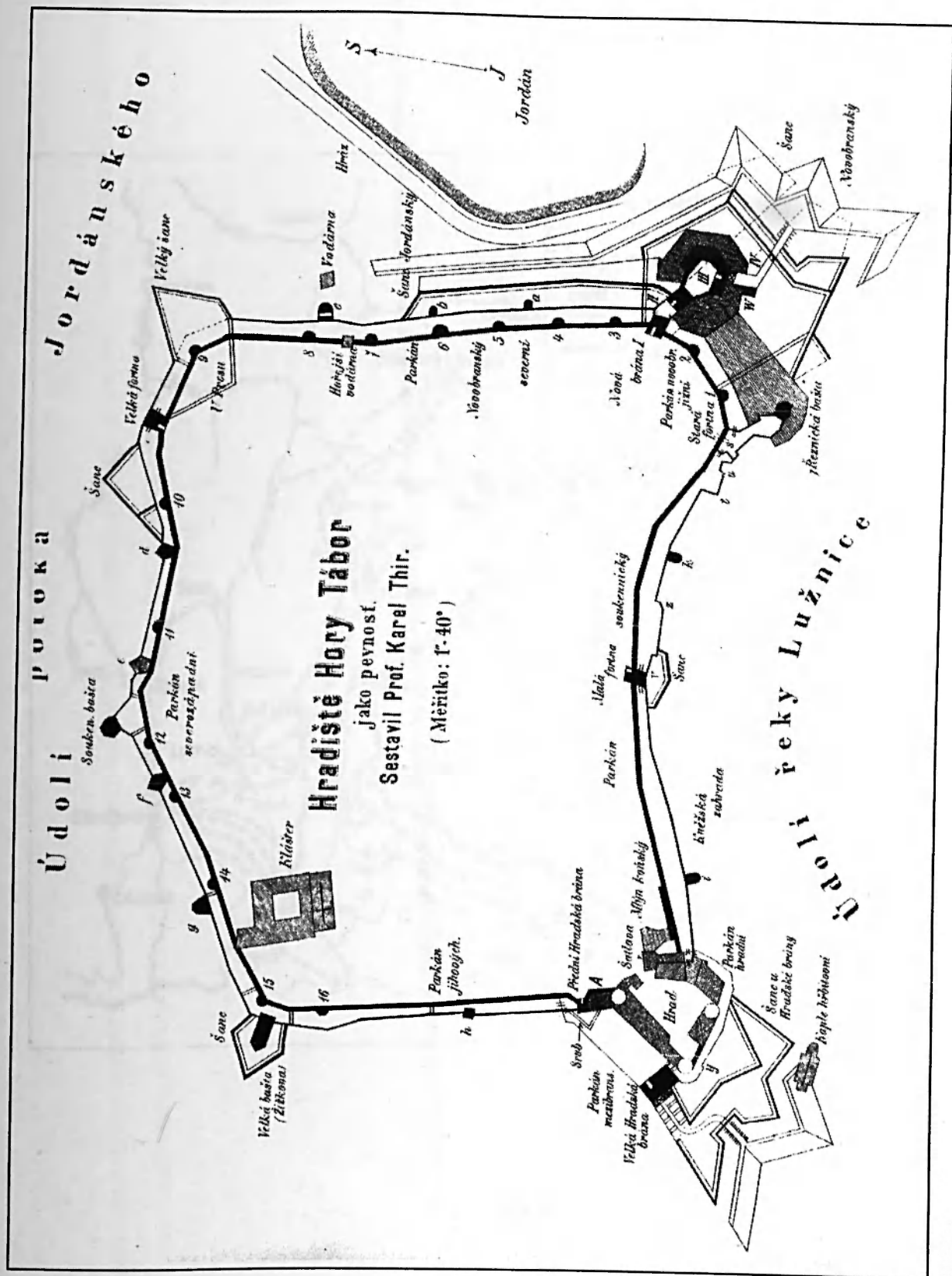
mezi císařem a králi
a ten aby mohl být stálý.
V tom přišli dobré noviny,
že pokoj utvrzený

mezi švejdským králem franckým
a slavným domem rakouským
ta vojna v Praze započatá,
vzala konec toho léta.

V Čechách trvala třidcet let,
kdo chce můž to brzo zvědět,
z toho buď Bůh Otec chválen,
Bůh Syn, Bůh duch svatý Amen.

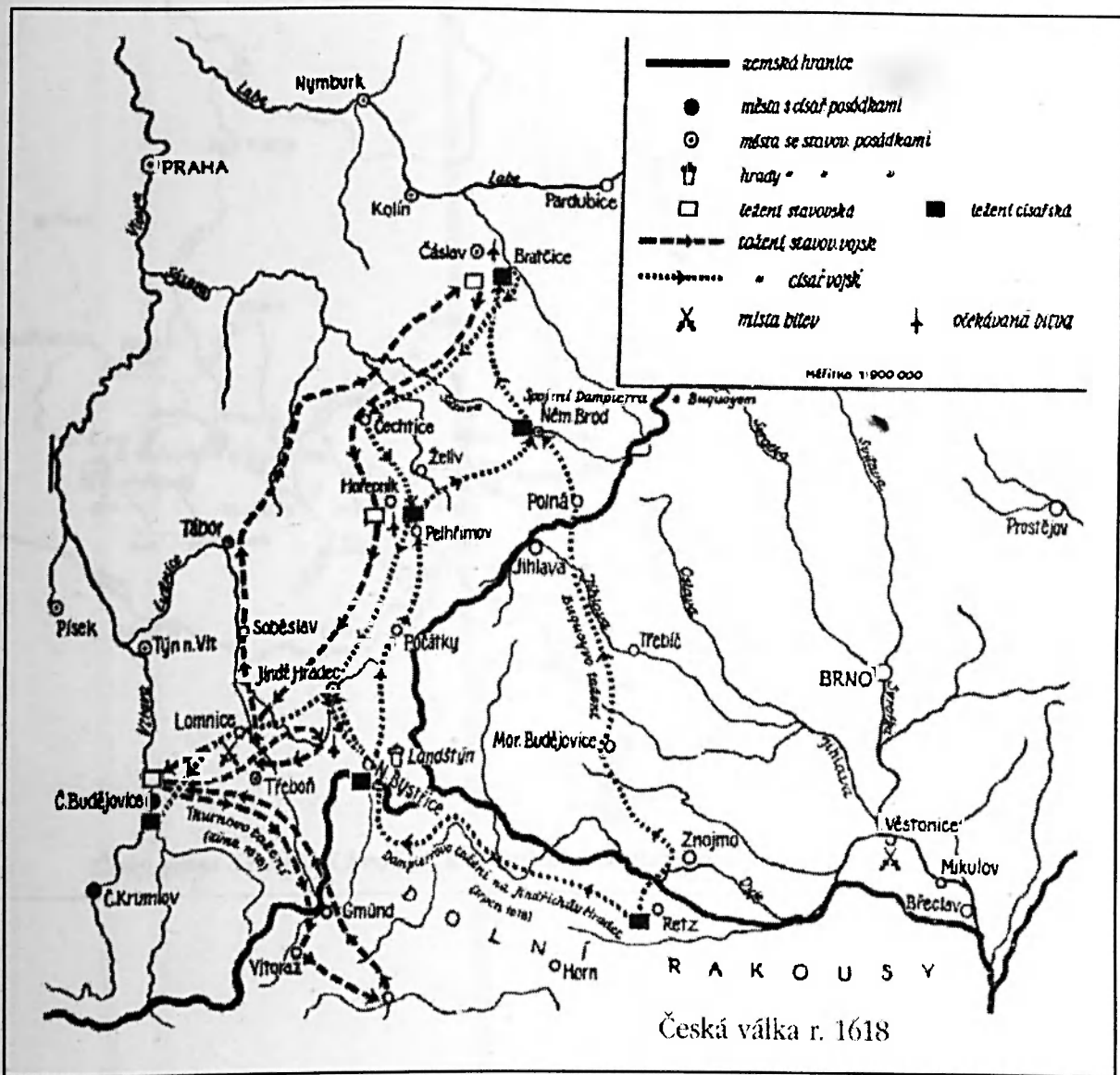
Příloha číslo 3 : Plánek opevnění města Tábora v 17. století

Repro z : Thir, K.: Hradiště Hory Tábora jako pevnost v minulosti, Tábora 1895

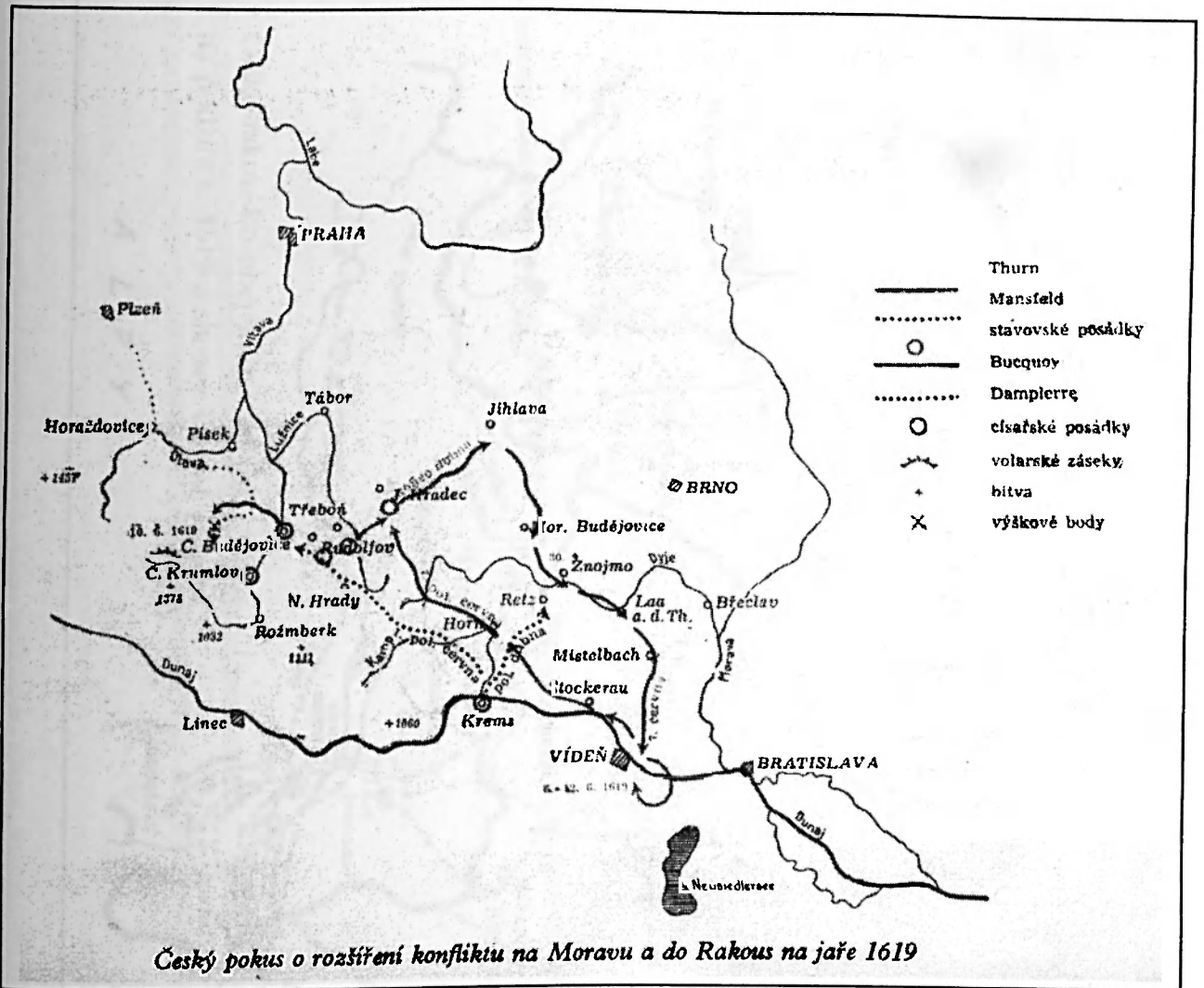
Příloha číslo 4: Průběh české války v roce 1868

Repro z : Polišínský, J.: Třicetiletá válka a český národ. Naše vojsko, Praha 1960.

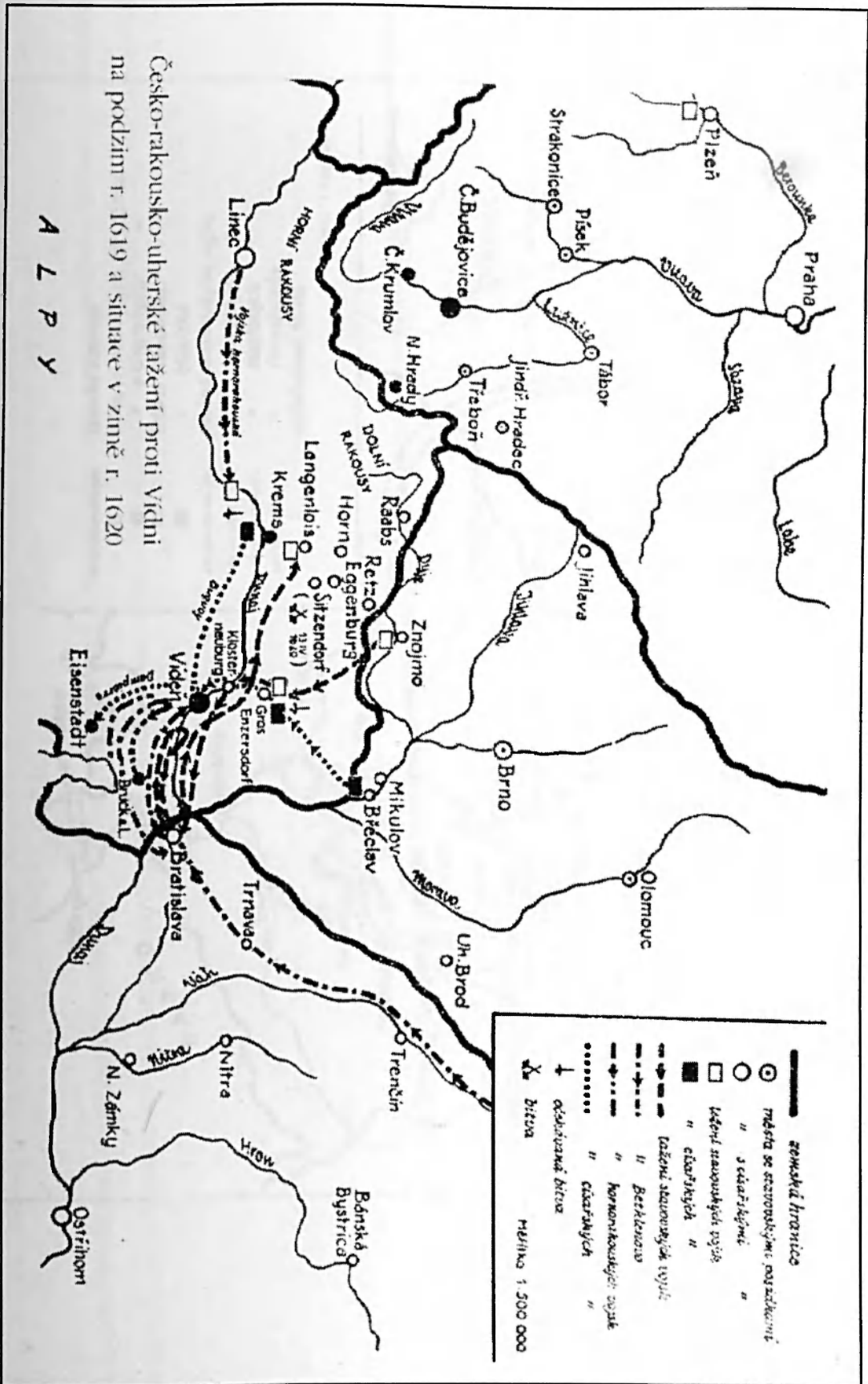
Příloha číslo 5 : Český pokus o rozšíření stavovského povstání na Moravu a do Rakous (jaro 1619)

Repro z : Polišíenský, J.: Třicetiletá válka a český národ. Naše vojsko, Praha 1960

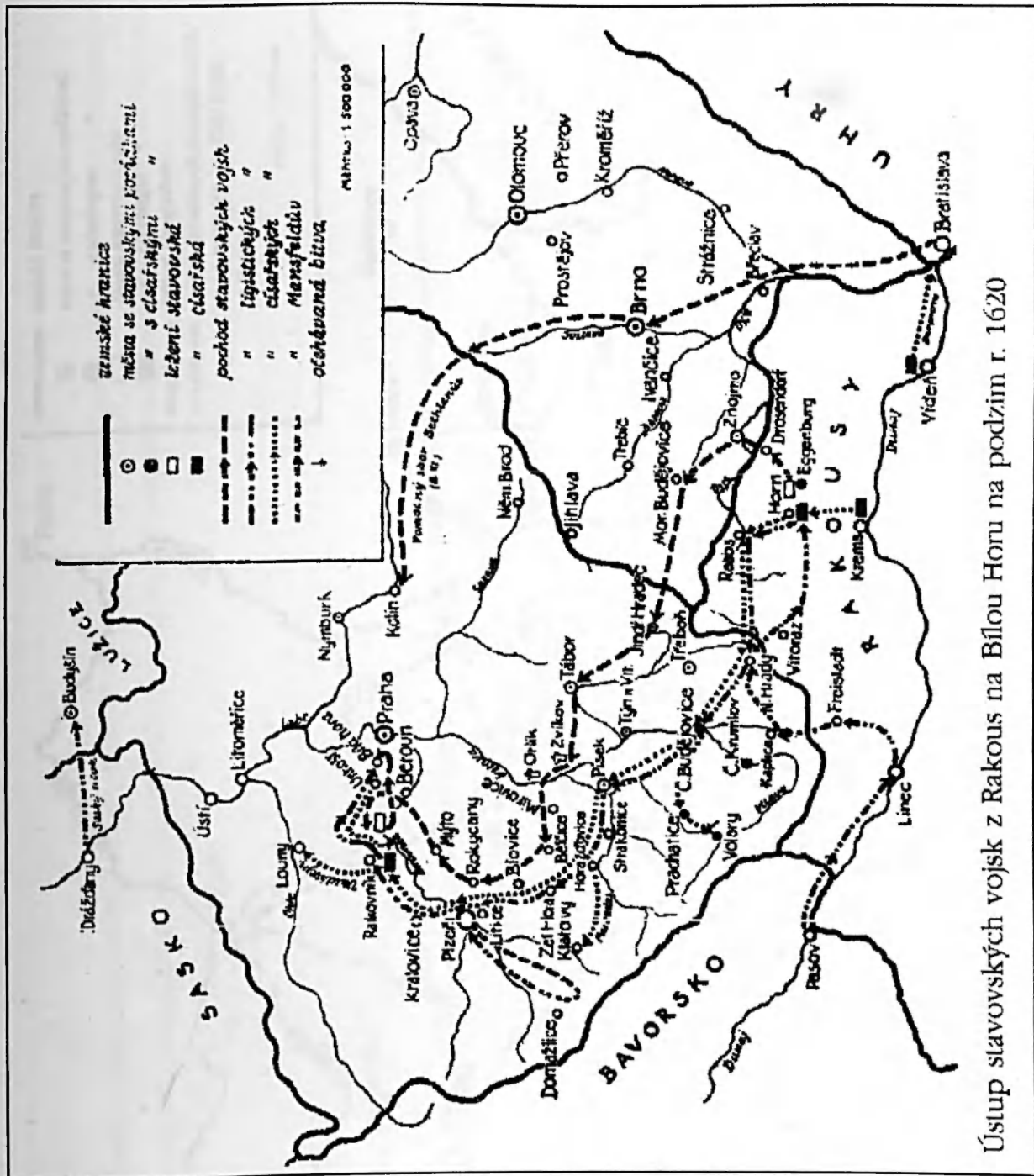
Příloha číslo 6 : Česko – rakousko – uherské tažení proti Vídni na podzim 1619

Repro z : Polišínský, J.: Tricetiletá válka a český národ. Naše vojsko, Praha 1960

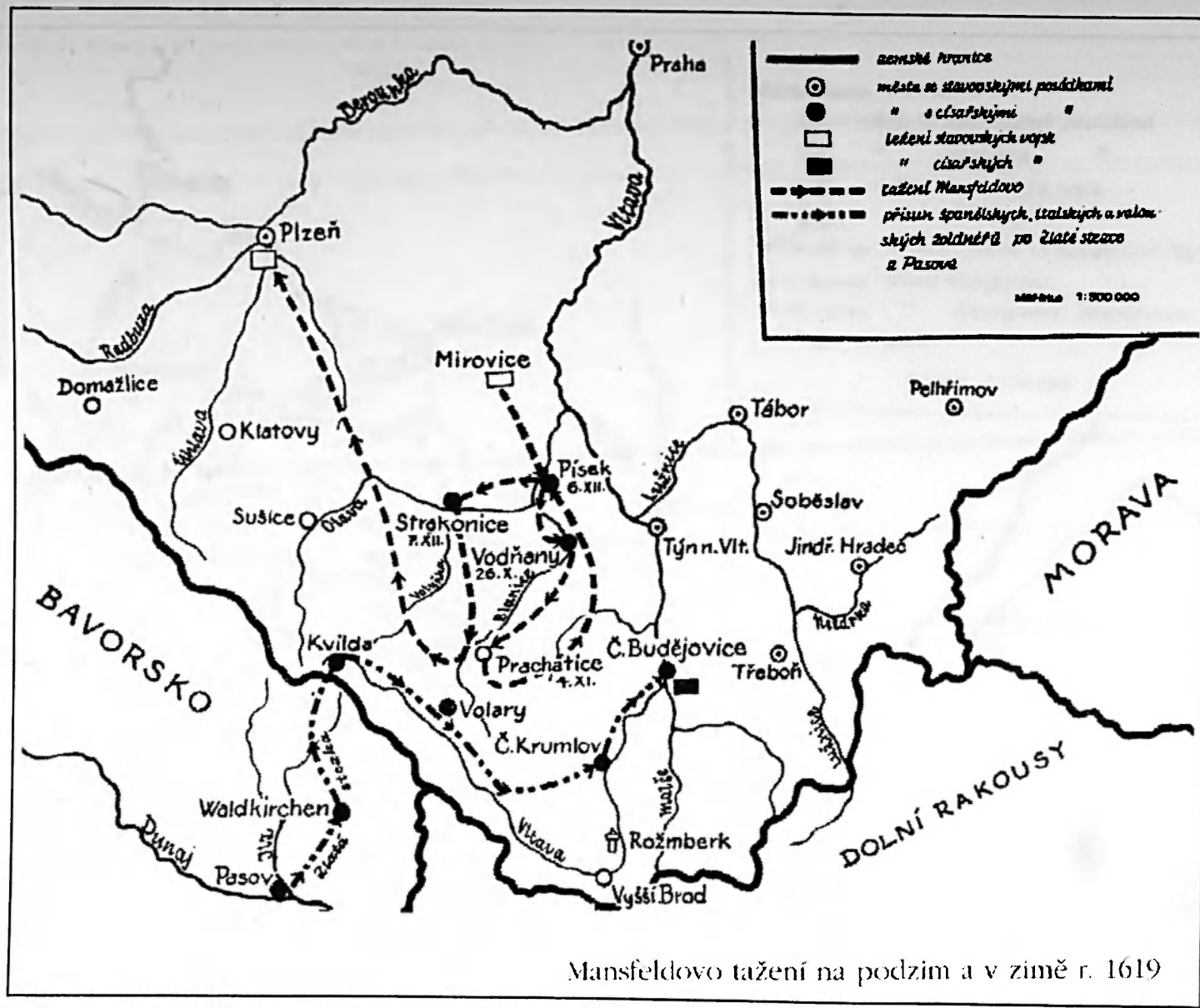

Příloha číslo 7 : Ústup stavovských vojsk k Bílé hoře (podzim roku 1620)

Repro z : Polišíenský, J.: Tricetiletá válka a český národ. Naše vojsko, Praha 1960.

Ústup stavovských vojsk z Rakous na Bílou Horu na podzim r. 1620

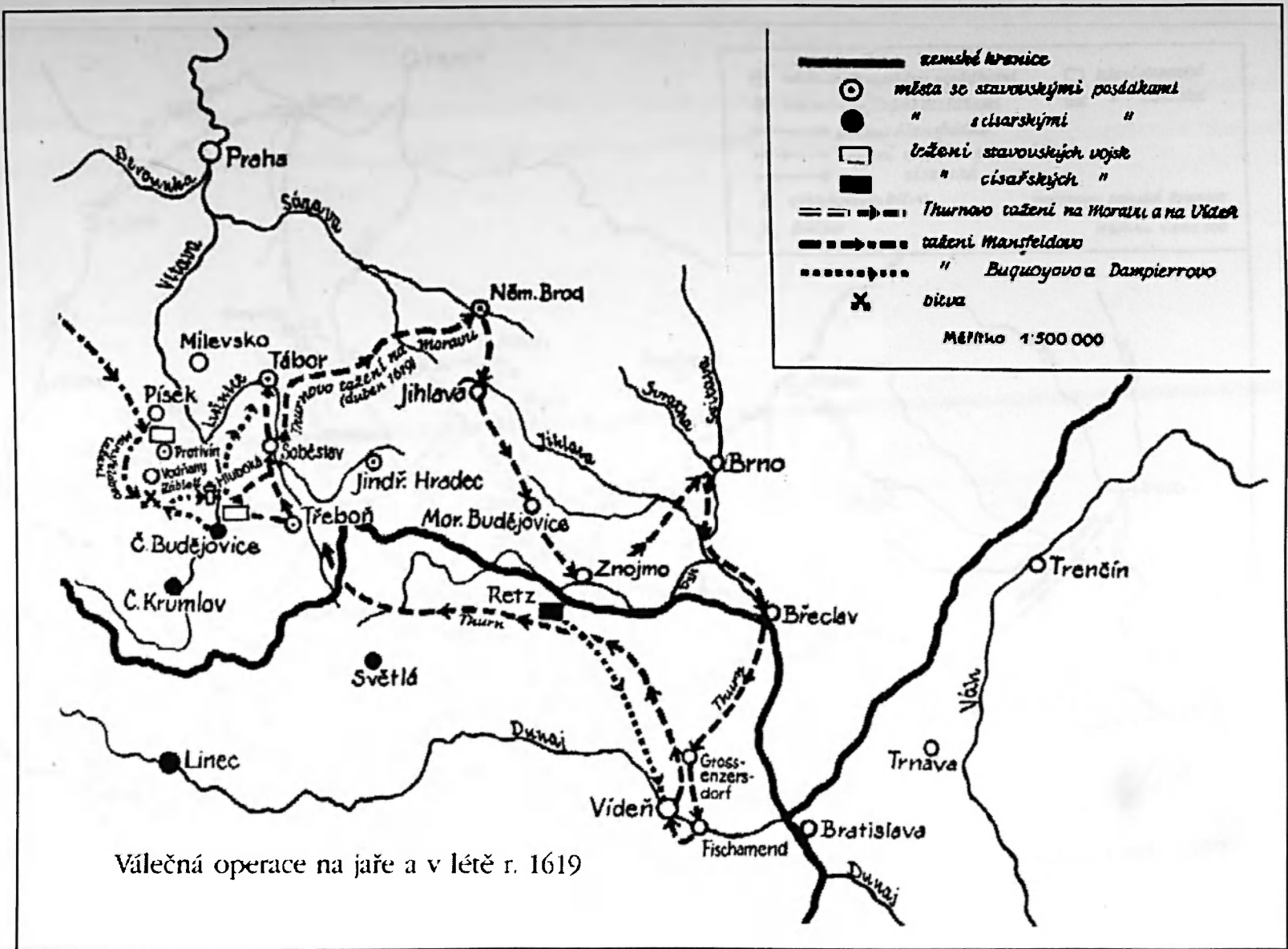

Mansfeldovo tažení na podzim a v zimě r. 1619

Příloha číslo 8: Mansfeldovo tažení na podzim a v zimě 1619
 Repro z: Janáček, J.: Valdšejn a jeho doč. a. Svoboda, Praha 1978.

Příloha číslo 9: Válečné operace na jaře a v létě 1619

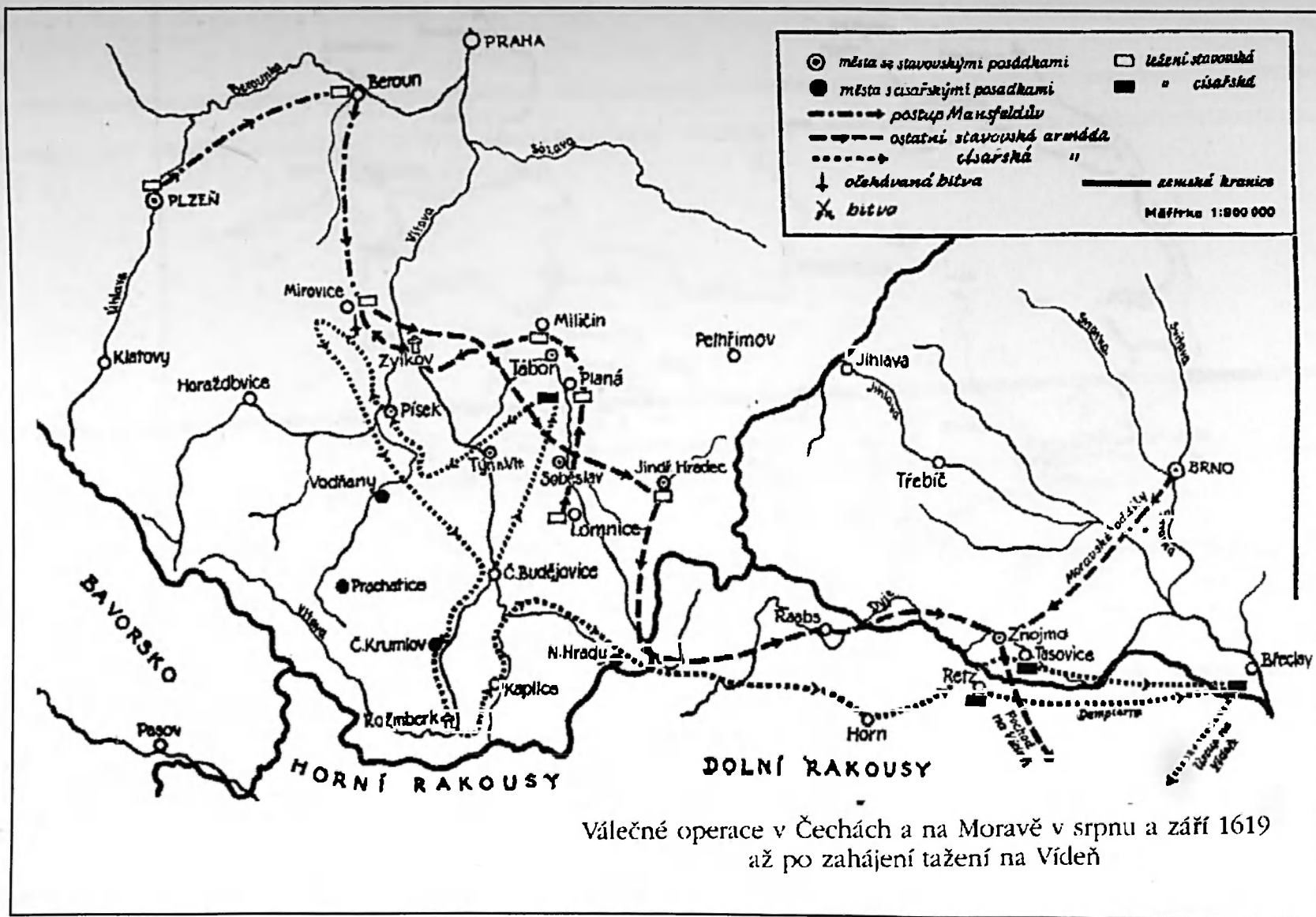
Repro z: Jaráček, J.: Valdštejn a jeho doba. Svoboda, Praha 1978

Válečná operace na jaře a v létě r. 1619

Příloha číslo 10: Válečné operace v Čechách a na Moravě v srpnu až září 1619

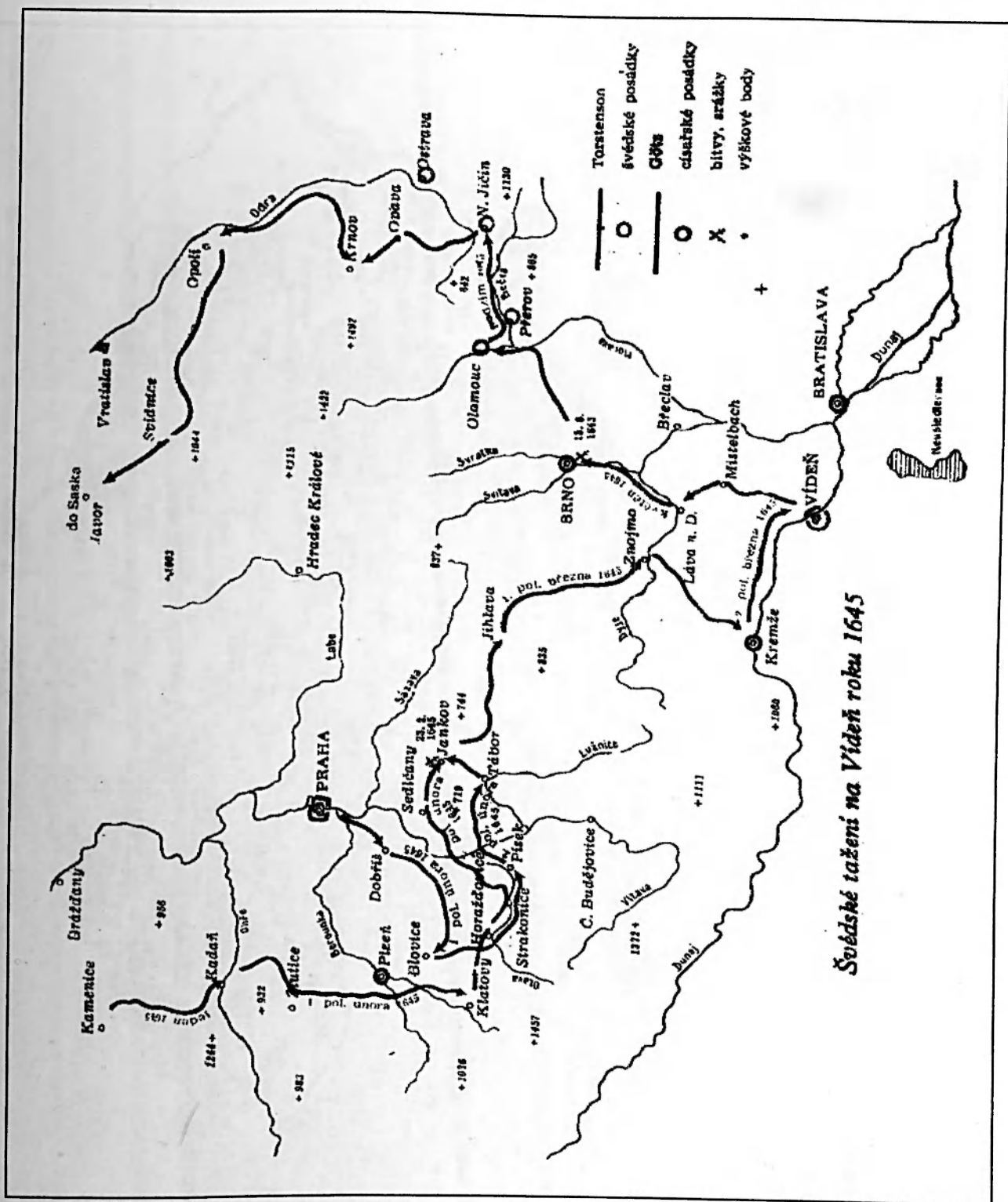
Repro z: Janáček, J.: Valdštejn a jeho doba. Svoboda, Praha 1978

Válečné operace v Čechách a na Moravě v srpnu a září 1619
až po zahájení tažení na Vídeň

Příloha číslo 11: Švédské tažení na Vídeň v roce 1645

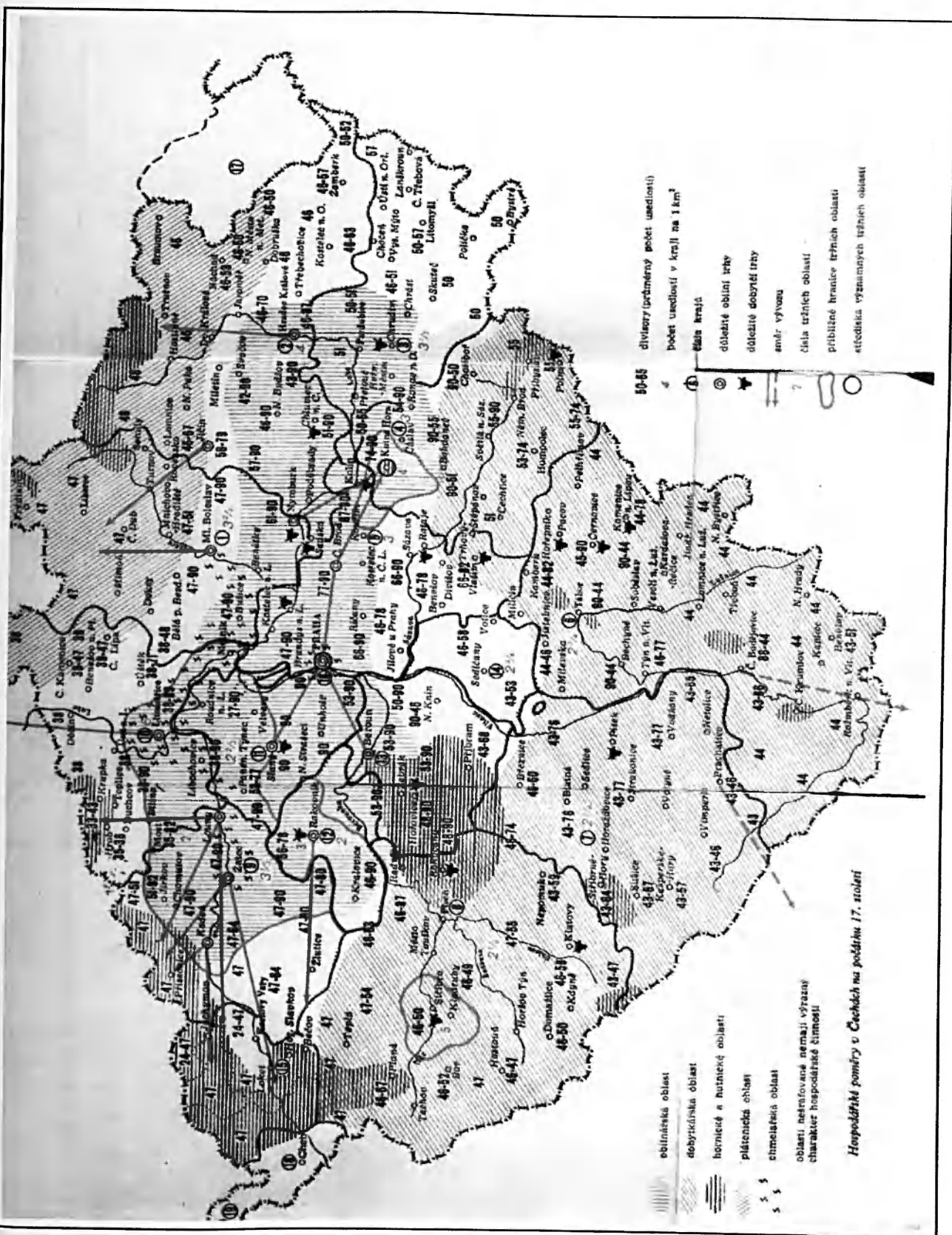
Repro z : Janáček, J.: Valdštejn a jeho doba. Svoboda, Praha 1978

Švédské tažení na Vídeň roku 1645

Příloha číslo 12: Hospodářské poměry v Čechách na počátku 17. století

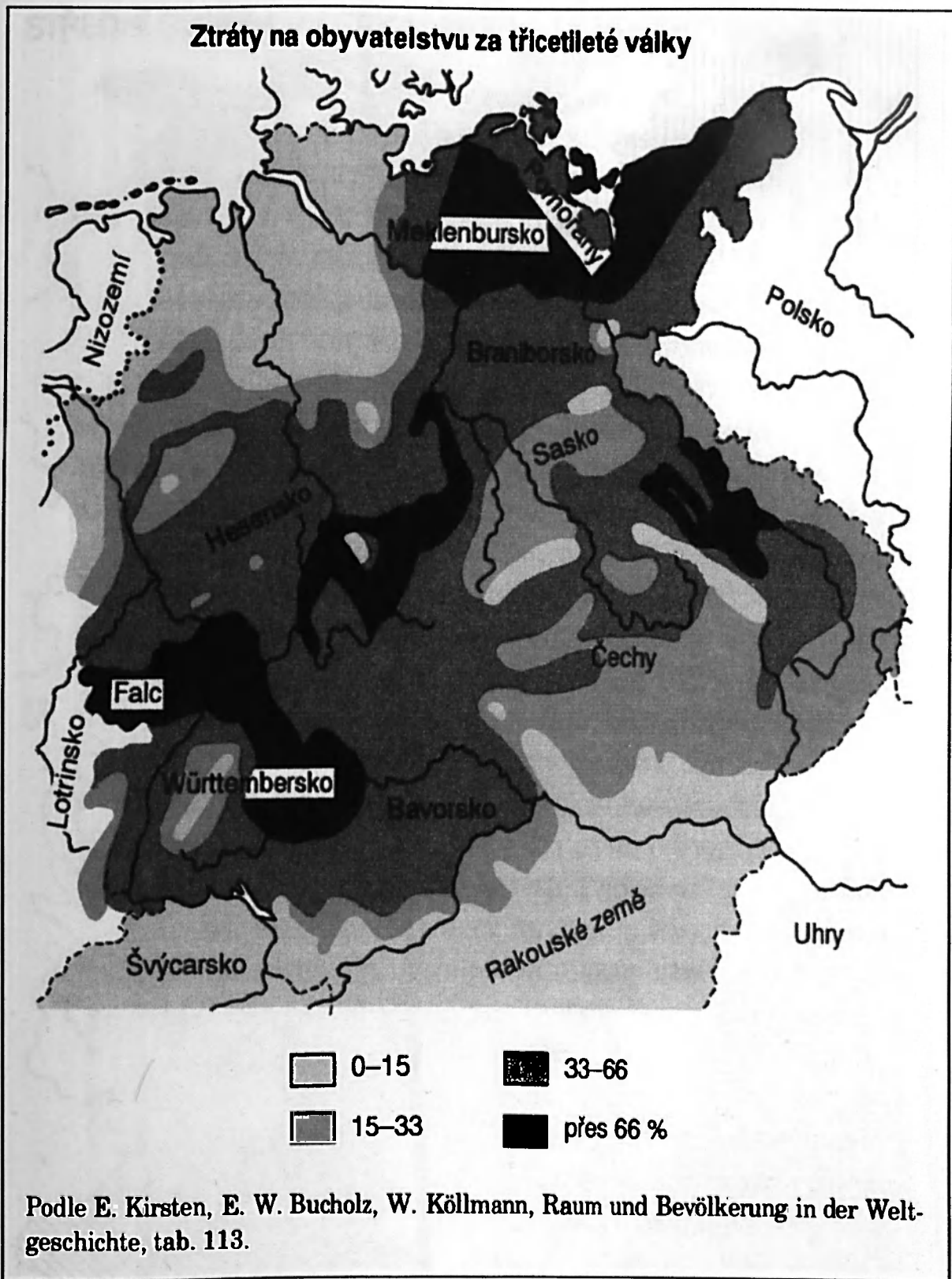
Repro z : Janáček, J.: Valdštejn a jeho doba. Svoboda, Praha 1978

Hospodářské poměry v Čechách na počátku 17. století

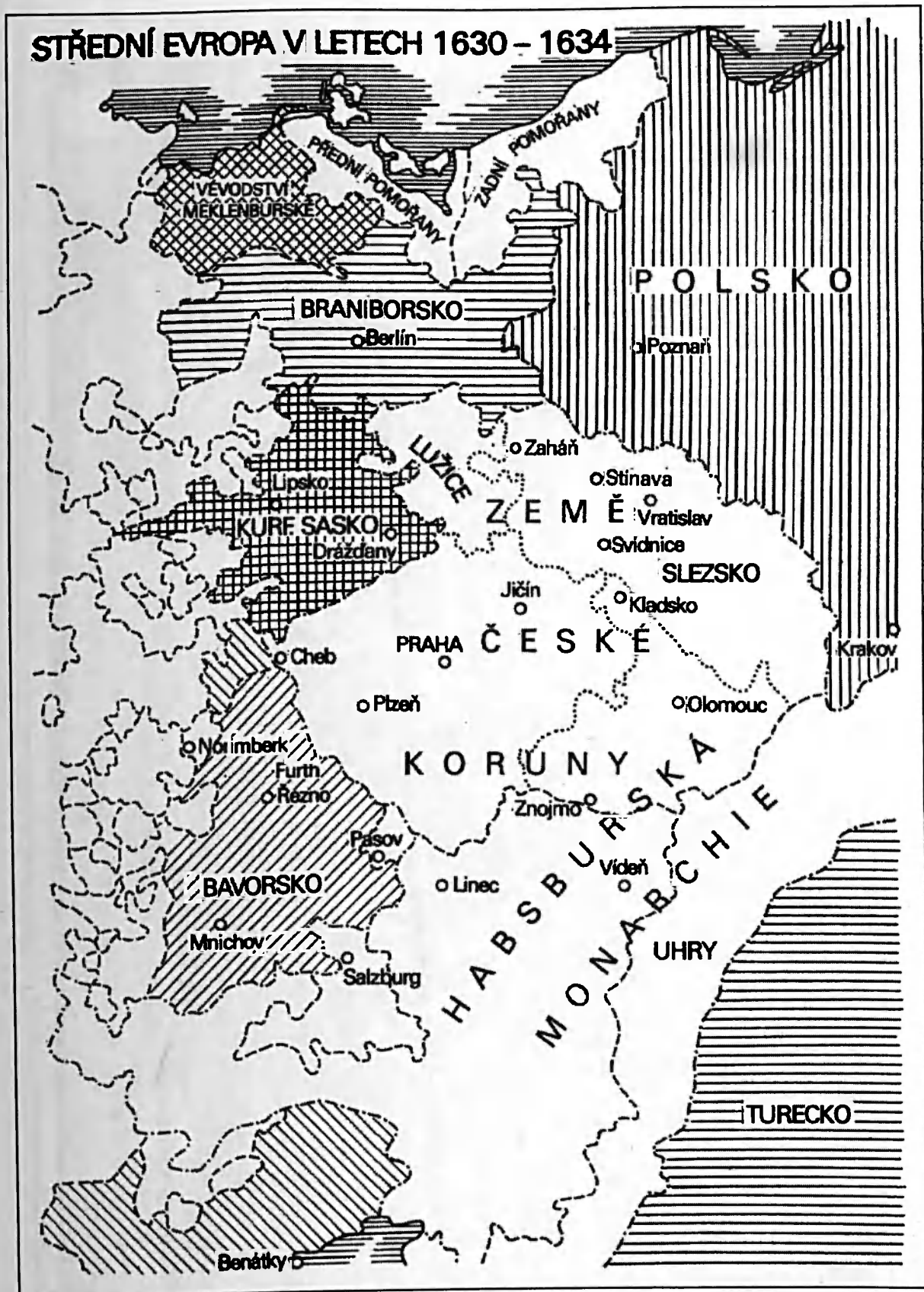
Příloha číslo 13: Ztráty na obyvatelstvu za třicetileté války v Evropě

Repro z : Kolektiv autorů: Dějiny obyvatelstva českých zemí. Mladá fronta, Praha 1996

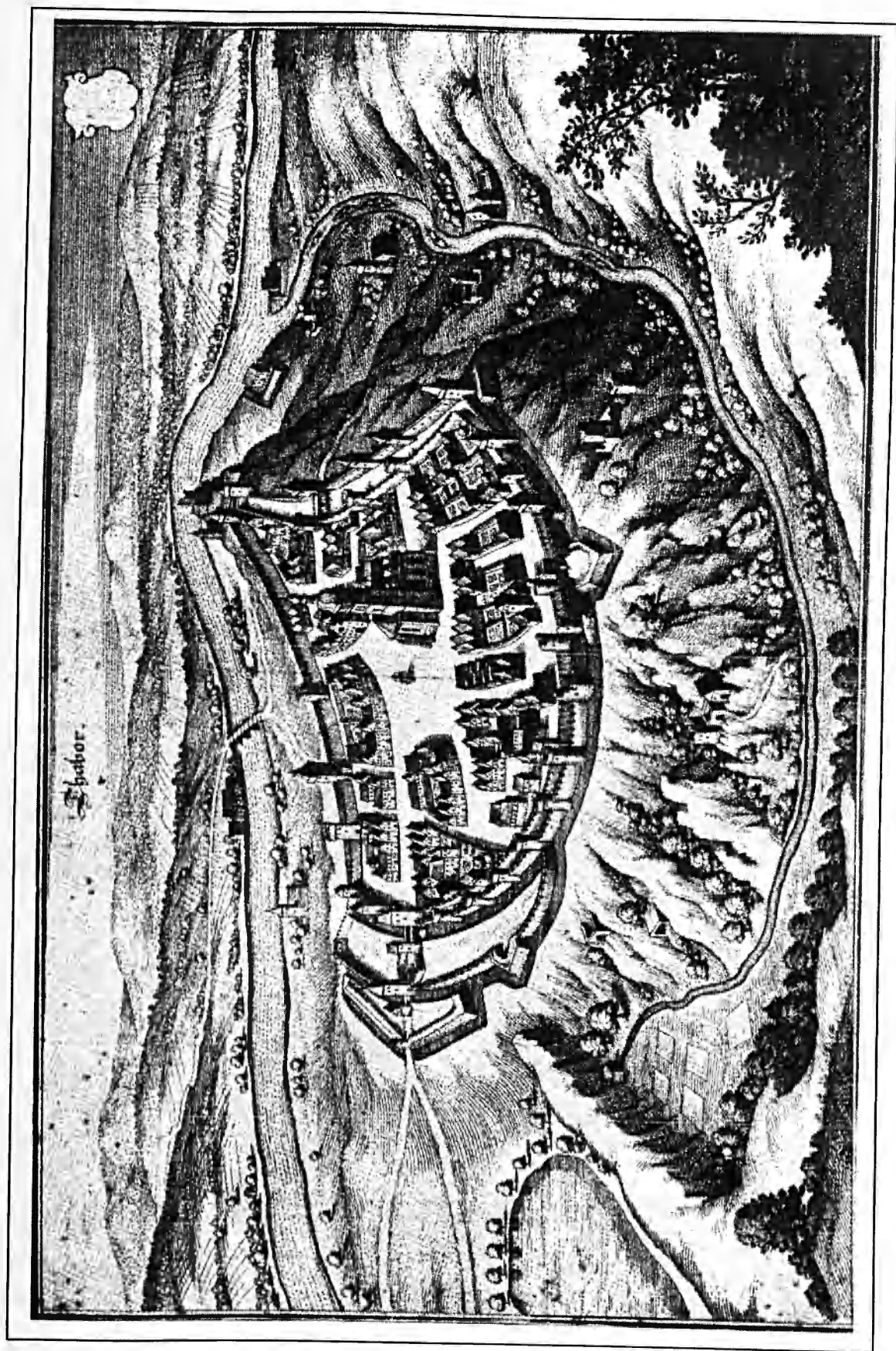
Příloha číslo 14 : Střední Evropa v letech 1630-1634

Repro z : Kollmann, J.: Valdštejnův konec, historie druhého generalátu 1631-1634. Academia, Praha 2001

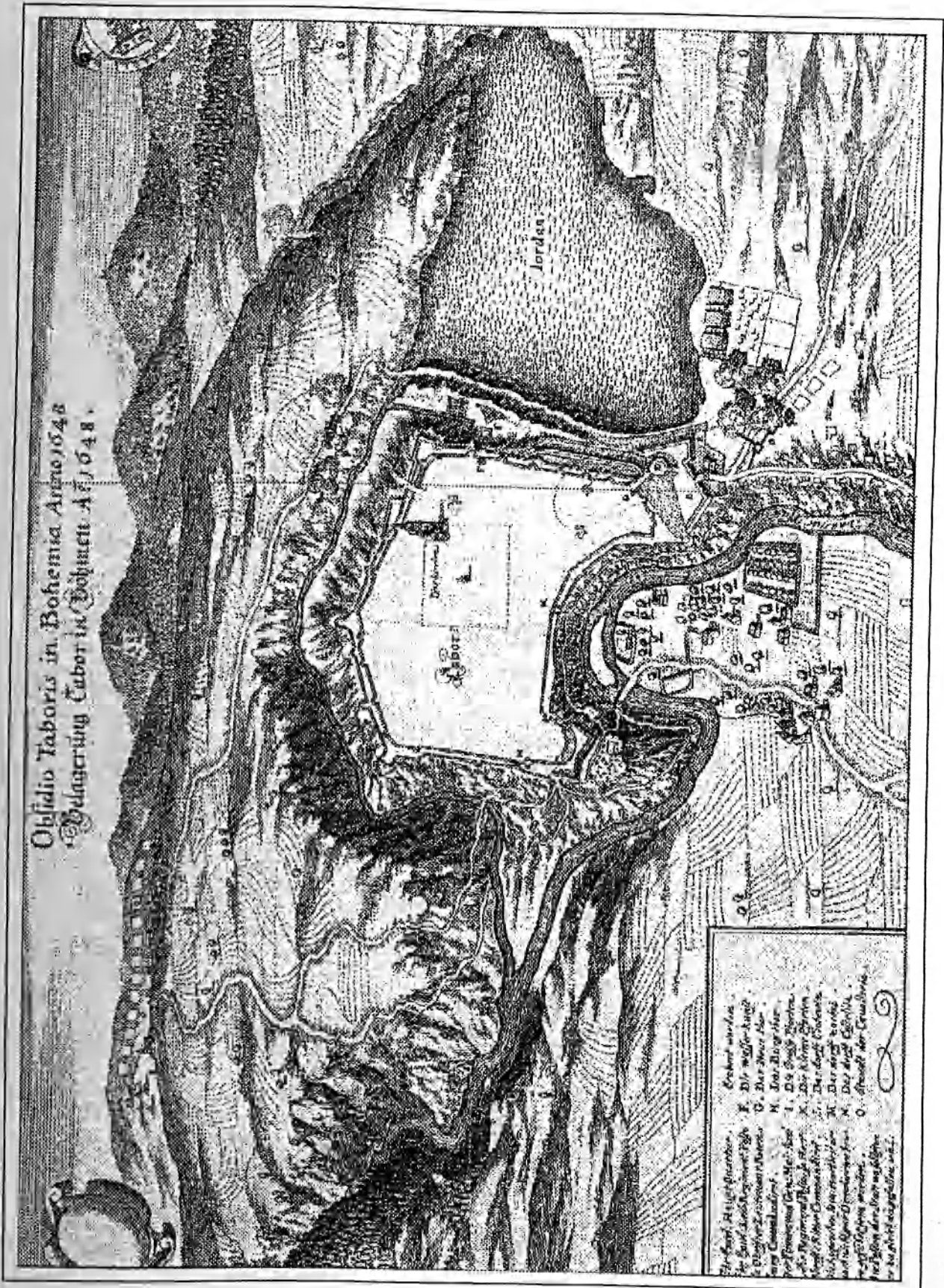
Příloha číslo 15: Město Tábor rytina ze sedmnáctého století (lept Matthäuse Meriana)

Repro z : Historický atlas měst České republiky. Svazek č. 7, Tábor, Historický ústav AVČR a Husitské muzeum Tábor a Státní okresní archiv Tábor, 1999

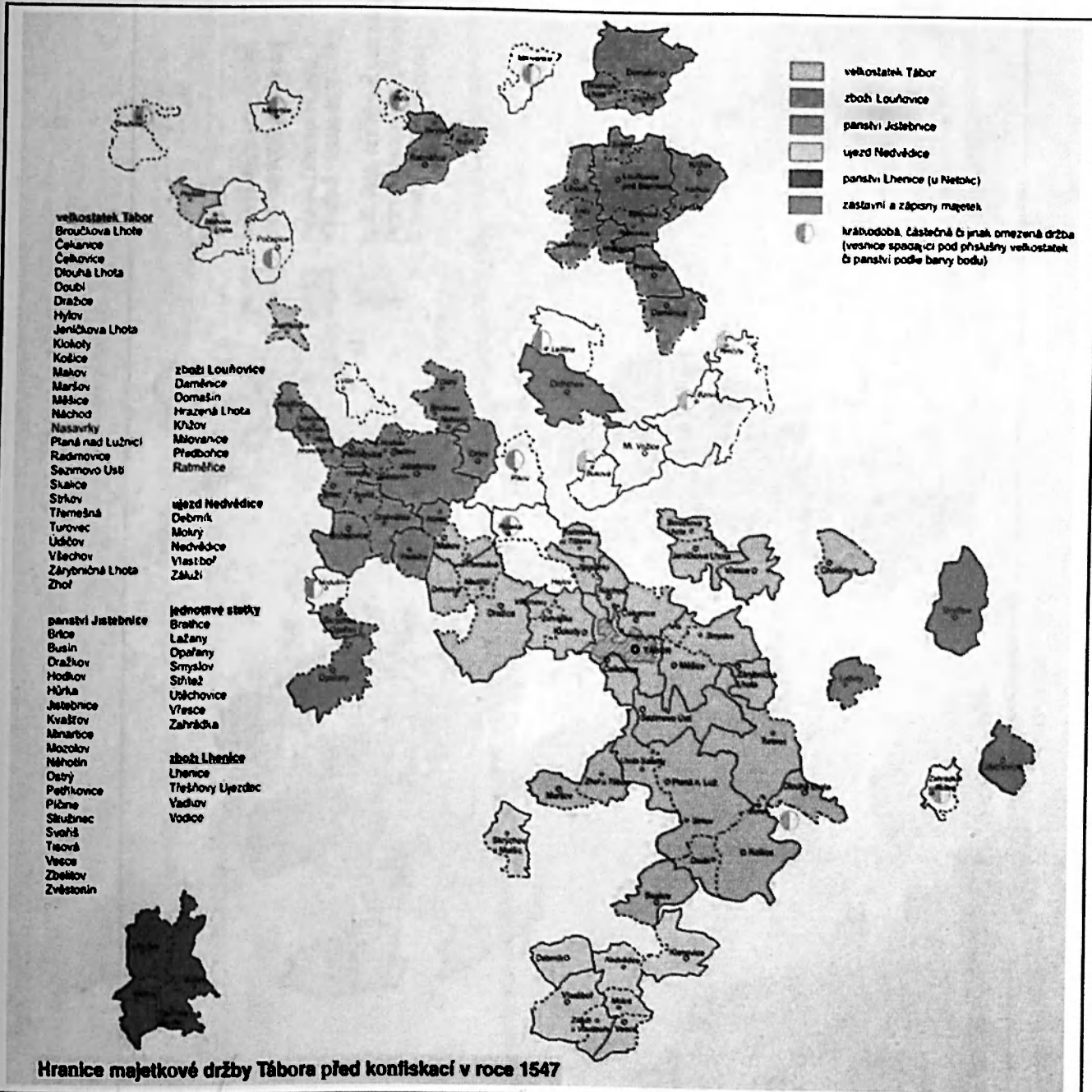
Příloha číslo 16: Obléhání Tábora Švédy v roce 1648 (anonymní plánek z 60 let 17. století)

Repro z : Thir, K.: Hradiště Hory Tábor jako pevnost v minulosti, Tábor 1895

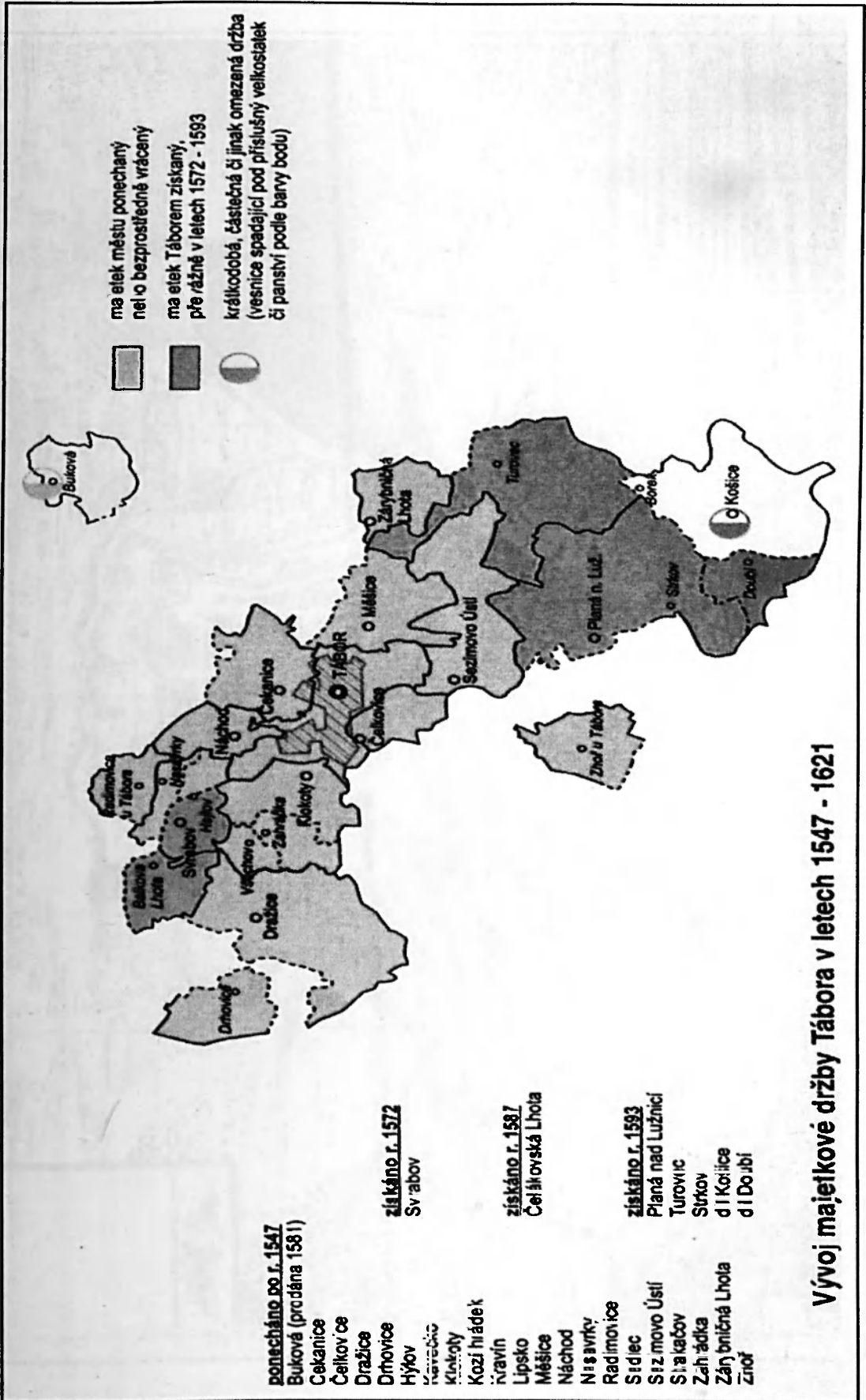
Příloha číslo 17: Majetková držba Tábora před rokem 1547.

Repro z : Historický atlas měst České republiky. Svazek č. 7, Tábor, Historický ústav AVČR a Husitské muzeum Tábor a Státní okresní archiv Tábor, 1999

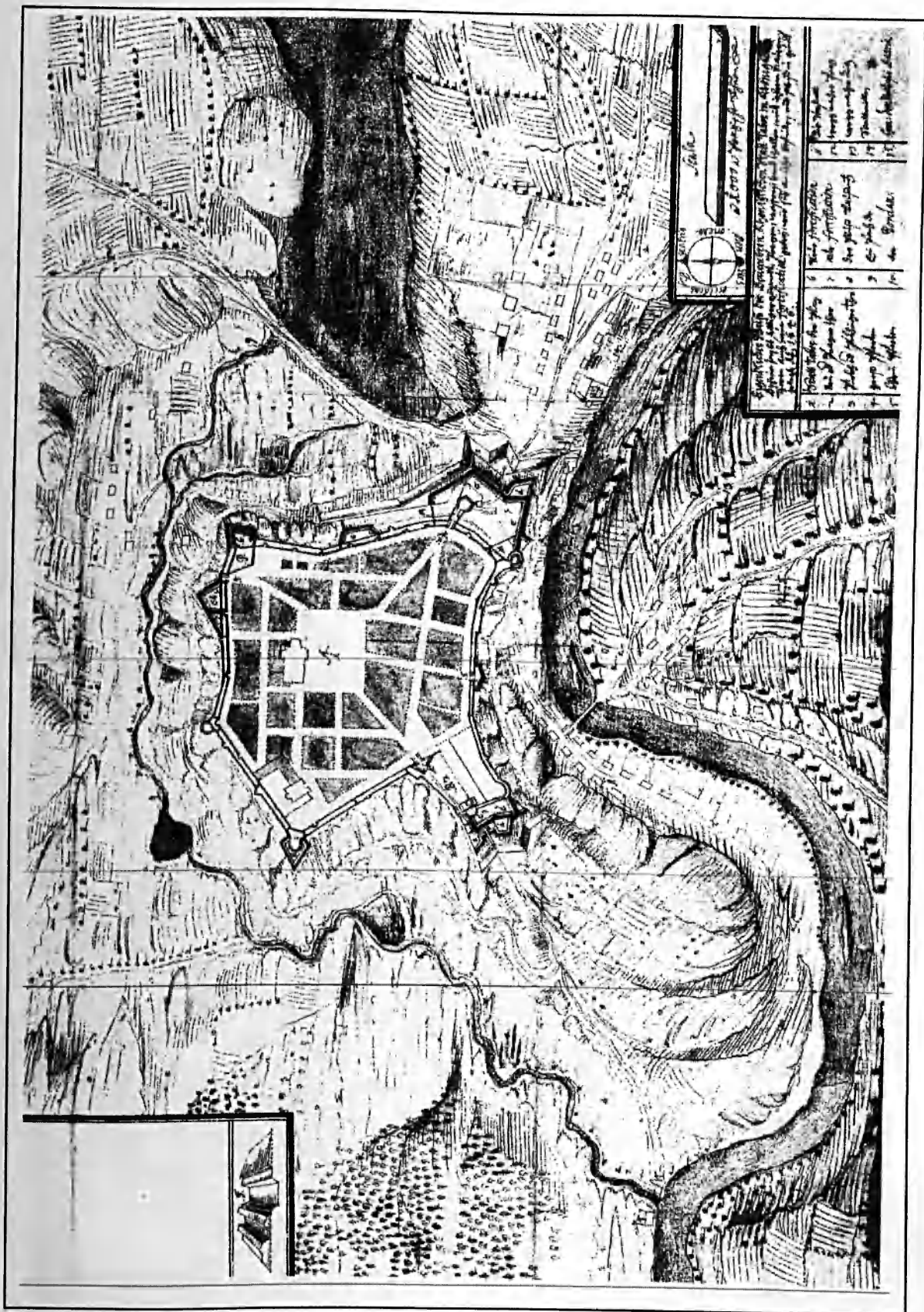
Příloha číslo 18: Majetková držba města Tábora v letech 1547-1621

Repro z : Historický atlas České republiky. Svazek č. 7, Tábor, Historický ústav AVČR a Husitské muzeum Tábor a Státní okresní archiv Tábor, 1999

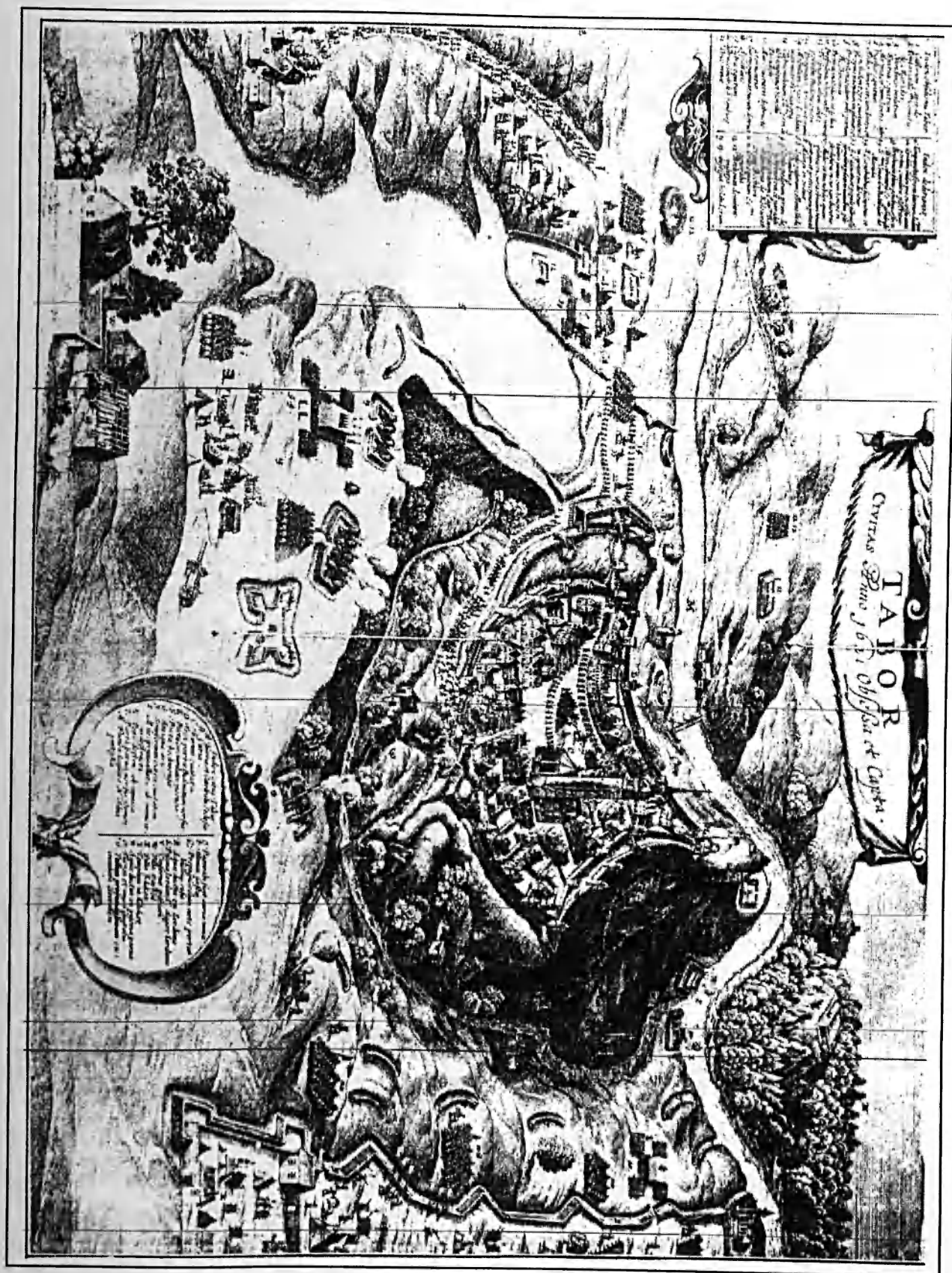
Příloha číslo 19: Schematický pláněk města Tábora z roku 1646

Repro z : Historický atlas měst České republiky. Svazek č. 7, Tábor, Historický ústav AVČR a Husitské muzeum Tábor a Státní okresní archiv Tábor, 1999

Příloha číslo 20: Obléhání a dobytí Tábora vojskem dona Baltazara Marradase v roce 1621 (Rytina Václava Hollara z let 1622-1623)

Repro z : Thir, K.: Hradiště Hory Tábora jako pevnost v minulosti. Tábor 1895 s.

Příloha číslo 21: Portrét dona Baltazara Marradase (Jiří Sadeler kolem roku 1620)

Repro z: Skála, P. ze Zhoře: Historie česká od defenestrace k Bílé hoře. (Editor Janáček, J.) Svoboda, Praha 1984

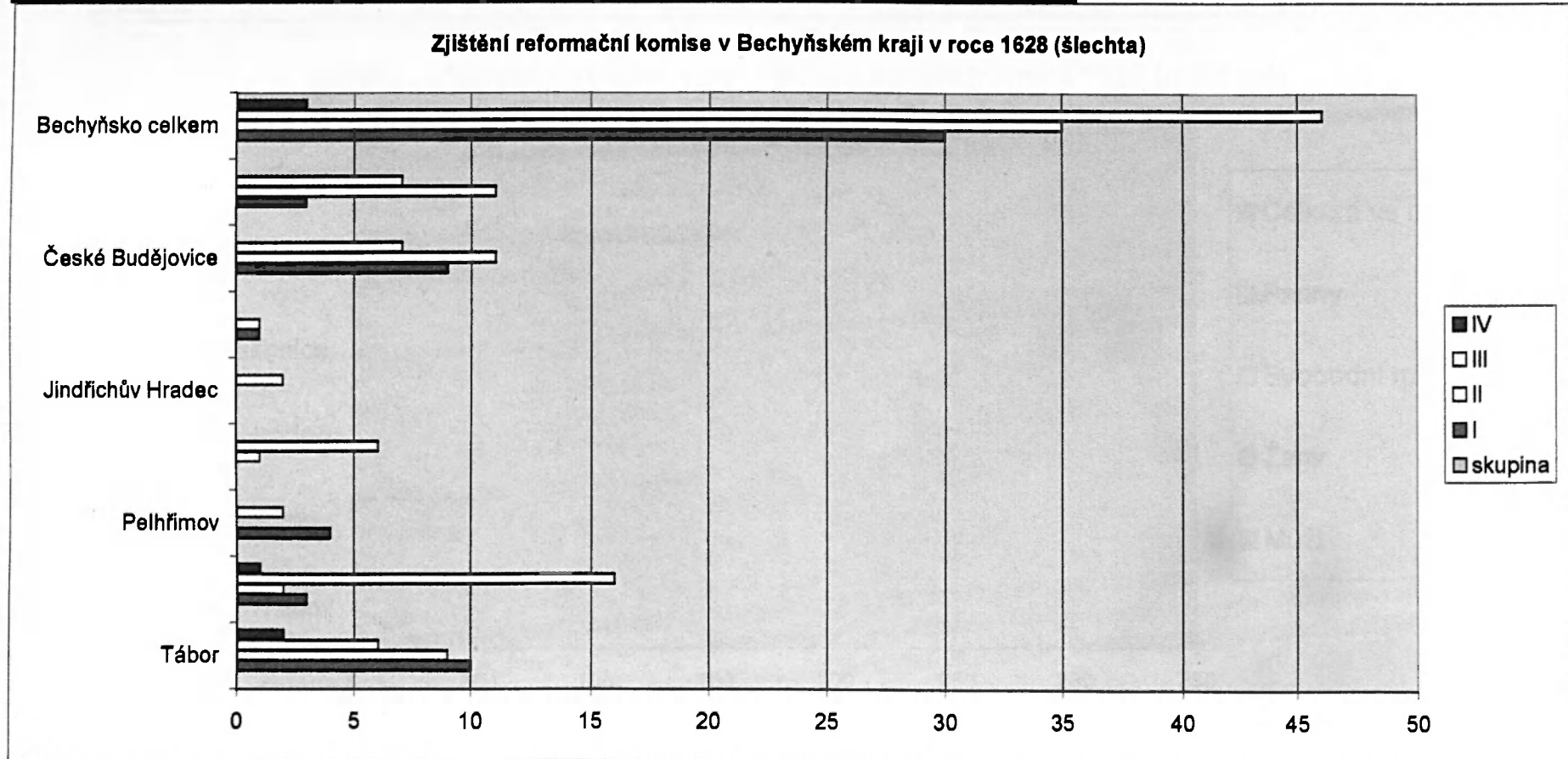

Příloha číslo 22: Zjištění reformační komise v Bechyňském kraji v roce 1628 - Šlechta

	skupina	I	II	III	IV
Tábor	Muži	10	9	6	2
	Ženy	3	2	16	1
Pelhřimov	Muži	4	0	2	0
	Ženy	0	1	6	0
Jindřichův Hradec	Muži	0	0	2	0
	Ženy	1	1	0	0
České Budějovice	Muži	9	11	7	0
	Ženy	3	11	7	0
Bechyňsko celkem		30	35	46	3

- I Katolíci
- II Přislíbili konverzi ke katolictví
- III Chtějí podstoupit katolickou výuku a slíbili, že se pak stanou katolíky
- IV Nekonvertují, raději se vystěhují

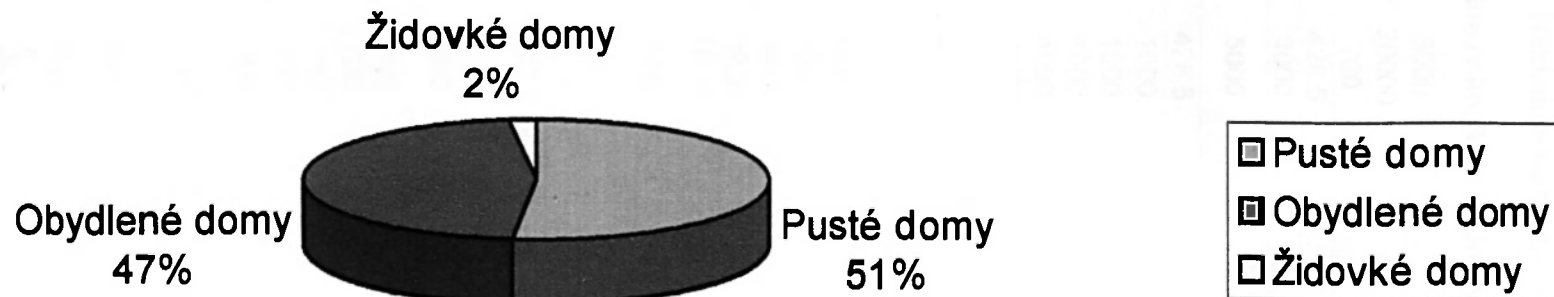
Zjištění reformační komise v Bechyňském kraji v roce 1628 (šlechta)

Příloha č. 24: Stav domů v Táboře v roce 1651 (data podle Slavík, F. A.: Panství táborské a bývalé poměry jeho poddaných. Nákladem Karla Jánského, Tábor 1884 s. 94)

Pusté domy	Obydlené domy	Židovské domy
165	149	6

**Stav domů v Táboře v roce 1651 (data podle Slavík, F. A.:
Panství táborské a bývalé poměry jeho poddaných.
Nákladem Karla Jánského, Tábor 1884 s. 94)**

Příloha č. 25: Hlavní věřitelé Hradiště Hory Tábor v letech 1629-1650 (data podle Slavík, F. A.: Panství tábořské a bývalé poměry jeho poddaných. Nákladem Karla Jánského, Tábor 1884 s. 95)

Jméno	Jistina (v kopách)	Úroky po slevení (v kopách)
Dědicové Joachyma Rungina	3000	2129
Kryštof Karel Přehořovský	20000	2643
Ludmila Jemnická	700	92
Petr Pavel Payer	428,5	499
Daniel Junker	3000	7632
Rudolf hrabě Colloredo k ruce řádu maltézských rytířů	5000	8838
Kašpar Filek	428,5	567
Vojtěch ml. z Proseče	1000	1376
Alžběta Dvorská	1000	2395
Jan Jiří Řísnický	1000	1767
Dědicové Zuzany Černínové z Harrasova	4000	1266
Dědicové Václava vokouna z Vokouštejna	800	106
Anna Marie Paravicinová	2400	4203
Václav Albín Vltavský	4800	605
Anna Markyta Štajnerová (později Hořická)	1600	2808
Jan Theodor z Ottersdorfu	800	100
Václav Fanfagus	1200	83
Judita Veselá a Markéta Kršňáková	750	49
Jan Holušícký (i na místě spoludědicův)	500	888
Václav Michna hrabě z Vacnova	3900	6338
Jan Holušícký	1600	2808
Anna Dorota Doudlebská (i na místě dětí svých)	800	1404
Anna Kekulová	1600	2808
Eliáš Maggaur	411	49
Dědicové Rafaela Průška	1200	2106
Markéta Kršňáková (i na místě dětí svých)	400	702
Kostelníci záduší sv. Haštaia na Staré Měště Pražském	400	702
Martin Šimánek	400	702
Václav Košetický z Horek	800	101
Dorota Arnštejnová	150	263
Mariána Pišelová i na místě bratra svého	350	320
Kateřina Kafková	300	526
Křištof Karel Přehořovský, mající sobě od Jana staršího z Nogrellu, od Adama Čápa a Joachyma Zástěry	4200	5944
Eva Sosnová	500	65
Kateřina Summerová i na místě nápadníků Jana Lhenického	400	702
Mikuláš Šejnoha	300	322
Celkem	70118	63908